

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-SARJA N:o 70

ERKKI AILIO

ESINEKONFISKAATIO
SUOMEN RIKOSOIKEUDESSA
RIKOSOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
A-SARJA
N:o 70

SUOMALAISEN LAKIMIES-
YHDISTYKSEN JULKAISUJA

A-SARJA

N:o 70

ERKKI AILIO

ESINEKONFISKAATIO
SUOMEN RIKOSOIKEUDESSA

RIKOSOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

DIE SACHKONFISKATION IM FINNISCHEN
STRAFRECHT

EINE STRAFRECHTLICHE UNTERSUCHUNG

ZUSAMMENFASSUNG

JAKAJA AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

ESINEKONFISKAATIO SUOMEN RIKOSOIKEUDESSA

RIKOSOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

ERKKI AILIO

LAKITIEEEN LIENSIAATTI, VARATUOMARI,
VANHEPI OIKEUSSIHTEERI

YLIPISTOLLINEN VÄITÖSKIRJA, JOKA HELSINGIN YLIPISTON OIKEUSTIETEELLISEN
TIEDEKUNNAN SUOSTUMUKSELLA ESITETÄÄN JULKISESTI TARKASTETTAVAKSI
LUENTOSALISSA 7 KESKIVIIKKONA TOUKOKUUN 27 PÄIVÄNÄ 1964 KELLO 12

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS
HELSINKI

Helsinki 1964. Valtioneuvoston kirjapaino

ISBN 978-951-855-832-6 (PDF)

ALKULAUSE

Tämän tutkimuksen julkisuuteen saattaessani on erittäin miellyttävänä tehtävänäni esittää kunnioittavat kiitokseni professori *Bruno A. Salmialalle*. Hän on, opastettuaan minua väitöskirjani aiheen valinnassa, kannustanut minua työssäni ja vaivojaan säästämättä antanut lukuisia arvokkaita neuvoja ja ohjeita, jotka ovat suuresti edistäneet tutkimustyötäni. Oikeusneuvos *Osvi Lahtiselta* saamistani tutkimustani koskevista herätteistä olen myös erittäin kiitollinen. Erityisesti haluan niin ikään kiittää professoreita *Brynolf Honkasaloa* ja *Reino Ellilää* heiltä saamistani tutkimustyötäni koskevista ohjeista. Filosofian maisteri *Inkeri Hellgrenille* olen kiitollinen kirjani kieliasua koskevista neuvoista.

Suomen Kulttuurirahastoa, *Emil Aaltosen säätiötä*, *Antti Tulenheimon muistorahastoa* ja *Helsingin yhteis- ja maanviljelyslyseon koulutalon kannatusyhdistys ry:tä* kiitän saamistani apurahoista. Vielä mainitsen kiitollisuudella, että *Suomalainen Lakimiesyhdistys* on taloudellisesti tukenut kirjan julkaisemista ottamalla sen julkaisusarjaansa.

Käsikirjoitus on jätetty painettavaksi maaliskuun 24 päivänä 1964.

Helsingissä huhtikuun 7 päivänä 1964.

Erkki Ailio

SISÄLLYS

	Siv.
Alkulause	V
Sisällysluettelo	VII
Lyhennyksiä	XIV
1 §. Konfiskaatiosta yleensä	1
Konfiskaatio on omaisuuden menetetyksi tuomitsemista s. 1. Omaisuus edustaa yleensä määrättyä arvoa rahana s. 1. Varallisuuskonfiskaatio ss. 1—2. Erityinen konfiskaatio s. 3. Esinekonfiskaatio s. 3. Arvokonfiskaatio s. 3. Konfiskaatio on lakiin perustuvaa menetetyksi tuomitsemista s. 3. Legaliteettiperiaate s. 3. Konfiskaatiosäännökset ovat yleis- ja erityissäännöksiä s. 5. Ne voidaan jakaa myös ehdottomiin ja harkinnanvaraisiin s. 5. Konfiskaation tuomitsee valtion oikeusorgaani s. 5. Omaisuuden menettäminen tapahtuu vastikkeetta s. 6. Erottaminen vahingonkorvauksesta s. 6. Menettäminen tapahtuu valtiolle s. 6. Menettäminen yksityiselle KalastusL:n mukaan s. 7. Menettäminen yksityiselle MetsästysL:n mukaan s. 7. Menettäminen maanomistajalle RL:n 33 luv. 4, 5 ja 7 §:n mukaan s. 8. Menettäminen metsänhoitolautakunnalle YksityismetsäL:n mukaan s. 9. Konfiskaatio ja hävittäminen ss. 10—11. Esinekonfiskaation määritelmä s. 12.	
2 §. Konfiskaation oikeudellinen luonne	13
Rangaistus ja turvaamistoimenpide ovat ne vaihtoehdot, joiden puitteissa konfiskaation oikeudellinen luonne on oikeutemme mukaan ratkaistava s. 13. Konfiskaatio on keino taistelussa rikosta vastaan s. 13. Se toteuttaa emotionaalisia, tunteeseen pohjautuvia tarpeita s. 14. Sen kasvatuksellinen tarkoitus s. 14. Konfiskaation oikeudellisen luonteen selvittämisen merkitys s. 15. Saksan tieteisopin kanta s. 16. <i>Glücksman</i> s. 16. <i>Mezger</i> s. 16. <i>Beling</i> s. 16. <i>Gerland</i> s. 16. <i>Goldschmidt</i> s. 16. <i>Nissen</i> s. 16. <i>Mayer</i> s. 16. <i>Binding</i> s. 16. <i>Liszt—Schmidt</i> s. 16. <i>Frank</i> s. 16. <i>Allfeld</i> s. 16. <i>Kohlrausch—Lange</i> s. 16. <i>Schönke—Schröder</i> s. 17. <i>Welzel</i> s. 17. Tanskan tieteisopin kanta s. 17. <i>Torp</i> s. 18. <i>Hurwitz</i> s. 18. <i>Krabbe</i> s. 19. Norjan tieteisopin kanta s. 20. <i>Kjerschow</i> s. 20. <i>Andenas</i> s. 20. <i>Skeie</i> s. 20. Ruotsin tieteisopin kanta s. 22. <i>Hagströmer</i> s. 22. <i>Stjernberg</i> s. 23. <i>Bergendal</i> s. 24. <i>Strahl</i> s. 24. Oikeusvertailusta tehtävät johtopäätökset s. 25. Konfiskaation oikeudellinen luonne riippuu siitä oikeusjärjestyksestä, jonka kannalta asiaa tarkastellaan s. 25. Konfiskaation oikeudellisen luonteen selvittämiseksi Suomen rikosoikeuden kannalta on aluksi syytä todeta, mikä on rangaistus ja mikä turvaamistoimenpide s. 26. RL rakentuu klassillisen koulukunnan opeille s. 26.	

Rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden erottaminen toisistaan mahdollista vain hyvitysteorian nojalla s. 27. Rangaistus on perusolemuksestaan oikeudenmukaista sovitusta s. 28. Rangaistuksen käsitteen määrittelyminen s. 28. Rangaistuksen perusolemuksesta tehtävät johtopäätökset s. 29. Turvaamistoimenpiteet palvelevat yleensä preventiivisiä tarkoituksia s. 30. Rikosta edellyttävät ja rikosta edellyttämättömät turvaamistoimenpiteet s. 30. Turvaamistoimenpiteen käsitteen määrittelyminen s. 31. Rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteen vertaaminen toisiinsa s. 31. RL:ssä säädettyjen menettämisseuraamusten oikeudellisesta luonteesta esitetty mielipiteet s. 32. *Tauno Ellilä* s. 33. Konfiskaatiota koskevien yleissäännösten sijainnin merkitys s. 33. *Forsman* s. 35. Arvonmenetysklausuulin merkitys konfiskaatiosäännöksessä s. 36. RL 40:1 s.36. RL 16: 13 s. 37. Menettäminen, kun vastaanottaja ei ole syylistynyt passiiviseen lahjomiseen s. 37. Menettäminen, kun vastaanottaja on syylistynyt passiiviseen lahjomiseen s. 38. RL 38: 15 s. 39. *Serlachius* s. 41. *Grotenfelt* s. 41. *Salmiala* s. 41. RL 34: 15, 36: 10, 37: 7 sekä 44: 4, 5, 25 ja 26 s. 42. RL 43: 4 s.43. RL 25: 1 s. 43. *Honkasalo* s. 43. RL:n menettämissäännökset laadittu sellaisiksi, että menettämisseuraamus joutuu ristiriitaan lainsäätäjän rangaistuksesta omaksuman käsityksen ja rangaistukseen soveltamien yleisten periaatteiden kanssa s. 44. RL:n menettämisseuraamusta on pidettävä turvaamistoimenpiteenä s. 44. Samoin RL:n ulkopuolella olevaa vastaavanlaista menettämisseuraamusta s. 44. Yksityismetsälain 22 §:n menettämissäännös s. 46. RL:n ulkopuolella olevat menettämissäännökset, jotka eivät ole RL:n menettämissäännöksiin rinnastettavia s. 48. Laskentayksikön yksinkertaisen määrän ylittävä menettäminen on tarkoitettu rangaistukseksi s. 48. ValtuusRL 4 § s. 48. Verolainsäädännön useampikertaiset menettämisseuraamukset s. 49. Menettämisseuraamuksen oikeudellinen luonne oikeuskäytännön valossa s. 50. Syyntakeetonta henkilöä koskevat ratkaisut s. 50. Konfiskaatiovaateen vanhentumista koskevat ratkaisut s. 50. Konfiskaatioseuraamus ja kuolema s. 51. Konfiskaatioseuraamus ja muun kuin rikokseen osallisen omaisuus s. 52. Oikeuskäytännön kannan toteaminen s. 53.

3 §. Millaista tekoa konfiskaatio edellyttää?

54

Konfiskaation perusteena on aina tunnusmerkistön mukainen teko s. 54. Konfiskaatiota koskevissa yleissäännöksissä ja monissa erityissäännöksissä ei menetetyksi tuomitseminen -säännöksen sanamuodon mukaan nimenomaan edellyttä, että sen perusteena olevan teon tulisi olla in concreto rangaistava s. 54. Eräitten erityissäännösten mukaan on menetetyksi tuomitsemisen nimenomaisena edellytyksenä, että konfiskaation perusteena on in concreto rangaistava teko s. 55. In concreto rangaistava teko riittää aina konfiskaation perusteeksi s. 55. Rikoksen objektiiviset ja subjektiiviset edellytykset s. 55. Rikoksena tulee kysymykseen asianomistajarikos ja poliitjarikos s. 56. Rikos on myös rangaistava yritys ja valmistelu s. 56. Rikos on niin ikään yllyttäjän ja avunantajan teko s. 56. Voiko konfiskaation edellytyksenä tulla kysymykseen teko, joka ei ole in concreto rangaistava, jos tekoon sovellettava konfiskaatiosäännös ei nimenomaan vaadi in concreto rangaistavaa tekoa konfiskaation perusteeksi s. 56. Yleissäännösten kanta kysymykseen on suuntaa antava s. 56. Rikoksella hankitun edun menettämistä koskevan yleissäännöksen esikuvana olleen Norjan RL:n 36 §:n kanta s. 57. Esikuvana olleen Tanskan v:n 1866 RL:n 34 §:n kanta s. 58.

Yleissäännöksemme kanta s. 58. Rikoksentekeväläinen menettämistä koskevan yleissäännöksen esikuvana olleen Norjan RL:n 34 §:n kanta s. 60. Esikuvana olleen Tanskan v:n 1930 RL:n 77 §:n kanta s. 60. Esikuvana olleen Sveitsin RL:n Art. 58 kanta s. 61. Yleissäännöksemme kanta s. 61. Yleissäännöksemme mukaan konfiskaation perusteeksi riittää teko, joka ei ole in concreto rangaistava s. 62. Näin on katsottava olevan asian laita myös sellaisten erityissäännösten mukaan, jotka eivät nimenomaan vaadi konfiskaation edellytykseksi in concreto rangaistavaa tekoa s. 62. Konfiskaation perusteena olevan teon edellytykset syyksiluettavuuden osalta s. 63. Erityissäännösten osalta ratkaisu riippuu siitä rangaistussäännöksestä, johon erityissäännös on liitetty s. 63. Rikoksella hankitun edun menettämistä koskevan yleissäännöksen mukaan riittää myös tuotamuksellisenä rangaistavaksi julistettu teko konfiskaation perustaksi s. 63. Seuraako rikoksentekeväläinen käsitteestä, että se voi olla vain tahallisen teon tekoväline s. 64. Rikoksentekeväläinen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksemme lainsäätäjän tarkoitus s. 64. Lainlaadinta-aineistosta ja esikuvina olleista lainsäännöksistä ilmenevä kanta s. 65. Legislatiiviset motiivit s. 65. Yleissäännöksemme katsottava vaativan konfiskaation edellytykseksi tahallisen teon s. 65.

4 §. Kenelle esineen tai oikeuden tulee kuulua, jotta konfiskaatio on mahdollinen?

66

Konfiskaatiosäännös ja omistusoikeutta koskeva määräys s. 66. Tällainen määräys on rikoksentekeväläinen konfiskaatiota koskevassa yleissäännöksessä s. 66. Yleissäännöksen mukaan riittää rikoksenteekijälle kuuluvan omaisuuden osalta rikoksentekeväläinen konfiskaation perusteeksi se ulkonainen tosiasia, että tekoväline kuuluu jollekin rikokseen osalliselle s. 67. Yleissäännöksen sanonta »jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut» koskee tertiukselle kuuluvan omaisuuden menetetyksi tuomitsemista s. 68. Lainvalmistelutöistä ei saada apua sanonnan tulkitsemiseen s. 68. Sanontaa ei voida tulkita samalla tavalla kuin rikoksella hankitun edun yleissäännöksessä olevaa samanlaista sanontaa s. 68. Tertiukselle kuuluvan omaisuuden tulee olla rikoksenteekijän hallussa s. 69. Rikoksenteekijän tulee toimia sekä subjektiivisesti että objektiivisesti katsoen tertiuksen intressissä s. 69. Tertiuksen ei tarvitse olla mala fide s. 69. Tertiuksen omaisuuden konfiskaation edellytykset sanotun yleissäännöksen mukaan s. 69. Eräitä konfiskaatiota koskevia erityissäännöksiä, joihin sisältyy omistusoikeutta koskeva määräys s. 70. Niiden tulkintaa s. 70. Konfiskaatiosäännökset, jotka eivät sisällä määräystä omistussuhteista s. 71. Niiden tulkitseminen kun konfiskoitava omaisuus kuuluu rikokseen osalliselle s. 71. Niiden tulkitseminen, kun konfiskoitava omaisuus kuuluu tertiukselle s. 71. Laatunsa puolesta yhteiskunnan turvallisuudelle vaarallinen omaisuus s. 71. Vaatiiko tertiukselle kuuluvan vaarattoman omaisuuden konfiskaatio nimenomaisen, konfiskaation oikeuttavan säännöksen s. 72. Omistusoikeuden loukkaamattomuuden periaate s. 73. Rajat, joiden sisäpuolella oleva, tertiukselle kuuluva vaaraton omaisuus voidaan tuomita menetetyksi, kun on kysymys tertiuksen laillisesti saaman omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta s. 73. Kun on kysymys omaisuudesta, jota tertiuksella rikoksen tuottamana ei ole oikeutta pitää s. 73. Yhteisomistusoikeus s. 74. Rajoitetut esineoikeudet ss. 74—76. Ajankohta, jona omistusoikeutta koskevien konfiskaation edellytysten tulee olla täytetyt s. 76.

5 §. Konfiskaation kohteet	77
Esinekonfiskaation jako tieteisopissa vakiintuneen käsityksen mukaan s. 77 Huomautukset tämän jaon johdosta s. 77. Jaon merkitys vain tarkastelua hel- pottava s. 78.	
6 §. Rikoksentekoväline (instrumentum sceleris) konfiskaation kohteena	79
RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentti sisältää rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen s. 79. Konfiskaation kohde yleissäännöksen mukaan s. 79. Esineeksi katsottava paitsi irtain myös kiinteä esine s. 80. Omaisuudella tarkoitetaan vaihtoarvoa omaavia, vapaasti luovutettavissa olevia oikeuksia s. 81. <i>Alkion</i> kanta, jonka mukaan yleissäännös ei koskisi esineitä, jotka ovat luvottomasti asianomaisen hallussa s. 81. Tämän kannan arvostelua ss. 81—82. Yleissäännös koskee erityissäännösten puuttuessa kaikkia tahallisten rikosten tekovälineitä s. 81. Mitä yleissäännöksessä tarkoitetaan rikoksen tekemisellä s. 82. Rikoksen tekemisellä aiheutetaan aina seuraus, joka ilmenee rikoksen teko-objektissa s. 83. Teko-objektin käsite s. 83. Teko-objekti ei ole koskaan rikoksentekoväline s. 83. Teko-objekti RL:n rangaistussäännösten valossa s. 85. Vastaavanlaisia esimerkkejä RL:n ulkopuolelta s. 86. Millaista esineen tai omai- suuden käyttämisen rikoksen tekemisessä tulisi olla, jotta esinettä tai omaisuutta voitaisiin sanoa käytetyn rikoksentekovälineenä s. 87. Kysymyksen selvittelyä kuljetusvälineiden menetetyksi tuomitsemista koskevien erityissäännösten avulla s. 87. Milloin kuljetusvälineiden pääasiallisena kuormana tai lastina on kiellettyä tavaraa s. 88. Milloin kuljetusvälineitä on käytetty pääasiallisesti rikol- lista kuljetusta tarkoittavaan matkaan s. 88. Erityissäännöksistä ilmenevä peri- aate voimassa myös yleissäännöksen tulkintaohjeena s. 89. Rikoksentekoväli- neelle tämän johdosta asetettavat vaatimukset s. 90. Omaksutun mieli- piteen tarkastelua esimerkkien valossa ss. 90—92. Voidaanko laadullisesti tai määrällisesti vajaanmittaista esinettä, jolla petosrikoksen tunnusmerkistö on to- teutettu, pitää rikoksentekovälineenä s. 92. Menetetyksi tuomitseminen yleis- säännöksen mukaan, kun esine tai omaisuus on yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistettu tai hankittu s. 93. Yleissäännös on fakul- tatiivinen s. 94. Luettelo rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevista RL:ssä olevista erityissäännöksistä s. 95. RL 2: 17 s. 96. Mitä tarkoitetaan viimeksi mainitun lainkohdan painotuotteella, kirjoituksella ja kuvallisella esityksellä ss. 96—97. Kenen hallusta konfiskaatio voi tapahtua s. 97. Laattojen ja kaavojen menettäminen s. 98. Epäsiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä an- netun lain konfiskaatiosäännös s. 98. PainovapausL:n 37 §:n 2 momentin kon- fiskaatiosäännös s. 100. RL 25: 1² s. 101. RL 36: 10⁴ s. 101. RL 37: 7² s. 102. RL 44: 26³ s. 102. Kuljetusvälineiden konfiskaatiota koskevat RL 38: 15¹, VäkijuomaL 78 § 1 mom. 4 kohta ja ValtuusRL 7 § 1 mom. s. 102. Näiden säännösten tulkintaa ss. 103—111. RL 43: 4⁴ s. 111. RL 44: 25³ s. 112. Eräitä RL:n ulkopuolella olevia rikoksentekovälinettä koskevia konfiskaatiosään- nöksiä s. 113.	

7 §. Rikoksen tuote (productum sceleris) konfiskaation kohteena 115

V:n 1875 rikoslakiehdotukseen sisältyi rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskeva yleissäännös s. 115. Turun HO lausunto ehdotuksen johdosta s. 115. Yleissäännös jätettiin pois v:n 1884 rikoslakiehdotuksesta s. 116. RL:n säätämisen aikoihin rikoksen tuotteen käsite ei ollut vielä vakiintunut s. 116. Rikoksen tuotteena voidaan pitää vain rikoksen välitöntä tuotetta s. 116. Se on rikoksen fyysinen tuote s. 116. Rikoksen tuote on syntynyt sen toiminnan tuloksena, joka toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön s. 117. Edellytetyksi muutokseksi riittää, että rikos ainakin subjektiivisesti arvostellen on ulkonaisesti aikaansaanut oleellisen muutoksen s. 117. Rikoksen tuotteena ei voida pitää esinettä, joka vain on saatu rikoksella s. 117. Rikoksen tuotteena voi olla vain irtain esine rikosoikeudellisessa merkityksessä s. 118. Syyt, joista johtuu, ettei yleissäännöksen säätämistä ole pidetty tarpeellisenä s. 118. Rikoksen tuotteen konfiskaatio siis erityissäännösten varassa s. 118. Luettelo rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskevista RL:ssä olevista erityissäännöksistä s. 119. RL 34: 15 s. 120. Elintarvikelain, lihan tarkastuslain, margariinivalmistelain, miedon mallasjuoman valmistuksesta ja myynnistä annetun lain ja väkijuomalain rikoksen tuotteen konfiskaatiosäännös s. 121. RL 36: 10 s. 121. Alkuperälain rikoksen tuotteen konfiskaatiosäännös s. 122. Väkijuomalain merkintäsidettä koskeva konfiskaatiosäännös s. 123. RL 37: 7 s. 123. RL 44: 26 s. 124. RL 44: 4 s. 125. Viimeksi mainitussa blankettisäännöksessä tarkoitetut säännökset s. 125. Eräitä RL:n ulkopuolella olevia rikoksen tuotteen menettämistä koskevia konfiskaatiosäännöksiä s. 126.

8 §. Rikoksella hankittu etu (scelere quæsitum) konfiskaation kohteena 128

Rikoksella hankittu etu on rikoksen avulla saatu s. 128. RL 2 luvun 16 §:n 1 momentti sisältää rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen s. 128. Yleissäännös koskee erityissäännösten puuttuessa kaikkea rikoksella saatua taloudellista hyötyä s. 129. Konfiskaation kohteena on myös hyöty, joka on saatu rikoksen johdosta s. 129. Rikoksella saatuna voidaan pitää vain hyötyä, jonka rikos on välittömästi tuottanut s. 130. Koskeeko yleissäännös myös hyötyä in specie s. 131. *Alkion* kanta s. 131. *Salmialan* kanta s. 131. *Honkasalon* kanta s. 131. Oikeana pidettävä kanta tästä kysymyksestä s. 132. Konfiskaation kohde yleissäännöksen mukaan ss. 132—133. Rikoksella hankittu etu käsittää vain esineet ja oikeudet, joilla on raha-arvo s. 133. Rikoksella hankittu etu käsittää rikoksen nettovoiton s. 134. Miten nettovoitto on laskettava s. 134. Miten raja asianomistajan palautusvaateen ja valtion konfiskaatiovaateen kesken on vedettävä s. 136. *Alkion* kanta s. 137. *Hakulisen* kanta s. 137. *Salmialan* kanta s. 138. *Honkasalon* kanta s. 138. *Palmgrenin* kanta s. 138. Asianomistajan suhtautumisesta oikeuteensa riippuu, voidaanko rikoksella saatu omaisuusetu konfiskoida s. 141. Supistaako yleissäännös asianomistajalle OK:n 20 luv. 4 §:n ja RVpA:n 16 §:n 2 mom:n mukaan kuuluvaa oikeutta sopia vahingonkorvauksesta s. 141. *Palmgrenin* mielipide s. 141. Tässä tutkimuksessa oikeaksi todettu kanta s. 142. Oikeuskäytännön kanta kysymyksestä s. 142. Voidaanko menetyksi tuomita myöskin se hyöty, jonka suhteen tuomitsemishetkellä ei ole selvää joutuuko rikoksentekijä luovuttamaan sen asianomistajalle vai ei s. 144. Edellytyksenä on, että asianomistajalla on mahdollisuus saada valtiolta takaisin hänelle

kuuluva omaisuus, joka rikoksentekijältä on konfiskoitu s. 144. *Honkasalon* kanta johtaa rikoksentekijän kaksinkertaiseen vastuuseen s. 144. Tämän kannan arvostelua s. 145. *Palmgrenin* valtion ensisijaista vastuuta puoltavalla mielipiteellä ei ole tukea voimassa olevassa laissa s. 146. Tämän tutkimuksen kanta kysymykseen s. 146. Oikeuskäytäntö s. 148. Rikoksella hankittu taloudellinen etu konfiskoitava siltä, joka sen on rikoksella saanut s. 149. RL:ssa olevat rikoksella hankitun edun menettämistä koskevat erityissäännökset s. 150. RL 40: 1 s. 150. Koskeeko tämän menettämisseuraamus muitakin kuin vastaanotettuja lahjomia s. 151. RL:n esitöiden kanta ss. 151—153. *Kekomäen* kanta s. 153. Vain vastaanotettu lahjoma voidaan konfiskoida s. 154. Oikeuskäytännön kanta s. 154. Vilpillisen kilpailun ehkäisemisestä ann. lain 13 § s. 154. RL 43: 4 s. 154. Eräitä RL:n ulkopuolella olevia rikoksella hankitun edun menettämistä koskevia konfiskaatiosäännöksiä s. 155.

9 §. Rikosesine (corpus delicti) konfiskaation kohteena 157

Rikosesine on rikoksen tunnusmerkistön edellyttämän suhtautumisen tosiasiallinen kohde s. 157. Se on siis rikoksen teko-objekti s. 157. Rikosesineen käsite kuitenkin teko-objektin käsitettä suppeampi s. 157. Rikosesine on aina mainittu rikoksen tunnusmerkistössä s. 158. Rikosesineen ja rikoksentekovälineen erottaminen toisistaan s. 158. Rikosesineen ja rikoksen tuotteen erottaminen toisistaan s. 158. Rikosesineen ja rikoksella hankitun edun erottaminen toisistaan s. 159. Rikosesineen määrittäminen s. 159. Rikosesine-ryhmä jonkinlainen kaatopaikka s. 160. Rikosesineen konfiskaatio järjestetty erityissäännöksillä s. 160. RL:ssa olevat rikosesineen menetetyksi tuomitsemista koskevat konfiskaatiosäännökset s. 161. RL 16: 13 s. 161. Koskeeko menettämisseuraamus myös vain tarjottua tai luvattua lahjomaa s. 162. Oikeuskäytännön kanta s. 162. Lahjoman tuomitseminen rikoksentekovälineenä menetetyksi s. 163. RL 34: 15 s. 163. RL 44: 5 s. 164. Eräitä elintarvikkeita, nautintoaineita sekä yleisiä käyttö- ja kulutustarvikkeita koskevia konfiskaatiosäännöksiä s. 164. RL 37: 7 s. 165. RL 44: 26 s. 166. RL 38: 15 s. 166. Eräitä luvattomaan maahan tuontiin perustuvia konfiskaatiosäännöksiä s. 167. RL 44: 4 s. 168. RL 44: 25 s. 168. Eräitä RL:n ulkopuolella olevia rikosesineen menetetyksi tuomitsemista koskevia konfiskaatiosäännöksiä ss. 168—170.

10 §. Konfiskaation vaikutus 171

Konfiskaatio merkitsee muutosta sen kohteena olevan omaisuuden omistussuhteissa s. 171. Tätä muutosta ei aikaansaa konfiskaation perustana oleva teko s. 172. Sitä ei myöskään aikaansaa takavarikko s. 172. Muutoksen aikaansaa-jaksi on katsottava konfiskaatiopäätös s. 173. Konfiskaatiopäätös on muotoamistuomio s. 173. Sillä on myös muotoamisvaikutukseen perustuva luovuttamiseen velvoittava vaikutus s. 173. Vaikuttaako konfiskaatiopäätös ex tunc vai ex nunc s. 173. Omistusoikeuden muutoksen ei voida katsoa olevan voimassa tekohetkestä lukien s. 174. Takavarikkohetken merkitys s. 174. Myymis- ja hukkaamiskiellon merkitys s. 175. Muissa tapauksissa omistusoikeuden on katsottava siirtyvän lainvoiman saaneen konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä s. 176. Konfiskaation vaikutus rajoitettuihin esineoikeuksiin s. 176. Konfiskaatiopäätöksen täytäntöönpano s. 177.

11 §. Konfiskaation vanhentuminen	178
Konfiskaation vanhentumista koskevia säännöksiä ei ole s. 178. Mahdollisuudet tämän johdosta ratkaista kysymys s. 178. Rikoslainsäätäjän kanta s. 179. Oikeuskäytäntö s. 179. Tieteisoppi s. 180. <i>Grotenfeltin</i> kanta s. 180. <i>Honkasalon</i> kanta s. 180. <i>Tauno Ellilän</i> kanta s. 180. Oikeuskäytännön katsottava luoneen tavanomaista oikeutta s. 180. Käsitystä, jonka mukaan konfiskaatio vanhentuu puoltavat syyt ss. 180—181. Takavarikon merkitys s. 181. Yksityismetsälain mukaisen menettämisseuraamuksen erikoisasema s. 181. Konfiskaatioseuraamuksen vanhentuminen, kun sen perusteena olevasta teosta ei ole tuomittu rangaistusta s. 182.	
Zusammenfassung	183
Lähdekirjallisuus	193
Lakihakemisto	201
Asiahakemisto	206

LYHEN NYKSIÄ

A	= Asetus
AlkuperäL	= Laki kiellosta käyttää tavaroissa vääriä alkuperää tai lajia osoittavia merkintöjä 8. 2. 1924/40
DL	= Defensor Legis
HM	= Suomen Hallitusmuoto 17. 17. 1919/94
HO	= Hovioikeus
HMTpL	= Laki Suomen Hallitusmuodon täytäntöönpanemisesta 17. 7. 1919/94
KalastusL	= Kalastuslaki 28. 9. 1951/503
KKO	= Korkein oikeus
L	= Laki
Lm	= Lakimies
MetsästysL	= Metsästyslaki 13. 4. 1962/290
NJM 1954	= Forhandlingar på det tyvende nordiske juristmøte i Oslo den 23.—25. august 1954
NKÅ	= Nordisk kriminalistisk årsbok
OikeustoimiL	= L varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13. 6. 1929/228
OK	= Oikeudenkäymiskaari
P	= päätös
RK	= Rakennuskaari
RL	= Rikoslaki 19. 12. 1889
RVpA	= Asetus rikoslain voimaannpanemisesta 19. 12. 1889
s	= sivu
SakkoTpA	= Asetus sakkorangaistuksen sekä eräiden muiden rikosoikeudellisten seuraamusten ja valtiolle maksettaviksi tuomittujen korvausten täytäntöönpanosta 9. 8. 1963/406
SakkoTpL	= Laki sakkorangaistuksen sekä eräiden muiden rikosoikeudellisten seuraamusten ja valtiolle maksettaviksi tuomittujen korvausten täytäntöönpanosta ulosottotoimin 20. 6. 1963/318
SchwZSt	= Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht
SLY:n juhla julk.	= Juhla julkaisu Suomalainen Lakimiesyhdistys 1898. 22/10. 1948
SOU	= Statens offentliga utredningar
SvJT	= Svensk Juristtidning
TavaraleimaA	= Asetus tavaraleimain suojelemisesta 11. 2. 1889
TekijänoikeusL	= Laki tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin 8. 7. 1961/404
TulliL	= Tullilaki 8. 9. 1939/271
TulliS	= Tullisääntö 8. 9. 1939/275
UL	= Ulosottolaki 3. 12. 1895
ValtuusRL	= Laki eräitä valtuuslakeja vastaan tehtyjen rikosten rankaisemisesta 28. 6. 1958/305
VDA	= Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Allgemeiner Teil
VeroUL	= Laki verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin 29. 6. 1961/367
Väki juomaL	= Laki väki juomista 9. 2. 1932/45
Yksityismetsäl	= Yksityismetsälaki 11. 5. 1928/161

Oikeustapausviitteissä käytetyistä merkinnöistä I ja II viittaa edellinen KKO:n vuosikirjassa julkaistuihin selostuksiin ja jälkimmäinen tiedonantoihin. Numero välittömästi I:n ja II:n jäljessä tarkoittaa selostuksen tai tiedonannon numeroa vuosikirjassa.

1 §. KONFISKAATIOSTA YLEENSÄ

Konfiskaatioksi kutsutaan oikeustieteessä lyhyesti omaisuuden menetetyksi tuomitsemista. Omaisuudella tarkoitetaan tässä kokonaisvarallisuutta tai sen määräosaa, yksityistä aineellista esinettä tai varallisuus oikeutta taikka vain jotakin rahana laskettua arvoa.¹

Konfiskaation kohteena olevalla omaisuudella tulee olla yleensä markkina-arvo. Sen tulee edustaa määrättyä arvoa rahana. Niinpä sen kohteena eivät voi olla sellaiset julkisen viranomaisen myöntämät oikeudet, joita ei voida lukea varallisuus oikeuksien alaan, kuten mm. oikeus harjoittaa tai hoitaa ravintola-liikettä tai muuta sellaista elinkeinoa, oikeus moottoriajoneuvon kuljettamiseen eli ajolupa, radiolaitteen käyttämislupa ja metsästys oikeus.² Näistä oikeuksista voidaan todeta, ettei niitä menetetä kenellekään, vaan ne tuomiolla sammuvat. Voidaan kuitenkin kysyä, tuleeko konfiskaation kohteella aina olla taloudellista arvoa. *Hurwitz* on vastannut tähän kysymykseen kieltävästi ja katsonut, ettei konfiskaation kohteena olevalta aineelliselta esineeltä voida aina vaatia, että sillä olisi määrätty rahana laskettava arvo.³ Todettava onkin, ettei rikoksentekovälineellä tai rikoksen tuotteella, jotka voivat olla konfiskaation kohteena, tarvitse olla mitään raha-arvoa. Tämän vuoksi on lähdettävä siitä, ettei konfiskaation kohteena olevalta aineelliselta esineeltä ehdottomasti vaadita raha-arvoa.

Sen perusteella, mihin konfiskaatio kohdistuu, voidaan erottaa toisistaan *varallisuus konfiskaatio* ja *erityinen konfiskaatio*. Kun nämä kaksi konfiskaatiolajia

¹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 1. *Hurwitz* määrittelee konfiskaation laajimmassa mielessä kokonaisvarallisuuden tai sen määräosan, yksityisen omaisuusesineen tai varallisuus oikeuden tahi näiden ekvivalentin menettämiseksi. Tämä määritelmä on liian suppea, koska sen mukaan konfiskaatioksi ei voida lukea sellaista arvokonfiskaatiota, joka ei ole subsidiäärinen ja jonka kohteena voi olla vain jokin rahana laskettu arvo. Esimerkkinä tällaisesta arvokonfiskaatiosta mainittakoon ValtuusRL:n 4 §:ssä säädetty hyödyn useampikertainen menetetyksi tuomitseminen.

² Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 1 alav. 1; *Torp* ss. 10—11. Ks. myös *Rauh*: Vermögensstrafen s. 39.

³ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 111.

ovat esiintyneet ja kehittyneet toisistaan riippumatta, on katsottu, että ne ovat rinnakkaisilmiöitä.⁴

Varallisuuskonfiskaation kohteena on kokonaisvarallisuus. Maakuntalakien ja v:n 1734 lain mukaan varallisuuskonfiskaatio liittyi vain törkeisiin rikoksiin, joista oli seuraamukseksi säädetty kuolemanrangaistus, maastakarkoitus tai rauhattomaksi julistaminen.⁵ Kokonaisvarallisuuden konfiskaatio oli varallisuuskonfiskaation alkuperäisin muoto. Kun sitä sitten sen kohtuuttomuuden takia jouduttiin lieventämään päädyttiin osittaiseen kokonaisvarallisuuden konfiskaatioon, jolloin omaisuuden määräosa tai omaisuus siihen kuuluvan irtaimiston osalta joutuivat konfiskaation kohteiksi.⁶ Siirtyminen kokonaisvarallisuuden konfiskaatiosta osittaiseen kokonaisvarallisuuden konfiskaatioon tapahtui vain sen johdosta, että katsottiin ensiksi mainitun konfiskaation kohdistuvan liian ankarana tuomitun läheisiin, syyttömiin omaisiin.⁷

Varallisuuskonfiskaatiolla ei ole mitään sijaa nykyajan kriminaalipolitiikassa. Sitä ei voida pitää oikeana reaktiomuotona taistelussa rikollisuutta vastaan, sillä se ei ole nykyajan oikeusvaltion arvon mukainen.⁸ Norjan perustuslaissa on jopa määräys, joka kieltää varallisuuskonfiskaation.⁹ Tästä huolimatta ja vaikka varallisuuskonfiskaatiosta on kaikkialla sivistyneen maailman piirissä luovuttu,¹⁰ lainsäätäjä on levottomina sodanjälkeisinä aikoina siihen turvautunut, ja sitä on sovellettu sotasyllisiin ja maanpettureihin.¹¹ Meillä Suomessa luovuttiin tästä konfiskaatiolajista vuonna 1889, jolloin vuoden 1734 lain rangaistuskaari korvattiin voimassa olevalla rikoslailla, eikä siihen sen jälkeen ole enää palattu. Tosin meilläkin viime sodan jälkeen esiintyi vaatimuksia ns. sotasyllisten omaisuuden konfiskoimisesta, mutta tähän epäinhimilliseen varallisuuskonfiskaatioon ei kuitenkaan menty.

⁴ Näin *Hurwitz*: Konfiskation s. 62; *Strömberg* s. 7; *Thornstedt* s. 25. Toisin *Raub*: Vermögensstrafen s. 2. *Raub* toteaa, että vanhin konfiskaatiolajeista on varallisuuskonfiskaatio, josta sitten aikojen kuluessa ja olojen kehittyessä muut lajit ovat kehittyneet.

⁵ V:n 1734 lain osalta ks. tämän lain rikoskaaren 4 luv. 1, 2, 3, 5 ja 8 § sekä 6 luv. 1 ja 4 §.

⁶ Ks. *Strömberg* ss. 4 ja 8. V:n 1734 lain osalta ks. sen rikoskaaren 21 luv. 3, 4 ja 5 § sekä 22 luv. 3 ja 4 §.

⁷ Ks. *Raub*: Vermögensstrafen ss. 10 ja 12; *Rittler* s. 321.

⁸ Ks. *Hurwitz*, NJM 1954, liite IV s. 1; *Strömberg* ss. 9—11; *Rittler* ss. 321—322.

Baumann (s. 18) toteaa: »Die Vermögensconfiscation ist in doppelter Hinsicht ein bedenkliches Strafmittel: sie ist teils verwerflich, weil sie weniger den Verurteilten als unschuldige Dritte trifft, die somit ohne ihr Verschulden an den Bettelstab gebracht werden; die ist teils gefährlich, weil sie in bewegten Zeiten leicht zu Missbrauch führen kann.» Samoin *Köbner* ss. 3—4.

⁹ Ks. Norjan perustuslain 104 §; *Andenas*: Strafferett ss. 463—464.

¹⁰ Ks. Leipziger Kommentar s. 130; *Strömberg* ss. 9—10.

¹¹ Ranskassa 1918, Saksassa 1934 ja Tanskassa 1945. Ks. *Strömberg* s. 11; *Hurwitz*, NJM 1954 s. 107 ja liite IV s. 2 sekä *Kriminalret* ss. 569—570; *Rittler* ss. 321—322.

Erityisen konfiskaation piiriin luetaan konkreettisesti määrättyjen esineiden, varallisuusouikeuksien tai -arvojen tuomitseminen menetetyksi.¹² Se jakautuu esine- ja arvokonfiskaatioon. Esinekonfiskaatio on vanhempi¹³ kuin arvokonfiskaatio, joka on kehittynyt edellisestä.¹⁴

Esinekonfiskaatio käsittää sellaisen esineen tai oikeuden menetetyksi tuomitsemisen, jota on käytetty tai joka on tarkoitettu käytettäväksi keinona rikoksen tekemiseen, joka on ollut rikoksen tunnusmerkistön¹⁵ mukaisen suhtautumisen tosiasiallinen kohde taikka joka on hankittu rikoksella.

Arvokonfiskaatio käsittää esineen tai oikeuden ekvivalentin taikka jonkin muun arvon tuomitsemisen menetetyksi. Se tulee tavallisesti kysymykseen vasta ja vain silloin, kun esinekonfiskaatiota ei voida toteuttaa. Arvokonfiskaatio on yleensä siis toissijainen, subsidiäärinen. Sillä on erityisen suuri merkitys rikoksella saadun hyödyn konfiskoimistapauksissa. Arvokonfiskaatio saattaa olla säädetty myös vaihtoehtoiseksi, mutta tällöinkin on yleensä lähdettävä siitä, että ensisijaisesti on tuomittava esinekonfiskaatio, mikäli se suinkin on mahdollista.

Konfiskaatio on lakiin perustuvaa omaisuuden menetetyksi tuomitsemista. Lauseesta »nullum crimen sine lege nulla poena sine lege poenali» ilmenevä ns. legaliteettiperiaate¹⁶ on voimassa konfiskaationkin suhteen.¹⁷ Se on siis mahdollinen vain silloin, kun nimenomainen lainsäätös sen sallii.¹⁸ Konfiskaatio-

¹² Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 568; *Strömberg* ss. 4—5.

¹³ V:n 1734 lain rikoskaaren ainoa esinekonfiskaatiota koskeva säännös on 4 luv. 6 §:ssä.

¹⁴ Ks. *Strömberg* s. 5.

¹⁵ Tässä tutkimuksessa käytetään tunnusmerkistö-sanaa ahtaamassa merkityksessään, jolloin sillä tarkoitetaan, kuten *Salmiala* on sen määritellyt (Varsinaisesta osallisuudesta s. 35), »niiden käsitteellisten tunnusmerkkin kokonaisuutta, jotka tekevät teon ulkonaiselta ilmeneismuodoltaan määrättyä rikostyyppiä vastaavaksi.» Tunnusmerkistökäsitteestä ks. *Salmiala*: Varsinaisesta osallisuudesta s. 27 ss.; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 22 ja s. 162 ss.; *Reino Ellilä*: Liikenne-rikosoikeus s. 12 alav. 1; *Alanen*: Yleinen oikeustiede s. 175 ja Hätävarjelus ss. 47—49; *Kekomäki* s. 24 ss.; *Anttila*: Loukatun suostumus s. 14 ss.; *Salovaara*, DL 1937 s. 134 ss.; *Sipilä* s. 223 ss.; *Hurwitz*: Kriminalret ss. 7—9; *Mezger* s. 174 ss.; *Liszt—Schmidt* s. 155; *Frank* ss. 4—5; *Kohlrausch—Lange* ss. 2—3; *Welzel* ss. 45—53; *Maurach* s. 167 ss.

¹⁶ Ks. *Honkasalo*: Nulla poena sine lege; *Salmiala*: Rikos ja rangaistus ss. 3 ja 4; *Agge*, SvJT 1937 s. 406 ss.

¹⁷ Ks. *Strömberg* s. 99 ss. ja s. 198 ss.

¹⁸ *Bergendal* (s. 629) ja *Strömberg* (s. 102 alav. 9) katsovat, että ilman siihen oikeuttavaa nimenomaista säännöstäkin voidaan konfiskoida myös menetetyksi tuomittavan omaisuuden säilytystä varten tarpeellinen astia tai päällyys. *Thornstedt* (s. 45 alav. 22) asettuu kysymykseen nähdessä toiselle kannalle ja toteaa, »att fall kunna tänkas, då emballaget visserligen är nödvändigt men likväl — på grund av att det kan användas ånyo eller av annan anledning — representerar ett så stort värde, att det icke rimligen utan författningsstöd bör inbegripas i förverkandet.» Kun konfiskaatiosäännöstä ei voida tulkita in dubio mitius säännön vastaisesti on katsottava, että astian tai päällyksen konfiskaatio — ellei ole kysymys vain kertakäyttöön tarkoitettusta astiasta tai päällyksestä — edellyttää sen konfiskaation oikeuttavaa nimenomaista

säännöksen nojalla ei voida tuomita menetetyksi omaisuutta enemmälti kuin laki oikeuttaa¹⁹ eikä ilman sitä koskevaa säännöstä konfiskaation päämääräisen kohteen asemesta tuon kohteen arvoa.²⁰

säännöstä. Tälle kannalle voidaan sanoa myös lainsäätäjän asettuneen, koska lukuisiin konfiskaatiosäännöksiin on sisällytetty astian tai päällyksen menetetyksi tuomitsemista koskeva nimenomainen säännös. Ks. esim. RL 38: 15, VäkijuomaL 78 § 1 mom. 1—3 kohta, L sementavarain maahan tuonnista, maasta viennistä ja kaupasta 9. 4. 1937 (148/1937) 10 § 5 mom., L rehujen ja lannoitteiden maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 (305/1955) 15 § 3 mom., L eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta 8. 4. 1960 (190/1960) 11 § 2 mom., L miedon mallasjuoman tehdasmaisesta valmistuksesta ja myynnistä 24. 4. 1931 (142/1931) 12 § 3 mom. ja ValtuusRL 6 § 2 mom. Tällainen konfiskaatiosäännös olisi tarpeeton, jos astia tai päällys voitaisiin tuomita menetetyksi ilman sitäkin.

¹⁹ Tälle kannalle on KKO asettunut eräissä ratkaisussaan (KKO 1950 II 364, ks. myös KKO 1933 I 49) katsoessaan, ettei menetetyksi voitu tuomita kuin se osa maasta vietäväksi tarkoitettusta kalaerästä, joka oli yritetty salakuljettua. Ratkaisu annettiin äänestyksen jälkeen (4—1) vähemmistöön jääneen jäsenen pysyessä alempien oikeuksien päätökset, joiden mukaan koko kalaerä oli tuomittu menetetyksi. Toiselle periaatteelliselle kannalle KKO:n on kysymyksen suhteen katsottava asettuneen eräissä väkijuomien luvaton hallussapitoa koskevassa ratkaisussaan (KKO 1933 I 78), jossa koko hallussa pidetty väkijuomamäärä oli tuomittu menetetyksi eikä vain lain hallussa pidettäväksi salliman väkijuomamäärän ylittävä osa. Alemmat oikeudet olivat tuominneet menetetyksi vain sen osan väkijuomamäärästä, joka ylitti lain hallussapidettäväksi salliman määrän. Samalla kannalla KKO on ollut eräissä myöhemmissäkin ratkaisussaan (KKO 1939 I 22). Näissä molemmissa ratkaisuissa on ollut kysymys samaan väkijuomaryhmään kuuluvista väkijuomista. Siinä tapauksessa, että väkijuoman hallussapito vain jonkin väkijuomaryhmän osalta ylitetään, KKO on katsonut, että menetetyksi oli tuomittava vain se väkijuomaryhmä, johon ylittäminen kohdistuu (KKO 1961 II 125). Ks. *Soukka*, DL 1934 oikeustapaosasto ss. 26—28.

Poikkeusluontoisia määräyksiä konfiskaation piiriin kuuluvasta omaisuudesta on mm. seuraavissa lainkohdissa: KalastusL 104 §, ValtuusRL 6 § 1 mom. ja L sementavarain maahan tuonnista, maasta viennistä ja kaupasta 9. 4. 1937 (148/1937) 10 § 5 mom.

²⁰ Esinekonfiskaation asemesta on siis arvokonfiskatio mahdollinen vain, jos siitä on otettu lakiin nimenomainen säännös. Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 112; *Andenæs*: Strafferett s. 475; *Strahl*: Om påföljder s. 299 ss. ja s. 307; *Strömberg* s. 199; *Seeler* s. 75; *Rittler* s. 321. Tällä kannalla on myös oikeuskäytäntömme, ks. KKO:n päätökset 23. 1. 1963 taltio 167 ja 5. 4. 1963 taltio 938. Alioikeus oli tuominnut henkilön rangaistukseen ampuma-aseen luvattomasta hallussapidosta ja velvoittanut hänet suorittamaan valtiolle ampuma-aseen arvon rahana seuraamukseksi sen luvattomasta hallussapidosta, vaikkei arvokonfiskaatiota laissa ollut säädetty. KKO oikaisi alioikeuden päätöstä poistamalla lausuman ampuma-aseen menettämisestä ja siis katsoi, ettei arvokonfiskatio ollut mahdollinen, kun sanotunlaista seuraamusta ei ollut laissa säädetty. Samalla periaatteellisella kannalla KKO on päätöksessään 21. 2. 1963 taltio 400. Radiolaitteen arvoa ei katsottu voitavan tuomita menetetyksi, koska sanotunlaista menettämisseuraamusta ollut laissa säädetty.

Tästä pääsäännöstä, että esinekonfiskaation asemesta arvokonfiskatio on mahdollinen vain, jos siitä on otettu lakiin nimenomainen säännös, ovat *Stjernberg* (s. 61 alav. 4) ja *Bergendal* (s. 634) katsonneet voitavan poiketa silloin, kun esinekonfiskaation kohteena yksityistapauksessa on raha. Jos tällöin yksilöllisesti määrätty rahat ovat konfiskaation ulottumatto-

Konfiskaatiosäännökset voidaan jakaa *yleis-* ja *erityissäännöksiin*. Yleissäännöksiin on luettava ne konfiskaatiosäännökset, joita on sovellettava niissä tapauksissa, joissa omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta ei ole mitään erityissäännöksiä. Jälkimmäisiin taas on luettava ne konfiskaatiosäännökset, jotka on säädetty noudatettaviksi tiettyjä erityistapauksia silmälläpitäen. Historiallisesti katsoen erityissäännös on yleissäännöstä vanhempi, ja sen avulla saadut kokemukset ovat raivanneet tietä yleissäännöksen synnylle. Yleissäännös on sitten taas puolestaan ollut mallina sen jälkeisiä erityissäännöksiä laadittaessa ja pyrittäessä niiden yhdenmukaisuuteen. Siten erityissäännökset, jotka ovat olleet mitä heterogeenisimpiä, ovat puolestaan saaneet positiivisia vaikutteita yleissäännöksistä.

Paitsi edellä selostetulla tavalla voidaan konfiskaatiosäännökset lisäksi jakaa ehdottomiin ja harkinnanvaraisiin.²¹ Edellisten mukaan omaisuus on tuomitettava menetetyksi jos konfiskaation edellytykset ovat olemassa.²² Eräissä ehdottomiksi katsottavissa konfiskaatiosäännöksissä on kuitenkin säädetty, että menetetyksi tuomitseminen ei tule kysymykseen, jos konfiskaation edellytyksenä oleva lain rangaistavaksi julistama teko on vähäinen tai asianhaarat muuten lieventävät.²³ Harkinnanvaraisten konfiskaatiosäännösten mukaan menetetyksi tuomitseminen riippuu siitä, katsotaanko se konfiskaation tarkoituksen huomioon ottaen tarpeelliseksi vai ei.²⁴ Kun konfiskaatiosäännös on harkinnanvarainen, voidaan sen nojalla tuomita menetetyksi vain osakin konfiskaation kohteesta »*maius includit minus*»-säännön mukaan.²⁵

Konfiskaatio on omaisuuden menetetyksi tuomitsemista. Tuomitseminen käsittää sen harkitsemisen ja noudatettavaksi määräämisen, mikä yksityistapauksessa on oikein.²⁶ Valta tuomita eli tuomiovalta kuuluu valtiolle, jota sen puo-

missa, voidaan heidän mielipiteensä mukaan ilman siihen oikeuttavaa säännöstäkin vastaava rahamäärä tuomita menetetyksi. Tätä mielipidettä voidaan puolustaa sillä, että raha on vaihdannan väline ja edustaa jo sinänsä määrättyä arvoa. Sen vuoksi olisi liiallista teoretisointia tällaisessakin poikkeustapauksessa vaatia arvokonfiskaation oikeuttavaa nimenomaista säännöstä. Niin ikään voidaan, vaikkakaan konfiskaatiosäännöksen mukaan esineen arvon menettäminen ei olisi mahdollinen, siinä poikkeustapauksessa, että esine konfiskaatiovaateen turvaamiseksi on takavarikoitu ja viranomaiset ovat käyttäneet oikeuttaan myydä tuon esineen, esineen asemesta saatu hinta tuomita menetetyksi. Ks. *Venoja*: Takavarikko s. 221; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 277; *Leipziger Kommentar* s. 150.

²¹ Ks. *Thorstedt* s. 23; *Strömberg* s. 27 alav. 3; *Venoja*: Takavarikko s. 125.

²² Ks. esim. RL 2 luv. 16 §:n 1 mom.

²³ Ks. ValtuusRL 5 §, ElintarvikeL 3. 7. 1941 (526/1941) 10 § 2 mom. ja L radiolaitteista 17. 1. 1927 (8/1927) 5 §. Vrt. *Venoja*: Takavarikko s. 125. *Venoja* lukee tällaisen konfiskaatiosäännöksen harkinnanvaraisiin konfiskaatiosäännöksiin.

²⁴ Ks. esim. RL 2 luv. 16 §:n 3 mom.

²⁵ Ks. *Strömberg* s. 188; *Andenæs*: Strafferett s. 465.

²⁶ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 132.

lesta käyttävät julkiset viranomaiset, yleensä tuomioistuimet.²⁷ Määrätynlaisissa rikosasioissa on tuomiovalta kuitenkin myös hallinnollisilla viranomaisilla.²⁸ Käyttäen yhteistä nimitystä niistä elimistä, joille tuomiovalta rikosasioissa on uskottu, voidaan sanoa, että tuomiovalta on valtion oikeusviranomaisilla eli oikeusorgaaneilla.²⁹ Kun konfiskaatioseuraamuksen määrääminen aina käsittää valtiolle kuuluvan tuomiovallan käyttämistä, on konfiskaation käsitteeseen katsottava kuuluvan, että se on valtion oikeusorganien tuomitsema.

Omaisuuksien menettäminen konfiskaatiossa tapahtuu vastikkeetta.³⁰ Se ei ole saajalleen minkäänlaista hyvitystä, koska sillä ei edes tarvitse olla tälle mitään arvoa. Tuomitun kannalta katsoen se ei ole minkäänlaista korvausvelvollisuuden täyttämistä.³¹ Konfiskaatio eroaa tässä vahingonkorvauksesta, joka on vahingonaiheuttajan vahingonkärsineelle tälle aiheuttamastaan vahingosta maksettava korvaus.³² Se seikka, että vahingonkorvaukseen oikeutetulle, joka ei ole saanut vahingonkorvaustaan rikoksenteijältä perityksi, on RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentissa varattu mahdollisuus sen saamiseen valtiolle jutussa menetetyksi tuomitusta omaisuudesta, osoittaa, ettei lainsäätäjä ole pitänyt konfiskaatiota vahingonkorvauksena.

Konfiskaatio-sana on johdettu sanasta *fiscus*, millä tarkoitetaan valtiota varallisuus oikeuksien subjektina. Näin ollen viittaa konfiskaatio-sana itsestään jo siihen, että menetetyksi tuomittu omaisuus lankeaa valtiolle. RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentissa onkin *expressis verbis* säädetty, että menetetyksi tuomittu määrä samoin kuin erityisen esineen tai omaisuuden arvo, jonka oikeus on tuominnut menetetyksi, menee valtiolle. Rikosoikeudellisen konfiskaation käsitteeseen kuuluu siis, että se tapahtuu valtion lukuun.³³ Koska kuitenkin yleisesti on katsottu, että rikosoikeudellisen konfiskaation käsitteeseen on sisällytettävä sellaisetkin tapaukset, joissa omaisuus menetetään muullekin kuin valtiolle, ja että omaisuuden menettämistä yksityiselle henkilöllekin voidaan eräissä

²⁷ Ks. *Serlachius* I s. 27; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 11; *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 132.

²⁸ Ks. OK 10: 26; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 12; *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I ss. 132—133.

²⁹ Ks. *Serlachius* I s. 27.

³⁰ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 307; *Nyberg*, JFT 1958 s. 345; *Agge*: Reaktionssystemet s. 189 alav. 23 a; *Hurwitz*: Kriminalret s. 568.

³¹ Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 225; *Stjernberg* s. 57 alav. 2; *Strömberg* s. 78. Vrt. *Torp*, joka katsoo (s. 741), että konfiskaatio voi »tjene til Fyldestgørelse for den forurettede».

³² Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 354; *Baumann* s. 43 ss.

³³ Näin *Grottenfelt*: Kommentar s. 63; *Granfelt*: Rangaistuksen täytäntöönpano s. 98; *Nyberg*, JFT 1958 s. 345. Ks. myös *Thornstedt* s. 79, *Stjernberg* s. 57 ja siinä alav. 2, *Andenæs*: Strafferett s. 465 sekä *Rittler* s. 321.

tapauksissa pitää konfiskaationa,³⁴ on syytä lähemmin tarkastella näitä tapauksia

Esimerkkeinä konfiskaatiosta yksityisen hyväksi on esitetty KalastusL:n (ks. sen 91 §:n 2 mom. ja 103 §, ks. myös A 28. 12. 1951/695, 37—38 §) ja MetsästysL:n (ks. sen 33 §:n 2 mom., 35 §:n 2 mom., 62 §:n 3 mom. ja 66 §, ks. myös A 27. 7. 1962/406, 23—25 §) mukainen menettäminen kalastus- tai metsästysoikeuden haltijalle.

KalastusL:n mukaan menee saalis tai sen arvo, kun vain yksityistä oikeutta on loukattu, kalastusoikeuden haltijalle, mutta valtiolle silloin, kun julkista oikeutta on loukattu. Kuljetus- ja kauppatavara, samoin kuin menetetyksi tuomittu pyydys ja vene menevät aina valtiolle. Yksityiselle tapahtuvasta menettämisestä on todettava, että vaikka laki käyttääkin siitä termiä menettäminen, kysymys on kalastusoikeuden haltijalle kuuluvan esineen palauttamisesta tai sen arvon korvaamisesta eli siis vahingonkorvauksesta.³⁵ Voidaan kuitenkin kysyä, eikö kalastusoikeuden haltija tällöin ansiottomasti hyödy salakalastajan kustannuksella, koska tämä saa nähdä pyydystämisen vaivan ja joutuu myös kantamaan kalastuksen aiheuttamat kustannukset. Huomattava kuitenkin on, ettei niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat rikoksen tekemisestä, voida vähennyksenä ottaa huomioon vahingon määrää laskettaessa ja että salakalastaja loukkaa myös kalastusoikeuden haltijalle kuuluvaa kalastusoikeutta ja tästä oikeudenloukkauksesta hän on velvollinen myös suorittamaan korvauksen. Vastaavasti pitää edellä esitetty paikkansa myös valtioon nähden, silloin kun on kysymys sen omistamien kalavesien kalastusoikeuden loukkaamisesta. Tällöin ei tietenkään ole kysymys konfiskaatiosta.³⁶

KalastusL:n 91 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa menevät kulkuväline ja pyydys suorastaan lain nojalla sille, jonka kalastusoikeutta on loukattu. Tässä tapauksessa ei siis ole kysymys konfiskaatiosta, joka käsitteellisesti edellyttää, kuten edellä todettiin, valtion oikeusorganin päätöstä. Kysymykseen voi tulla ainoastaan vahvistustuomio, jolla ei voida tuomita mitään menetettyä.

MetsästysL sisältää vastaavanlaiset säännökset kuin KalastusL, ja voidaan todeta, että senkin mukaan saalis tai sen arvo menee metsästysoikeuden haltijalle.

³⁴ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 307; *Venoja*: Takavarikko s. 125 alav. 49; *Hurwitz*: Konfiskation s. 3 ja *Kriminalret* s. 568; *Bergendal* s. 627; *Strömberg* ss. 66 ja 77; *Krabbe* s. 233; *Torp* s. 741; *Skeie*: Strafferett s. 454; *Köhner* s. 28; *Baumann* ss. 38 ja 101—102.

³⁵ Konfiskaationa eivät sitä pidä myöskään *Strahl*: Om påföljder s. 286 ja *Thornstedt* ss. 67 ja 86. Vrt. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 259 alav. 287, *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 89 alav. 3 ja *Strömberg* s. 78. Ks. myös Lainopillisen yhdistyksen keskusteluja v:n 1898 keskusteluohjelman 6:nnen kysymyksen johdosta, JFT 1900 s. 456 (Käsittely Vaasan paikallisosastossa).

³⁶ Vrt. MetsästysA 27. 7. 1962 (406/1962) 24 §.

jalle, jos hänellä metsästyksen tapahtuessa oli oikeus pyydystämiseen. Muussa tapauksessa on saajana valtio. Tässäkin on yksityisen oikeuden haltijan osalta edellä kalastuslakia käsiteltäessä mainituilla perusteilla kysymys vahingonkorvauksesta eikä konfiskaatiosta.³⁷ Metsästyslain mukaan menettäminen eräissä tapauksissa tulee myös kysymykseen suorastaan lain nojalla.³⁸ Kun menettäminen ei tapahdu valtion oikeusorganin päätöksellä ei kysymyksessä ole konfiskaatio.

Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota myöskin RL:n 33 luvun 4, 5 ja 7 §:stä ilmenevään maanomistajalle tapahtuvaan menettämiseen.³⁹ Näissä pykälissä mainittuun luvattomaan kylvämiseen tai istuttamiseen syyllistynyt taikka oikeutensa yhteismaahan ylittänyt menettää kasvun, istutuksen tai haaskaamansa taikka niiden arvon maan lailliselle omistajalle tai muille yhteismaan osakkaille. Tässäkään ei kuitenkaan ole kysymys konfiskaatiosta.⁴⁰ Sääntönä on nimittäin, että kiinteistön aineosat kuuluvat maanomistajalle⁴¹ eikä tällaiseen aineosaan voida erikseen perustaa esineoikeutta.⁴² Haaskauksen syyllistyneen yhteismaan osakkaan oman osuuden menetystä on pidettävä muille osakkaille loukkauksen johdosta suoritettuna määrältään laissa vahvistettuna vahingonkorvauksena.⁴³ RL:n 33 luvun 4, 5 ja 7 §:ssä olevissa säännöksissä todetaan maan laillisen omistajan ja yhteismaan osakkaan oikeus. Oikeus itsessään perustuu omistusoikeuteen ja siihen sovelletaan siviilioikeudellisia periaatteita.⁴⁴

³⁷ Vrt. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 259 alav. 287, joka pitää saaliin tai arvon menettämistä tässä tapauksessa metsästysoikeuden haltijalle suoritettavana vahingonkorvauksena. Näin myös *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 89 alav. 3, joka myös katsoo, että konfiskaatiota tässä tapauksessa voidaan pitää vahingonkorvauksena. Konfiskaationa eivät puheena olevaa seuraamusta pidä *Strömberg* s. 78, *Strahl*: Om påföljder s. 289 eikä *Thornstedt* ss. 67 ja 86.

³⁸ Ks. MetsästysL:n 33 §:n 2 mom., 35 §:n 2 mom. ja 62 §:n 3 mom.

³⁹ Vastaavanlainen on se maanomistajalle tapahtuva menettäminen, josta on säädetty 24. 3. 1943 annetun kaivoslain (273/1943) 87 §:n 2 momentissa.

⁴⁰ Ks. *Grotenfelt*: Kommentar s. 63 ja siinä alav. 2. *Grotenfelt* katsoo, että kysymyksessä on siviilikonfiskaatio. Ks. myös *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 89 alav. 3. Tekstissä mainitulla kannalla ovat Ruotsin oikeuteen nähden *Bergendal* (s. 52), *Strahl* (Om påföljder s. 289) ja *Thornstedt* (s. 86). *Strahl* lausuu »En sådan påföljd, som är avsedd att begränsa rättskränkningen, är ej underkastad straffrättsliga bestämmelser ... Att påföljden i lag till äventyrs betecknas såsom förverkande får därvidlag ej tillmätas avgörande betydelse».

⁴¹ RK 8: 2 ja 10: 4.

⁴² UL 4: 29; *Kivimäki-Ylöstalo* ss. 168—170, *Kivimäki*: Siviilioikeuden yleiset opit ss. 58 ja 63.

⁴³ Ks. KKO 1931 II 574 ja tämän ratkaisun otsikointia *Aminoffin* toimittamassa KKO:n ratkaisujen hakemistossa s. 265.

⁴⁴ Ks. Lainopillisen yhdistyksen keskusteluja v:n 1898 keskusteluohjelman 6:n kysymyksen johdosta, JFT 1900 s. 452 ss. Keskusosaston alustaja totesi mm. »Anspråket på utfående af egendom af omordadt slag (tarkoitetaan RL:n 33 luv. 4, 5 ja 7 §:ssä mainittua omai-

YksityismetsäL:n 22 §:n 2 momentin konfiskaatiosäännöksiä on myös pidetty poikkeusluontoisina sikäli, että on katsottu, että menetetyksi tuomituista puista saatavat rahat eivät mene valtiolle, vaan metsänhoitolautakunnalle käytettäväksi metsänhoidon edistämiseen.⁴⁵ Todettava on kuitenkin, että vaikka mainitun lain 25 §:n mukaan menetetyksi tuomituista puista saatu rahasäästö menee metsänhoitolautakunnalle, niin konfiskoitu omaisuus tässäkin tapauksessa tulee valtiolle ja että laissa on vain annettu määräyksiä siitä, miten valtion tulee menetellä omaisuuden myynnistä saamallaan rahavaroilla, joista valtio *expressis verbis* on oikeutettu vähentämään myynnistä aiheutuneet kulut.⁴⁶

Edellä selostettujen tapausten on katsottu muodostavan poikkeuksen siitä säännöstä, että menetetty omaisuus menee valtiolle. Niiden yksityiskohtainen tarkastelu osoittaa, ettei näissä tapauksissa ole kysymys rikosoikeudellisesta konfiskaatiosta tai että omaisuuden joutumista muulle kuin valtiolle on pidettävä vain näennäisenä. Osaltaan nämä tapaukset siis tukevat vain sitä tässä tutkimuksessa omaksuttua käsitystä, että rikosoikeudellisesta konfiskaatiosta voidaan puhua vain silloin, kun omaisuus lankeaa valtiolle.

Lainsäädännössä ovat sängen harvinaisia määräykset siitä, miten valtion on meneteltävä saamansa konfiskoidun omaisuuden suhteen. Edellä on ollut jo puhe erästä tapauksesta, jossa saadut varat on määrätty käytettäväksi metsänhoidon edistämiseen. Tärkeä valtion oikeutta konfiskoituun omaisuuteen rajoittava säännös on RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentissa. Tämän säännöksen mukaan on konfiskaation aiheuttaneen rikoksen johdosta vahinkoa kärsinyt oikeutettu saamaan konfiskoidun omaisuuden arvosta hänelle tuomitun vahingonkorvauksen, jota ei ole saatu rikoksenteijältä. Mainitussa säännöksessä oikeutetaan myös vilpittömässä mielessä kiinnityksen taikka pantti- ja pidätys oikeuden konfiskoituun esineeseen tai omaisuuteen saanut saamaan maksun konfiskoidun omaisuuden arvosta.⁴⁷

suutta) utgör således endast en fråga om bättre rätt till egendom, ett vanligt civilrättslig anspråk, som på denna grund bör betraktas och bedömas.»

⁴⁵ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 278 ja alaviitta 331, jossa todetaan, että poikkeus kuitenkin on vain näennäinen, koska metsänhoidon edistämistä on pidettävä yleisen edun mukaisena.

⁴⁶ Vrt. *Salmiala* JFT 1926 s. 223, joka katsoo, että ko. konfiskaatioseuraamuksella on jonkinlaisen julkisoikeudellisen vahingonkorvauksen luonne.

⁴⁷ Vahinkoa kärsineen ja rajoitetun esineoikeuden haltijan on nostettava kanne valtiota vastaan RL:n 9 luvun 7 §:ssä säädettyssä määräajassa.

RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentista ilmenevän, puheena olevan rajoituksen johdosta tuomioistuimen ei voitane katsoa olevan oikeutetun määräämään RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin nojalla menetetyksi tuomittua rikoksentekevälinettä hävitettäväksi, vaikka tuomioistuimella onkin harkintavalta itse menettämisseuraamukseen nähden. Ks. SakkoTpL 2 § ja SakkoTpA 32 §. Vrt. *Hurwitz*: Kriminalret s. 580; *Krabbe* s. 233; *Rittler* s. 321.

Mitä muuten tulee menetetyksi tuomittuun laatunsa puolesta sellaiseen omaisuuteen, jonka yleiseen käyttöön joutumisesta voisi aiheutua yleistä häiriötä ja epävarmuutta, on tällainen yhteiskunnan turvallisuudelle vaarallinen omaisuus — ellei sitä anneta museoihin — hävitettävä. Samoin joutuu hävitettäväksi omaisuus, jolla ei ole mitään raha-arvoa saajalle. Kun näin konfiskoitu omaisuus eräissä tapauksissa joudutaan hävittämään, herää kysymys, onko tuomioistuimen päätöstä, jolla omaisuus määrätään hävitettäväksi, pidettävä konfiskaationa. Myöntävästi tähän kysymykseen ovat vastanneet *Nissen*,⁴⁸ *Köbner*,⁴⁹ *Baumann*,⁵⁰ *Hurwitz*,⁵¹ ja *Venoja*,⁵² sekä kielteisesti *Binding*,⁵³ *Frank*,⁵⁴ *Liszt-Schmidt*,⁵⁵ *Vorberg*,⁵⁶ *Seeler*⁵⁷ ja *Thornstedt*.⁵⁸ Myönteisesti vastanneet ovat olleet sitä mieltä, että konfiskaation käsitteen kannalta on yhdentekevää, miten valtio menettelee saamansa omaisuuden suhteen. Kielteisesti vastanneet taas katsovat, ettei valtio saa mitään omistusoikeutta hävitetyksi tuomittuun omaisuuteen ja näin ollen ei ole kysymys konfiskaatiosta.

Meidän oikeutemme kannalta asiaa tarkasteltaessa on erotettava toisistaan ne tapaukset, joissa omaisuus tuomitaan menetetyksi ja määrätään hävitettäväksi tai annetaan muita määräyksiä omaisuuden suhteen, ja ne tapaukset, joissa omaisuus suoraan määrätään hävitettäväksi tai sen suhteen meneteltäväksi niin, että omaisuuden väärinkäyttö estyy.

Ensiksi mainituissa tapauksissa on kysymys konfiskaatiosta. Näissä tapauksissa, joista mainittakoon RL:n 2 luvun 17 §, epäsideellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 28. 1. 1927 annetun lain (23/1927) 2 §, AlkuperäL:n 6 § ja TavaraleimaA:n^{58a} 10 § sekä KalastusL:n 103 §, laki määrää ensin menetämisseuraamuksen ja sen jälkeen vasta antaa määräyksen menetetyn hävittä-

⁴⁸ *Nissen* (s. 97) toteaa: »Zweifelloso ist stets die Einziehung nötig, ehe man zu einer Vernichtung kommen kann».

⁴⁹ Ks. *Köbner* s. 23 ss.

⁵⁰ Ks. *Baumann* s. 105.

⁵¹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation ss. 3 ja 4 sekä *Kriminalret* s. 568.

⁵² Ks. *Venoja*: Takavarikko s. 124 alav. 48.

⁵³ Ks. *Binding* s. 262.

⁵⁴ Ks. *Frank* s. 78.

⁵⁵ Ks. *Liszt-Schmidt* s. 440 alav. 19.

⁵⁶ Ks. *Vorberg* s. 114.

⁵⁷ Ks. *Seeler* s. 3 alav. 1.

⁵⁸ Ks. *Thornstedt* s. 79.

^{58a} TavaraleimaA on kumottu tavaramerkkilaila 10. 1. 1964 (7/1964), joka tulee voimaan 1. 6. 1964. Kun tavaramerkkilain 41 §:n mukaan tuomioistuimella on valta suoraan määrätä omaisuus hävitettäväksi tai sen suhteen meneteltäväksi siten, että väärinkäyttö estyy, ei tässä uudessa laissa säädetty rikosoikeudellinen seuraamus ole konfiskaatio. Ks. s. 11.

misestä tai muun määräyksen menetetyt suhteen.⁵⁹ Kysymys on siis vain määräyksestä, miten valtion on meneteltävä konfiskoidun esineen tai omaisuuden suhteen.⁶⁰ Tämä ilmenee siitäkin, että määräys omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta olisi tarpeeton silloin, kun laki määrää omaisuuden hävitettäväksi, ellei katsottaisi, että hävitettäväksi määrätty omaisuus meidän lainsäädäntömme mukaan lankeaa valtiolle — valtio saa siihen omistusoikeuden — velvollisuudella huolehtia hävittämisestä. Tämän toteamuksen voidaan väittää olevan ristiriidassa RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentin säännöksen kanssa, jonka mukaan menetetyksi tuomitun esineen tai omaisuuden arvo, jota esinettä tai omaisuutta ei ole määrätty hävitettäväksi, menee valtiolle. Hävitettäväksi määrätty omaisuus ei siis menisi valtiolle, ja näin ollen voitaisiin sanoa, ettei valtio saa siihen omistusoikeutta ja ettei ole kysymys konfiskaatiosta, jonka tunnusmerkiksi edellä juuri todettiin omaisuuden menettäminen valtiolle. Ristiriita on kuitenkin vain näennäinen. On syytä todeta, ettei hävitetystä jää yleensä jäljelle mitään omistamisen arvoista eikä siis myöskään mitään tilitettävää valtionkassaan. Tältä pohjalta on säännös ymmärrettävä, ja tästä aiheutuu se, ettei hävitettäväksi määrätyn esineen tai omaisuuden arvoa ole tarpeen määrätä valtiolle menetettäväksi.⁶¹

Jos sen sijaan laki antaa tuomioistuimelle vallan suoraan määrätä esineen tai omaisuuden hävitettäväksi tai sen suhteen meneteltäväksi siten, että väärinkäyttö estyy, jollainen säännös sisältyy TekijänoikeusL:n 20 §:ään ja 7. 5. 1943 annetun patenttilain (387/1943) 77 §:ään, ei tuomioistuimen tällaisen lain nojalla antamaa päätöstä, jolla esine tai omaisuus määrätään hävitettäväksi tai sen väärinkäyttö estetään, voida pitää konfiskaationa.⁶² Omistusoikeus esineeseen tai omaisuuteen tai niiden jätteisiin jää edelleen rikoksenteijälle, mikä ilmenee siitäkin, että näiden säännösten mukaan rikokseen syypää on eräissä tapauksissa velvollinen luovuttamaan loukatulle esineet tai omaisuuden vain niiden valmistuskustannuksia vastaavasta arvosta.

⁵⁹ *Andenæs* (Strafferett s. 466) toteaa tekstissä mainittuihin verrattavista konfiskaatioista, että niiden osalta olisi pidettävä riittävänä esineiden tekemistä vaarattomiksi eikä suinkaan tarpeellisen esineiden varallisuusarvon riistämistä silloin, kun esineillä vielä on tämä arvo vaarattomaksi tekemisen jälkeen. Hän toteaa kuitenkin, että Norjan laki ei ole ollut näin johdonmukainen, vaan sen mukaan tapahtuu täydellinen konfiskaatio, ja jäännöksetkin lankeavat valtiolle.

⁶⁰ *Venoja* pitää tällaisia määräyksiä viranomaisille annettuina instruktiivisina ohjeina ks. Takavarikko s. 125 alav. 49.

⁶¹ Todettava on kuitenkin, ettei KKO ole pitänyt painotuotteen menetetyksi julistamista omaisuuden menetetyksi tuomitsemisena. Ks. KKO 1928 I 32.

⁶² Toisin *Venoja*: Takavarikko s. 124 alav. 48; *Baumann* s. 106.

Edellä esitetyn nojalla voidaan tämän tutkimuksen tarkastelun kohde, esinekonfiskaatio, määritellä seuraavasti: Esinekonfiskaatio on valtion oikeusorgaanien päätöksellä tapahtuva sellaisen esineen tai oikeuden tuomitseminen vastikkeetta valtiolle, jota on käytetty tai joka on tarkoitettu käytettäväksi keinona rikoksen tekemiseen, joka on ollut rikoksen tunnusmerkistön mukaisen suhtautumisen tosiasiallinen kohde taikka joka on hankittu rikoksella.

2 §. KONFISKAATION OIKEUDELLINEN LUONNE

Kysymys konfiskaation oikeudellisesta luonteesta on tietoisopissa sangen riitainen. Konfiskaatio käsitetään tavallisimmin rangaistukseksi tai turvaamistoimenpiteeksi tahi eräissä tapauksissa rangaistukseksi, eräissä taas turvaamistoimenpiteeksi taikka sekä rangaistukseksi että turvaamistoimenpiteeksi. Näiden vaihtoehtojen puitteissa on kysymys konfiskaation oikeudellisesta luonteesta ratkaistava myös meidän oikeutemme osalta. Sitä mahdollisuutta, että konfiskaatiota olisi eräissä tapauksissa pidettävä vahingonkorvauksena, ei ole syytä enää tässä käsitellä, koska edellä on todettu, että konfiskaatio ja vahingonkorvaus ovat yhteensoveltumattomia käsitteitä.¹

Konfiskaatio on, kuten rangaistuskin, keino taistelussa rikosta vastaan. Sen tehtävä on tehostaa kielto- ja käskynormin noudattamista. Konfiskaation rikoksesta pidättävä vaikutus ilmenee varsinkin siinä, ettei rikollisesta teosta ole konfiskaation johdosta odotettavissa mitään hyötyä.² Konfiskaation vaikutusala on sikäli totaalinen, että se voi in concreto kohdistua muihin kuin rikokseen osallisiin. Voidaan sanoa, että sen teho tässä mielessä on tuntuvampi kuin rangaistuksen. Rangaistusta tehokkaammin se vaikuttaa varsinkin silloin, kun rikoksesta seuraava rangaistus on vähäinen, mutta konfiskaatioseuraamus taloudellisesti merkittävä.

Lainsäätäjä on monesti turvautunut konfiskaatioseuraamukseen silloin, kun muut keinot eivät ole riittäviä pidättämään kieltonormin rikkomisesta. Konfiskaatio, joka kohdistuu rikokseen läheisesti liittyvään esineeseen tai omaisuuteen, soveltuu yleistä turvallisuutta ja järjestystä uhkaavain vaarain torjumiseksi säädettyjen normien rikkomisen seuraamukseksi paremmin kuin pitkäaikainen vapaus- tai suuri sakkorangaistus, joka tällaiseen monesti luonteensa puolesta vähäiseen rikokseen liitettyinä tuskin vastaisi oikeudenmukaisuuden vaatimusta.

¹ Ks. s. 5 ss. Ks. myös *Hakulinen*, DL 1927 s. 225; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 293 ss.; *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 89 alav. 3.

² Ks. *Honkasalo*, Yleiset opit III s. 308.

Konfiskaatio toteuttaa emotionaalisia, tunteeseen pohjautuvia tarpeita. *Strömberg*, joka panee suuren painon näille emotionaalisille tekijöille konfiskation kivijalkana, lausuu sattuvasti: »Just konfiskationsinstitutet är ett exempel på att de känslomässigt betingade attityderna gentemot förbrytelser icke blott äro djupt rotade i människans natur utan också ha sin andel i gestaltningen av de moderna straffrättsliga sanktionerna.»³ *Andenas* toteaa samasta asiasta: »I mange tilfelle kan en vel si at inndragningen tilgodeser et emosjonelt behov hos almenheten, som ville finne det støtende om forbryteren fikk forbli i besittelse av midlet til forbrytelsen.»⁴ Onkin pidettävä oikeudentuntoa loukkaavana, että rikoksen tekoon käytetyt esineet tai oikeudet taikka rikoksen tuotteet saisivat jäädä rikosentekijän haltuun. Eettisiä tunteita loukkaavaksi on katsottava myös rikoksella hankintun edun jättämistä rikosentekijälle.⁵ Selvimmin emotionaalisten tekijöiden vaikutus on havaittavissa törkeän rikoksen tekovälineen konfiskaatiossa. Emotionaalisen tekijän merkitys onkin sitä suurempi, mitä törkeämmästä rikoksellisesta teosta on kysymys. Hallituksen sen esityksen perusteluissa, joka johti rikosentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen antamiseen, ei katsottu valtion arvovallan eikä yleisen oikeuskäsitöksen mukaiseksi, että esine, jota on käytetty törkeän rikoksen välineenä, olisi rikosentekijälle aikanaan annettava takaisin, jos hän sitä vaati.⁶ Olettakaamme esim., että tappo on suoritettu leipäveitsellä. Leipäveitsi on jokapäiväisessä elämässä välttämätön työväline, eikä sitä voida pitää sinänsä mitenkään vaarallisenä. Mikään ei estä tapon suorittanutta hankkimasta uutta vastaavanlaista veistä. Oikeuskäytännössä tällainen tappajalle kuuluva veitsi julistetaan poikkeuksetta valtiolle menetetyksi. Tämän täytyy katsoa johtuvan siitä, että veitsi ilmentää sillä tehtyä rikosta. Tyydyttää eettisiä tunteita, kun veitsi menetetään valtiolle.⁷ On myös huomattava, että veitsi rikosentekijän haltuun jätettynä aina muistuttaisi sekä rikosentekijää että tämän ympäristöä tuosta törkeästä rikoksesta, mitä rikosentekijän itsensä kannalta hänen vastaista yhteiskuntaan sopeutumistaan ajatellen ei voida pitää suotavana.

Konfiskaation emotionaalisiin tekijöihin liittyy kiinteästi aina myös kasvatuksellinen tarkoitus, sen seikan korostaminen, että menetetyksi tuomitaan

³ Ks. *Strömberg* s. 138.

⁴ Ks. *Andenas*: *Strafferett* s. 468.

⁵ *Strahl* (Om påföljder s. 310) toteaa: Bestämmelserna om förverkande av brottsprodukt äro förestående av önskan ... att frångå den brottslige vad han skaffat sig genom gärningen.» Ks. myös *Hurwitz*: *Kriminalret* s. 577.

⁶ Ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

⁷ Ks. *Strömberg* s. 140: »Känslans avreaktion genom föremålets undanskaffande är orsaken till föreställningen, att konfiskationen upphäver rättstridigheten i föremålets beskaffenhet och belägenhet ungefär som straffet utplånar den brottsliges skuld.»

rikokseen läheisesti liittyvä esine tai omaisuus. Tähän konfiskaation psykologiseen merkitykseen on erityisesti kiinnittänyt huomiota *Hurwitz*.⁸ Hän kutsuu sitä konfiskaation symbolis-pedagogiseksi vaikutukseksi. Kasvatuksellinen vaikutus ilmenee siinä, että konfiskatio osoittaa kouriintuntuvasti ja helpottajuisesti sen teon hylättävyyden, johon konfiskaatioseuraamus liittyy. Konfiskatiolla on tässä mielessä yleistä moraalialuova vaikutus.

Kun edellä esitettyjen yleisten, konfiskaation tarkoitusta ja siten sen luonneltakin valaisevien toteamusten jälkeen ryhdytään selvittämään konfiskaation oikeudellista luonnetta on syytä todeta, että tällä selvittämisellä on tärkeä merkitys eräitä siihen liittyviä kysymyksiä käsiteltäessä. Näihin kuuluvat kysymykset siitä, voidaanko konfiskaatiovaade toteuttaa rikoksen tehnyttä syynäkeetonta henkilöä vastaan, missä ajassa tällainen vaade ja tuomittu konfiskaatioseuraamus vanhentuvat, voidaanko konfiskaatiovaade toteuttaa rikoksentekijän kuolinpesää vastaan ja onko mahdollista konfiskoida muunkin kuin rikokseen osallisen omaisuutta. Sen sijaan konfiskaation oikeudellisen luonteen selvittämisellä ei voida enää katsoa olevan merkitystä sen kysymyksen ratkaisemiseksi, onko konfiskaatioseuraamus armahdettavissa, koska oikeuskäytäntö jo useamman vuoden ajan on ollut sillä kannalla, että armahdus on voitu myöntää myös riidattomasti turvaamistoimenpiteeksi katsottavista rikoksen seuraamuksista.⁹

⁸ Ks. Konfiskatio ss. 63—64 ja 277. Ks. myös *Andenas*: Strafferet s. 468 ja NJM 1954 s. 114.

⁹ HM:n 29 §:n 1 momenttia, jonka mukaan presidentti voi yksityisissä tapauksissa armoa antamalla kumota rangaistuksen, tulkitsevat ahtaasti *Salmiala* (Serlachius I s. 277 alav. 1) ja *Honkasalo* (Serlachius I s. 226 alav. 1). He ovat sitä mieltä, että vain rangaistus voidaan armahdustietä antaa anteeksi. Tällä kannalla on myös *Reino Ellilä* (Liikenne-rikosoikeus s. 168), joskin hän katsoo, ettei periaatteellista estettä oikeusvaltioajatuksen kannalta ole siirtymisessä laajentavan tulkinnan linjalle, kun tulkinta tapahtuu tuomitun eduksi. *Merikoski* (Erivapauden käsite s. 63 alaviitta 10) katsoo saatavan tukea HM:n 29 §:n 1 momentin laajentavalle tulkinnalle. HMTpL:n 8 §:n säännöksestä, jonka mukaan presidentin ratkaistavia ovat irtolaisuudesta yleiseen työhön määrättyjen henkilöiden hakemukset tulla armahdustietse vapauteiksi taikka ennen työajan loppua irtilasketuiksi. Armahduskäytäntö on ollut horjuva, ks. siitä *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 298 ss. ja *Salervo*, DL 1948 s. 177 ss. Viime vuosina on kuitenkin selvästi todettavissa siirtyminen laajentavan tulkinnan linjalle. KKO:n vuosikirjassa julkaistuista ratkaisuista ks. KKO 1951 II 61, 1957 II 86, 1958 II 30 ja 1959 II 38 ja 55. Vuosikirjassa julkaisemattomista mainittakoon KKO:n kirjeet 30. 6. 1955 n:o 2169, 21. 2. 1956 n:o 476 ja 28. 11. 1960 n:o 3208 ja 3209, joissa on puollettu säännöstelyrikoksella saadun hyödyn armahtamista koskevaa anomusta, ja kirje 14. 6. 1960 n:o 1723, jossa on asetettu sille kannalle, että moottoriajoneuvon ajoluvan menettämisseuraamuskin on armahdustietse poistettavissa. Ks. myös *Venoja*: Takavarikko s. 129 alav. 87. *Venoja* toteaa, ettei armahdusinstituutti kelpaa perusteeksi ratkaistaessa kysymystä siitä, onko jotakin rikosseuraamusta pidettävä rangaistuksena vai turvaamistoimenpiteenä. Ks. myös *Honkasalo*, Yleiset opit I s. 10 alav. 2 ja *Hakkila*: Suomen tasavallan perustuslait s. 125.

Vrt. *Hurwitz*: Kriminalret s. 758; *Andenas*: Strafferet s. 14 ja 464; *Skeie*: Strafferet s. 455.

Koska meidän konfiskaatiosäännöstömme on saanut vaikutteita Saksan, Tanskan, Norjan ja vanhemmasta Ruotsin vastaavasta säännöstöstä, on syytä aluksi selvittää, mille kannalle näiden maiden tieteisoppi on konfiskaation oikeudellisen luonteen suhteen asettunut.

Saksan¹⁰ tieteisopissa ovat edustettuna kaikki edellä mainitut mielipiteet konfiskaation oikeudellisesta luonteesta. Sen teorian kannalla, että konfiskaatio on aina rangaistus, ovat *Glücksman*¹¹ ja *Mezger*.¹² Jälkimmäinen katsoo konfiskaation lisärangaistukseksi ja huomauttaa nimenomaan, että sitä on pidettävä rangaistuksena silloinkin, kun se kohtaa tertiusta. Vain turvaamistoimenpiteenä pitävät konfiskaatiota *Beling*,¹³ *Gerland*,¹⁴ *Goldschmidt*,¹⁵ *Nissen*¹⁶ ja *Mayer*.¹⁷ Välittävän kannan, jonka mukaan konfiskaatio eräissä tapauksissa on rangaistus ja eräissä turvaamistoimenpide, ovat hyväksyneet *Binding*,¹⁸ *Liszt-Schmidt*,¹⁹ *Frank*²⁰ ja *Allfeld*.²¹ Näistä *Binding* katsoo, että konfiskaation oikeudellinen luonne on ratkaistava sen mukaan, kehen se in concreto kohdistuu. Jos konfiskaatioseuraamus kohdistuu rikokseen osalliseen, on kysymyksessä rangaistus, mutta jos se kohdistuu tertiukseen, on kysymyksessä turvaamistoimenpide. *Liszt-Schmidt*, *Frank* ja *Allfeld* lähtevät siitä, että konfiskaatio on rangaistus silloin, kun se in abstracto voi kohdistua vain rikokseen osalliseen, mutta muutoin turvaamistoimenpide.

*Kohlrausch-Langen*²² kannan mukaan konfiskaatio on eräissä tapauksissa rangaistus, eräissä turvaamistoimenpide ja eräissä sekä rangaistus että turvaamistoimenpide. *Kohlrausch-Lange* katsoo, kuten *Liszt-Schmidt* ja hänen kannallaan olevat, että konfiskaatio on rangaistus, kun se voi kohdistua vain rikokseen osalliseen, ja turvaamistoimenpide, kun se voi kohdata myös tertiusta. *Kohlrausch-Lange* poikkeaa kuitenkin tästä kannasta siinä, että katsoo molempien edellä mainittujen vaihtoehtojen välimuotona konfiskaatiota, joka kohtaa sel-

¹⁰ Saksan tärkeimmät konfiskaatiosäännökset ovat seuraavissa Saksan RL:n pykälissä: 40, 42, 295 ja 335. Ks. myös 86, 98, 101, 152, 284 b, 296 ja 296 a, 360 ja 367.

¹¹ Ks. *Glücksman* ss. 19—21.

¹² Ks. *Mezger* s. 493.

¹³ Ks. *Beling* s. 109 s.

¹⁴ Ks. *Gerland* s. 220 s. ja s. 252.

¹⁵ Ks. VDA, IV bend s. 282.

¹⁶ Ks. *Nissen* s. 85 ss.

¹⁷ Ks. *Mayer* s. 476.

¹⁸ Ks. *Binding* s. 261 ja saman Handbuch des Strafrechts I s. 1142.

¹⁹ Ks. *Liszt-Schmidt* ss. 378 ja 440.

²⁰ Ks. *Frank* ss. 45 ja 74.

²¹ Ks. *Allfeld* s. 266 ss.

²² Ks. *Kohlrausch-Lange* ss. 71 ja 116.

laista tertiusta, jonka suhdetta rikolliseen tekoon voidaan pitää moitittavana tai joka on hyötynyt rikoksesta.

*Schönke-Schröder*²³ lähtee siitä, että konfiskaation oikeudellista luonnetta harkittaessa ei voida erottavana kriteeriona pitää, niinkuin on tehty, sitä seikkaa, voiko konfiskaatio kohdistua vain rikokseen osalliseen vai onko se sallittu myös tertiukseen nähden. Sen sijaan Schönke-Schröderin mukaan on tarkastelun lähdeittävä siitä, onko konfiskaation kärki kohdistettu rikokseen osalliseen tai suunnattu tertiukseen. Schönke-Schröderin mielipiteen mukaan on tältä pohjalta lähtien rikoksenteikijän omaisuuden konfiskaatiolla säännöllisesti rangaistuksen luonne. Sääntö on poikkeukseton silloin, kun vain rikoksenteikijän omaisuutta voidaan konfiskoida. Sitä vastoin on myös tertiuksen omaisuuteen kohdistuva konfiskaatio luonteeltaan sekä rangaistus että turvaamistoimenpide. Poikkeustapauksessa, nimittäin silloin kun konfiskoidaan omaisuutta, jonka hallussapito on sinänsä luvaton, kuten esim. väärä raha, on konfiskaatio vain turvaamistoimenpide.

Niin ikään on Schönke-Schröderin mukaan tertiuksen omaisuuden konfiskaatio turvaamistoimenpide, kun konfiskaation tarkoituksena on suojata yhteiskuntaa konfiskoidun esineen taholta odotettavissa olevalta vaaralta. Edellytyksenä on, että esine on absoluuttisesti vaarallinen, vaarallinen riippumatta siitä, kenen hallussa se on. Jos tertiukselle kuuluva esine on vaarallinen vain rikoksenteikijän hallussa, on se siis vaaraton tertiuksen kädessä, ja konfiskaatiota ei voida pitää turvaamistoimenpiteenä, vaan rangaistuksen tai pakkoluovutuksen luonteisena toimenpiteenä. Rangaistuksenluonteinen on tällainen konfiskaatio silloin, kun moite voidaan kohdistaa tertiukseen sen johdosta, että hän on luovuttanut esineen rikoksenteikijälle. Tertiuksen on tällaisessa tapauksessa vastattava omaisuudellaan oikeudenloukkauksesta.

Edellä selostetuista kannoista täysin poikkeavan on esittänyt *Welzel*,²⁴ joka katsoo, että konfiskaation oikeudellinen luonne on yleensä kaksinainen, se on niin rangaistus kuin turvaamistoimenpidekin. Niissä tapauksissa, jolloin konfiskaatioseuraamus voi kohdistua vain rikokseen osalliseen, on seuraamuksen rangaistusluonne määräävänä, mutta niissä tapauksissa, jolloin konfiskaatio omistussuhteista riippumatta on sallittu, hallitsee turvaamistoimenpideaines, kuitenkin niin, että seuraamuksen kohdistuessa tällöin rikokseen osalliseen, rangaistusluonne ei katoa. Welzel lukee teoksessaan konfiskaation lisärangaistuksiin kuuluvaksi.

Tanskan²⁵ tietisoppi ratkaisee kysymyksen konfiskaation oikeudellisesta luonteesta pitäen perustana sitä tarkoitusta, mikä konfiskaatiolla kulloinkin on

²³ Ks. *Schönke-Schröder* s. 161.

²⁴ Ks. *Welzel* s. 222.

²⁵ Tanskan RL:n konfiskaatiota koskeva yleissäännös on 77 §:ssä.

sen lainkohdan mukaan, jossa se on rikoksen seuraamukseksi säädetty, ja ottaen huomioon lainkohdasta ilmenevät tosiseikat.

*Torpin*²⁶ mukaan konfiskaatiota ei voida ilman muuta pitää rangaistuksena, koska rikoslaki ei sitä selvästi siksi osoita. Hän huomauttaa, että konfiskaatio »ikke tillsteder nogen Gradation efter det enkelte Tilfaeldes saerlige Beskaffenhed» ja sen johdosta »passer lidet ind i hele vort nugaeldende Straffesystem.» Torp katsoo, että kysymys on ratkaistava selvittämällä konfiskaation tarkoitus, eikä konfiskaatiota ole pidettävä rangaistuksena »hvor dens Anerkendelse har en anden fornuftig Forklaring, navnlig at tjene som praeventiv Foranstaltning overfor bestemte truende Retsbrud eller at tjene til Fyldestgørelse for den forurettede.»²⁷ Vain siinä tapauksessa, ettei konfiskaation tarkoituksesta voida antaa mitään muuta luonnollista selitystä, on sitä *Torpin* mukaan pidettävä rangaistuksena. Hän toteaa nimenomaan, että esineen menetys, silloinkin kun se ei kuulu rikoksen tehneelle, ei periaatteellisista syistä voi olla rangaistus.

Hurwitz on erittäin perusteellisesti ja ansiokkaasti käsitellyt konfiskaation oikeudellista luonnetta.²⁸

Monografiassaan *Hurwitz* erottaa toisistaan konfiskaation rangaistuksena ja turvaamistoimenpiteenä.²⁹ Erokriteeriona hän pitää sitä, että ensiksi mainittuun on sovellettava yleisesti hyväksyttyjä rikosoikeudellisia periaatteita, kun taas konfiskaatio turvaamistoimenpiteenä ei ole sidottu noihin periaatteisiin. Konfiskaatioon sisältyvän rangaistusaineuksen määrästä riippuen hän kutsuu konfiskaatiota »rent pønalt», »øvervejende pønalt» ja »pønalt praeget». *Hurwitz* toteaa, että positiivinen oikeus »viser her en Række af Gradationer.» Turvaamistoimenpiteenä konfiskaatio »tjener praeventive, politimæssig Formaal», jona on pidettävä vaaran torjumista »for Samfundet eller Enkeltmand gennem Uskedeliggørelse af Genstande, der i sig selv eller i bestemte Personers Hænder udgør en saadan Fare».

Se, milloin konfiskaatioseuraamusta on pidettävä rangaistuksena, on *Hurwitzin* mukaan pääteltävä säännöksen luonteen ja laadun perusteella, ellei seuraamus nimenomaisen lain säännöksen mukaan ole rangaistus.³⁰ Tällaisina

²⁶ Ks. *Torp* ss. 218 ja 741.

²⁷ *Torp* siis pitää konfiskaatiota eräissä tapauksissa vahingonkorvauksena. *Strömberg* s. 83 toteaa nimenomaan, »att hans (Torps) reparativa konfiskation måste vara något annat än privaträttsliga konfiskation av turpe lucrum».

²⁸ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 13 ss. ja 54 ss. *Kriminalret* s. 41 ja 572 ss. sekä NJM 1954 s. 107 ss. ja liite IV.

²⁹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 61.

³⁰ Huomattava on, että *Hurwitz* (*Kriminalret* s. 41) toteaa: »For positiv rets vedkomende er nu alle konfiskationsingrep i anledning af begående lovovertrædelser klart placeret uden for de egentlige straffe ...». Ks. myös mts. 574.

tosiasioina, joiden nojalla konfiskaatiota on pidettävä rangaistuksena, Hurwitz³¹) mainitsee konfiskoitavan esineen vaarattomuuden, sen seikan, että laki sallii esineen arvon menetetyksi tuomitsemisen, kun esinettä ei voida konfiskoida, että konfiskaation edellytyksenä on esineen kuuluminen rikokseen osalliselle, että konfiskaatio edellyttää tahallista tekoa tai että esinettä toistuvasti on käytetty lain vastaisesti. Tässä yhteydessä todettakoon myös, että Hurwitz monografiassaan pitää rangaistuksenluonteisena sen rikoksella hankitun edun konfiskaatiota, »hvorpaa ingen kan gøre retlig Krav». ³² Turvaamistoimenpiteeksi Hurwitz katsoo konfiskaation mm. silloin, kun menetetyksi tuomittu esine on vaarallinen, kun esineen arvoa ei voida säännöksen mukaan tuomita menetetyksi, kun konfiskaatio perustuu tuottamukselliseen tekoon tai kun esineen omistaa syytön sivullinen. Konfiskaatiolle turvaamistoimenpiteenä on tunnuserkillistä, että se koskee »Ting af en vis Farlighed».

Rikosoikeuden oppikirjassaan Hurwitz ³³ on uudestaan analysoinut käsitystään konfiskaation oikeudellisesta luonteesta ja toteaa tällöin, että hänen turvaamistoimenpiteeksi katsomansa relatiivisesti, so. määrätyn henkilön kädessä vaarallisten esineiden konfiskaatiota ei voida selittää yksinomaan turvaamistoimenpiteeksi, vaan sillä on myös rangaistuksen leima. Vielä hän on todennut, ettei rikoksella hankitun edun konfiskaatiotakaan voida pitää yksinomaan rangaistuksena, vaan että sitä on perusteltava myös siviilioikeudellisilla näkökohdilla, nimittäin sillä »at der ikke kan anerkendes nogen gyldig erhvervelse på grundlag af et strafbart forhold, og at vedkommende allerede må afstå det ulovligt indvundne udbytte . . .»

Pohjoismaisilla lakimiespäivillä vuonna 1954 ³⁴ pitämässään alustuksessa Hurwitz on kiteyttänyt konfiskaation oikeudellista luonnetta koskevan mielipiteensä toteamukseen, että kun konfiskaatio ei tapahdu vaaran torjumiseksi tai kun sen pyrkimyksenä ei ole ansiotta saadun hyödyn eliminoiminen, on kysymys konfiskaatiosta rangaistuksena (»pønal konfiskation»). Tämän johdosta todettakoon Hurwitzin siis luopuneen pitämästä rikoksella hankitun edun — perusteettoman edun — konfiskaatiota rangaistuksena.

Tanskan oikeuden osalta on syytä vielä mainita *Krabben* kanta.³⁵ Hänen mielipiteensä mukaan konfiskaatio on milloin rangaistus milloin turvaamistoimenpide. Turvaamistoimenpiteenä hän pitää konfiskaatiota silloin, kun se kohdistuu absoluuttisesti tai relatiivisesti vaarallisiin esineisiin. Konfiskaatio on tällöin »partiel Uskedeliggørelse af Forbryderen». Konfiskaatiolle rangaistuk-

³¹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 58.

³² Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 61.

³³ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 572 ss.

³⁴ Ks. NJM 1954 s. 107.

³⁵ Ks. *Krabbe* s. 6 ja s. 228 ss.

sena on Krabben mukaan leimaa antavana sen kohdistuminen vaarattomiin esineisiin tai sen sitominen rangaistavuuden edellytyksiin, kuten esim. siihen, että konfiskaatioseuraamuksen aiheuttava teko on luettava tekijälleen syyksi. Rikoksentekovälineen ja rikoksen tuotteen konfiskaatio on Krabben mukaan pääasiallisesti turvaamistoimenpide. Rikoksella hankitun edun konfiskaatiota hän pitää rangaistuksena.³⁶ Rangaistuksen tehon hän katsoo kärsivän siitä, että rikoksentekijä voisi laskea saavansa pitää rikoksella saamansa hyödyn.

Norjassa on lainsäätäjät ratkaissut kysymyksen siitä, onko konfiskaatiota pidettävä rangaistuksena vai ei. Norjan RL:n (16 §) mukaan on sanotun lain 34 §:ssä säädetty rikoksen tuotteen ja rikoksentekovälineen konfiskaatio lisärangaistus.³⁷ Huomattava on, että mainittujen konfiskaation kohteiden menetetyn tuomitsemisen edellytyksenä on, että ne kuuluvat rikoksentekijälle. Sitä vastoin ei sellaisten esineiden, »hvis egentlige bestemmelse er å tjene som middel ved forøvelsen av en straffbar handling» ole rangaistuksenluonteinen. Nämä esineet voidaan Norjan RL:n (35 §) mukaan tuomita menetetyksi julkisen edun niin vaatiessa esineiden omistussuhteista riippumatta. Lainsäätäjät pitää lain perustelujen mukaan tällaisten vaarallisten ja vahingollisten esineiden konfiskaatiota turvaamistoimenpiteenä.³⁸

Rikoksella hankitun edun konfiskaatiosta lausutaan Norjan RL:n perusteissa vain, että se on »en Berøvelse af ved forbrydersk Virksomhed vunden Berikelse»,³⁹ mikä ei sano sen oikeudellisesta luonteesta mitään. Tieteisopin osalta on todettava, ettei *Kjerschow*⁴⁰ sano siitä sen enempää kuin lakikaan. Hän toteaa vain, ettei tämä konfiskaatioseuraamus ole rangaistus. *Andenæs* ja *Skeie* sen sijaan ovat antaneet vastauksen kysymykseen, mitä konfiskaatio silloin on, kun se ei ole rangaistus. *Andenæs* on todennut, että se tällöin on »borgerlig rettskrav»,⁴¹ ja *Skeie*, että se on turvaamistoimenpide.⁴² Mainittakoon, että *Andenæs* nimenomaan toteaa, että rikoksella hankitun edun konfiskaatiota on katsottava siviilioikeudellisesta näkökulmasta.⁴³

Norjassa on RL:n ulkopuolella, konfiskaatiota koskevissa erityissäännöksissä havaittavissa vastaavanlainen lainsäätäjän suorittama jako konfiskaatioon, joka on lisärangaistus ja joka ei ole sitä.⁴⁴ Sen sijaan, että RL:ssä tämä jako vastaa

³⁶ Konfiskaatiolla on »udpræget pønal karakter». Ks. *Krabbe* s. 232.

³⁷ Ks. *Andenæs*: *Strafferett* s. 472 s.

³⁸ Näin myös *Andenæs*, NJM 1954 s. 113 ja *Strafferett* s. 466.

³⁹ Ks. *Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for kongeriget Norge II* s. 125.

⁴⁰ Ks. *Kjerschow* ss. 42 ja 63 ss.

⁴¹ *Andenæs*: *Strafferett* s. 464.

⁴² *Skeie*: *Strafferett* ss. 356 ja 450.

⁴³ Ks. *Andenæs*: *Strafferett* s. 469.

⁴⁴ *Andenæs*: *Strafferett* s. 464 ja *Skeie*: *Strafferett* ss. 356 ja 359.

todellista eroa eri konfiskaatioseuraamusten välillä, on erityissäännöksistä todettu, että aivan samanlaatuinen konfiskaatioseuraamus saattaa toisen lain mukaan olla rangaistus ja toisen ei.⁴⁵ Tämä johtuu Andenæsin⁴⁶ mukaan siitä, että lainsäätäjä havaitessaan tarpeelliseksi kohdistaa konfiskaatioseuraamuksen muuhun kuin rikoksentehtijään huolehtii siitä, ettei seuraamusta pidetä rangaistuksena. Andenæsin mukaan on lainsäätäjän motiivina hänen näin menetellesseen ollut konfiskaatioseuraamuksen tekeminen mahdollisimman tehokkaaksi ja sen vapauttaminen seuraamasta niitä periaatteita, joita on pidetty itsestään selvinä, kun on kysymys rangaistuksesta. Tämä on saavutettu nimittämällä seuraamus konfiskaatioksi, joka ei ole rangaistus. Andenæs toteaa tästä lainsäätäjän menettelytavasta: »Det er en illustrasjon av den gamle erfaring om ordets makt over tanken.»⁴⁷

Kaikista erityissäännöksistä ei kuitenkaan selvästi ilmene, mikä konfiskation luonne sen mukaan on. Tieteisoppi katsoo, että useissa tapauksissa on vaikea ratkaista, onko laki tarkoittanut konfiskaatioseuraamuksen rangaistukseksi vai ei.⁴⁸ Tieteisopissa ja oikeuskäytännössä on edellä selostetuista lainsäätäjän motiiveista johtuen omaksuttu seuraava sääntö: »Dersom inndragningen bare retter seg mot den skyldige, er den blitt betraktet som straff; dersom den retter seg også mot andre, er den ikke blitt betraktet som straff».⁴⁹ Jos taas asianomaisessa lainkohdassa ei suoraan sanota keneen konfiskaatioseuraamus kohdistuu, on asia ratkaistava laintulkinnan sääntöjä noudattaen ja tuloksesta riippuen edellä mainittua sääntöä sovellettava.⁵⁰

Vaikka Andenæs hyväksyy edellisessä kappaleessa selostetun pääsäännön hän kuitenkin toteaa,⁵¹ että rikoksentehtijälle kuulumattoman rikoksentekeväliseen konfiskaatiota on pidettävä »i realiteten et straffansvar uten skyld, selv om det ikke behøver å være det i formen.» Perusteeksi sille, että konfiskatio voidaan kohdistaa tertiukselle kuuluvaan esineeseen Andenæs⁵² katsoo »den preventive betydning det kan ha å pålegge eieren et objektivt ansvar hvis han ikke hindrer at tingen blir misbrukt i straffbart øyemed.»⁵³ Erityissäännösten mukaista konfiskaatiota, jonka kohteena on »gjenstander som har en eller annen tilknytning til et straffbart forhold», kuten esimerkiksi tavarat, jotka ovat olleet

⁴⁵ Näin Andenæs: Strafferett ss. 476—477 ja NJM 1954 s. 115.

⁴⁶ Ks. Andenæs, NJM 1954 s. 115.

⁴⁷ Ks. Andenæs, NJM 1954 s. 115.

⁴⁸ Andenæs: Strafferett s. 464; Skeie: Strafferett s. 356.

⁴⁹ Ks. Andenæs: Strafferett s. 476 ja NJM 1954 s. 115 sekä Skeie: Strafferett ss. 356—357.

⁵⁰ Ks. Andenæs, Strafferett s. 476.

⁵¹ Ks. Andenæs: Strafferett ss. 468 ja 476.

⁵² Ks. Andenæs: Strafferett s. 468.

⁵³ Ks. myös Andenæs: Strafferett ss. 476—477.

luvattoman vaihdannan tai muun luvattoman käytön tai sen yrittämisen kohteena, hän pitää⁵⁴ myös tosiasiasena taloudellisen rangaistuksena.

Siinä tapauksessa, ettei esineen konfiskaatio ole rangaistus, ei Andenæsin⁵⁵ mukaan toissijaista arvokonfiskaatiotakaan voida sinä pitää. Päinvastaisessa tapauksessa on tällainen arvokonfiskaatiokin rangaistus.⁵⁶

Ruotsin konfiskaatiosäännöstö⁵⁷ on kehittynyt huomattavasti hitaammin kuin meidän vastaava säännöstömme. Se on aina vuoteen 1948 saakka ollut erityissäännösten varassa. Mainitun vuoden lainsäädännöllä vasta aikaansaatii yleissäännökset,⁵⁸ joiden soveltamisalan kuitenkin on katsottu rajoittuvan vain Ruotsin rikoslakiin. Suomen ja Ruotsin vuosisatoja kestäneen yhteisen valtiollisen ja yhteiskunnallisen kehityksen ja yhteisen lainsäädännön johdosta on tämän tutkimuksen kannalta erityisen tärkeää tarkastella Ruotsin tietoisopin kantaa ja tutustua *Hagströmerin*, *Stjernbergin*, *Bergendalin* ja *Strahlin* mielipiteisiin konfiskaation oikeudellisesta luonteesta.

Hagströmer erottaa toisistaan konfiskaation rangaistuksena, konfiskaation turvaamistoimenpiteenä ja siviilioikeudellisen konfiskaation. Konfiskaatio on rangaistus, kun sen perusteena on vain oikeudenvastainen teko, ja turvaamistoimenpide silloin, kun sen perusteena on odotettavissa olevien oikeudenloukausten vaara.⁵⁹ Konfiskaatiolle turvaamistoimenpiteenä on ominaista, että konfiskoitava esine kuuluu muulle kuin rikoksenteikijälle⁶⁰ ja että mitään muuta seuraamusta ei ole säädetty sen varalta, että esine on konfiskaation ulottumatomissa.⁶¹ Se seikka, että konfiskaatio lain mukaan voi kohdistua vain rikoksenteikijään, ei *Hagströmerin* mukaan välttämättä tee siitä rangaistusta. Hän perustelee kantaansa sillä, että syynä konfiskaation rajoittamiseen vain rikoksenteikijää koskevaksi saattaa olla se, että esine on vaarallinen vain tämän kädessä, tai se, ettei suojaamistarkoitus riitä oikeuttamaan esineen riistämistä syyttömältä omistajalta.⁶¹ Siviilioikeudellisesta konfiskaatiosta on kysymys *Hagströmerin* mukaan silloin, kun konfiskaation kohde »i saknad af enskild person,

⁵⁴ Ks. *Andenæs*: Strafferett s. 473.

⁵⁵ Ks. *Andenæs*: Strafferett s. 476.

⁵⁶ Ks. *Andenæs*: Strafferett ss. 473—474.

⁵⁷ Ruotsin konfiskatiosäännöstöstä ks. *Strömberg*: Om konfiskation som brottspåföljd, *Strahl*: Om påföljder s. 288 ss. ja *Thornstedt*: Förverkande på grund av brott.

⁵⁸ Nämä yleissäännökset on sisällöltään lähes muuttumattomina otettu Ruotsin uuteen, vuoden 1965 alusta voimaan tulevaan v:n 1962 rikoskaaren 36 luvun 1—3 §:ään.

⁵⁹ Ks. *Hagströmer* ss. 9—10: »Ett straff blir dock åtgärden ej, så länge den framstår såsom något, som eger rum icke därför, att den rättstridiga handlingen varit, utan på grund af den fara som är förenad med föremålets närvarande beskaffenhet eller därmed, att detsamma stannar hos den som innehar det».

⁶⁰ Ks. *Hagströmer* s. 10.

⁶¹ Ks. *Hagströmer* s. 10.

som har bättre anspråk därpå, hellre indrages till det allmänna än att innehavaren får göra ett *lucrum turpe*»⁶²

Hagströmerin mukaan on kaikkiin näihin konfiskaatioseuraamuksiin niiden erilaisuudesta huolimatta sovellettava rangaistuksesta voimassa olevia säännöksiä.⁶³

Stjernbergin kanta asiasta ilmenee hänen vuonna 1920 ilmestyneestä rikosoikeuden yleistä osaa koskevasta teoksestaan.⁶⁴ Koska Ruotsin RL rangaistuksia käsittelevässä 2 luvussa, jonka otsikkona tuolloin oli »Om straff, som efter denna lag ådömas må» ja jonka silloinen 20 § vastasi sisällöltään meidän RL:mme 2 luvun 18 §:ää, käytti rikoksen seuraamuksista nimityksiä »straff» ja »påföljd», voidaan tästä *Stjernbergin* mukaan päätellä, että Ruotsin rikoslaki teki eron varsinaisen rangaistuksen ja muun rangaistusseuraamuksen välillä.⁶⁵ *Stjernbergin* mukaan laki piti varsinaisena rangaistuksena vain niitä rangaistus-seuraamuksia, joista se käytti nimitystä »straff». Hän toteaa, että Ruotsin LR:n mukaan vain näiden varsinaisten rangaistusten tarkoituksena oli pahan aiheuttaminen sille, joka niihin tuomitaan, kun taas Ruotsin RL »ifråga om sådana ingrepp, som icke uppfylla detta kännetecken använder beteckningen »påföljder»».⁶⁶ *Stjernberg* katsoo, ettei konfiskaatio ole rangaistus varsinaisessa mielessä, mutta pitää sitä rangaistusseuraamuksena »i den vidsträckt betydelse, i hvilken detta uttryck af Str.L användes.»⁶⁷ Hän perustelee tätä kannanottoaan mm. sillä, että konfiskaatio aina liittyy »till ett visst handlingssätt från en persons sida såsom förutsättning för deras inträde» ja että sen tarkoituksena on »garantera vissa rättsreglers upprätthållande i mänskligt handlande.»⁶⁸ Se, ettei konfiskaatio suoranaisesti tarkoita pahan aiheuttamista, ilmenee *Stjernbergin*⁶⁹ mukaan siitä, että konfiskaatio voi kohdata tertiusta tai yleensä muutakin kuin syytettyä, ja siitä, ettei konfiskaatiolla ole toissijaista muuntorangaistusta.⁷⁰ Merkillepantavaa on, että *Stjernberg* teoksessaan käsittelee konfiskaatiota turvaamistoimenpiteisiin kuuluvana⁷¹ ja että hän ei lue konfiskaation piiriin absoluuttisesti vaarallisten esineiden vaarattomaksi tekemistä.⁷²

⁶² Ks. *Hagströmer* s. 11.

⁶³ Ks. *Hagströmer* s. 464. Tämä *Hagströmerin* kanta johtuu siitä, että hänen mielipiteensä mukaan laki pitää konfiskaatioseuraamuksia rangaistuksina. Kuitenkin toteaa *Hagströmer*: »Principiellt sedt innefattar jämförelsevis få af dem verkliga straff.»

⁶⁴ Ks. *Stjernberg*.

⁶⁵ Ks. *Stjernberg* s. 21.

⁶⁶ Ks. *Stjernberg* ss. 28—29.

⁶⁷ Ks. *Stjernberg* s. 64.

⁶⁸ Ks. *Stjernberg* s. 64.

⁶⁹ Ks. *Stjernberg* s. 62.

⁷⁰ Ks. *Stjernberg* s. 63.

⁷¹ Ks. *Stjernberg* s. 45 verr. s. 56.

⁷² Ks. *Stjernberg* ss. 56—57.

Stjernbergin mukaan⁷³ on konfiskaatioseuraamuksiin yleensä sovellettava rangaistuksesta voimassa olevia säännöksiä. Niinpä hän katsoo, että syyllisen kuoleman jälkeen konfiskaation tarkoitus ei enää vaadi konfiskaatiosäännöksen soveltamista ja että rikoksen tai rangaistuksen täytäntöönpanon vanhentuminen aiheuttaa myös varsinaisen rangaistuksen tuomitsemista edellyttävien konfiskaatioseuraamusten vanhentumisen.

Bergendalin mielipide rakentuu — kuten kaikkien edellä mainittujen ruotsalaisten tiedemiestenkin — Ruotsin vanhemman konfiskaatiosäännösten varaan. Sen perusteella mitä hän on menettämisestä tarkoituksesta esittänyt, voidaan hänen katsoa pitävän konfiskaatiota vahingonkorvauksena, turvaamistoimenpiteenä tai rangaistuksena. Vahingonkorvaus konfiskatio on *Bergendalin* mukaan silloin, kun sen tehtävänä on ensisijassa »att bereda gottgörelse för den kränkning, som genom brottet tillfogats något särskilt rättssubjekt»,⁷⁴ ja turvaamistoimenpide, kun sen tehtävänä on »att förebygga skada, som hotar att uppkomma på grund av föremålets beskaffenhet» tai kun se tarkoittaa sellaisten rikoksetekovälineiden menetetyksi tuomitsemista, jotka »ehuru de äro av beskaffenhet att jämväl kunna begagnas på fullt lovligt sätt, av lagen erbjuda en fara för förnyade brottsliga handlingar, därest de fortfarande få disponeras av den person, hos vilken de redan blivit sålunda använda.»⁷⁵ *Bergendalin* mukaan konfiskatio on rangaistus silloin, kun konfiskaatiosäännöksen tarkoituksena on »att risken att förlora viss egendom skall verka avhållande från att begå viss brottslig gärning med avseende å densamma», jolloin konfiskaatiolla on »samma funktion som ett egentligt straff, närmast att jämföra med bötesstraffet.»⁷⁶

Bergendalin mukaan ei konfiskaatioseuraamuksiin useinkaan voida soveltaa rangaistuksesta voimassa olevia säännöksiä.⁷⁷

*Strahl*⁷⁸ tarkastelee konfiskaatiota Ruotsissa nykyisin voimassa olevan konfiskaatiosäännösten pohjalta. Hän siis ottaa huomioon vuoden 1948 lainsäädännön aiheuttamat muutokset. *Strahl* toteaa, että Ruotsin RL:ssä käytettävän terminologian mukaan »är förverkande icke ett straff; det betecknas i straff-

⁷³ Ks. *Stjernberg* s. 64 ss.

⁷⁴ Ks. *Bergendal* ss. 52 ja 627.

⁷⁵ Ks. *Bergendal* ss. 628 ja 630—631.

⁷⁶ Ks. *Bergendal* s. 633.

⁷⁷ Ks. *Bergendal* ss. 54, 630 ja 632. *Bergendal* katsoo, ettei kysymystä voi ratkaista se, että Ruotsin RL näyttää pitävän tällaisia, ainakin sen nojalla tuomittavia seuraamuksia rangaistuksena. Hän toteaa: »Därmed, att påföljderna ofta endast i en mycket oegentlig mening kunna betecknas som straff sammanhänger, att de ej sällan kunna riktas mot annan än den, som begått brottet, nämligen om denna ej själv är ägare av de föremål, som skola förstöras eller dömas förbrutna.»

⁷⁸ Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 288 ss.

lagen som en påföljd.»⁷⁹ Påföljd on taas mainitun RL:n mukaan yleisnimitys rikoksen seuraamuksille,⁸⁰ jotka eivät ole rangaistuksia.⁸¹ Strahl erottaa näitä seuraamuksia kaksi ryhmää sen mukaan, voivatko ne korvata laissa säädetyn rangaistuksen vai ei.⁸² Konfiskaation Strahl lukee siihen ryhmään näitä seuraamuksia, jotka eivät voi korvata laissa säädettyä rangaistusta. Strahl ei siis varsinaisesti lausu mitään siitä, mikä on hänen oma käsityksensä konfiskaation oikeudellisesta luonteesta. Jonkinlaisen kuvan Strahlin mielipiteestä antavat seuraavat hänen konfiskaatiosäännösten sisältöä koskevat ajatuksensa: »Bestämmelserna om förverkande . . . äro av betydligt skiftande innebörd. Ofta framträder i dem tanken, att förverkande skall på samma sätt som bötesstraffet verka avhållande från brott genom att tillfoga en näpst. Ofta synes meningen med förverkande främst vara att undanröja den fara för brott som följer av att visst föremål är i en potentiell brottslings ägo eller besittning. Men också åtskilliga andra synpunkter ha gjort sig gällande vid bestämmelsernas utformning.»⁸³ Ajatukset ovat samoja kuin ne perustelut, joita on edellä todettu esitetyn konfiskaation oikeudellista luonnetta koskevien käsitysten tueksi. Konfiskaation vanhenemisesta ja kuoleman vaikutuksesta konfiskaatioon Strahl toteaa, että Ruotsin RL:iin sisältyvät erityiset, näitä tapauksia koskevat sekä vastaavista rangaistuksen raukeamista koskevista säännöksistä poikkeavat lainsäädännökset.⁸⁴

Edellä oleva oikeusvertailu osoittaa, että käsitykset konfiskaation oikeudellisesta luonteesta poikkeavat suuresti toisistaan, jopa silloinkin kun tarkastelu tapahtuu pidettäessä lähtökohtana samaa positiivista oikeutta. Tarkasteltaessa mitä näillä mielipiteillä on yhteistä, voidaan havaita, että on melkoisia yhtäläisyyksiä niissä perusteluissa, joiden mukaan toimenpide on luettava rangaistukseksi tai turvaamistoimenpiteeksi. Konfiskaation kohdistuminen vain rikosten tekijään on indisio siitä, että toimenpide on luonteeltaan rangaistus. Näin on laita myös silloin, kun esine, jota ei voida pitää omistajalleen vaarallisena, konfiskoidaan tältä. Toiselta puolen konfiskoitavien esineiden vaarallisuus on taas indisio siitä, että toimenpidettä on pidettävä turvaamistoimenpiteenä. Mielipiteiden erilaisuudesta on todettava, että se johtuu, paitsi positiivisen oikeuden konfiskaatiota koskevista erilaisista säännöksistä eri maissa ja siitä johtuen kon-

⁷⁹ Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 289.

⁸⁰ Konfiskaation voidaan yleensä sanoa olevan rikoksen seuraamus, vaikka se eräissä tapauksissa tulee kysymykseen, vaikkei rikosta ole tapahtunutkaan, ks. Ruotsin RL:n 2 luv. 17 §:n 2 mom.

⁸¹ Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 41 ja ss. 48—49 sekä viimeksi mainitulla sivulla oleva alav. 3. Ks. myös *Thornstedt* ss. 15 ja 29.

⁸² Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 41 ss.

⁸³ Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 47.

⁸⁴ Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 310 ss. Ks. myös Ruotsin RL 2: 18 sekä 5: 13 ja 19 a. Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren osalta ks. sen 36: 9 ja 10.

fiskaation käsitteen erilaisuudesta eri oikeusjärjestysten kannalta arvostellen, myöskin käytettyjen rangaistus- ja turvaamistoimenpidekäsitteiden epätarkkuudesta tai suorastaan erilaisuudesta.⁸⁵ On huomattava, että näiden käsitteiden sisältö ja olemus on määriteltävä sen positiivisen oikeuden kannalta, jolta konfiskaation oikeudellista luonnetta arvostellaan.⁸⁶

Ennen kuin Suomen oikeuden kannalta siis voidaan ryhtyä tarkastelemaan, kumpaan kategoriaan, rangaistukseksi vai turvaamistoimenpiteeksi konfiskaatio on katsottava, on syytä todeta, mikä on rangaistus ja mikä turvaamistoimenpide. Nämä käsitteet on määriteltävä meidän positiivisen oikeutemme mukaan; on siis todettava, mikä Suomen rikosoikeuden mukaan on rangaistus ja mikä turvaamistoimenpide sekä miten ne eroavat toisistaan. Vasta sitten kun tämä on tehty, voidaan tarkastella, mikä on luonteeltaan konfiskaatio.

Rangaistuksen käsitteen määrittelemiseksi on aluksi todettava, että voimassa oleva rikoslakimme rakentuu hyvitys- eli sovitusajatusta⁸⁷ korostavan ns. klassillisen koulukunnan opeille.⁸⁸ Tämä koulukunta oli vallalla lähes koko 19.

⁸⁵ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 54, jossa todetaan: »Nær det fra en Side hævdes, at konfiskation er Straf, medens dette bestrides fra anden Side, nærs ingen Klarhed gennem Diskussionen, saa længe hver Anskuelse argumenterer ud fra sin særlige Opfattelse af Strafbegrebet og uden videre overfører denne til ogsaa at gælde Modpartens Framstilling. En skarpt formuleret Terminologi er den første Betingelse for at skabe større Klarhed.»

⁸⁶ *Honkasalo* (Yleiset opit III s. 308) toteaa, ettei kysymyksen konfiskaation oikeudellisesta luonteesta »voida antaa sellaista vastausta, että se pitäisi paikkansa yleisesti riippumatta siitä, minkä oikeusjärjestyksen kannalta toimenpidettä tarkastellaan, vaan kysymys on ratkaistava kunkin oikeusjärjestyksen osalta erikseen.»

⁸⁷ Sanoja sovitus ja hyvitys käytetään rinnan ilmaisemaan samaa rikosoikeudellista ajatusta, mutta näillä sanoilla on kuitenkin oma merkityksensä. Hyvitys merkitsee, että pahaa tehneen on tapahtuneen vääryyden tasoitamiseksi kärsittävä vastaavanlainen paha, ja sovitus taas tarkoittaa pahanteon loukatussa ja hänen ympäristössään aikaansaaman pahantunteen poistamista siten, että loukkaaja itse saa kärsiä tekemäänsä vääryyttä vastaavan pahan. Näin *Salmiala*, SLY:n juhla-julk. s. 408 ja *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 18 alav. 17. Kerrotulla tavalla määrittelee myös *Alanen* hyvityksen käsitteen, ks. *Alanen* s. 25.

⁸⁸ Näille opeille rakentuvat myös rikoslakimme esikuvina olleet Saksan vuoden 1871 rikoslaki ja Ruotsin rikoslaki vuodelta 1864, ks. *Salmiala*, SLY:n juhla-julk. s. 407 alav. 1 a, *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 49. *Honkasalo* (Yleiset opit I s. 16) toteaa, että rikosoikeutemme yhä vieläkin on pääasiallisesti sillä klassillisella perustallaan, jonka laskemisessa sovitusajatuksella oli oma merkityksellinen osansa. *Salmiala* toteaa (Rikos ja rangaistus s. 6) rikoslakimme kannasta rangaistuksen perusolemukseen seuraavaa: »Niin paljon kuin rikoslakiimme v:lta 1889 onkin sen laatimisen jälkeen yli puolen vuosisadan aikana tehty muutoksia, niin rangaistuksen perusolemus on siinä säilynyt tähän päivään asti suurin piirtein muuttumattomana. Eräissä suhteissa on kuitenkin rangaistuksen individuaalipreventiivistä puolta entistä enemmän tehostettu. Näin on tapahtunut ennen kaikkea kysymyksen ollessa nuoriin rikoksenteijöihin kohdistuvista rangaistuksista. Niinikään ehdollisen rangaistustuomion käytäntöön ottamisella on lähinnä pyritty individuaalipreventioon.» Ks. myös *Palmgren*: Målsägandes åtalsrätt s. 44.

vuosisadan, ja siis rikoslain säätämisaikaan hyvityspäätöksellä ja yleistävillä teorioilla oli valta-asema tietoisuudessa.⁸⁹ Rikoslakimme henkinen isä *Forsman* oli hyvitysjärjestelmän kannattaja,⁹⁰ ja monista rikoslain säännöksistä ilmenee lain rangaistusjärjestelmän perusteena oleva hyvitysjärjestys.⁹¹ Vaikka tässä tutkimuksessa ei ole tarpeen selostaa eri rangaistusteorioita,⁹² on rikoslain rakentuminen hyvitysteorian pohjalta välttämättä todettava, koska rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden erottaminen toisistaan on mahdollista vain tämän teorian nojalla.⁹³ 19. vuosisadan loppupuolella syntyi näet klassillisen koulukunnan rinnalle ns. sosiologinen koulukunta, jonka isä on *v. Listz* ja jonka johtavana ajatuksena on rangaistuksen tähtääminen yhteiskunnan suojeluun ja sovittaminen laadultaan ja määrältään tarkoitukselliseksi rikoksentehtävien erikoislaadun mukaan. Sen vaatimuksen sijalle, että rangaistuksen tuli olla oikeudenmukaista hyvitystä, tuli tarkoituksenmukaisuuden aate. Sosiologisen koulukunnan oppien mukaan ei laatueroavaisuutta ole rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välillä,⁹⁴ koska individuaaliprevention johdonmukaisena seurauksena on yksilinjaisuus (*Einspurigkeit*)-periaatteen hyväksyminen. Klassillisen koulukunnan edustajat ovat kaksilinjaisuus (*Zweispurigkeit*)-käsityksen kannalla. Rangaistusta ei saa järjestää turvaamistoimenpiteiden alalajiksi. Rikosta vastaan on taisteltava sekä rangaistuksella että turvaamistoimenpiteillä. Rikoslakimme rakentuminen hyvitysteorian⁹⁵ pohjalta on se perusta, jolta ran-

⁸⁹ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 36 ss.; *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus ss. 17 ja 49; *Stjernberg* s. 28.

⁹⁰ Ks. *Forsman*: Allmänna läror ss. 26 ja 35; *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 49.

⁹¹ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 37 ss. ja *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 49 ss.

⁹² Ks. niistä *Forsman*: Nykyajan erisuuntaiset käsitykset rangaistuksen tarkoituksesta ja Allmänna läror s. 16 ss.; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 24 ss.; *Alanen*: Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet; *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 9 ss.; *Hagströmer* s. 14 ss.; *Strahl*: Om påföljder s. 17 ss.; *Almqvist*: Straffrättsteorierna i lagstiftning och rättspraxis; *Agge*: Straffrättens allmänna del s. 38 ss. ja Reaktionssystemet s. 22 ss.; *Hurwitz*: Kriminalret s. 60 ss.; *Krabbe*: 19 ss.; *Skeie*: Strafferett s. 26 ss.; *Andenæs*: Strafferett s. 58 ss.; *Maurach* s. 35 ss.

⁹³ Ks. *Alanen* s. 64 sekä *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 19 alav. 19 ja s. 28. Toisin *Serlachius*, Lm 1911 s. 147 s., joka katsoo, että eroa rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välillä ei voida tehdä hyvitysteorian nojalla. *Serlachius* vetoaa esimerkkinään turvaamistoimenpiteeksi katsottavaan alaikäiselle annettavaan ruumiilliseen kuritukseen ja toteaa, että toimenpiteellä on hyvityksen luonne. *Alanen* (s. 67) osoittaa tämän kannan virheelliseksi. Hän lausuu: »Alaikäisen ruumiillisessa kurituksessa ei yleinen oikeustaju näe rikollisen teon hyvitystä, vaan ainoastaan toimenpiteen, jonka tarkoituksena on palauttaa alaikäinen rikoksen tekijä pahoilta teiltään.»

⁹⁴ Oppikirjassaan *v. Listz* (*Listz—Schmidt* s. 42) lausuu, että tulevaisuudessa rangaistus käsitetään yhdeksi turvaamistoimenpiteiden alalajiksi ja sitä käytetään, sitä hallitsevan tarkoituksensa mukaisesti, aseena taistelussa rikosta vastaan.

⁹⁵ Meillä ovat hyvitysteorian kannalla sen modernisoidussa muodossa *Serlachius* (*Straff och skadestånd* s. 58 ss., Lm 1907 s. 16 s., Lm 1911 s. 140 ss. ja Lm 1922 s. 147 ss.), *Tulen-*

gaistuksen ja samalla tietysti myös turvaamistoimenpiteiden käsitteiden tarkastelun on lähdeettävä.

Hyvitysteorian mukaan rangaistus on perusolemuksestaan ennen kaikkea oikeudenmukaista sovitusta. Sen tarkoituksena on kärsimyksen aikaansaaminen sille, joka on tehnyt rikoksen, ja sillä tavoin oikeudenloukkauksen sovittaminen.⁹⁶ *Serlachius*⁹⁷ määrittelee rangaistuksen valtiovallan alaiselle lainrikkojalle kärsimyksen aikaansaamiseksi oikeusorgaaniensa välityksellä määräämäksi pahaksi, joka kohdistaa vaikutuksensa sekä rangaistun itsensä että hänen ympäristönsä mielentilaan. Tästä määritelmästä ei ilmene, että rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaista sovitusta. Tämä rikoksen ominaisuus, että se on oikeudenmukaista sovitusta, merkitsee, kuten *Salmiala*⁹⁸ on todennut, sitä, että rikoksen aikaansaaman oikeudenloukkauksen ja rangaistukseen sisältyvän kärsimyksen tulee olla määrättyä kansan oikeustajunnan hyväksymässä suhteessa toisiinsa. Rangaistuksen ja sen edellyttämän oikeudenloukkauksen välillä tulee vallita määrätty oikeustajunnan mukainen »Tatproportionalitet».⁹⁹ *Honkasalo*¹⁰⁰ puolestaan on sitä mieltä että voidakseen olla sovitus rangaistuksen tulee olla oikeassa suhteessa tehtyyn rikokseen; sen pitää, joskaan ei aritmeettisesti, niin kuitenkin arvossa vastata tehtyä vääryyttä. Myöskin jo Forsman¹⁰¹ piti oikeudenmukaisuutta rangaistuksen tärkeimpänä periaatteena. *Reino Ellilä* onkin luennoillaan täydentänyt Serlachiuksen rangaistuksen määritelmää ja katsonut, että rangaistus on valtiovallan alaiselle lainrikkojalle kärsimyksen aikaansaamiseksi oikeusorgaaniensa välityksellä määräämä oikeasuhtainen paha (Tatproportionale Übelzufügung),¹⁰² joka kohdistaa vaikutuksensa sekä rangaistuun että hänen ympäristönsä mielentilaan.¹⁰³ Tämä Reino Ellilän määritelmä ilmentää rangaistuksen meidän voimassa olevan oikeutemme mukaisena.

beimo (Lm 1919 s. 265 ss. ja s. 270 sekä Skuldomdömet i nutida straffrätt s. 9), *Salmiala* (DL 1926 s. 248 ss., JFT 1926 s. 223, Varsinaisesta osallisuudesta s. 11, DL 1946 s. 41 s. ja SLY:n juhlaulk. s. 407 ss.), *Alanen* (Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 18 ss., JFT 1927 s. 214 ss. ja Yleinen oikeustiede s. 178), *Kekomäki* (Lm 1947 s. 163), *Salovaara* (Rikoksen yrityksestä s. 5 alav. 5) ja *Reino Ellilä* (Ellilä: Tutkintavankeus s. 40 ss.).

⁹⁶ Ks. *Salmiala*, SLY:n juhlaulk. s. 418; *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus ss. 25—26.

⁹⁷ Ks. *Serlachius I* s. 28.

⁹⁸ Ks. *Salmiala*: Rikos ja rangaistus ss. 4—5.

⁹⁹ Ks. *Mezger* s. 514.

¹⁰⁰ Ks. *Honkasalo*, DL 1943 s. 157.

¹⁰¹ Ks. *Forsman*: Allmänna lärör s. 35.

¹⁰² Suhteellisuudesta ei voida puhua, jos luovutaan kostoajatuksesta ja rangaistus rakennetaan vain individuaaliprevention varaan, operoidaan vain yhteiskunnan suojelua tavoittelevilla toimenpiteillä. Ks. *Pfander*, SchwZSt 1944 ss. 69 ja 87. Vrt. *Nousiainen*: Rangaistuksen määrittämisestä s. 29 ja *Strahl*: Om påföljder s. 44.

¹⁰³ Rangaistuun eli erityisesti väksti (individuaalipreventiivisesti) rangaistus vaikuttaa täytäntönpantaessa ja rikoksentekijään sovellettaessa. Rangaistun ympäristöön eli yleisestä-

Rangaistuksen perusolemuksesta voidaan tehdä seuraavat tutkimuksemme kannalta tärkeät johtopäätökset:

1) Rangaistukseksi ei voida katsoa toimenpidettä, joka in abstracto voi kohdata henkilöä, joka ei ole ollut rikokseen osallinen.¹⁰⁴

2) Toimenpide, jonka tarkoituksena ei ole kärsimyksen aikaansaaminen, ei ole rangaistus.

3) Seuraamus, joka voidaan tuomita yhteisesti useille samaan rikokseen osallisille, ei ole rangaistus, koska rangaistuksen määräämisen¹⁰⁵ perusteet ovat kullakin rikoksenteijällä yksilölliset.¹⁰⁶ Rangaistuksena ei voida myöskään pitää seuraamusta, joka käsittää velvollisuuden yhteisvastuulliseen suoritukseen. Rangaistuksen perusolemukseen kuuluu, että se kohdistuu välittömästi henkilökohtaisesti rangaistuun.¹⁰⁷

4) Toimenpiteen ollakseen rangaistus tulee vaikuttaa sekä rikoksenteijään eli erityisesti että tämän ympäristöön eli yleisesti.¹⁰⁸

Turvaamistoimenpide on yleensä erotettu rangaistuksesta. Kun on katsottu, ettei rangaistus ole kaikissa tapauksissa oikea keino taistelussa rikollisuutta vastaan, on ollut tarpeen keksiä muita keinoja, jotka olisivat joustavampia kuin rangaistus ja täyttäisivät ne aukot, joita rangaistuksella ei ole saatu peitettyiksi eikä rangaistuksen olemuksesta johtuen voidakaan peittää.¹⁰⁹ Turvaamistoimenpiteet ovat siis rikollisuuden ehkäisemiseksi käytettyjä keinoja, joita ei voida pitää rangaistuksena. *Tirkkonen* on sitä mieltä, »että turvaamistoimenpiteet sekä edellytyksiensä että vaikutustensa kannalta tarkastellen tähtäävät tulevaisuuteen, kun taas rangaistukset liittyvät jo tapahtuneeseen rikokseen ja

västi (yleispreventiivisesti) rangaistus suuntaa vaikutuksensa kaikkiin yhteiskunnan jäseniin, mutta erityisesti rikoksenteijän lähiympäristöön. Rangaistuksen yleis- ja erityisestä väikutuksesta ks. *Salmiala*: Rikos ja rangaistus ss. 4—5 ja SLY:n juhla-julk. s. 407.

¹⁰⁴ Ks. *Grotenfelt*: Kommentar s. 63; *Salmiala*, JFT 1926 s. 220; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 15; *Bergendal*, SvJT 1928 s. 425 ss. Vrt. *Hakulinen*, DL 1927 s. 226 ss.

¹⁰⁵ Ks. *Nousiainen*: Rangaistuksen määräämisestä.

¹⁰⁶ Ks. *Serlachius I* s. 228. Siinä ei lueta rangaistukseksi rikosteon johdosta säädettyä seurausta, joka »vastoin kaikkia rikoslain sääntöjä tuomitaan kaikille samaan rikokseen osallisille yhteisesti eikä kullekin erittäin.» Ks. myös *Grotenfelt*: Kommentar s. 33.

¹⁰⁷ Ks. *Salmiala*, JFT 1926 ss. 223 ja 230 sekä *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 308. Ks. myös KKO 1961 II 95, DL 1961 s. 87.

¹⁰⁸ Ks. *Serlachius I* s. 28.

¹⁰⁹ *Alanen* (Yleinen oikeustiede s. 180) katsoo turvaamistoimenpiteiden saaneen alkunsa siitä oivalluksesta, että rikollisuutta ei voida riittävässä määrässä torjua rangaistusta käyttäen. *Exner* (Die Theorie der Sicherungsmittel s. 132) lausuu: »Die regelmässige Verbrechensfolge ist die Strafe, nur wenn das Verbrechen eine mittels Strafe nicht behebbare Gefahr enthüllt, tritt sichernde Behandlung ein.»

sisältävät vastavaikutuksen rikosta vastaan.»¹¹⁰ Turvaamistoimenpiteiden tarkoitus tunnustetaan yleisesti preventiiviseksi, joka on lähinnä erityisestävää laatua, mutta jolla voi olla myös yleisestäviä vaikutuksia.¹¹¹ Turvaamistoimenpide voi aiheuttaa kärsimystä sille, jota se kohtaa, mutta sen tarkoituksena ei ole kärsimyksen aikaansaaminen.¹¹² Turvaamistoimenpiteiden tarpeellisuuden sanelee tarkoituksenmukaisuusharkinta eikä oikeasuhtaisen toimenpiteen tavoitteleva teon ja seuraamuksen välille.¹¹³ Turvaamistoimenpiteet on jaettu rikosta edellyttäviin ja rikosta edellyttämättömiin.¹¹⁴ Vain ensiksi mainitut kuuluvat aineelliseen rikosoikeuteen ja ovat rikosoikeudellisia turvaamistoimenpiteitä.¹¹⁵ Ainoastaan niistä on tässä tutkimuksessa kysymys. Rikosta edellyttämättömiä turvaamistoimenpiteitä koskevat säännökset luetaan kuuluviksi hallinto-oikeuteen.¹¹⁶

Rikosoikeudelliseksi turvaamistoimenpide on katsottava silloinkin, kun se teko, johon toimenpide liittyy, toteuttaa vain jonkin kriminalisoidun teon ob-

¹¹⁰ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 25.

¹¹¹ Näin *Honkasalo*, Lm 1940 s. 109, *Abtee*: Hallinto-oikeudellinen vapaudenriisto s. 10, *Livson*: Kiskomisrikos s. 75 ja *Exner*, Die Theorie der Sicherungsmittel s. 228. Toisin *Serlachius*, Lm 1911 s. 147 ja *Tulenbeimo*, Lm 1919 s. 275, jotka katsovat, ettei turvaamistoimenpiteellä ole yleisestävää vaikutusta.

¹¹² Ks. *Exner*: Die Theorie der Sicherungsmittel s. 229: »Das Sicherungsmittel soll nicht abschrenken, ist daher nie als übel gedacht, wenn auch oft als übel empfunden.« *Stoos* on sattuvasti sanonut (Alasen mukaan, ks. *Alanen* s. 68): »Jos turvaamistoimenpide edellyttää tietyn rikoksen ja jos se aiheuttaa asianomaiselle kärsimystä, voidaan se sangen helposti käsitellä rangaistukseksi. Puheena olevat toimenpiteet ovat kuitenkin toisistaan erotettavissa. Molemmat pohjautuvat kylläkin tehtyyn rikokseen, mutta rangaistukseen nähden on rikos tämän perusta (Grund), turvaamistoimenpiteeseen nähden viimeksi mainitun aiheuttama seikka (Anlass des Einschreitens).«

¹¹³ *Alanen* (s. 67) kiinnittää huomiota oikeustajunnan erilaiseen merkitykseen rangaistuksessa ja turvaamistoimenpiteissä. Kun rangaistus on valtiovallan rikoksentehtäjälle tämän pahanteon johdosta määräämä oikeustajunnan mukainen kärsimys, niin turvaamistoimenpiteiden laadun määrääjänä ei oleellisesti ole oikeustajunta, vaan tarkoituksenmukaisuusharkinta. Ks. myös *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 26. *Tirkkonen* toteaa, ettei turvaamistoimenpiteitä käsitellä oikeudenmukaiseksi kostoksi.

¹¹⁴ Näin jakaa turvaamistoimenpiteet *Honkasalo* (Yleiset opit I s. 17). *Agge* (Reaktions-systemet s. 205 ss.) käyttää näistä ryhmistä nimitystä postdeliktiset ja predeliktiset reaktiot. *Honkasalo* pitää (Yleiset opit I s. 17 alav. 29) *Aggen* nimitystä predeliktiset turvaamistoimenpiteet sikäli vähemmän onnistuneena, että toimenpide voi kohdistua rikoksen tehneeseenkin, vaikkakaan rikos ei tällöin välttämättömänä aineosana ole siinä indikaatiossa, jonka perusteella toimenpiteeseen ryhdytään. *Tirkkonen* (Suomen rikosprosessioikeus I s. 25) käyttää nimityksiä rikosjälkeiset ja rikosta edeltävät turvaamistoimenpiteet. *Honkasalon* em. huomautus pitää paikkansa myös *Tirkkosen* käyttämiin nimityksiin.

¹¹⁵ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 18.

¹¹⁶ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 19.

jektiiviset edellytykset. Teolta ei siis voida vaatia, että se olisi in concreto rangaistava.¹¹⁷

Alanen on määritellyt turvaamistoimenpiteen käsitteen rikosoikeudessa ja katsonut sillä tarkoitettavan kaikkia senlaatuksia rikollisuuden ehkäisemiskeinoja, joita ei voida katsoa rangaistuksiksi. Tämä määritelmä on laaja, mutta tutkimuksemme kannalta riittävä, kun otetaan huomioon, että rikosoikeus tuntee — lähdettaessa siitä, että vahingonkorvaus on yksityisoikeudellinen seuraamus¹¹⁸ — rikosteen julkisoikeudellisina seuraamuksina vain rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteen. Kuitenkin on todettava, että tässä tutkimuksessa, kuten edellisestä kappaleesta jo ilmenikin, katsotaan rikosoikeudelliseksi turvaamistoimenpiteeksi vain toimenpide, joka liittyy ainakin jonkin kriminalisoidun teon objektiiviset edellytykset toteuttavaan tekoon. Muunlaista kuin tällaista negatiivista määritelmää, joka olisi käyttökelpoinen, voidaan tuskin turvaamistoimenpiteiden heterogeenisyydestä johtuen edes antaa.

Kun rangaistusta ja turvaamistoimenpidettä on verrattu toisiinsa¹¹⁹ on tärkeimpänä eroavaisuutena pidetty sitä, että rangaistus on kärsimyksen aiheuttamista pahaa tehneelle, mitä turvaamistoimenpiteet eivät ole.¹²⁰ Turvaamistoimenpidekin voi aiheuttaa, kuten edellä jo todettiin, kärsimystä sen kohteeksi

¹¹⁷ Näin *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 25. *Honkasalo* sensijaan katsoo (Yleiset opit I s. 18) rikosoikeudelliseksi vain turvaamistoimenpiteen, joka liittyy in concreto rangaistavaan tekoon. Samoin myös *Abtee* (Hallinto-oikeudellinen vapaudenriisto s. 12) tutkimuksessaan. Kuitenkin *Honkasalo* lukee (Yleiset opit III s. 308) esittämänsä mielipiteen vastaisesti konfiskaation rikosoikeudellisiin turvaamistoimenpiteisiin ja katsoo (Lm 1948 ss. 133—134), että menettämisseuraamus on irroitettu syyllisyyskysymyksestä. Hän vaatii sen perusteeksi vain teon, joka objektiivisessa suhteessa täyttää kriminalisoidun teon edellytykset. *Alanen* (s. 64) toteaa, että rikosoikeuteen kuuluvat ne turvaamistoimenpiteet, jotka liittyvät tiettyyn rikostekoon.

¹¹⁸ Näin *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 24; *Strahl*: Om påföljder s. 47. Vrt. *Agge*: Reaktionssystemet s. 204, jossa vahingonkorvaus poikkeuksellisesti luetaan rikosoikeudellisten sanktioiden joukkoon.

¹¹⁹ *Agge* (Reaktionssystemet s. 192) näkee rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välisen erotuksen vain relatiivisena sen sovitussajatuksen hylkäävän individuaali-preventiivisen näkemyksen mukaisesti, mikä hänellä on rangaistuksen olemuksesta: »— kvantiteten av de skilda generalpreventiva och specialpreventiva strävandena på de successiva stadierna av reaktionernas konkretisering är olika, men detta gäller icke blott förhållandet mellan straff och skyddsåtgärder utan också, ja stundom än mera, förhållandet mellan olika varianter inom båda grupper av reaktioner.» *Strahl* katsoo (Om påföljder ss. 44—45) myös »att den olikhet som ... består mellan straff och andra påföljder är endast relativ» ja jatkaa »straffet är ... i grund och botten en skyddsåtgärd också.»

¹²⁰ Ks. *Tulenbeimo*, Lm 1919 s. 275, *Salmiala*, Lm 1951 s. 131, *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 16, *Alanen* s. 63, *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 19 alav. 19 ja s. 37, *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 24, *Exner*: Die Theorie der Sicherungsmittel s. 229, *Goldschmidt*, VDA IV s. 316 ja *Mezger* s. 483 ss. Toisin *Serlachius*, Lm 1911 s. 147 s., vert. *Serlachius* I s. 28.

joutuvalle, mutta kun rangaistuksen tarkoitus on tuon pahantunteen aiheuttaminen, niin turvaamistoimenpidettä ei koskaan ole tarkoitettu kärsimykseksi. Pahan kärsiminen tapahtuu vain siinä määrin, kuin se on turvaamistoimenpiteen välttämätön tosiasiallinen seuraamus.¹²¹ Turvaamistoimenpiteen ole-mukseen ei nimittäin kuulu kärsimyksen aiheuttaminen.

Rangaistusta ja turvaamistoimenpidettä on pyritty erottamaan toisistaan myös sillä perusteella, että rangaistus vaikuttaa sekä yleis- että erityisesti, mutta turvaamistoimenpide vain erityisesti.¹²² Nykyisin oltaneen kuitenkin jo yksimielisesti sillä kannalla, että myös turvaamistoimenpide vaikuttaa pre-ventiivisesti molemmilla edellä mainituilla tavoilla.

Edelleen on rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteen välistä eroa tutkit-taessa kiinnitetty huomiota siihen, että rangaistus on oikeudenmukainen sovitus, joksi turvaamistoimenpidettä ei käsitetä.¹²³ Tämä erokriteerio pitää paikkansa, koska rangaistukseen sisältyvä kärsimys on oikeudenmukaisessa suhteessa siihen tekoon, joka sen on aiheuttanut, mutta turvaamistoimenpide ei täytä tätä edel-lytystä. Se on tarkoituksenmukaisuusharkinnan tulos.¹²⁴ Sen sijaan ei pitäne paikkaansa se tästä tehty johtopäätös, ettei turvaamistoimenpiteellä olisi ran-gaistuksen moraalialia kasvattavaa vaikutusta.¹²⁵ Turvaamistoimenpide osoittaa sen teon hylättävyyden, joka aiheuttaa turvaamistoimenpiteen, ja siten vai-kuttaa moraalialia kasvattavasti. Sillä on, kuten edellä jo todettiin, sekä yleis- että erityisesti vaikutusensa.

Ryhdyttäessä tämän jälkeen selvittämään kysymystä siitä, mikä on konfis-kaation oikeudellinen luonne meidän rikosoikeudessaamme, on ensin syytä tutkia RL:ssä säädettyjen menettämisseuraamusten luonnetta ja sitten vasta ottaa kanta erinäisiin RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liittyviin konfiskaa-tioseuraamuksiin, koska RL:n asiasta omaksumaa kantaa on pidettävä suuntaa antavana.

RL:n konfiskaatiosäännösten oikeudellisesta luonteesta on tietoisopissamme esitetty toisistaan poikkeavia mielipiteitä. *Tauno Ellilä* pitää konfiskaatioseuraa-musta rangaistuksena, *Forsman* eräissä tapauksissa rangaistuksena, eräissä taas turvaamistoimenpiteenä, ja *Serlachius*, *Grottenfelt*, *Salmiala* ja *Honkasalo* pitävät sitä turvaamistoimenpiteenä.

¹²¹ Ks. *Alanen* s. 64.

¹²² Näin *Serlachius* I s. 28 alav. 1.

¹²³ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I ss. 25—26 ja *Ekelöf*: Straffet, skadeståndet och vitet.

¹²⁴ Vrt. *Alanen* (s. 70), joka toteaa: »Syyllisyys on, silloin kun se asetetaan tietyn turvaa-mistoimenpiteen edellytykseksi, vaan toimenpiteen tarpeellisuuden indisio, jotavastoin sillä on rangaistuksen suuruutta määrättäessä oleellinen merkitys.»

¹²⁵ *Ekelöf*: Straffet, skadeståndet och vitet. Vrt. *Forsman*: Allmänna läror s. 359.

Tauno Ellilä perustaa käsityksensä siitä, että konfiskaatio on rangaistus, RL:n 2 luvun 16 §:ään sisältyvän konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen lakisystemaattiseen sijoitukseen ja RL:n 2 luvun 18 §:n sanontaan: »Muutamissa tapauksissa käytetään rikoksen rangaistukseksi muitakin kuin nyt sanotuita seurauksia.» Ellilä toteaa, että lainsäätäjä on siis itse lukenut konfiskaatioseuraamuksen »nyt sanottuina seuraamuksina» rangaistukseksi.¹²⁶

Vuoden 1734 lain rikoskaaressa varallisuuskonfiskaatiolla on ollut keskeinen asema eräiden törkeiden rikosten lisärangaistuksena.¹²⁷ Erityinen konfiskaatio, jota koskevia säännöksiä ei edes ollut rikoskaaressa, on sen sijaan ollut luonteeltaan lähinnä turvaamistoimenpide,¹²⁸ joskin siihen usein sisältyi, kuten sakkorangaistukseenkin, reparatiivinen ainesosa.¹²⁹ Varallisuuskonfiskaatiota pidettiin epäinhimillisenä ja nykyajan oikeusvaltiolle sopimattomana reaktiomuotona rikollisuutta vastaan, ja rikoslain voimaantullessa varallisuuskonfiskaatio Suomen osalta siirtyi historiaan. Samalla myös sakkorangaistus ja konfiskaatio menettivät reparatiivisen ainesosansa.¹³⁰ Täten voidaan sanoa, että ne radikaaliset uudistukset, jotka näin rikoslailla puheena olevassa suhteessa saatettiin voimaan, poistivat erityisestä konfiskaatiosta sen aineksen, joka sillä oli ollut yhteistä sakkorangaistuksen ja vahingonkorvauksen kanssa. Edellä esitetty puhnee sen käsityksen puolesta, joka ei pidä konfiskaatiota rangaistuksena.

Konfiskaatiota koskevien yleissäännösten sijainnista rangaistuksia käsittelevässä RL:n 2 luvussa on todettava, että konfiskaatiota koskevia säännöksiä on 16, 17 ja 18 §:ssä, joista viimeksi mainitun voidaan katsoa — jos konfiskaatiota pidetään rangaistuksena — jopa viittaavan niihin konfiskaatiosäännöksiin, jotka ovat RL:n erinäisiä rikoksia koskevien rangaistussäännösten yhteydessä.¹³¹

¹²⁶ Ks. *Tauno Ellilä*: Ulosotto-oikeuden yleiset opit s. 267.

¹²⁷ Ks. Rikoskaaren 4: 1, 2, 3, 5 ja 8, 6: 1 ja 4, 21: 3, 4 ja 5 sekä 22: 3 ja 4.

¹²⁸ Ks. *Forsman*: Allmänna läror ss. 348—350.

¹²⁹ Ks. v:n 1734 lain kauppakaaren 9 luv. 6 §, 4. 12. 1895 ann. kalastussäännön 37 ja 44 § sekä metsästyksestä ja otuksen pyynnöstä Suomessa 10. 2. 1868 ann. A:n 15, 17 ja 20 §.

¹³⁰ Ks. RVpA 6 § 1 mom. 1 k.

¹³¹ Tämä ei ole kuitenkaan lainsäätäjän ajatus asiasta. RL:n 2 luvun 18 §:n syntyhistoriasta ilmenee, että rikoslakivaliokunta käsitellessään v:n 1887 rikoslakiehdotusta, ehdotti rikoslakiin lisättäväksi kysymyksessä olevan 18 §:n seuraavilla perusteluilla: »Då å några ställen i lagförslaget exempelvis 2 mom. i 2 § 3 kap., 7 § 27 kap., 2 § 38 kap. samt 8 § 43 kap. ännu andra påföljder för brott finnes utsatta, än de som i 2 kap. äro uppräknade, har Utskottet för fullständighetens skull ansett en antydan derom böra i sistsagde kap. ingå och därför till detta kap. fogat en ny.» Tämä perustelu osoittaneet, että tarkoituksena on vain viitata siihen, että rikoksesta saattaa olla muitakin kuin RL:n 2 luvussa mainittuja seuraamuksia eikä suinkaan näiden seuraamusten — ei myöskään 2 luvussa olevien — pitämistä rangaistuksena. Sisältyyhän perustelussa olevaan luetteloon mm. lainkohta, joka koskee viranomaisen toimesta alaikäiselle lainrikkojalle annettavaa ruumiillista kuritusta, ja lainkohta,

Käsitys, että konfiskaatio on rangaistus, on oikea, jos rangaistukselle ei aseteta juuri muita vaatimuksia kuin sitä koskevan säännöksen sijoittaminen rangaistuksia käsittelevään lukuun. Tälle seikalle ei kuitenkaan ole katsottu voitavan eikä voitaneakaan antaa ratkaisevaa merkitystä.¹³² Vasta sitten kun voidaan osoittaa, että rikoksen seuraamus täyttää ne edellytykset, joita rangaistukselta edellä esitetyn mukaisesti Suomen rikosoikeuden mukaan on vaadittava, voidaan seuraamusta pitää sanan varsinaisessa mielessä rangaistuksena.¹³³ On huomattava, että meidän rikoslakimme on hyvitysteorian kannalla ja rakentuu kaksilinjaisuus (Zweispurigkeit)-käsitykselle. Kun tältä pohjalta ryhdytään tarkastamaan RL:n 2 luvun 16 ja 17 §:ssä olevia konfiskaatiosäännöksiä, voidaan heti todeta, että niiden mukaan konfiskaatioseuraamus voi kohdata sellaistakin, joka ei ole tehnyt itseään edes syypääksi jonkin kriminalisoidun teon objektiiviset edellytykset täyttävään tekoon. RL:n 2 luvun 16 §:n mukaan on rikoksella hankittu etu tuomittava, ja rikoksentekeväline voidaan tuomita menetetyksi myös siltä, jonka hyväksi tai puolesta rikoksente kijä on toiminut, tämän olematta tai voimatta edes olla rikokseen osallinen. RL:n 2 luvun 17 §:ssä tarkoitettut rikoksentekevälineet on tuomittava menetetyksi »olkootpa kenenkä omat tahansa». Tämä jo osoittaa, että kysymyksessä ei voi olla rangaistus, koska siksi, kuten edellä todettiin, ei voida katsoa seuraamusta, joka in concreto voi kohdata rikokseen osallistumatonta. Lisäksi ei voitane sanoa, että rikoksella hankitun edun ja RL:n 2 luvun 17 §:ssä tarkoitettujen esineiden menetetyksi tuomitsemisen tarkoituksena olisi rangaistuksen olemukseen kuuluvan kärsimyksen aikaansaaminen sille, johon toimenpide kohdistuu. Rikoksella hankittu etu on perusteettomasti saavutettua hyötyä, jota sen saajalla ei ole mitään oikeutta pitää. Hyötyä ei ole syytä jättää sen saajan nautittavaksi, vaan se on konfiskoitava, koska se on häpeällistä hyötyä. Se, että RL:n 2 luvun 17 §:ssä säädetyn seuraamuksen tarkoituksena ei ole kärsimyksen aikaansaaminen, ilmenee siitä, että säännöksen mukaan konfiskaatio on rajoitettava mahdollisimman vähäiseksi, on tuomittava, mikäli tarkoitus sillä saavutetaan, »ainoastaan loukkaava osa sekä sitä vastaava laatan ja kaavan osa menetetyksi». Toimenpiteen preventiivinen luonne ilmenee siitä, että menetetyksi tuomitut

joka koskee korvausta rangaistustuomion painamisesta sanomalehteen. Näitä rikoksen seuraamuksia ei ole pidetty rangaistuksina. Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 33 ja *Serlachius* I s. 229. Vrt. kuitenkin *Forsman*: Allmänna läror s. 358.

¹³² Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 221; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 11; *Grottenfelt*: Kommentar ss. 32—33 ja 63; *Tarjanne*, Lm 1927 s. 13; *Tauleri*, JFT 1939 s. 599; *Venoja*: Takavarikko ss. 127—128; *Thornstedt* s. 28; *Skeie*: Strafferett s. 356; *Nissen* s. 94; *Köbner* s. 5; *Baumann* s. 35; *Seeler* s. 8. Toisin *Vorberg* s. 9 ja *Tolkiemitt* s. 7.

¹³³ *Honkasalo* (Yleiset opit I s. 11) toteaa, ettei rangaistuksen käsitte sisältöä voida selvittää yksinomaan positiivisoikeudellisten säännösten nojalla, vaan siinä on otettava avuksi lainsäädännöllisiin periaatteisiin nojautuva lainkäytön vakiinnuttama oikeuskäsitys.

esineet on määrätty tehtäviksi käyttökelvottomiksi. Tässä yhteydessä ei ole syytä tarkastella RL:n erinäisiä rikoksia koskevien rangaistussäännösten yhteydessä olevien konfiskaatiosäännösten oikeudellista luonnetta (kysymystä käsitellään jäljempänä), koska edellä esitetty jo osoittanee, ettei lainsäätäjä Tauno Ellilän esittämällä perusteella ole voinut pitää konfiskaatiota rangaistuksena tämän sanan varsinaisessa mielessä.¹³⁴

Forsman on käsitellessään RL:n konfiskaatioseuraamuksia todennut,¹³⁵ että konfiskaatio pääsäännön mukaan on luonteeltaan turvaamistoimenpide. Tämän vuoksi hän katsookin, että on »tvifvelaktigt, huruvida man alls bör hänföra konfiskation till straffen.» Esittämästään pääsäännöstä rikoslaki tekee *Forsmanin* mukaan kuitenkin poikkeuksen niissä tapauksissa, joissa konfiskaatiosäännös velvoittaa tuomitsemaan menetetyksi esineen asemesta toissijaisesti sen arvon. Ainoastaan näissä tapauksissa *Forsman* katsoo konfiskaatiolla olevan rangais-

¹³⁴ Kun rangaistusmääräyksestä 25. 5. 1934 ann. L:n 1 §:n sanamuodon nojalla, sellaisena kuin se oli 10. 3. 1944 annetussa laissa, saattoi tehdä sen johtopäätöksen, että lainsäätäjä ei katsonut omaisuuden menetyksi tuomitsemista rangaistukseksi (ks. *Reino Ellilä*, DL 1945 s. 242 alav. 3), voidaan saman pykälän sanamuodon nojalla, sellaisena kuin se on 16. 7. 1954 annetussa laissa, taas syytä tehdä päinvastainen johtopäätös vain sen vuoksi, että pykälän 2 momenttiin tehdyn lisäyksen avulla rangaistusmääräyksen käyttäminen tehtiin mahdolliseksi sellaisesta vähäisestä rikoksesta, johon liittyi jokin lisäseuraamus, esim. metsästyskortin menettäminen (ks. hallituksen esitys n:o 27 v:n 1954 valtiopäiville). Edellä esitetty osoittaa, että lain sanamuodon ja yhtä suurella syyllä myös lain tai sen lukujen nimikkeiden perusteella on perin uskaliaista tehdä johtopäätöstä siitä, mikä on ollut lainsäätäjän käsitys asiasta, ellei sitä voida osoittaa itse siinä oikeudellisessa ilmiössä, jota johtopäätökset koskevat. Sen käsityksen tueksi, ettei konfiskaatio ole rangaistus, voidaan RL:n 2 luvun konfiskaatiosäännöksistä ilmenevien rangaistukselle vieraiden piirteiden lisäksi viitata väkijuomaL:n (88 §), tulliL:n (128 §) ja valtuusRL:n 8 ja 10 § konfiskaatioprosessia koskeviin säännöksiin. Kun konfiskaatio näiden lainkohtien mukaan voi tapahtua siihen katsomatta, voidaanko rikoksen tekijä tuomita rangaistukseen vai ei, on ilmeistä, että lainsäätäjä näissä tapauksissa ei ole pitänyt konfiskaatiota rangaistuksena. Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 ss. 133—134 ja *Tauleri*, JFT 1939 s. 601.

Toiselta puolen voidaan vielä sen käsityksen tueksi, että konfiskaatio on rangaistus, viitata siihen, että SakkoTpL:iin (2 ja 3 §) on sijoitettu sellaisen päätöksen täytäntöönpanoa koskevat määräykset, jolla esine tai muu omaisuus taikka rahamäärä on tuomittu menetetyksi. Konfiskaation täytäntöönpanoa koskevien säännösten sijoittamisen SakkoTpL:iin on kuitenkin katsottava johtuvan enemmän käytännöllisistä syistä kuin sen osoittamiseksi, että lainsäätäjä pitäisi konfiskaatiota rangaistuksena. Ratkaisevaa merkitystä ei myöskään voida antaa ehdotonta vapausrangaistusta määräävän päätöksen täytäntöönpanosta 21. 12. 1928 ann. A:n (351/1928) 1 §:n sanamuodolle, jossa konfiskaatioseuraamus ilmeisesti on luettu rangaistus-seuraamukseksi. Ratkaisevaa ei liioin ole se, että SakkoTpA:n 1 §:n mukaan on menetetyksi tuomitusta esineestä, muusta omaisuudesta taikka rahamäärästä tehtävä merkintä luetteloon, jota sanotussa asetuksessa sanotaan sakkoluetteloksi. Ks. *Grotenfelt*: Kommentar s. 63 ja *Salmiala*, JFT 1926 ss. 221—222.

¹³⁵ Ks. *Forsman*: Allmänna läror ss. 397—398 ja *Särskilda bröttten* III s. 185.

tuksen luonteen, koska tällöin ei enää ole kysymys vahingollisen tai vaarallisen esineen menettämisestä, vaan tarkoituksena on kärsimyksen aiheuttaminen rikoksenteikijälle. Forsmanin mukaan siis arvonmenetysklausuulin sisältyminen konfiskaatiosäännökseen osoittaa, että konfiskaation tarkoituksena esinekonfiskaation osalta on kärsimyksen aiheuttaminen.^{135a} Forsman ei tarkemmin perustele kantaansa. Sen arvostelemiseksi, voidaanko hänen mielipiteensä katsoa osuneen oikeaan, on välttämätöntä yksityiskohtaisesti tarkastella sellaisia RL:n konfiskaatiosäännöksiä, joihin sisältyy arvonmenetysklausuuli. Niistä on etsittävä vastausta kysymykseen, voidaanko niiden nojalla tapahtuvaa menettämisseuraamusta pitää rangaistuksena.

Forsman mainitsee sellaisina lainkohtina, joiden menettämisseuraamusta hän pitää rangaistuksena, RL:n 16 luvun 13 §:n ja 33 luvun 12 §:n 2 momentin. Viimeksi mainittua pykälää on myöhemmin muutettu ja sen konfiskaatiosäännökset korvattu 13. 4. 1962 annetun metsästyslain 66 §:ssä olevilla menettämisseännöksillä. Kuten edellä konfiskaation käsitettä tarkasteltaessa ilmeni, on siinä kysymys konfiskaatiosta vain silloin, kun julkista oikeutta on loukattu. Tällaisesta julkisen oikeuden loukkauksesta oli kysymys myös RL:n 33 luvun 12 §:n 2 momentin alkuperäisen sanamuodon mukaan tapahtuvassa konfiskaatiossa. Tämä konfiskaatiosäännös sisältyy nykyiseen metsästyslain 66 §:ään. Paitsi Forsmanin esimerkkeinä mainitsemia lainkohtia on RL:ssä vain kaksi sellaista lainkohtaa, joissa olevan konfiskaatiosäännöksen mukaan tulee kysymykseen arvon toissijainen menetetyksi tuomitseminen, nimittäin 38 luvun 15 § ja 40 luvun 1 §.

RL:n 40 luvun 1 §:ssä tarkoitettulla konfiskaatios seuraamuksella ja RL:n 33 luvun 12 §:n 2 momentissa olleella, nyttemmin metsästyslain 66 §:ään sisältyvällä menettämisseuraamuksella on se yhtäläisyys, että molemmissa tapauksissa on kysymys rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemisesta.¹³⁶ Jälkimmäisessä tapauksessa rauhoitettu eläin tai sen arvo on konfiskoitava, ja RL:n 40 luvun 1 §:n mukaan on virkamiehen saama lahjoma tai hyvike tahi niiden arvo tuomittava menetetyksi. Molemmissa tapauksissa on kysymys varallisuusarvoisen edun konfiskaatiosta. Nykyisessä metsästyslaissa jopa määrätään, että menetetyksi tuomitettavan saaliin arvo on laskettava elävän riistan ostoarvon mukaan. Kun näiden säännösten tarkoituksena on ottaa pois se etu, jonka rikoksenteikijä rikoksellaan on saavuttanut,¹³⁷ ei voida sanoa, että menettämisseuraamuksen tarkoituksena olisi kärsimyksen aikaansaaminen ja siten rikoksenteikijän rankaiseminen. On luonnollista, että ensisijaisesti on konfis-

^{135a} Vrt. *Andenæs*: Strafferett s. 476.

¹³⁶ Ks. *Salmiala*, JFT. 1926, s. 219; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 264; *Honkasalo*: Eri-tyinen osa III ss. 127—128.

¹³⁷ Ks. *Serlachius* I s. 228.

koitava se esine, joka on rikoksella saatu. Yhtä luonnollista on kuitenkin, että rikoksentekijä on velvollinen suorittamaan esineen arvon, jos hän on käyttänyt esineen hyväkseen, tai kun esinettä, esim. virkamiehen alihintaan ostamaa autoa ja siten hintaeron muodossa saamaa lahjomaa, ei voida konfiskoida. Arvon menetys täydentää tässä vain konfiskaation tarkoituksen toteuttamista, eikä sen tehtävänä edes tämän ohessa voida pitää rikoksentekijän rankaisemista.

RL:n 16 luvun 13 §:ssä on kysymys aktiiviseen lahjomiseen syyllistyneeseen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta. Lainkohdan mukaan on lahjoma tai hyvike tahi niiden arvo tuomittava menetetyksi. Tässäkin lainkohdassa on kysymys sellaisen edun konfiskaatiosta, jolla on taloudellista arvoa.

Kun tietoisopissa on ilmennyt erimielisyyttä tämän lainkohdan mukaisen menettämisseuraamuksen tuomitsemisessa siinä tapauksessa, että lahjoman vastaanottajakin on syyllistynyt passiiviseen lahjomiseen ja kun sillä, mikä kanta tähän erimielisyyttä aiheuttaneeseen kysymykseen otetaan, ainakin saattaa olla vaikutusta menettämisseuraamuksen oikeudellisen luonteen arvostelussa, on syytä jäljempänä erikseen ottaa käsiteltäväksi tämä kysymys ja sen perusteella menettämisseuraamuksen oikeudellisesta luonteesta tehtävät johtopäätökset. Aluksi on kuitenkin syytä tarkastella lahjoman konfiskaation oikeudellista luonnetta siinä tapauksessa, että lahjoma on annettu, mutta sen henkilön, jolle se on annettu, ei voida katsoa syyllistyneen passiiviseen lahjomiseen.

Tällainen annettu, mutta ei vastaanotettu lahjoma on esinekonfiskaation ensisijaisuudesta johtuen aina in specie tuomittava menetetyksi, jos se vain on tallella ja sen laatuinen, että se voidaan konfiskoida. Lahjoman menetetyksi tuomitseminen tapahtuu riippumatta siitä, kuuluuko lahjoma rikokseen osalliselle vai ei.¹³⁸ Edellytyksenä on vain, että rikoksentekijä toimii sen puolesta tai hyväksi, jolle lahjoma kuuluu. Konfiskaatio voi siis in concreto kohdata sellaistaakin, joka ei ole ollut rikokseen osallinen tai, kuten juriidinen henkilö, ei voi edes rikosta tehdä. Näin ollen lahjoman konfiskaatiota ei voida pitää rangaistuksena ainakaan silloin, kun se kohdistuu sellaiseen, joka ei ole tai ei voi olla rikokseen osallinen. Kun seuraamuksen oikeudellinen luonne taas ei voi vaihdella sen mukaan, keneen se in concreto kohdistuu,¹³⁹ on katsottava, ettei lahjoman konfiskaatio rikokseen osalliseenkaan kohdistuessaan voi olla rangaistus. Lahjoman menetetyksi tuomitsemisen perusteena täytyy ilmeisesti olla vain se, että lahjomaa on käytetty rikoksen tekoon.¹⁴⁰ Konfiskaatio ilmentää tässä yleistä oikeuskäsitystä, jota loukkaisi, jos lahjomaa ei tuomittaisi mene-

¹³⁸ Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 220.

¹³⁹ Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 220; *Hafta* s. 416; *Seeler* ss. 20—21.

¹⁴⁰ Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 220.

tyksi. Sen ohessa konfiskaatio osoittaa myös sen teon hylättävyyden, johon konfiskaatioseuraamus liittyy, palvelleen siten kasvatuksellista tarkoitusta. Kun itse lahjoman menetetyksi tuomitseminen ei ole rangaistus ei sen korviketta-
kaan, lahjoman arvon menetetyksi tuomitsemista, voitane sinä pitää.¹⁴¹ Lahjo-
man arvon menettäminen tulee kysymykseen silloin, kun lahjoma sen laadusta
johtuen edustaa vain määrättyä arvoa¹⁴² tai kun lahjoma on saatettu esinekon-
fiskaation ulottumattomiin. Arvokonfiskaatio käsittää velvollisuuden lahjoman
arvon yhteisvastuulliseen suorittamiseen valtiolle. Suoritusvelvollisia ovat
rikokseen osalliset ja, ellei lahjoma kuulunut heille, myös se, jolta itse lahjoma
olisi voitu konfiskoida, jos tämä on saanut lahjoman arvon hyväkseen.^{142a}
Arvokonfiskaatio voi siis myös in concreto kohdistua sellaiseen, joka ei ole tai
ei voi edes olla rikokseen osallinen. Se poikkeaa siinäkin rangaistuksesta, että
se käsittää velvollisuuden lahjoman arvon yhteisvastuulliseen suorittamiseen.
Kun lahjoman arvon menetys lisäksi on sijaissuoritus, joka aiheutuu siitä, ettei
lahjomaa itseään ole voitu konfiskoida, osoittaa tämäkin sen ominaisuus, että
se pikemminkin on jonkinlainen julkisoikeudellinen vahingonkorvausvelvolli-
suus kuin rangaistus.¹⁴³

Menettämisseuraamuksesta siinä tapauksessa, että lahjoman vastaanottaja on
syyllistynyt passiiviseen lahjomiseen, *Alkio* on sitä mieltä,¹⁴⁴ että lahjoman
antaja on tuomittava menettämään lahjoman arvon ja vastaanottaja RL:n
40 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan itse lahjoman, mikäli se on tallessa, mutta
muuten sen arvon. Tässä tapauksessa valtio saisi siis lahjoman kaksinkertaisena.
Toiselle kannalle kysymyksessä on asettunut *Kekomäki*¹⁴⁵ ja häneen yhtyy
Honkasalo.¹⁴⁶ Kekomäen mukaan valtiolla ei voi olla enempää kuin yksi yhte-
näinen vaade lahjoman tai sen arvon menettämiseen. Jos virkamies on ottanut
lahjoman, Kekomäki katsoo, että »lahjojakin kyllä menettää sen, mutta vain
välillisesti, ts. virkamiehelle luovutettuna, ja virkamies välittömästi.»¹⁴⁷
Olisikin luonnotonta, että menettämisseuraamus olisi antajalle raskaampi siinä
tapauksessa, että lahjoma otetaan vastaan. Edellä esitetty Kekomäen ja Honka-
salon kanta on in dubio pro reo-periaatteen sovellutuksena hyväksyttävä.¹⁴⁸

¹⁴¹ Ks. *Andenæs*: Strafferett s. 476.

¹⁴² Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 367; *Strömberg* s. 145.

^{142a} Vrt. KKO:n päätös 28. 1. 1955, DL:n oikeustapausosasto s. 94 ja KKO 1955 II 48.

¹⁴³ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 258; *Salmiala*, JFT 1926 s. 223.

¹⁴⁴ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 264.

¹⁴⁵ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 363 ss.

¹⁴⁶ Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa III ss. 128—129.

¹⁴⁷ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 364.

¹⁴⁸ Vrt. *Jungefors—Walberg* s. 115. *Jungefors* ja *Walberg* toteavat, että kaksinkertainen menettämisseuraamus tullirikosjutuissa olisi oikeudentuntoa loukkaava.

Eräässä osassa Kekomäen ja Honkasalon kantaa ei kuitenkaan voitane hyväksyä. He nimittäin katsovat, että ellei lahjoma ole enää virkamiehen hallussa eikä muutenkaan konfiskoitavissa, lahjoja ja lahjottava menettävät sen arvon yhteisvastuullisesti.¹⁴⁹ Tämä saattaisi lahjoman antajan kannalta katsottuna johtaa siihen, että hän virkamiehelle luovuttamansa lahjoman lisäksi voisi menettää valtiolle sen arvon tai osan siitä ja siis hänestä riippumattomasta syystä joutua taloudellisesti epäedullisempaan asemaan kuin siinä tapauksessa, ettei lahjomaa olisi otettu vastaan. Tämä ei voi olla lain tarkoitus, sillä — kuten edellä todettiin — olisi luonnotonta, että lahjoman antaja voisi joutua epäedullisempaan asemaan siinä tapauksessa, että virkamies on syyllistynyt passiiviseen lahjomiin. Lahjoman saajan kannalta katsottuna saattaisi velvollisuus lahjoman arvon yhteisvastuulliseen suorittamiseen johtaa taas siihen, että virkamies saisi mahdollisesti pitää rikoksella saamansa hyödyn tai vaikkapa vain osan siitä. Tämä lopputulos on sen RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentista ilmenevän periaatteen vastainen, ettei rikoksenteekijä saa pitää rikoksella hankkimaansa etua. Näin ollen ei siis lahjoman antajaa voida edes yhteisvastuullisesti velvoittaa suorittamaan valtiolle lahjoman arvoa.¹⁵⁰ Lahjoman menettämiseen ei siis tässäkin tapauksessa liity mitään sellaista, joka oikeuttaisi pitämään konfiskaatioseuraa-musta rangaistuksena.

Niistä menettämissäännöksistä, joiden nojalla tuomittuja seuraamuksia Forsmanin voidaan katsoa pitäneen rangaistuksina, on vielä käsittelemättä RL:n 38 luvun 15 §:ään sisältyvä konfiskaatiosäännös. Tämän pykälän mukaan on tullimaksun kavaltamista, salakuljetusta tai niiden yrittämistä, samoin kuin tullimaksua kavaltaen maahan tuotuun tai salakuljetettuun tavarahan ryhtymistä koskevilla tapauksilla tuomittava menetetyksi tavara astioineen ja päällyksineen tai niiden arvo, jos mainittua omaisuutta on jo siirtynyt toiselle tahi hukattu. Edelleen säädetään tässä pykälässä, että menetetyksi on myös tuomittava kuljetusneuvot, juhta ja alus, joiden pääasiallisena kuormana tahi lastina edellä mainittu tavara on ollut tai joita on käytetty pääasiallisesti tullimaksun kavaltamista, salakuljetuksen harjoittamista taikka näin maahan tuodun tavarahan kuljettamista tarkoittavaan matkaan, jos kulkuneuvojen omistaja on rikokseen osallinen tahi tuomitaan rangaistukseen siitä, että hän on antanut ne käytettäväksi, vaikka hänellä on ollut syytä varoa niitä käytettävän puheena olevien rikosten tekemiseen. Jos kulkuneuvot ovat siirtyneet toiselle tahi hukattu taikka jos kulkuneuvojen omistajaa ei voida tuomita niitä menettämään, on kulkuneuvojen asemesta niiden arvo tuomittava menetetyksi.

¹⁴⁹ Näin myös KKO 1947 II 392 ja KKO:n päätös 30. 4. 1963 taltio 1133.

¹⁵⁰ Vain lahjoman saaja on velvoitettu korvaamaan valtiolle lahjomien arvo ratkaisussa KKO 1938 II 18.

Tämän lainkohdan tavarán tai sen arvon menettämisseuraamukseen nähden pitää *mutatis-mutandis* paikkansa se, mitä edellä on lahjoman tai sen arvon konfiskaatiosta todettu. Niinpä tavara voidaan yleensä tuomita menetetyksi riippumatta siitä kuuluuko se rikokseen osalliselle vai ei.¹⁵¹ Menettämisseuraamus voidaan nimittäin kohdistaa sellaiseen tavararaan, jonka omistaja ei itse ole ollut rikokseen osallinen eikä voi edes rikosta tehdä, mutta jonka puolesta tai hyväksi rikoksentekijä on toiminut.¹⁵² Tavarán arvon menetetyksi tuomitseminen, joka tulee kysymykseen siinä tapauksessa, että tavara on saatettu esinekonfiskaation ulottumattomiin, puolestaan käsittää velvollisuuden tavarán arvon valtiolle suorittamiseen. Yhteisvastuullisesti suorittamisvelvollisia ovat rikokseen osalliset ja, ellei tavara kuulunut heille, myös se, jolta itse tavara olisi voitu konfiskoida, jos tämä on saanut tavarán arvon hyväkseen.¹⁵³ Rangaistuksena ei siis tavarán tai sen arvon menettämisseuraamusta voida pitää, koska se rangaistuksen perusolemuksen vastaisesti voi *in concreto* kohdistua muuhunkin kuin rikokseen osalliseen ja koska se kohdistuessaan rikokseen osalliseenkin vastoin yleisiä RL:n rangaistuksen määräämisestä voimassa olevia periaatteita tuomitaan kaikille samaan rikokseen osallisille yhteisesti eikä kullekin erittäin.¹⁵⁴

Kuljetusneuvojen, juhdan ja aluksen menetetyksi tuomitsemisessa menettämisseuraamus aina kohdistuu rikoksen tehneeseen. Jos kulkuneuvojen omistaja on syyllistynyt rikokseen, menettää hän kulkuvälineensä, jos se on tallella, mutta ellei se ole tallella, joutuu hän muiden rikokseen osallisten kanssa yhteisvastuullisesti suorittamaan sen arvon valtiolle.¹⁵⁵ Jos taas omistajaa ei voida tuomita rangaistukseen, joutuvat rikokseen osalliset yhteisvastuullisesti korvaamaan ajoneuvon arvon valtiolle.¹⁵⁶ Ajoneuvon menetetyksi tuomitsemista ei voida pitää rangaistuksena. Menetetyksi tuomitsemisen syynä täytyy olla se, että ajoneuvoa on käytetty rikoksentekovälineenä, ja seuraamuksen tarkoituksena ei voi olla kärsimyksen aikaansaaminen, vaan sen tehtävänä on vaikuttaa ajo-

¹⁵¹ Ks. *Pitkänen* s. 49; *Salmiala*, JFT 1926 s. 220.

¹⁵² Ks. KKO 1933 I 43, KKO 1950 II 364 ja KKO:n päätös 28. 1. 1955, DL:n oikeustapausosasto s. 94.

¹⁵³ Ks. KKO 1955 II 48 ja KKO:n päätös 28. 1. 1955, DL:n oikeustapausosasto s. 94.

¹⁵⁴ Oikeuskäytännöstä ks. KKO 1936 II 160, 1938 II 576, 1942 II 31, 1948 II 285 ja 1949 II 410.

¹⁵⁵ Ks. KKO 1948 II 285.

¹⁵⁶ Ks. KKO 1925 p I 12, jossa kuitenkin, kun syyllisiä oli vain yksi, tämä velvoitettiin korvaamaan ajoneuvon arvo.

Ks. myös Väkijuomalain 78 §:n tulkintaa koskevaa KKO:n päätöstä 24. 10. 1962 taltio 2657 (plenum). Tällä päätöksellä A ja B, jotka olivat yhdessä syyllistyneet väkijuomien kuljuksesta annettujen säännöksen rikkomiseen käyttämällä autoa, joka oli vähittäismaksusopimuksin B:n hallittavana, tuomittiin yhteisvastuullisesti menettämään auton arvo.

neuvon käyttöä ehkäisevästi kyseessä oleviin rikoksiin, se kun ei kohdistu syylliseen hänen syyllisyytensä takia, vaan häneen ajoneuvon omistajana. Myös ajoneuvon arvon menetyksen suhteen on todettava, että silläkin on viimeksi mainittu tehtävä. Koska arvon menetys tässäkin tapauksessa on sijaissuoritus ja se tuomitaan rangaistuksen perusolemuksen vastaisesti kaikille samaan rikokseen syyllisille yhteisvastuullisesti, ei sitä näistäkään syistä voida pitää rangaistuksena.

*Serlachius*¹⁵⁷ on, polemisoidessaan Forsmanin kantaa vastaan siltä osin kuin Forsman pitää RL:n mukaista konfiskaatiota rangaistuksena, myöntänyt, ettei menettämisseuraamusta tämän tarkoittamissa tapauksissa voida pitää ennakoestävänä toimenpiteenä, mutta aivan oikein todennut, ettei siitä seikasta käy vielä päättämisen, että konfiskaatio näissä tapauksissa olisi rangaistus. *Serlachius* sen mielipiteen mukaan ei menetetyksi tuomitsemista puheena olevissakaan tapauksissa voida katsoa rangaistukseksi joutumatta ristiriitaan rikoslain yleisten, rangaistusta koskevien periaatteiden kanssa. *Serlachius* katsookin, että useimmissa niistä tapauksista, joissa esineen tai sen arvon menettäminen tulee kysymykseen, tämän toimenpiteen tarkoituksena on estää rikollista saamista häpeällistä voittoa. Milloin näin ei ole asianlaita, perustuu *Serlachius* sen mukaan esineen menettäminen »välisti siihen, ettei kellään katsota olevan oikeutta siihen ja että »kruunu» sen vuoksi on lähinnä saamaan sen, ja toisinaan siihen, että on katsottu sopimattomaksi, että henkilö edelleen pitää jotakin, jota hän on käyttänyt rikolliseen tarkoitukseen.»

*Grotenfeltin*¹⁵⁸ mielipiteen mukaan konfiskaation tehtävänä ei voida pitää kärsimyksen aikaansaamista syylliselle, koska se pyrkii toteuttamaan joko ennakoestäviä tai muita tarkoituspäitä. Tämän vuoksi *Grotenfelt* ei pidä konfiskaatiota rangaistuksena. Hän toteaa kuitenkin, että se on kohdistuessaan rikolliseen itseensä suuresti rangaistuksen luonteinen, mutta katsoo, että on asianmukaisempaa pitää konfiskaatiota turvaamistoimenpiteenä kuin rangaistuksena, koska rikoslaki määrää menettämisseuraamuksen siihen katsomatta, kohdistuuko se rikoksentehtijään vai ei.

*Salmiala*¹⁵⁹ on tiedemiehistämme perusteellisimmin ja yksityiskohtaisimmin käsitellyt kysymystä siitä, onko RL:mme mukaista konfiskaatiota pidettävä rangaistuksena, ja vastannut kysymykseen kielteisesti. Tässä ei ole enää syytä perehtyä uudestaan *Salmialan* mielipiteen valossa niihin RL:n menettämisseuraamuksiin, joihin jo edellä on otettu, sekä lopputulokseltaan että osaksi myös perusteluiltaan hänen mielipidettään vastaava kanta, vaan on rajoituttava tarkastamaan niitä RL:n konfiskaatiosäännöksiä, joista ei ole ollut puhe.

¹⁵⁷ Ks. *Serlachius* I ss. 227—228.

¹⁵⁸ *Grotenfelt*: Kommentar ss. 32—33 ja 62—63.

¹⁵⁹ Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 205 ss.

RL:n edellä mainitsematta jääneet konfiskaatiosäännökset ovat seuraavissa lainkohdissa: 25 luvun 1 §:ssä, 34 luvun 15 §:ssä, 36 luvun 10 §:ssä, 37 luvun 7 §:ssä, 43 luvun 4 §:ssä sekä 44 luvun 4, 5, 25 ja 26 §:ssä. Rikoksentekoväline (instrumentum sceleris) on 25 luvun 1 §:n laiva, 36 luvun 10 §:n leimasin, merkkirauta tai muu kalu, jota on käytetty tai aiottu käyttää §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemiseen, 37 luvun 7 §:n leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan tai arvopaperin mukaamiseen tai väärentämiseen tahi metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine, jota on käytetty tai aiottu käyttää tarkoituksensa mukaisesti,¹⁶⁰ 43 luvun 4 §:n pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara, joka ei ole pelipanokseen sisältyvää pelivoittoa, 44 luvun 25 §:ssä mainitut, kaupassa ja ylöskannossa käytetyt mitta, paino tahi punnitsin sekä 44 luvun 26 §:n 2 momentissa tarkoitettut leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan, arvopaperin tai verotusmerkin valmistamiseen sovelias työkalu. Rikoksen tuote (productum sceleris) on 34 luvun 15 §:n myrkkyä tai muuta terveydelle turmiollista ainetta käyttäen valmistettu ruoka-aine, juoma tai muu sanotussa pykälässä mainittu tavara, 36 luvun 10 §:n mukaamalla tehty tai väärennetty karttapaperi, karttamerkki, postimerkki, leimamerkki, tullileima tai muu julkinen verotusmerkki sekä väärällä leimalla merkitty mitta, paino tahi punnitsin ynnä väärällä merkillä varustettu §:ssä tarkoitettu tavara, 37 luvun 7 §:n mukaamalla tehdyt tai väärennetyt metalli- tai setelirahat tahi arvopaperit taikka vajennetut metallirahat, 44 luvun 4 §:n luvattomasti valmistettu myrkky, ruuti tai räjähdysaine sekä 44 luvun 26 §:n asianomaisen viranomaisen käskemättä valmistetut leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan, arvopaperin tai verotusmerkin valmistamiseen sovelias työkalu ja painoskuvat. Rikoksella hankittu etu (scelere quæsitum) on 43 luvun 4 §:n pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara, joka on pelipanokseen sisältyvätöntä pelivoittoa. Rikosesine (corpus delicti) on 34 luvun 15 §:ssä tarkoitettu kaupan pidetty, myyty tai muuten levitetty myrkkyä tai muuta senkaltaista vaarallista ainetta sisältävä ruoka-aine, juoma tai muu sanotussa pykälässä mainittu tavara, 37 luvun 7 §:n leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan tai arvopaperin mukaamiseen tai väärentämiseen tahi metallirahan vajentamiseen sovelias esine, jota on aiottu käyttää raharikoksen tekemiseen, 44 luvun 4 §:n luvattomasti kaupan tai varastossa oleva myrkky, ruuti tai räjähdysaine¹⁶¹ ja 44 luvun 5 §:n luvattomasti kaupan pidetty ruokatavara tai juoma, joka on terveydelle vaarallista, 44 luvun 25 §:ssä tarkoitettu kauppahuoneessa pidetty laitton mitta, paino

¹⁶⁰ Jos kysymys on raharikoksen valmistelusta (RL 37: 6) ja esinettä on ainoastaan aiottu käyttää raharikoksen tekemiseen, ei se ole rikoksentekoväline.

¹⁶¹ Toisin *Salmiala*, joka katsoo RL 44 luvun 4 §:ssä mainitut esineet rikoksentekovälineiksi. Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 218.

tahi punnitsin sekä 44 luvun 26 §:n asianomaisen viranomaisen luvatta hallussa pidetyt leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan, arvopaperin tai verotusmerkin valmistamiseen soveltuva työkalu.

Salmialan mukaan aiheutuu RL:n 36 luvun 10 §:ssä, 37 luvun 7 §:ssä sekä 44 luvun 4 ja 26 §:ssä tarkoitettujen rikoksentekovälineiksi ja rikoksen tuotteiksi katsottavien esineiden menetetyksi tuomitseminen pääasiallisesti ilmeisesti vain siitä syystä, että ne ovat vaaralliset yhteiskunnan turvallisuudelle. Tämä mielipide on hyväksyttävä ja todettava, että samoin on laita RL:n 44 luvun 25 §:n rikoksentekovälineiden ja että RL:n 34 luvun 15 §:ssä mainitut rikoksen tuotteet ja rikosesineet sekä RL:n 44 luvun 4, 5, 25 ja 26 §:n rikosesineet tuomitaan niin ikään menetetyksi ainakin pääasiallisesti turvallisuusyistä. Salmiala toteaa myös, että vaikka RL alkuperäisessä muodossaan ei ollutkaan omaksunut sitä jo kriminaalipoliittiselta kannalta erittäin tärkeätä periaatetta, että rikollisella toiminnalla hankittu aineellinen etu häpeällisenä hyötynä oli tuomittava valtiolle menetetyksi, se on kuitenkin eräissä tapauksissa soveltanut tätä periaatetta. Tällaisten Salmialan mainitsemien ja jo edellä Forsmanin mielipiteen tarkastelun yhteydessä käsiteltyjen lainkohtien (RL 40: 1 ja 33: 12) lisäksi on RL:ssa vielä yksi säännös, joka velvoittaa tuomitsemaan rikoksella hankitun edun menetetyksi, nimittäin 43 luvun 4 §.¹⁶²

RL:n 25 luvun 1 §:n mukaisesta laivan menetetyksi tuomitsemisesta Salmiala toteaa, että tämä seuraamus tapahtuu riippumatta siitä, kuuluuko laiva rikokseen osalliselle vai ei, ja saattaa siis kohdistua semmoiseenkin henkilöön, jota rangaistus yleisten ja järjestellisten rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan ei voi kohdata. Kun tätä seuraamusta siten ei voi pitää rangaistuksena, Salmiala katsoo todennäköiseksi, että se on säädetty vain siksi, että laivaa on käytetty rikoksen tekoon. Vaikkakaan kyseessä olevan menettämissäännöksen syntyäikoihin rikosoikeudessamme ei ollutkaan yleistä rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevaa säännöstä, on kuitenkin tällaisen, mannermaisessa konfiskaatiosäännöstössä yleisen säännöksen heijastusvaikutus havaittavissa esim. juuri laivan menettämistä koskevassa konfiskaatiosäännöstössä. Pelkästään siitä syystä, että esineitä on käytetty rikoksentekovälineinä, tuomitaan myös menetetyksi RL:n 43 luvun 4 §:ssä mainittu pelipöydältä tavattu raha tai muu tavara, joka ei ole pelipanokseen sisältävää pelivoittoa.

Honkasalo perustaa käsityksensä siitä, että konfiskaatio ei ole rangaistus vaan turvaamistoimenpide, ennen kaikkea siihen tosiasiaan, että toimenpiteen alaiseksi RL:n 2 luvun 16 §:n 1 ja 3 momentin sekä erinäisten spesiaalisäännösten mukaan voi joutua muukin kuin rikoksen tekoon osallistunut henkilö.¹⁶³

¹⁶² Ks. *Köbner* s. 22.

¹⁶³ *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 11 ja III s. 308.

Hän kiinnittää myös huomiota rangaistuksen ja konfiskaation välisiin periaatteellista laatua oleviin eroavaisuuksiin, joista hän mainitsee solidaarisen vastuun menetetyksi tuomitusta ja rangaistukselle ominaisen vastaavaisuussuhteen puuttumisen rikoksen ja konfiskaatioseuraamuksen välillä.¹⁶⁴ Niin ikään Honkasalo kiinnittää huomiota siihen, että vain rangaistuksen tarkoituksena voi olla kärsimyksen aikaansaaminen rangaistavalle.¹⁶⁵ Voidaan todeta, että Honkasalon mielipiteet ja niiden perustelut vastaavat niiden käsityksiä, jotka katsovat, ettei konfiskaatiota voida pitää rangaistuksena.

RL:n konfiskaatiosäännösten edellä suoritettu yksityiskohtainen tarkastelu osoittaa, että meillä lainsäätäjä on laatinut menettämissäännökset sellaisiksi, että niiden mukainen menettämisseuraamus joutuu ristiriitaan saman lainsäätäjän rangaistuksesta omaksuman käsityksen ja rangaistukseen soveltamien yleisten periaatteiden kanssa. Tästä seuraa, ettei RL:n mukaista menettämisseuraamusta voida pitää rangaistuksena.¹⁶⁶ Kun turvaamistoimenpidettä — kuten on todettu — on pidettävä rikoksen seuraamuksena, jota ei voida pitää rangaistuksena, seuraa tästä, että RL:n mukaista konfiskaatiota on pidettävä turvaamistoimenpiteenä. RL:n konfiskaatiosäännösten nojalla tapahtuva menettämisseuraamus on esinekonfiskaatiota ja sen surrogaattina olevaa arvokonfiskaatiota. Arvonmenetykslausuulin liittäminen esinekonfiskaatiosäännökseen ei — kuten edellä on todettu — suinkaan ole osoituksena siitä, että menettämisseuraamus sen johdosta olisi luonteeltaan rangaistus, vaan päinvastoin voidaan todeta, että jos esinekonfiskaatiota ei voida pitää rangaistuksena ei sen sijaissuorituksena oleva arvokonfiskaatiokaan sitä ole. Se, mitä edellä on lausuttu RL:n mukaisten konfiskaatioseuraamusten oikeudellisesta luonteesta, pitää vastaavasti paikkansa RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liittyvissä vastaavalaisissa menettämisseuraamuksissa.¹⁶⁷ Yhdenmukaisuuden puolesta puhuu

¹⁶⁴ *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 308.

¹⁶⁵ *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 15.

¹⁶⁶ Ks. myös *Tarjanne*, Lm 1927 s. 4.

¹⁶⁷ Näin *Salmiäla* (JFT 1926 s. 222) ja *Honkasalo* (Yleiset opit III s. 308). Turvaamistoimenpiteenä pitävät rikosoikeutemme konfiskaatiota myös *Venoja* (Takavarikko s. 128) ja *Tauleri* (JFT 1939 s. 598 ss.), *Alkio* (Tuomarin tehtävistä ss. 258—260) pitää niin ikään konfiskaatiota turvaamistoimenpiteenä, paitsi silloin kun esineen asemesta sen arvo tuomitaan menetetyksi, jolloin toimenpide hänen mukaansa on julkisoikeudellista vahingonkorvausta, ja silloin, kun rikoksella saatu hyöty tuomitaan menetetyksi, jolloin hänen mukaansa on kysymys erikoislaatuista rikoksen seuraamuksesta. *Alkion* kannanotosta on todettava, että hän ei pidä konfiskaatiota missään tapauksessa rangaistuksena, joten, jos turvaamistoimenpiteen käsite määritellään siten, kuin se on tässä tapauksessa tehty, päädytään hänenkin kantansa mukaan siihen, että konfiskaatio on aina turvaamistoimenpide. *Tirkkonen* (Suomen rikosprosessioikeus I s. 88 alav. 3) pitää konfiskaatiota rikoksen julkisoikeudellisena seurauksena, joka ei kuitenkaan luonteeltaan ole rangaistus eikä myöskään mikään varsinainen korvaus.

paitsi säännösten samankaltaisuus myös se seikka, että RL:n 2 luvun 16 §:ssä olevien yleissäännösten soveltamisala ei rajoitu vain RL:iin, vaan ulottuu — spesiaalisäännösten puuttuessa — myös sen ulkopuolelle.¹⁶⁸

Tirkkonen toteaa nimenomaan, ettei konfiskaatiota voitane pitää varsinaisena rangaistusseuraamuksena. *Kekomäki* (Lm 1950 s. 362) katsoo, että konfiskaatio on joko turvaamistoimenpide taikka jokin muu erikoislaatuinen rikoksen seuraamus. *Hakulinen* (DL 1927 s. 225 s.) toteaa, että vaikka konfiskaatiota ei voitanekaan sanan varsinaisessa teknillisessä mielessä pitää rangaistuksena, niin on näiden kahden välillä olemuksellisesti mitä läheisin yhtäläisyys. *Reino Ellilä* (Tutkintavankeus s. 199 ja siinä alav. 32 ja DL 1945 s. 242 alav. 31), joka pitää konfiskaatiota turvaamistoimenpiteenä, yhtyy *Hakulisen* toteamukseen. *Livsonin* (Kiskomisrikos s. 74) mukaan konfiskaatiota on pidettävä pääasiallisesti turvaamistoimenpiteenä. Hyödyn menettämisen osalta *Livson* kuitenkin toteaa, että se on tarkoitukseltaan pikemminkin erityinen lisärangaistus kuin turvaamistoimenpide. Toisella periaatteellisella kannalla konfiskaation oikeudellisesta luonteesta on *Palme* (Om preskription av åtalsrätt ss. 114—115), joka nimenomaan toteaa, että VäkijuomaL:n 78 §:ssä ja YksityismetsäL:n 22 §:n 2 momentissa säädetty konfiskaatioseuraamukset ovat rangaistusseuraamuksia. Hän toteaa kuitenkin, että tällaisilla seuraamuksilla ei joka suhteessa ole rangaistuksen luonnetta »eftersom de ej äro underkastade vissa av de bestämmelser, som gälla straff, såsom t. ex. stadgandena om preskription av verkställighet av straff.» *Erich* (Suomen valtio-oikeus I s. 227) pitää konfiskaatiota myös rangaistuksena. Hän lausuu: »Jos määrätty esine, jonka katsotaan olevan välittömässä yhteydessä tapahtuneen rikoksen kanssa, tuomitaan menetetyksi, on tämä rangaistusseuraamus.»

¹⁶⁸ Mielipidetä, jonka mukaan RL:n 2 luvun 16 §:ssä olevien konfiskaatiota koskevien yleissäännösten soveltaminen ei rajoitu ainoastaan RL:n puitteisiin, voidaan perustella sillä, että RL:n yhdeksään ensimmäiseen lukuun sisältyviä säännöksiä on yleisesti katsottu voitavan noudattaa kaikkien rikoksia koskevien säännösten soveltamisen yhteydessä, mikäli nimenomaan ei ole toisin säädetty, samoin kuin sillä, että rikoslakiin sisältyy ylivoimaisesti suurin osa erinäisiä rikoksia koskevista säännöksistä, eikä näin ollen ole ajateltavissa, että muualla kuin rikoslaissa kriminalisoidut teot jäisivät yleisten konfiskaatiosäännösten ulkopuolelle. Rikoksentekovälineen konfiskaation osalta on tämä expressis verbis sanottu RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentissa, jonka mukaan rikoksentekoväline voidaan tuomita menetetyksi, vaikkei sellaista seuraamusta laissa olekaan erityisesti säädetty. Lailla ei tässä voida tarkoittaa pelkästään rikoslakia. Tämä ilmenee siitäkin, että hallituksen esityksen (n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville) perusteluissa, mikä esitys sitten johti rikoksentekovälineen menetetyksi tuomitsemista koskevan yleissäännöksen antamiseen, pidettiin itsestään selvänä, ettei kysymyksessä oleva konfiskaatiosäännös vaikuttaisi muutosta niihin rikoslain tai muiden lakien säännöksiin, joiden mukaan omaisuus erityisissä tapauksissa on määrätty edellytyksin ja harkinnasta riippumatta tuomittava menetetyksi. Tässä puolletulle kannalle on myös oikeuskäytäntö asetunut, ks. KKO 1955 I 3, 1947 II 324 ja 1958 II 126.

Grotenfelt (Kommentar s. 2) toteaa: »Emellertid har strafflagen den betydelse för alla delar af kriminallagstiftningen att de i strafflagens nio första kapitel meddelade allmänna bestämningarna skola tillämpas ej allenast i fråga om de brott, för hvilka straff stadgas i strafflagen, utan på alla brott öfver hufvud, såvidt ej annorlunda är särskilt stadgadt.» *Alkio* (Tuomarin tehtävistä s. 296 ja alav. 374), viitaten RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin sanamuotoon ja lainkohdan pohjana olleen hallituksen esityksen perusteluihin, kirjoittaa: »Rikoslain taloudellisen hyödyn menetetyksi tuomitsemista koskeva säännös on laadultaan yleinen, ja

RL:n ulkopuolella olevista, mutta siinä oleviin konfiskaatiosäännöksiin rinnastettavista menettämissäännöksistä on tässä yhteydessä syytä vain tarkastella yksityismetsäL:n 22 §:ssä säädettyä menettämisseuraamusta, koska sen oikeudellisesta luonteesta on eri mielipiteitä esitetty. *Peurakoski* ja *Rautapää*¹⁶⁹ ovat katsonneet, että 2. 11. 1917 annettuun asetukseen toimenpiteistä metsän hävittämisen ehkäisemiseksi sisältynyt luvattomasti hakattujen puiden tai niiden arvon menetys, joka täysin vastaa yksityismetsälain mukaan tapahtuvaa vastaavaa menettämisseuraamusta, on luonteeltaan rangaistus. *Sainio*¹⁷⁰ on yksityismetsälain puheena olevaa menettämisseuraamusta tarkastellessaan tullut sen luonteesta samaan tulokseen. *Komsi*, *Pelttari* ja *Toijala*¹⁷¹ pitävät menettämisseuraamusta yksityismetsien suojelemista tarkoittavana turvatoimenpiteenä, joka käytännössä muodostuu rikoksentekijälle lisärangaistukseksi ja puiden ostajille pakoksi erityisesti varoa rauhoitetuista metsistä luvatta kaadettujen puiden ostamista. Koska he katsovat, että menettämisseuraamukseen on sovellettava rangaistuksesta voimassa olevia säännöksiä vain silloin, kun seuraamus kohdistuu rikoksentekijään, he ovat siis tosiasiallisesti sillä, edellä virheelliseksi todetulla kannalla, että menettämisseuraamuksen luonne voisi vaihdella siitä riippuen, keneen se in concreto kohdistuu. *Salmialan*¹⁷² mukaan seuraamuksen tarkoituksena olisi estää rikoksesta hyötyminen, ja seuraamus samalla olisi jonkinlainen julkisoikeudellinen vahingonkorvaus. *Salmialan* mielipiteeseen on

sitä on sovellettava kaikkien rikosten kautta saatuaan taloudelliseen hyötyyn.» Samalle kannalle *Alkio* asettuu myös mainitun §:n 3 momentissa olevaan, rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevaan yleissäännökseen nähden. Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 261. Ks. myös *Tauleri*, JFT 1939 s. 599.

Tanskan ja Norjan konfiskaatiota koskevia yleissäännöksiä voidaan nimenomaisen säännöksen (Tanskan RL 2 § ja Norjan RL 1 ja 5 §) mukaan soveltaa kaikkiin rangaistaviin tekoihin. Ks. *Krabbe*: s. 230, *Hurwitz*: Kriminalret ss. 570—571 ja *Andenæs*: Strafferett s. 21. Ruotsin konfiskaatiota koskevia yleissäännöksiä *Strömberg* katsoo (s. 186 ss.) »enligt sin egen lydelse» voitavan soveltaa vain rikoslain rangaistussäännösten ohella. *Agge* toteaa (Straffrättens allmänna del ss. 25—27) »I svensk lag liksom i andra likartade rättssystem är specialstraffrätten så till vida ofullständig som närmare regler ofta saknas i särslagstiftningen rörande de för varje särskild lagöverträdelse statuerade brottsföljdernas innehåll, om de allmänna förutsättningarna för en gärnings straffbarhet och den handlandes personliga ansvarighet. Med hänsyn till specialstraffrättens ifråga om generella regler av ovan angivet innehåll måste man räkna med att den allmänna straffrättens generella lagregler i viss utsträckning äro direkt eller analogivis tillämpliga inom specialstraffrätten. Huru härmed förhåller sig är ej alldeles klart. Vad beträffar konfiskationsproblemet är praxis' hållning alltför oödciderad....»

¹⁶⁹ Ks. *Peurakoski—Rautapää* s. 82.

¹⁷⁰ Ks. *Sainio*, Lm 1931 s. 308.

¹⁷¹ Ks. *Komsi—Pelttari—Toijala* ss. 87—88.

¹⁷² Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 223.

*Alkio*¹⁷³ yhtynyt. Peurakoski ja Rautapää katsovat, että puheena oleva menettämisseuraamus on säädetty siksi, että lainkohdan mukaan rikoksesta rangaistukseksi säädetty sakko voi muodostua liian lieväksi rangaistukseksi eikä siis yksistään ole kyllin tehokas ehkäisemään rauhoitusmääräysten tai rauhoitus-sopimusten rikkomista. Mainittu perustelu ei kuitenkaan oikeuta tekemään menettämisseuraamuksesta rangaistusta, koska jos sakkoa pidetään liian lievänä rangaistuksena, olisi luonnollista korottaa rangaistusmaksimia. Lainsäätäjä ei ole halunnut valita tätä tietä Peurakosken ja Rautapään esittämää päämäärää tavoitellessaan, vaan menettämisseuraamuksen, koska se tosiasiaa on tehokkaampi ja soveliaampikin keino sanottuun päämäärään pyrittäessä. Kun kysymyksessä olevaa menettämisseuraamusta sen luonteen selvittämiseksi tarkastetaan, on aluksi todettava, että kysymys on rikoksella saatujen esineiden — hakattujen puiden — so. rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemisesta.¹⁷⁴ Nämä puut eivät ole yksityisen disponoitavissa, ja niiden menetetyksi tuomitseminen on täysin verrattavissa rauhoitetun metsänriistan tai alamittaisten kalojen menetetyksi tuomitsemiseen.¹⁷⁵ Menettämisseuraamus tekee rikoksen kannattamattomaksi ottamalla pois sen varallisuusarvoisen edun, joka on rikoksen kautta saatu. Elleivät hakatut puut ole tallella, on luonnollista, että niiden arvo on menetyksen kohteena, sillä arvon menetys tässä vain tekee menettämisseuraamuksen tehokkaammaksi ja täydentää sitä. Menettämisseuraamukselta puuttuu tässä rangaistuksen olemuksen oleellinen osa, nimittäin tarkoitus kärsimyksen aikaansaamiseen rangaistavalle. Tämä jo riittänee osoittamaan, ettei sitä voida pitää rangaistuksena. Mainittakoon kuitenkin vielä, että tätä käsitystä vastaan puhuu jo sekin seikka, ettei konfiskaation kärki yksityismetsälain 22 §:n ja 25 §:n 2 momentin sanamuotojenkaan mukaan edes kohdistu syylliseen vaan puiden omistajaan. Velvollisuus hakattujen puiden arvon yhteisvastuulliseen suorittamiseen ei liioin ole rangaistusta koskevien periaatteiden mukainen.¹⁷⁶

¹⁷³ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 259.

¹⁷⁴ *Salmialan* esityksestä (*Salmiala*, JFT 1926 s. 223) saa sen käsityksen, että hän pitää hakattuja puita sekä rikoksen tuotteena että rikoksella hankittuna etuna. Niitä ei kuitenkaan voitane katsoa rikoksen tuotteiksi. Tosin puiden irroittamisen kautta syntyy uusia esineitä, mutta kun tuon irroittamisen ei voitane katsoa aikaansaavan itse puissa sellaista oleellista muutosta, joka vaaditaan, jotta olisi kysymys rikoksen tuotteista, on katsottava, että puut, jotka ovat olleet olemassa puina jo ennen rikoksen tekoa, on vain hankittu rikoksen avulla ja siis rikoksella hankittua etua. Ks. ss. 187—188.

¹⁷⁵ *Alkio* (Tuomarin tehtävistä s. 259) toteaa, että yksityismetsälain erikoinen konfiskaatiosysteemi voi antaa aihetta tämän lain tulkitsemiseen toiseen suuntaan kuin muualla lainsäädännössä esiintyviä vastaavia säännöksiä tulkitaan, mutta huomauttaa, että yksityismetsälainkin konfiskaatiosäännökset kohdistuvat »kiellettyyn» tavaraan, nimittäin rauhoitusmääräyksen tai rauhoitussopimuksen vastaisesti hakattuihin puihin ja niiden arvoon.

¹⁷⁶ Ks. KKO 1947 II 36, 1948 II 309 sekä 1949 II 167, 242 ja 282. Ks. myös KKO 1953 II 116.

RL:n ulkopuolella on myös menettämissäännöksiä, jotka eivät ole rinnastettavissa RL:ssä oleviin menettämissäännöksiin. Nämä konfiskaatiosäännökset on järjestetty tavalla, joka osoittaa, että niiden nojalla tapahtuva säännöksen mukaisen laskentayksikön yksinkertaisen määrän ylittävän rahasumman valtiolle menettäminen on tarkoitettu rangaistukseksi. Tässä esinekonfiskaatiota koskevassa tutkimuksessa on näiden, kysymyksessä olevalta osalta vain arvo- konfiskaatiota koskevien säännösten käsitteleminen paikallaan sen osoittamiseksi, millaista konfiskaatiota meidän oikeutemme mukaan voidaan pitää rangaistuksena ja siten erityisesti vahvistamaan sitä edellä oikeaksi todettua käsitystä, että esinekonfiskatio ja sen surrogaattina oleva arvokonfiskatio eivät ole rangaistuksia.

Tärkein tällainen rangaistukseksi katsottavaa konfiskaatiota koskeva menettämissäännös on ValtuusRL:n 4 §:ssä. Tässä lainkohdassa määrätään rikoksella saatu hyöty lain tarkoittamissa tapauksissa tuomittavaksi enintään kolminkertaisena menetetyksi. Seuraamusta on yksinkertaisen hyödyn menettämisen osalta sen perusteella, mitä edellä rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevien menettämisseuraamusten oikeudellisesta luonteesta on esitetty, pidettävä turvaamistoinenpiteenä¹⁷⁷ ja yksinkertaisen hyödyn ylittävältä osalta — kuten Honkasalo,¹⁷⁸ Salmiala,¹⁷⁹ Reino Ellilä¹⁸⁰ ja Alkio¹⁸¹ ovat todenneet — rangaistuksena. Lainsäätäjä on tarkoittanut konfiskaation viime mainitulta osaltaan rangaistukseksi, mikä ilmenee puheena olevan menettämissäännöksen syntyhistoriasta.¹⁸² Useampikertaisen hyödyn menettämisseuraamus on kohdistettu vain rikokseen osalliseen, jotta seuraamus vastaisi lainsäätäjän sitä rangaistukselle asettamaa käsitetunnusmerkkiä, että rangaistus voi kohdistua vain rikoksentekijään.¹⁸³ Se tulee myös lainkohdan sanamuodon mukaan kysymykseen vain in concreto rangaistavan teon nojalla ja edellyttää siis, että teon tekijä on

¹⁷⁷ Ks. Hallituksen esitys n:o 145 vuoden 1941 valtiopäiville laiksi väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta annetun lain (joka on nykyisen valtuusRL:n edelläkävijöitä) muuttamisesta, jossa lausutaan mm. »On katsottu oikeaksi ja tarkoituksenmukaiseksi, että rikoksesta hyötynyt siitä riippumatta, voidaanko tämä tuomita rangaistukseen, yleensä velvoitetaan yhteisvastuullisesti rikoksentekijän kanssa suorittamaan menetetyksi tuomittu määrä. Koska hyödyn menettäminen tässä tapauksessa ei kuitenkaan saa olla rangaistusseuraamuksen luontoinen, on yhteisvastuu rajoitettu vain todella saaduksi arvioidun hyödyn määrään.»

¹⁷⁸ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 128 sekä Yleiset opit I s. 15 alav. 22 ja III s. 309.

¹⁷⁹ Ks. *Salmiala*, DL 1961 oikeustapausosasto s. 90.

¹⁸⁰ Ks. *Reino Ellilä*: Tutkintavankeus s. 199 alav. 32 ja Liikenneriikosoikeus s. 172 alav. 1.

¹⁸¹ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä ss. 260 ja 301.

¹⁸² Edellä alav. 177 siteeratun hallituksen esityksen perustelut osoittavat, että lainsäätäjä on pitänyt useampikertaista menettämisseuraamusta rangaistuksen luontoisena.

¹⁸³ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 309; *Salmiala*, DL 1961 oikeustapausosasto s. 90.

syöntakeinen.¹⁸⁴ Vaikka rikoksenteijöitä on useita sitä ei myöskään voida tuomita yhteisvastuullisesti ja kunkin osalta se määräytyy sen hyödyn määrän mukaan, minkä rikos on tuottanut rikoksenteijälle tai sille, jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut. Useampikertaisen menettämisseuraamuksen ilmeinen tarkoitus on rangaistuksen olemukseen kuuluvan kärsimyksen aiheuttaminen rikoksenteijälle. Tältä menettämisseuraamukselta tosin puuttuu se varallisuusrangaistukselle tyypillinen ominaisuus, että se varojen puuttuessa voidaan muuntaa vapausrangaistukseksi; mutta tämä seikka ei kuitenkaan estä pitämästä sitä rangaistuksena,¹⁸⁵ sillä varallisuuteen kohdistuvana vähennyksenä tällaisella menettämisseuraamuksella on oma tehtävänsä, jota muuntorangaistus ei voi korvata.¹⁸⁶ Verolainsäädännössä tavataan vastaavanlaisia säännöksiä, joiden nojalla tapahtuvaa menetetyksi tuomitsemista on pidettävä rangaistuksena, 6. 8. 1943 annetussa leimaverolaisissa (662/1943, 100 ja 101 §), moottoriajoneuvoverosta 30. 12. 1947 annetussa laissa (982/1947, 18 §) ja 28. 11. 1959 annetussa ennakkoperintälaisissa (418/1959, 62 §) sekä auto- ja moottoripyöräverosta 13. 7. 1962 annetussa laissa (370/1962, 21 §). Leimaverolain ja moottoriajoneuvoverosta annetun lain mukaan on veronkävallukseen syypää velvoitettava suorittamaan valtiolle kavaltamansa veromäärä kolminkertaisena, ennakkoperintälain sekä auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain mukaan sen sijaan vain kaksinkertaisena. Tästä valtiolle suoritettavasta määrästä on ensimmäinen osa korvaus veronkävalluksen johdosta suorittamatta jääneestä verosta¹⁸⁷ ja tois- tai useampikertainen osa rangaistuksen luonteinen konfiskaatioseuraamus. Useampikertaisen menettämisseuraamuksen on oikeuskäytännössä katsottu näissäkin tapauksissa voivan kohdistua vain rikoksenteijään.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Ks. ValtuusRL 4 § verrattuna saman lain 8 §:ään.

¹⁸⁵ Tällä kannalla *Raub*: Vermögenstrafen ss. 14—15 ja 18; *Vorberg* ss. 13 ja 47; *Tolkie-*
mit ss. 18 ja 59; *Seeler* ss. 14—15. Toisin *Serlachius* (*Serlachius* I s. 228), joka katsoo, että RL:n
yleisten rangaistusta koskevien periaatteiden mukaista on, että varallisuusrangaistukset varo-
jen puuttuessa muunnetaan joksikin muuksi rangaistukseksi. Samoin myös *Nissen* s. 85.

¹⁸⁶ Näin *Honkasalo*, Lm 1940 s. 110 s. ja Yleiset opit III s. 103.

¹⁸⁷ Tämän osoittaa leimaverolain 100 §:n sanonta: »olkoon sen ohessa velvollinen suorittamaan, . . . mahdollisesti jo maksuunpantu veromäärä huomioon otettuna kolminkertaisena sen veron, jonka hän pidätti tai yritti pidättää» ja auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain 21 §:n sanonta: »ja olkoon, jos vero on menettelyn johdosta jäänyt valtiolle suorittamatta, velvollinen kaksinkertaisesti korvaamaan puuttuvan määrän». Vaikkakaan ennakkoperintälaisissa ja moottoriajoneuvoverosta annetussa laissa ei ole vastaavanlaisia säännöksiä, on in dubio pro rec-periaatetta soveltamalla näidenkin osalta päädyttävä siihen, että vähennykselliseksi yksinkertaisesta määrästä on myönnettävä jo suoritettu vero. Näin *Kytö*: Verolakeja vastaan tehdyistä rikoksista ja niiden aiheuttamista syytetoimenpiteistä. Ks. myös *Kivikari*: Eräs tulkintakysymys moottoriajoneuvolaissa. Oikeuskäytännön kannasta ks. KKO 1954 II 138, 1959 II 94 ja 1960 II 150.

¹⁸⁸ Ks. KKO 1961 II 95, DL 1961 oikeustapausosasto s. 87 ss.

Lopuksi on syytä vielä tarkastella konfiskaation oikeudellista luonnetta oikeuskäytännön valossa. Alussa todettiin, että kysymyksellä konfiskaation oikeudellisesta luonteesta on tärkeä merkitys etsittäessä vastausta kysymyksiin, voidaanko konfiskaatiovaade toteuttaa rikoksen tehnyttä syyntakeetonta henkilöä vastaan, missä ajassa tällainen vaade ja tuomittu konfiskaatioseuraamus vanhentuvat, voidaanko konfiskaatiovaade toteuttaa rikoksentekijän kuolinpesää vastaan ja onko mahdollista konfiskoida muunkin kuin rikokseen osallisen omaisuutta. Tarkastelemalla ylimmän oikeusasteemme näistä kysymyksistä antamia ratkaisuja, pyrimme osoittamaan oikeuskäytännön kannan asiasta.

Eräistä KKO:n ratkaisuksista ilmenee, että oikeus on julistanut rikoksen tekemiseen käytetyn esineen menetetyksi, vaikka henkilö ymmärrystä vailla olevana on RL:n 3 luvun 3 §:n nojalla jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Niinpä on tuomittu menetetyksi pahoinpitelyyn käytetyt puukko tuppineen (KKO 1945 II 238) ja pistooli siihen kuuluvine lippaineen ja panoksineen, joiden hallussapitooon ei ollut asianomaista lupaa (KKO 1946 II 186, ks. myös HO:n kantaa ratkaisussa KKO 1953 II 67). Varkauden suorittaneelta tavatut kaksi avainta (KKO 1948 II 414) on myös rikoksentekovälineinä julistettu menetetyksi. Nämä tekoon syylliselle kuuluneet esineet oli otettu takavarikkoon. Koska tuomioistuimella RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin säännöksen dispositiivisyydestä johtuen oli harkintavalta asiassa, se on siis pitänyt menetetyksi tuomitsemista tarpeellisenä. Menettämisseuraamus on puheena olevissa tapauksissa selvästi ennakoestävä toimenpide.

Konfiskaation vanhentumista koskevat KKO:n ratkaisut eivät noudata yhtenäistä linjaa. Säännöstelyrikosta koskevissa KKO:n ratkaisuissa (KKO 1943 I 29, 1949 I 17 ja II 241 sekä KKO p 9. 2. 1962 taltio 447a) on katsottu, että esineen arvoa ja rikoksella saatua hyötyä koskeva menettämiskaatus vanhenee samassa ajassa kuin rikoskin. Osoituksena siitä, ettei KKO sentään ole ollut aivan yksimielinen asiasta, todettakoon, että eräissä ratkaisuista (KKO 1949 II 241) on asiasta äänestetty erimielisten jäsenten asettuessa sille kannalle, että rikoksen vanhentumisesta huolimatta menettämisseuraamus on tuomittava. Samoin eräissä edellä mainitsemattomassa säännöstelyrikostapauksessa (KKO 1948 II 223) ja väkijuomarikosjutussa (KKO p 18. 3. 1963 taltio 682) takavarikoidut esineet rikoksen vanhentumisesta huolimatta yksimielisesti on julistettu menetetyksi. Se seikka, että takavarikko oli tapahtunut ennen syyte-oikeuden vanhentumista, ei ole oikeuttanut asettamaan kysymyksessä olevaa ratkaisua muista edellä olevista ratkaisuksista periaatteellisesti poikkeavaan asemaan.¹⁸⁹ Yksityismetsälain 22 §:n 2 momentissa säädetyn menettämisseuraamus-

¹⁸⁹ Vanhentumisen määräävä on nimittäin rikoksesta säädetty yleistä lajia oleva rangaistus, eikä lisärangaistuksella, joksi menettämisseuraamus olisi katsottava siinä tapauksessa,

muksen vanhentumisesta on myös ilmennyt erimielisyyttä. 1930-luvulla katsottiin, vaikkakaan ei aina yksimielisesti, että menettämiskaava vanheni samassa ajassa kuin se rikos, jonka johdosta menettäminen tapahtui (KKO 1934 II 278 ja 1935 I 32). Myöhemmin on oikeuskäytäntö muuttunut, ja vuonna 1949 (KKO 1949 II 408) yksimielisesti katsottiin, että hakattujen puiden arvo voitiin tuomita menetetyksi, vaikka rikos olikin vanhentunut. Sama peruskäytännön näkemys ilmenee myös erään kysymyksessä olevana vuonna ratkaistun jutun (KKO 1949 II 403) äänestyspöytäkirjasta. Konfiskaatiopäätöksen täytäntöönpanon vanhentumista koskevista KKO:n ratkaisuksista mainittakoon päätös (KKO 1943 II 12), jossa oli kysymys ajasta, jonka kuluessa menetetyksi julistettu väkijuomarikoksen tuottama taloudellinen hyöty oli haettava perittäväksi. Alemmat oikeusasteet olivat sitä mieltä, että vanhentumisaikana oli pidettävä määräajasta velkomisasioissa ja vuosihaastosta 9. 11. 1868 annetun A:n 1 §:n mukaista 10 vuoden vanhentumisaikaa. KKO sen sijaan katsoi, että kysymyksessä olevan *r a n g a i s t u s s e u r a a m u k s e n* oli katsottava vanhentuvan samassa ajassa kuin rikoksesta tuomitun pääranngastuksenkin. Tämä KKO:n päätös oli yksimielinen.

Kun syyteoikeus on rauennut kuoleman johdosta, KKO on miltei poikkeuksettomasti asettanut sille kannalle, että konfiskaatiovaade voidaan toteuttaa rikoksenteijän kuolinpesää vastaan. Huolimatta syytetyn kuolemasta on rikoksentekevälaineenä käytetty ampuma-ase, silloinkin kun sitä on käytetty vain lyömäaseena (KKO:n p 2. 9. 1953 taltio 2608 ja p 13. 2. 1961 taltio 548), tuomittu menetetyksi. Samoin on käynyt salakuljetukseen käytetyn laivan ja salakuljetetun tavarat (KKO p 3. 5. 1950 taltio 2118) sekä esineiden, joita ostajan oli ollut syytä epäillä salakuljetetuksi (KKO 1953 II 14). Kiskomisrikoksessa ei syytetyn kuoleman ole katsottu estävän konfiskaatiovaateen toteuttamista rikoksenteijän kuolinpesää vastaan (KKO p 31. 8. 1962 taltio 2063a). Virkarikoksella saatu hyöty (korkovoitto, ks. KKO p 29. 4. 1959 taltio 1028) on syytetyn kuolemasta huolimatta tuomittu menetetyksi. Säännöstelyrikosten osalta on samoin menetelty säännöstelymääräysten vastaisesti käsitellyn omaisuuden ja sen arvoon sekä säännöstelyrikoksen tuottamaan taloudelliseen hyötyyn nähden (KKO 1919 p II 715, 1943 I 31 ja 1944 I 4 sekä KKO:n päätökset 9. 11. 1948 taltio 3389, 26. 10. 1961 taltio 3333¹⁹⁰ ja 9. 2. 1962 taltio 447a). Säännöstelyrikoksen tuottamaa hyötyä ei rikoksenteijän kuoltua ole kuiten-

että konfiskaatiota pidetään rangaistuksena, ole siinä suhteessa merkitystä. Ks. *Grotensfelt*: Kommentar ss. 211—212; *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 282; *Tauno Ellilä*: Ulosotto-oikeuden yleiset opit s. 267.

¹⁹⁰ Tämä ratkaisu on annettu äänestyksen jälkeen. Erimielinen jäsen olisi vapauttanut kuolinpesän korvaamasta valtiolle sekä saatua hyötyä että säännöstelymääräysten vastaisesti käsitellyn omaisuuden arvoa.

kaan katsottu voitavan määrätä menetetyksi yksinkertaisen hyödyn määrää suurempana, koska toimenpidettä on pidetty rangaistuksen luonteisena siltä osin kuin se on hyödyn yksinkertaista määrää suurempi (KKO 1943 I 31 ja 1944 I 4). Väkijoumarikoksen tekemiseen käytetyn auton arvo, luvattomasti myytyjen väkijoumien arvo ja väkijoumarikoksen tuottama hyöty (KKO 1946 II 19 ja KKO p 2. 9. 1955 taltio 2501) on syytetyn kuolemasta huolimatta tuomittu menetetyksi. Sen sijaan KKO ei ole eräässä sen ratkaistavaksi saatetussa lahjomista koskevassa jutussa katsonut voivansa pysyttää HO:n päätöstä, jolla lahjoman antajan kuolinpesä ja lahjoman saaja oli velvoitettu yhteisvastuullisesti suorittamaan valtiolle lahjoman arvo (KKO p 10. 1. 1958 taltio 34). KKO, joka oli yksimielinen lopputulokseen nähden, perusteli kantaansa vain sillä, ettei lahjoman antajan kuoltua hänen kuolinpesäänsä voitu tuomita menettämään sen lahjoman arvoa, jonka kuollut oli eläessään antanut.¹⁹¹ Samalla periaatteellisella kannalla KKO on ollut 1930-luvulla ratkaisemassaan metsänrauhoidussopimuksen rikkomista koskevassa jutussa (KKO 1932 I 87). Edellä jo todettiin, että 1930-luvulla yksityismetsälain menettämisseuraamusta pidettiin rangaistusseuraamuksena, ja tästä johtuen katsottiin — vaikkakaan ei yksimielisesti — ettei vastoin metsänrauhoidussopimusta hakattujen puiden arvoa voitu rikoksenteijän kuoltua konfiskoida. Oikeuskäytäntö on kuitenkin nyttemmin muuttunut. Vaikka rikoksenteijä oli kuollut, KKO eräässä ratkaisussaan (KKO 1960 II 125, ään. 4—1) velvoitti sen, jonka puolesta ja hyväksi rikoksenteijä oli toiminut, korvaamaan valtiolle hakattujen puiden arvon. Edellä mainituissa KKO:n ratkaisuihin ei sillä seikalla, oliko kuolema tapahtunut ennen oikeudenkäyntiä tai sen aikana, voida sanoa olleen merkitystä oikeuden ratkaisuun.

Kysymykseen nähden, voidaanko konfiskoida muunkin kuin rikokseen osallisen omaisuutta, näyttää KKO yksimielisesti olevan sillä kannalla, ettei menettämisseuraamuksen soveltamisala rajoitu yksinomaan rikokseen osallisiin (Ks. KKO 1922 p II 886, 1925 p I 27 ja II 887, 1933 I 43, 1947 II 36, 1948 II 309, 1949 II 167, 242 ja 282, 1950 II 364, p 28. 1. 1955, DL 1955 s. 94 ja 1955 II 48).

Selostetuissa KKO:n ratkaisuihin kiintyy erityisesti huomio siihen, että ylin oikeusasteemme on arvostellut konfiskaatiota konfiskaatiovaateen ja konfiskaatiopäätöksen vanhentumista koskevissa tapauksissa eri tavalla kuin niissä ratkaisuihin, joissa on ollut kysymys kuoleman vaikutuksesta konfiskaatioon.

¹⁹¹ Tämän ratkaisun osalta voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa omaksutun käsityksen mukaan lahjoman antajaa ei voida velvoittaa yhteisvastuullisesti suorittamaan lahjoman arvoa lahjoman saajan kanssa, vaan se on jätettävä yksin viimeksi mainitun valtiolle korvattavaksi.

RL:n 8 luvun 1 §:n sanonta »oikeus panna rikos syytteeseen olkoon rauennut», RL:n 8 luvun 7 §:n sanonta »rangaistuksen täytäntöönpano olkoon rauennut» ja 8 luvun 9 §:n sanonta »rauetkoon oikeus panna rikos syytteeseen» ovat niin samanlaiset, että raukeamisen kaikissa näissä lainkohdissa tarkoitetuissa tapauksissa pitäisi myös menettämisseuraamuksen osalta määräytyä samalla tavalla, jos ylin tuomioistuimemme katsoisi konfiskaation rangaistukseksi.

Konfiskaation vanhentumista koskevista ratkaisusta, joissa on katsottu konfiskaatiovaateen vanhentuvan samassa ajassa kuin tuon vaateen perustana olevan teon syyteoikeuden ja tuomitun konfiskaatioseuraamuksen samassa ajassa kuin sen perustana olevasta teosta tuomitun rangaistuksen, on vielä todettava, että näitä ratkaisuja voidaan pitää osoituksena siitä, että oikeuskäytäntö pitää konfiskaatiota rangaistuksena vain siinä tapauksessa, että ratkaisun perusteluissa seuraamuksen luonne on todettu rangaistukseksi. Konfiskaation rikosoikeudellisena seuraamuksena voidaan nimittäin katsoa, silloinkin kun sitä pidetään turvaamistoimenpiteenä, vanhentuvan RL:n 8 luvun rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten mukaan.¹⁹²

Edellä esitetyn nojalla voidaan todeta, vaikka oikeuskäytännön kannassa ilmeneekin horjuvuutta, että oikeuskäytäntömme — vallitsevan tietoisopin kantaan yhtyen — kuitenkin ainakin säännönmukaisesti katsoo konfiskaation turvaamistoimenpiteeksi ja kysymyksen ollessa useampikertaisesta menetetyksi tuomitsemisesta asettuu selvästi, lausuen sen jopa ratkaisunsa perusteluissa, sille kannalle, että toimenpidettä on pidettävä rangaistuksen luontoisena.

¹⁹² Näin *Honkasalo*: Yleiset opit III ss. 288 ja 295.

3 §. MILLAISTA TEKOA KONFISKAATIO EDELlyTTÄÄ?

Esinekonfiskaatiota koskevien säännösten mukaan on konfiskaation perusteena aina tunnusmerkistön mukainen teko.^{1 2} RL:n 2 luvun 16 §:n yleissäännös, joka koskee rikoksella hankitun edun ja rikosentekovälineen menetetyksi tuomitsemista, ei sanamuotonsa mukaan nimenomaan vaadi, että tämän teon tulisi olla in concreto rangaistava. RL:ssa ja monissa RL:n ulkopuolella

¹ Teko on ulkonaishessa maailmassa ilmenevän seurauksen aiheuttava ihmisen tahdonvaltainen suhtautuminen. Laiminlyöntiä on siis myös pidettävä tekona rikosoikeudellisessa mielessä. Ks. *Forsman*: Allmänna läror s. 54; *Serlachius* I s. 87; *Salmiala*: Varsinaisesta osallisuudesta s. 1 alav. 1; *Honkasalo*: Yleiset opit I ss. 122—124.

² Ruotsin, Tanskan ja Norjan RL:n mukaan ei konfiskaation käsitteeseen välttämättömästi kuulu, että teko on konfiskaation edellytys.

Ruotsin RL:n 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan (Samansisältöinen on myös Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 3 §.) voidaan menetetyksi tuomita esineet »som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kunna befaras komma till brottslig användning». *Thornstedt* (s. 29) toteaa tästä säännöksestä: »Förverkandet kan ej betecknas som brottspåföljd — något brott behöver ej ha fullbordats eller ens förberetts eller försökts. Det är tillräckligt, att föremålet på grund av sin beskaffenhet och omständigheterna i övrigt icke bör kvarstanna i enskild ägo.» Puheena olevan lainkohdan *Thornstedt* katsoo (s. 115) kuitenkin siinä mielessä jäävän varsinaisen konfiskaatiosäännösten ulkopuolelle, että konfiskaatio sen mukaan ei ole rikoksen seuraamus. Ks. myös *Strahl*: Om påföljder s. 290.

Edellä mainittua Ruotsin RL:n säännöstä vastaa Tanskan RL:n 77 §:n 1 momentin 2) kohta, joka oikeuttaa konfiskoimaan »genstande, der må anses bestemt til et tjene et forbryderisk formål.» Rikos ei ole tämän konfiskaation edellytys. Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 576.

Norjan RL:ssa vastaa edellä mainittuja säännöksiä sen 35 §, joka oikeuttaa konfiskoimaan »gjenstander som etter sin art fremtrer som bestemt till å tjene som middel ved forøvelsen av straffbare handlinger.» Konfiskaation edellytyksenä ei tässäkin tapauksessa ole, että esinettä olisi käytetty rikoksen tekemiseen. Ks. *Andenas*: Strafferett s. 466; *Skeie*: Strafferett ss. 356 ja 447.

Ks. myös *Exner*: Die Theorie der Sicherungsmittel s. 123; *Hurwitz*: Konfiskation s. 2 ja *Kriminalret* s. 568; *Pfander*: Inwiefern unterscheiden sich Strafen und Massnahmen, SchwZSt 1944 ss. 63—64.

olevissa konfiskaatiota koskeissa erityissäännöksissä ei konfiskatio myöskään säännöksen sanamuodon mukaan nimenomaan edellyttä, että sen perusteena olevan tunnusmerkistönmukaisen teon tulisi olla in concreto rangaistava.^{3 4} RL:n ulkopuolella on kuitenkin sellaisiakin erityissäännöksiä, jotka nimenomaan edellyttävät, että konfiskaation perusteena olevan tunnusmerkistön mukaisen teon tulee olla in concreto rangaistava.⁵

Kun näiden eri tyyppisten konfiskaatiosäännösten pohjalta lähdetään selvittämään kysymystä siitä, millaista tekoa konfiskatio edellyttää, on todettava, että in concreto rangaistava teko aina riittää konfiskaation perusteeksi milloin muut edellytykset konfiskaatiota varten ovat olemassa.⁶

Rikoksen edellytykset jaetaan objektiivisiin ja subjektiivisiin edellytyksiin. Objektiivisessa suhteessa vaaditaan, että teko on tunnusmerkistön mukainen ja objektiivisesti oikeudenvastainen.⁷ Subjektiivisessa suhteessa edellytetään, että tekijä on syyllinen. Syyllisyys puolestaan käsittää syyksiluettavuuden (Zurechenbarkeit) ja syyntakeisuuden (Zurechnungsfähigkeit). Teon, jotta se olisi tekijälleen syyksiluettava, tulee olla joko tahallinen tai tuottamuksellinen.⁸ Jos tunnusmerkistön mukainen ja objektiivisesti oikeudenvastainen teko ei ole tekijälleen joko tahallisenä tai tuottamuksellisenä syyksiluettava, se ei ole rikos, vaikka tekijä olisikin syyntakeinen.⁹ Syyntakeisuus käsittää ne henkilökoh-

³ Teon tekemiseenkin käytettäväksi tarkoitetun esineen tai oikeuden menetetyksi tuomitsemisen edellytyksenä on rangaistussäännöksen toteuttava teko. Ks. RL:n 2 luv. 16 §:n 3 mom., 36 luv. 10 §:n 4 mom. ja 37 luv. 7 §:n 2 mom.

⁴ Tällaisia ovat kaikki RL:ssä olevat erityissäännökset. Ks. RL:n 2 luv. 17 §, 16 luv. 13 §:n 2 mom., 25 luv. 1 §:n 2 mom., 34 luv. 15 §:n 4 mom., 36 luv. 10 §:n 4 mom., 37 luv. 7 §, 38 luv. 15 §, 40 luv. 1 §:n 2 mom., 43 luv. 4 §:n 4 mom., 44 luv. 4 §:n 3 mom., 5 §:n 2 mom., 25 §:n 3 mom. ja 26 §:n 3 mom.

⁵ Ks. MetsästysL 64 § 6 mom., PainovapausL 4. 1. 1919 (1/1919) 37 § 2 mom., L rehujen ja lannoitteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 (305/1955) 15 § 3 mom., L eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta 8. 4. 1960 (190/1960) 11 § 2 mom., L räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 (263/1953) 11 § 3 mom., AtomienenergiaL 25. 10. 1957 (356/1957) 12 § 2 mom., SäteilysuojausL 26. 4. 1957 (174/1957) 14 § ja ValtuusRL 4 § 1 ja 2 mom. sekä 5 § 1 mom.

⁶ Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 225; *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 307 ja Lm 1948 ss. 133—135.

⁷ Teko on objektiivisesti oikeudenvastainen, jos se on oikeusjärjestykseen sisältyvän kielon tai käskyn eli normin vastainen. Objektiivisesti oikeudenvastainen teko ei edellytä syyllisyyttä. Ks. *Alanen*: Hätävarjelus ss. 44—46; *Salmiala*: Varsinaisesta osallisuudesta s. 18 ss.; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 23 ja s. 158 ss.; *Hurwitz*: Kriminalret s. 9 ss.

⁸ Syyksiluettava joko tahallisenä tai tuottamuksellisenä voi olla myös lapsen tai mielisairaana teko, sillä niin lapsella kuin mielisairaallakin on kyky tahtoa ja toimia tahtonsa mukaan. Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit II s. 22.

⁹ *Hurwitz* on sattuvasti sanonut (Konfiskation s. 125): »Forbrydelse uden personlig Tilregnelse er for Straffelovens Omraade en contradictio in adjecto.»

taiset ominaisuudet, jotka teon tekijältä vaaditaan, jotta häneen voitaisiin kohdistaa syyllisyysmoite.¹⁰ Kysymys syyntakeisuudesta on ratkaistava viimeisenä ja siis vasta sen jälkeen, kun ensin on selvitetty, että teko on tahallinen tai tuottamuksellinen.¹¹

Konfiskaation edellyttämän rikoksen piiriin kuuluvat kaikki RL:ssa ja sen ulkopuolella rangaistaviksi julistetut teot. Näin ollen konfiskaation perustana voi olla myöskin politiarikos¹² ja asianomistajarikos.¹³ Niin ikään tulee konfiskaation perusteena kysymykseen rikoksena rangaistava valmistelu ja yritys yhtä hyvin kuin täytetty tekokin. On myös todettava, että sellaisena rikoksena ei voi olla ainoastaan sen teko, joka on rikoksen varsinainen tekijä, vaan myös yllyttäjän tai avunantajan teko.

Silloin kun laki ei vaadi nimenomaan in concreto rangaistavaa tekoa konfiskaation perusteeksi voidaan kysyä, riittääkö perusteeksi tunnusmerkistön mukainen teko vai vaaditaanko tällöinkin in concreto rangaistavaa tekoa. Vastauksen saamiseksi on tarkasteltava RL:n 2 luvun 16 §:n rikoksella saadun edun ja rikoksentekovälineen menetetyksi tuomitsemista koskevien yleissäännösten kantaa tähän kysymykseen, koska näillä säännöksillä on katsottava olevan suuntaa antava merkitys.

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentissa on rikoksella saadun edun konfiskaatiota koskeva yleissäännös ja saman pykälän 3 momentti sisältää rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan vastaavan säännöksen. RL:n 2 luvun 16 §:n 1 ja 3 momentti kuuluvat seuraavasti:

¹⁰ Ks. *Forsman*: Allmänna läror s. 62; *Serlachius* I s. 128; *Honkasalo*: Yleiset opit II s. 10 ja s. 22 ss.

¹¹ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret ss. 15—16. Vrt. *Honkasalo*: Yleiset opit II s. 23 ja DL 1956 s. 259.

¹² Rikoksena on pidettävä myös politiarikosta. Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 22 ja *Salmiala*: Varsinaisesta osallisuudesta s. 10. Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation s. 119 ja *Kriminalret* s. 579.

¹³ Koska asianomistajan ilmianto on pidettävä edellytyksenä asianomistajan rikoksesta johtuvien seuraamusten määrittämiselle eli prosessinedellytyksenä eikä, niinkuin joissakin tapauksissa ennen katsottiin, teon rangaistavuuden edellytyksenä, on myös asianomistajarikosta pidettävä rikoksena. Ks. *Forsman*: Allmänna läror ss. 616—618; *Honkasalo*: Yleiset opit II s. 120; *Liszt—Schmidt* s. 292; *Frank* ss. 200—201; *Köbner* s. 52 ss.; *Kohlrausch—Lange* s. 234; *Welzel* s. 53; *Maurach* s. 722. Konfiskaatio asianomistajarikoksen perusteella on tietysti mahdollinen vain, jos rikos on saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi. Siinä tapauksessa, että virallinen syyttäjä ei voi tehdä sitä asianomistajan ilmiantamatta, on ilmianto myös konfiskaation edellytys. Jos asianomistaja on itse nostanut asianomistajarikosta koskevan syytteen, voi syyttäjä siinä esittää konfiskaatiovaatimuksen. Tuomioistuin on myös velvollinen huolehtimaan konfiskaatioseuraamuksen tuomitsemisesta sen käsiteltäväksi saatetussa asianomistajarikosjutussa. Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 119.

»Rikoksen joko tekijälleen tai sille, jonka puolesta tahi hyväksi hän on toiminut, tuottama taloudellinen hyöty on oikeuden vapaan harkintansa mukaan arvioitava ja tuomittava menetetyksi, katsomatta siihen, onko syytetty sitä vastaan tehty, jonka puolesta rikoksentekijä on toiminut.

Kun rikos on tapahtunut, voidaan tekijälle tai sille, jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut, kuuluva esine tai muu omaisuus, jota on käytetty rikoksen tekemiseen taikka joka on yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistettu tai hankittu, tuomita menetetyksi, vaikkei sellaista seuraamusta laissa olekaan rikoksesta erityisesti säädetty.»

Konfiskaation perusteen puheena olevissa yleissäännöksissä ollessa perin erilainen, on syytä, varsinkin kun säännökset ovat lisäksi eri aikoina¹⁴ syntyneet, käsitellä niiden kantaa tähän kysymykseen erikseen.

Rikoksella saadun edun menettämistä koskevan yleissäännöksemme esikuvina ovat olleet Norjan ja Tanskan vastaavat yleissäännökset.¹⁵ Norjan RL:n 36 §:n tarkoittama rikoksella saadun edun konfiskaatio ei tämän lain mukaan ole rangaistus.¹⁶ Näin ollen siis konfiskaatio olisi mahdollinen, vaikkei teko subjektiivisessa suhteessa täyttäisikään rangaistavuuden edellytyksiä. Norjan tieteisopissa on kysymystä pohdittaessa todettu, ettei kenenkään pitäisi voida hyötyä rikoksestaan, vaikka hän välttääkin rangaistuksen syyntakeettomuuden tai hyvän uskonsa takia, ja ettei esim. isännän pitäisi voida hyötyä syyntakeetoman tai hyvässä uskossa olevan palvelijansa rikoksesta. Koska kuitenkin Norjan RL:n 36 §:n sanat »straffbar handling» ja »den skyldige» osoittavat lain

¹⁴ RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentti sai nykyisen muotonsa 21. 5. 1921 annetulla lailla ja saman pykälän 3 momentti 13. 5. 1932 annetulla lailla.

¹⁵ Norjan RL:n 36 §:n 1 mom. kuuluu seuraavasti:

»Det ved en straffbar handling vundne utbytte eller et beløp, svarende til det antagelige utbytte av samme, kan ved dom inndras hos den skyldige eller hos den, på hvis vegne han har handlet, uten at straffesak behøver å være reist eller å kunne reises mot nogen.»

Vuoteen 1930 voimassa olleen Tanskan v:n 1866 RL:n 34 §:n toinen lause kuuluu seuraavasti: »Ligeledes kan det ved Dom bestemmes, at det ved en Forbrydelse erhvervede Udbytte, hvorpaa ingen kan gøre retligt Krav, skal være forbrudt.»

Tämän säännöksen nojalla katsottiin voitavan tuomita menetetyksi vain rikoksella saatu etu in specie, muttei tuon edun arvoa. Ks. *Hurwitz: Konfiskation* s. 112.

Vuoden 1930 Tanskan RL:ssa on hyödyn konfiskaatiota koskeva RL:n 77 §:n 1 mom:n 3 kohta seuraavan sisältöinen:

»Ved Dom kan, naar ikke andet særlig er bestemt, til Fordel for Statskassen inddrages.

3) det ved en strafbar Handling indvundne Udbytte, for saa vidt ingen kan gøre retsligt Krav derpaa, eller et Beløp, der skønnes at svare dertil.»

¹⁶ Ks. *Andenas: Strafferett* s. 464.

kannan olevan sen, että teon tulee subjektiivisessakin suhteessa täyttää rangaistuksen edellytykset, on siellä pidetty kiinni tästä sanamuodosta ja katsottu, että konfiskaation edellytyksen täyttää vain in concreto rangaistava teko.¹⁷ Myös Norjan oikeuskäytäntö on tällä kannalla.¹⁸ Norjan RL:n ulkopuolella olevien, eräiden rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevien erityissäännösten ei sen sijaan ole katsottu vaativan konfiskaation edellytykseksi in concreto rangaistavaa tekoa.¹⁹

Tanskan tietoisopissa on rikoksella hankitun edun konfiskaation katsottu sisältävän »ponale element».²⁰ Tästä johtuen siinä on myös ollut aikaisemmin vallitsevana käsityksenä, että rikoksella hankitun edun konfiskaatio edellyttää in concreto rangaistavaa tekoa.²¹ Tästä käsityksestään Tanskan tieteisoppi on kuitenkin käytännöllisten syiden pakottamana luopunut ja hyväksyy nyttemmin myös syyntakeettoman teon konfiskaation edellytykseksi.²² Nimenomaan on todettu, että syytetyn hallusta tavattu varastettu tavara voidaan konfiskoida, vaikkei syytetyn teko subjektiivisessa suhteessa täytäkään rangaistuksen edellytyksiä.²³

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin konfiskaatiosäännöksellä ei — kuten *Palmgren* on todennut — ole tarkoitettu »skapa en særskild tillægssanktio med viss karakter av straff,» vaan ainoastaan eliminoida rikoksella saatu epäoikeutettu hyöty.²⁴ Jos katsottaisiin, että konfiskaatio vaatisi edellytyksekseen in concreto rangaistavan teon, jäisi tuo konfiskaation tarkoitus toteutumatta niissä tapauksissa, joissa rikoksenteekijää ei voitaisi rangaistukseen tuomita. Kun RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava menetetyksi myös siltä, jonka puolesta tai hyväksi rikoksenteekijä on

¹⁷ Ks. *Andenas*, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg s. 56 ja *Strafferett* s. 470.

¹⁸ Ks. *Andenas*: *Strafferett* s. 470.

¹⁹ Ks. *Andenas*: *Strafferett* s. 470.

²⁰ Ks. *Hurwitz*: *Konfiskation* s. 125 ja *Kriminalret* s. 590.

²¹ Ks. *Hurwitz*: *Konfiskation* s. 125. *Hurwitz* toteaa: »De pønale og civilretlige Elementer, hvorpaa denne Regel bygger, taler for helt at udelukke den, hvor Strafskylden udelukkes ved Gerningsmandens Utilregnelighed. Forsaavidt angaar de i Regelen indeholdte Straffemaal er dette en Salvfølge. Forsaavidt der endvidere i Regelen ligger en Tendens mod et civilretligt Princip, om at en Berigelse gennem visse Handlinger er ulovlig og maa tilfalde Staten fremfor den skyldige, saa forudsætter dette Princip — der atter er begrundet ved det odieuse, i at en Forbryder skal kunne beholde Udbyttet af sin Forbrydelse — vistnok at Erhvervsgrunden er subjektivt dadelværdig eller endog (subjektivt) strafbar, og det kan da ikke hjemle Konfiskation i Tilfælde, hvor Berigelsen ikke hidrører fra en dadelværdig eller strafbar Handling.» *Hurwitzin* mielipiteenmuutoksesta ks. *Kriminalret* s. 591.

²² Ks. *Hurwitz*: *Kriminalret* s. 591.

²³ Ks. *Hurwitz*: *Kriminalret* s. 591.

²⁴ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 s. 228; *Salmiala*, DL 1951 s. 23.

toiminut, johtaisi tämä siihen, ettei tuota hyötyä voitaisi tuomita menetetyksi, jos rikoksenteikijää ei voitaisi esim. syyntakeettomuuden takia tuomita rangaistukseen. Kanta, joka johtaisi tällaiseen lopputulokseen, ei voi olla oikea. Kun konfiskaatiosäännöksen sanamuotokaan ei anna aiheutta tällaiseen säännöksen tarkoituksenvastaiseen tulkintaan, on katsottava, että rikoksella hankitun edun konfiskaation edellytyksenä olevan teon ei tarvitse RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin mukaan olla in concreto rangaistava.²⁵ Tukea tälle mielipiteelle saadaan ValtuusRL:n 8 §:stä, jonka mukaan rikoksesta hyötynyt tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikoksenteikijä on toiminut, saadaan tuomita menettämäänsä mm. rikoksella saamansa hyöty, riippumatta siitä, onko rikoksenteikijää vastaan nostettu syyte tai onko tämä tuomittu rangaistukseen.²⁶ Kun tekijän syyntakeisuutta ei voida todeta muussa kuin tekijää vastaan nostetussa syytejutussa, on tämä seikka osoituksena siitä, ettei menetetyksi tuomitsemisen edellytykseksi voida vaatia in concreto rangaistavaa tekoa.²⁷ ValtuusRL:n puheena oleva säännös on erityissäännös, mutta sen — kuten *Honkasalo* on todennut²⁸ — ei voitane katsoa poikkeavan niistä periaatteista, jotka puheena olevassa suhteessa on hyödyn konfiskaatioon nähden omaksuttu.

Vastaavaa kysymystä — onko teon oltava in concreto rangaistava — rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen kannalta tarkastel-

²⁵ Tällä kannalla *Tarjanne* (Lm 1927 s. 9) ja *Honkasalo* (Lm 1948 s. 133).

Honkasalo (Lm 1948 ss. 133—134) on RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momenttiin viitaten todennut, että menettämisseuraamus on irroitettu syyllisyyskysymyksestä. Hän perustelee kantansa seuraavasti: »Kun kolmas mies, jolla ei ole ollut edes hyödyn tuottaneen rikoksen objektiivisen olemuksen toteuttamisessa osaa, voidaan tuomita sen kautta saadun hyödyn menettämiseen, olisi vaikeata ajatella, ettei seuraamus syyllisyydestä riippumatta voisi kohdata sitä, joka kuitenkin teollaan, joka ulkonaisessa suhteessa toteuttaa rikoksen tunnusmerkit, on hyödyn itselleen hankkinut.» *Honkasalo* on lisäksi viitannut tämän tulkintansa tueksi siihen, että konfiskaatio on eräässä tapauksessa (ks. ValtuusRL 8 §) sallittu katsomatta siihen, onko syytettä konfiskaation aiheuttavaan tekoon osallistunutta vastaan nostettu, ja todennut, että tämä osoittaa, ettei menetetyksi tuomitseminen voi olla riippuvainen syyllisyydestä, koska syyllisyyttä on mahdoton todeta muussa kuin tekijää vastaan nostetussa syytejutussa. Erillisen vastaajan läsnäoloa edellyttämättömän konfiskaatioprosessin (ks. ValtuusRL 10 §, TulliL 128 § ja VäkiuomaL 88 §) mahdollisuuteen *Honkasalo* on myös viitannut mielipiteensä tueksi.

Ruotsin rikoslakia (RL 2: 16) tulkittaessa on myös katsottu, ettei rikoksella hankitun edun konfiskaatio vaadi edellytyksekseen in concreto rangaistavaa tekoa. Ks. *Strömberg* ss. 263—264; *Strahl*: Om påföljder ss. 290—291.

²⁶ Ks. myös luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta 17. 6. 1955 ann. L:n (332/1955) 3 §:n 2 ja 3 mom., joiden mukaan on tehty mahdolliseksi mm. luvattomasti kerättyjen tuotteiden menetetyksi tuomitseminen erityisessä vastaajan läsnäoloa edellyttämättömässä konfiskaatioprosessissa.

²⁷ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 ss. 133—134.

²⁸ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 134.

taessa, on aluksi todettava, että siinä hallituksen esityksessä,²⁹ jonka pohjalta yleissäännös tuli rikoslakiin otetuksi, viitataan Norjan, Tanskan ja Sveitsin vastaaviin yleissäännöksiin.³⁰ Kun näiden säännösten siis voidaan katsoa olleen esikuvina meillä lainmuutosta tehtäessä, on syytä tarkastella, mikä kanta käsiteltävänä olevaan kysymykseen on Norjan, Tanskan ja Sveitsin yleissäännösten osalta otettu. Norjan RL:n mukaan on sen 34 §:ään sisältyvä rikoksentekovälineen konfiskaatio luonteeltaan rangaistus, ja sen on katsottu olevan siinäkin suhteessa rangaistuksen asemassa, että sekin vaatii edellytykseen myös subjektiivisessa suhteessa rangaistuksen edellytykset täyttävän teon.³¹ Mainitun lainkohdan mukaan rikoksentekoväline voidaan tuomita menetetyksi vain silloin, kun se kuuluu rikolliselle. Norjan RL:in sisältyy kuitenkin toinenkin rikoksentekovälineen menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissäännöstä täydentävä säännös. Sen mukaan laatunsa puolesta erityisesti rikoksen tekovälineiksi soveltuvat esineet voidaan konfiskoida riippumatta siitä kenelle ne kuuluvat ja onko rikosta lainkaan tehty.³² Tanskan RL:n 77 §:n 1 momentin 1 kohta on siinä suhteessa yhtäpitävä Norjan puheena olevan lainkohdan kanssa, että senkin mukaan menetetyksi voidaan tuomita vain rikoksentekoväline, joka kuuluu »nogen for gerningen ansvarlig». Kysymyksessä olevaa Tanskan RL:n säännöstä tulkittaessa ei ole katsottu sen periaatteessa estävän konfiskaatioseuraamuksen tuomitsemista silloinkaan, kun sen edellytyksenä olevan tunnusmerkistön mukaisen teon on tehnyt syyntakeeton. Kuitenkin on oltu sitä mieltä, että konfiskaatioseuraamus pitäisi tuomita vain silloin, kun se

²⁹ Ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

³⁰ Mainittujen rikoslakien vastaavat säännökset kuuluvat seuraavasti:

Norjan rikoslain 34 §: »Gjenstander, som er frembragt ved en straffbar handling, eller som har vært benyttet eller bestemt til å benyttes ved en forsettlig forbrytelse, kan, når de tilhører nogen i den straffbare handling skyldig, ved dom inndras.»

Tanskan rikoslain 77 §:n 1 momentin 1 kohta:

»Ved Dom kan, naar ikke andet særlig er bestemt, til Fordel for Statskassen inddrages

1) Genstande, der er frembragt ved en strafbar Handling eller har været brugt eller bestemt til at bruges ved en forsætlig Lovovertrædelse, for saa vidt de tilhører nogen for Gerningen ansvarlig.»

ja Sveitsin rikoslain Art 58:

»Der Richter verfügt ohne Rücksicht auf die Strafbarkeit einer bestimmten Person die Einziehung von Gegenständen, die zur Begehung einer strafbaren Handlung gedient haben oder bestimmt waren, oder die durch eine strafbare Handlung hervorbebracht worden sind, wenn diese Gegenstände die Sicherheit von Menschen, die Sittlichkeit oder die öffentliche Ordnung gefährden.

Der Richter kann anordnen, dass die eingezogenen Gegenstände unbrauchbar gemacht oder vernichtet werden.»

³¹ Ks. *Skeie*: Strafferett s. 358 ja *Andenæs*: Strafferett ss. 464, 468, 470 ja 474.

³² Ks. 3 § alav. 2.

on todellisen tarpeen vaatima.³³ Huomattava on, että Tanskassakin RL:in sisältyy laatunsa puolesta erityisesti rikoksen tekovälineiksi soveltuvien esineiden konfiskaation oikeuttava omistussuhteisiin huomiota kiinnittämätön yleissäännös, joka ei edellytä rikosta.³⁴ Sveitsin rikoslain mukaan voidaan rikosentekoväline tuomita menetetyksi »ohne Rücksicht auf die Strafbarkeit einer bestimmten Person». Tätä säännöstä tulkittaessa on katsottu, että sen mukaan riittää konfiskaation edellytykseksi sellainenkin kriminaalisoitu teko, »die vielleicht mangels genügenden Beweises oder wegen Unzurechnungsfähigkeit oder aus andern Gründen nicht gegeben sein kann».³⁵ Menettämisseuraamuksen perustavan teon tekijänä voi siis Sveitsin RL:n mukaan olla myös alaikäinen tai mielisairas. Sveitsin RL:n mukaan ei konfiskaatioseuraamus koske vain niitä rikosentekovälineitä, jotka kuuluvat rikokseen osallisille, vaan rikosentekovälineet voidaan tuomita menetetyksi, kun ne vaarantavat ihmisten turvallisuutta, siveellisyttä tai yleistä järjestystä.

RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin konfiskaatiosäännöksen on, koska sen mukaan menettämisseuraamus voi kohdata muutakin kuin tekoon osallista, katsottava olevan siinä yhdenmukainen kyseessä olevan lainkohdan laadinnassa esikuvana olleen Sveitsin RL:n vastaavan säännöksen kanssa, että senkin mukaan riittää konfiskaation perusteeksi teko, jonka ei tarvitse olla in concreto rangaistava.³⁶ Se seikka, että Suomen RL:sta puuttuu Norjan ja Tanskan RL:eissa esiintyvä laatunsa puolesta erityisesti rikoksen tekovälineiksi soveltuvien esineiden menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissäännös, viittaa myös siihen, että lainsäätäjä ei ole voinut tarkoittaa, että konfiskaation edellytyksenä tulisi olla in concreto rangaistava teko. Ei nimittäin voi olla tarkoituksena, että tällaiset laatunsa puolesta yhteiskunnan turvallisuuden kannalta vaaralliset tai vahingolliset esineet, joita erityissäännösten nojalla ei voida konfiskoida, olisi annettava syyntakeettomalle rikosentekijälle takaisin. Sen käsityksen puolesta, ettei konfiskaatio vaadi in concreto rangaistavaa tekoa, puhuu myös se, että positiivisen oikeutemme mukaan on eräissä tapauksissa mahdollista toteuttaa

³³ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 580: »Efter den til grund for straffelovens konfiskationsregel liggende opfattelse af konfiskationen som ikke strafmæssig reaktion, kan dog på den anden side konfiskation næppe anses for udelukket i tilfælde, hvor der virkelig skønnes at være grund til at bringe den i anvendelse.» Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation ss. 123—125 sekä NJM 1954 liite IV s. 3; Samalla kannalla kuin *Hurwitz* on myös *Krabbe*, ks. *Krabbe* s. 231.

³⁴ Ks. 3 § alav. 2.

³⁵ Ks. *Thormann—Overbeck*: Schweizerisches Strafgesetzbuch I s. 207; *Haefter* s. 418.

³⁶ Ks. 3 § alav. 25.

Myöskin Ruotsin rikoslakia (RL 2: 17) tulkittaessa on katsottu, että alaikäinen ja psykisesti abnormi voi tehdä sellaisen tahallisen teon, joka on tekovälineen konfiskaation edellytys. Ks. *Strömberg* s. 256 ss.; *Beckman—Bergendal—Strahl* s. 74; *Strahl*: Om påföljder ss. 290—291 ja 303; *Bergendal* s. 630.

konfiskaatiovaade oikeudenkäynnissä, jossa vastaajan läsnäolo ei ole tarpeen.³⁷ Niin ikään rikosentekovälineen konfiskaation legislaatiiviset motiivit puhuvat tässä omaksutun käsityksen puolesta. On oikeusturvallisuutta ja siveellisiä tunteita loukkaavaa, jos tahallisen rikoksen välikappale saa jäädä tekijän hallintaan.³⁸ Hallintaan jäämistä vastaan puhuu myös välikappaleeseen usein liittyvä vaara, joka saattaa johtua siitä, että välikappale on sinänsä vaarallinen tai siitä, että on syytä varoa, että rikokseen syylistynyt henkilö käyttää tuota välikappaletta uusien samanlaisten rikosten tekemiseen.³⁹ Oikeuskäytäntömme on soveltaessaan yleissäännöstä katsonut tekovälineen konfiskaation edellytykseksi riittävän — kuten edellä on todettu — syyntakeettoman tekemän lain rangaistavaksi julistaman teon.⁴⁰

RL:n 2 luvun 16 §:n rikoksella saadun edun ja rikosentekovälineen konfiskaatiota koskevien yleissäännösten voidaan siis todeta olevan sillä kannalla, että konfiskaation perusteeksi riittää teko, joka ei ole in concreto rangaistava. Kun näiden yleissäännösten kantaa tähän kysymykseen — kuten edellä todettiin — voidaan pitää suuntaa antavana, on katsottava, että näistä yleissäännöksistä ilmenevällä periaattellisella kannalla on yleisempääkin merkitystä. Ainakin RL:n ja niiden sen ulkopuolella olevien erityissäännösten mukaan, jotka eivät nimenomaan vaadi konfiskaation edellytykseksi in concreto rangaistavaa tekoa, on yleissäännösten omaksuman kannan johdosta konfiskaation edellytykseksi katsottava riittävän teon, joka ei ole in concreto rangaistava.⁴¹ Yksityiskohtana, joka myös tukee tässä puollettua mielipidettä, mainittakoon, että sellaisten RL:n keskeisten erikoissäännösten kuin RL:n 36 luvun 10 §:n ja 37 luvun 7 §:n valmistelutöistä ilmenee, että vuoden 1884 rikoslakiehdotus lähti — mainiten sen jopa nimenomaan säännöksissään — siitä, että mainituissa lainkohdissa tarkoitettu rikoksen tuote oli tuomittava menetetyksi »ehvad åtal för gerning . . . sker eller ej».⁴² Rikoslain valmistelijat katsoivat siis konfiskaation mahdolli-

³⁷ Ks. ValtuusRL 10 §; TulliL 128 §; VäkijuomaL 88 §; L luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta 17. 6. 1955 ann. L (332/1955) 3 § 2 ja 3 mom.

³⁸ Ks. *Strömberg* s. 138; *Andenas*: Strafferett s. 468.

³⁹ Ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

⁴⁰ Ks. s. 50.

⁴¹ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 65 alav. 3. *Grottenfelt* toteaa, ettei konfiskaatio edellytä in concreto rangaistavaa tekoa. *Grottenfeltin* lausunto on erittäin merkittävä sen johdosta, että hän on tehnyt tämän toteamuksensa RL:n 2 luvun 17 §:n ja saman luvun 16 §:n alkuperäisen sanamuodon perusteella. Viimeksi mainitussa lainkohdassa oli tällöin vain säännös menetetyksi tuomitun omaisuuden lankeamisesta valtiolle ja mahdollisuudesta käyttää sitä vahingonkorvauksen suorittamiseen.

⁴² Ks. v:n 1884 rikoslakiehdotuksen 333 ja 348 §. Ks. myös v:n 1875 rikoslakiehdotuksen 513 § (joka vastaa RL:n 37 luvun 7 §:ää), jonka mukaan konfiskaatio seurasi »om än den skyldige icke ertappes».

seksi, vaikkei teko ollutkaan in concreto rangaistava, koska tekijän syyntakeisuutta ei voida todeta muussa kuin tekijää vastaan nostetussa syytejutussa. Positiivisoikeudellista tukea tälle mielipiteelle antaa 4. 1. 1919 annetun painovapauslain (1/1919) 50 §, jonka mukaan tuomioistuim voi tutkia painokirjoituksen sisällyksen johdosta nostettuun syytteeseen perustuvan konfiskaatiovaatimuksen, vaikka se tai ne, joiden olisi pitänyt syytteeseen vastata, ovat kuolleet, heitä ei voida tavata tai heitä vastaan jostakin muusta syystä ei voi syytettä nostaa.⁴³ Tämän lainkohdan mukaan tulee varsinaiseen painovapausrikokseen⁴⁴ perustuva konfiskaatio kysymykseen, vaikka sen edellytyksenä olevasta teosta ei voidakaan todeta onko se in concreto rangaistava.

Lopuksi on vielä, vastattaessa kysymykseen millaista tekoa konfiskaatio edellyttää, syytä ottaa käsiteltäväksi kysymys siitä, mitä rikoksen objektiiviset edellytykset täyttävältä teolta syyksiluettavuuden osalta vaaditaan, jotta se kelpaisi konfiskaation perusteeksi. Konfiskaatiota koskevien erityissäännösten osalta on selvää, että se, mitä teolta tässä suhteessa vaaditaan, riippuu tietysti siitä rangaistussäännöksestä, johon erityissäännös on liitetty. Jos teko on rangaistava silloinkin, kun se on tehty tuottamuksellisesti, on myös konfiskaatio sen perusteella mahdollinen.⁴⁵ Konfiskaatiota koskevien yleissäännösten osalta taas on konfiskaatiosäännöksen itsensä perusteella ratkaistava mitä teolta syyksiluettavuuden osalta vaaditaan. Edellä siteerattujen riköksellä hankitun edun ja rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevien yleissäännösten sanamuodosta ei ainaakaan suoranaisesti käy selville, kelpaako näiden yleissäännösten mukaan konfiskaation perusteeksi paitsi tahallinen myös tuottamuksellinen teko.

Rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemista koskevan yleissäännöksen esikuvina olleita Norjan ja Tanskan vastaavia yleissäännöksiä tulkittaessa on katsottu, että rikoksella saatu hyöty on konfiskoitava aivan riippumatta siitä, onko hyödyn tuottanut rikos tekijälleen tahallisena tai tuottamuksellisena syyksiluettava.⁴⁶ Kun yhteiskunnalle tärkeä intressi vaatii, ettei rikok-

⁴³ Voitaneen kuitenkin sanoa, että konfiskaatiota vaatii jo se seikka, ettei painotuotetta jatkuvasti voitaisi käyttää yleisten tai yksityisten intressien loukkaamiseen.

⁴⁴ Varsinaisen painovapausrikoksen käsitteestä ks. *Salmiala*, DL 1924 s. 131 ss. ja *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 206.

⁴⁵ *Forsmanin* mielipiteen mukaan (Allmänna läror s. 198) rikoksella rikoslaissa tarkoitetaan aina tahallista rikosta, ellei nimenomaan ole säädetty, että teko on rangaistava myös tuottamuksellisessa muodossa. Tälle mielipiteelleen *Forsman* ei ole saanut kannatusta. Yleisesti katsotaan, että rangaistussäännöksen perusteena olevan ration nojalla on ratkaistava, koskeeko säännös myös tuottamuksellista rikosta. Ks. *Serlachius* I ss. 143–144; *Grotenfelt*: Kommentar s. 83; *Honkasalo*: Kausaalisuus kysymys s. 122 ss., Yleiset opit II s. 73 ja DL 1956 s. 260; *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 175.

⁴⁶ Ks. *Andenas*, Festschrift tillägnad Birger Ekeberg s. 52 ja *Strafferett* s. 470; *Hurwitz*: Kriminalret s. 590.

sesta saa hyötyä, ja kun puheena olevan yleissäännöksen tarkoituksena on rikoksen tuottaman häpeällisen hyödyn eliminointi, on merkityksetöntä, onko hyödyn tuottanut teko tahallinen tai tuottamuksellinen. Näin ollen voitaneen katsoa, että RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentinkin mukaan riittää myös tuottamuksellisena rangaistavaksi julistettu teko rikoksella hankitun edun konfiskaation perusteeksi.

Rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen osalta on vaikeampi ratkaista, voiko konfiskaation perusteena olla myös tuottamuksellinen teko. Tieteisopissa on jopa asetettu kysymyksen alaiseksi, voidaanko tuottamuksellisen teon tekovälinettä lainkaan pitää rikoksentekovälineenä ja voiko tuottamuksellinen teko siis edes olla rikoksentekovälineen konfiskaation perusteena. *Strömberg* on nimittäin selvitellessään rikoksentekovälineen käsitettä tullut siihen tulokseen, että rikoksentekovälineenä voi olla vain tahallisen teon tekoväline.⁴⁷ Hän katsoo, että rikoksentekovälineen luonteesta jo seuraa loogisella välttämättömyydellä, että se voidaan tuomita menetetyksi vain, kun on kysymys tahallisesta teosta. *Strömbergin* mielipidettä rikoksentekovälineen käsitteestä on pidettävä liian suppeana. Sille on annettu aivan liian ahdas sisältö.⁴⁸ Se ei ole myöskään voimassa olevan oikeutemme mukainen. On nimittäin todettava, että mm. RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan on tuottamuksellisenkin salakuljetus- ja tullirikoksen rikoksentekovälineet konfiskoitava.⁴⁹

Kun RL:n 38 luvun 15 § sai nykyisen sisältönsä vuonna 1926 ja tekovälineen konfiskaatiota koskeva yleissäännös tuli rikoslakiin vuoden 1932 lainmuutoksella, on todettava, että välinekonfiskaatio tuottamuksellisenkin teon perusteella on ollut yleissäännöksen laatijoille tunnettu. Vuoden 1932 lainmuutosta tehtäessä lienee kuitenkin pidetty itsestään selvänä, että välinekonfiskaatio yleensä voi tapahtua vain tahallisen teon perusteella,⁵⁰ mistä johtuen lainsäätäjän tarkoituksena lienee ollut, että yleissäännös koskisi vain tahallisen teon tekovälinettä. *Honkasalo* ja häneen yhtyen *Reino Ellilä* ovat tulkinneetkin mainittua yleissäännöstä niin, että säännös koskee vain tahallisen teon tekovälinettä ja että tuottamuksen ollessa kysymyksessä konfiskaatio ei ole mahdollinen.⁵¹ Tälle mielipiteelle on saatavissa tukea yleissäännöksen lainlaadinta-aineistosta.

⁴⁷ Ks. *Strömberg* s. 109.

⁴⁸ Näin *Hurwitz*: Kriminalret s. 580. *Hurwitz* lausuu: »Realt kan der være grund til at muliggøre også inddragelse af ting, f. eks. biler, hvormed skade på groft uagtsom måde er forvoldt.» Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation s. 126 ja NJM 1954 liite IV s. 3. *Andenæs* (Strafferett s. 470) toteaa: »Hvis uagtsomhet er tilsrekkelig til straffbarhet, er det også tilsrekkelig til inndragning.» Ks. myös *Baumann* s. 55.

⁴⁹ Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 260; *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus ss. 175—176.

⁵⁰ Ks. *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 176.

⁵¹ Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 261 ja *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 174 ss.

Siinä hallituksen esityksessä, jonka pohjalta yleissäännös tuli rikoslakiin otetuksi, lausutaan mm.: »Ei ole valtion arvovallan eikä yleisen oikeuskäsityksen mukaista, että esine, jota on käytetty törkeän rikoksen välineenä, esimerkiksi puukko, jolla tappo on suoritettu, tahi laillisella tavalla hankittu ampuma-ase, jota on käytetty törkeään pahoinpitelyyn, on rikoksenteikijälle aikanaan annettava takaisin, jos hän sitä vaatii.»⁵² Jo tämä perustelu riittää osoittamaan, kuten Reino Ellilä on todennut,⁵³ että lainkohta tarkoittaa vain tahallista rikosta. Sanotussa hallituksen esityksessä viitataan myös meillä lainmuutosta tehtäessä esikuvina olleisiin Norjan, Tanskan ja Sveitsin RL:n vastaaviin säännöksiin. Norjan rikoslain mukaan rikoksen tulee olla »forsettlig» ja Tanskan rikoslain mukaan »forsætlig», Sveitsin rikoslain vastaava säännös on taas yhdenmukainen Suomen rikoslain rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen kanssa siinä, että siitakin puuttuu nimenomainen tahallisuuden vaatimus, mutta senkin on katsottu koskevan vain tahallista rikosta. Koska kaikkien näiden esikuvien mukaan siis konfiskaation edellytyksenä on tahallinen rikos,⁵⁴ voidaan tästäkin päätellä, että meidänkin rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan menetetyksi tuomitsemisen perusteeksi vaaditaan tahallinen teko.⁵⁵

Vielä voidaan todeta, että välinekonfiskaation legiislatiiviset motiivit eivät puhu yhtä voimakkaasti konfiskaation tarpeellisuuden puolesta silloin, kun tuottamuksellinen rikos on kysymyksessä. Tähänkin seikkaan voidaan vedota sen mielipiteen tueksi, joka katsoo yleissäännöksen vaativan konfiskaation edellytykseksi tahallisen teon.⁵⁶

⁵² Ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

⁵³ Ks. *Reino Ellilä*, NKÄ 1956 s. 21.

⁵⁴ Ks. *Skeie*: Strafferett s. 358; *Andenas*: Strafferett s. 467; *Hurwitz*: Konfiskation ss. 125 ja 126 sekä saman *Kriminalret* s. 580; *Krabbe* s. 231; *Thormann—Overbeck*: Schweizerisches Strafgesetzbuch I ss. 206—207; *Hafters* s. 418; *Baumann* s. 54.

⁵⁵ Konfiskaation perusteena olevan rikoksen tulee Ruotsinkin lain mukaan olla tahallinen. Ks. *Strömberg* s. 109; *Beckman—Bergendal—Strahl* s. 74; *Strahl*: Om påföljder s. 303.

Ruotsin RL:n 2 luvun 17 §:n 1 momentissa säädetään mm.:

»Vad som använts såsom hjälpmedel vid gärning, vilken i denna lag är belagd med straff, eller frambragts genom sådan gärning må, såvitt ägaren eller någon som var i hans ställe uppsåtliga förövat gärningen eller medverkat därtill, förklaras helt eller delvis förverkat till kronan, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligga och det ej är uppenbart obilligt.»

Samansälvärdet on Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §:ssä.

Myöskin Saksan rikoslain mukaan tulee rikoksentekovälineen konfiskaation perusteena olevan rikoksen olla tahallinen. Ks. Saksan RL:n 40 §, jossa säädetään mm.: »Gegenstände ... welche zur Begehung eines vorsätzlichen Verbrechens oder Vergehens gebraucht oder bestimmt sind, können, sofern sie dem Täter oder einem Teilnehmer gehören, eingezogen werden.»

⁵⁶ Näin *Honkasalo*, DL 1956 s. 260 ja *Reino Ellilä*: Liikenne-rikosoikeus s. 175.

4 §. KENELLE ESINEEN TAI OIKEUDEN TULEE KUULUA, JOTTA KONFISKAATIO ON MAHDOLLINEN?

Konfiskaatiosäännökset sisältävät eräissä tapauksissa määräyksen siitä, kenen omistuksessa esineen tai oikeuden tulee olla, jotta menetetyksi tuomitseminen olisi sallittu. Tällainen määräys on kuitenkin perin harvinainen, ja useimmiten konfiskaatiosäännöksissä ei ole määräystä menetetyksi tuomittavan esineen tai oikeuden omistussuhteiden merkityksestä asiassa. On vain säännös, joka velvoittaa tai oikeuttaa tuomitsemaan omaisuuden menetetyksi. Jonkinlaisen kuvan saamiseksi siitä, kenen omaisuutta voidaan konfiskoida on vastausta otsikossa esitettyyn kysymykseen annettaessa ensin syytä tarkastella niitä konfiskaatiosäännöksiä, joihin sisältyy konfiskoitavan omaisuuden omistusoikeutta koskeva määräys, ja vasta sitten niitä säännöksiä, joissa sanottua määräystä ei ole.

Ensiksi mainittuun ryhmään kuuluvista konfiskaatiosäännöksistä on tärkein rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskeva yleissäännös. Sen mukaan menetetyksi voidaan tuomita rikoksentekijälle tai sille, jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut, kuuluva rikoksentekoväline.

Rikoksentekijälle kuuluvan rikoksentekovälineen konfiskaatiosta todetaan hallituksen sen esityksen¹ perusteluissa, joka johti yleissäännöksen antamiseen, ettei valtion arvovallan eikä yleisen oikeuskäsityksen mukaista ollut, että esine, jota on käytetty törkeän rikoksen välineenä, olisi rikoksentekijälle aikanaan annettava takaisin, jos hän sitä vaatii. Tätä perustelua voitaneen tulkita niin, että esineen tai oikeuden kuullessa rikokseen syypääksi todetulle, olipa tämä sitten tekijä, yllyttäjä tai avunantaja, joka tuolla omaisuudellaan on toteuttanut konfiskaation edellytykset, se aina voidaan tuomita menetetyksi.² Jos kuitenkin RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin säännöstä tulkittaisiin niin suppeasti, että sen mukaan vain syypääksi todettu voi menettää omaisuuttaan, seuraisi siitä, ettei

¹ Ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

² Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 220. *Hakulinen* toteaa, »että periaatteellisesti katsoen ei kukaan muu voi rikosperusteella laillisesti omaisuuttaan menettää kuin itse rikoksentekijä.»

olisi mahdollista tuomita menetetyksi rikoskumppanin, yllyttäjän tai avunantajan omistamia esineitä, joita muu kuin omistaja on käyttänyt rikoksen tekemiseen. Koska rikos perustuu siihen myötävaikuttavien henkilöiden yhteiseen syyllisyyteen, on katsottava, että omistajan rikosta varten luovuttamat esineet tai oikeudet, riippumatta siitä kuka rikokseen osallisista on niitä rikoksentekovälineenä käyttänyt, voidaan yleissäännöksen mukaan tuomita menetetyksi. Näin ollen voitane puheena olevaa yleissäännöstä tulkita siten, että sen mukaan on mahdollista tuomita menetetyksi ainakin rikokseen osallisille kuuluvat, rikosta varten luovutetut esineet tai oikeudet. Niinpä esim. auto voidaan tuomita menetetyksi, kun omistaja on luovuttanut sen käytettäväksi tietoisena siitä, että sitä käytetään anastettujen tavaroiden poiskuljetusta varten rikospaikalta. Sen sijaan on vaikeampi ratkaista, voidaanko yleissäännöksen mukaan myös tuomita menetetyksi rikokseen osallisen toisen rikokseen osallisen käytettäväksi antamat esineet tai oikeudet, joita tämä on käyttänyt rikoksentekovälineenä, kun luovutus ei ole tapahtunut rikosta varten. RL:n valmistelijat ovat joutuneet ottamaan kannan tähän kysymykseen esittäessään vuoden 1875 rikoslakiehdotukseen otettavaksi näin kuuluvan 27 §:n: »Är i lag stadgat, att ting, som tjenat till verktyg eller medel för utförande af uppsåtligt brott, må förbrytare beröfvas; vare ock det förbrutet, om det någon i brottet delaktig, eller den, som gynnat detsamma, tillhörer.» Lakiehdotuksen mukaan rikoksentekovälineen konfiskaation perusteeksi siis riitti se ulkonainen tosiasia, että rikoksentekoväline kuului jollekin rikokseen osalliselle. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan ei kysymyksessä oleva lainkohta kaivannut tarkempia perusteluja.³ Vuoden 1884 rikoslakiehdotukseen ei katsottu aiheelliseksi — syistä, jotka eivät ilmene sanotun lakiehdotuksen perusteluista — ottaa puheena olevan lainkohdan sisältämää säännöstä. Asia katsottiin ilmeisesti niin selväksi, ettei nimenomaisen säännöksen ottamista siitä lakiehdotukseen pidetty tarpeellisena. Tähän viittaa Turun hovioikeuden vuoden 1875 lakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa esittämä toteamus, että 27 §:ää ei rikoslaissa tarvita, sillä tähän pykälään pantu oikeusohje on itsestään selvä.⁴ Kun siis rikoslain alkuperäisessä muodossaan on katsottava asettuneen sille kannalle, että mm. rikoksentekoväline siihen oikeuttavan säännöksen nojalla voidaan tuomita menetetyksi pelkästään sillä perusteella, että se kuuluu jollekin rikokseen osalliselle, ei lainsäätäjän voitane katsoa myöhemmin täydentäessään rikoslakia rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevalla yleissäännöksellä asettuneen kysymyksessä toiselle kannalle, kun tällainen kannanmuutos ei ilmene säännöksen sanamuodosta eikä sen valmistelutöistä. Näin ollen on katsottava, että rikoksentekoväli-

³ Ks. V:n 1875 rikoslakiehdotus s. 154.

⁴ Ks. Lausuntoja Suomen suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi s. 25.

neen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan rikoksentekeväliseen konfiskaation perusteeksi riittää se ulkonainen tosiasia, että rikoksentekevälise kuuluu jollekin rikokseen osalliselle.⁵

Tertiukselle kuuluvan rikoksentekeväliseenä käytetyn esineen tai oikeuden konfiskaatiota koskee puheena olevan yleissäännöksen sanonta, jonka mukaan menetetyksi voidaan tuomita myös sille, jonka puolesta tai hyväksi rikoksente kijä on toiminut, kuuluva rikoksentekevälise.

Rikoksentekeväliseen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen esikuvina olleista Norjan, Tanskan ja Sveitsin vastaavista säännöksistä Norjan ja Tanskan säännökset oikeuttavat vain rikoksente kijälle kuuluvan tekeväliseen konfiskaatioon, mutta Sveitsin säännös menee pitemmälle ja vaatii konfiskaation edellytykseksi ainoastaan, että tekevälise vaarantaa ihmisen turvallisuutta, siveellisyttä tai yleistä järjestystä. Lainvalmistelukunta asettui esikuviiin viitaten ehdotuksessaan sille kannalle, että vain rikoksente kijälle kuuluva tekevälise voitaisiin konfiskoida.⁶ Valtioneuvostossa täydennettiin menettämissäännösehdotusta lisäämällä siihen mahdollisuus tuomita menetetyksi sellainenkin tekevälise, joka kuului tertiukselle, jonka puolesta tai hyväksi rikoksente kijä oli toiminut. Toukokuun 13 päivänä 1932 annetulla lailla rikoksentekeväliseen konfiskaatiota koskeva, RL:n 2 luvun 16 §:ään lisätty yleissäännös sai sen sisällön, mikä sillä on voimassa olevassa laissa. Lakiehdotuksen käsittelystä syntyneistä valtiopäiväasiakirjoista ei löydy mitään viitettä siitä, miten säännöstä tertiukselle kuuluvan rikoksentekeväliseen menetetyksi tuomitsemisen osalta olisi tulkittava. Ilmeistä on, että sanonta »jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut» on saatu puheena olevan 16 §:n rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevasta yleissäännöksestä, joka lisättiin tähän pykälään toukokuun 21 päivänä 1921 annetulla lailla ja jossa on käytetty täysin samanlaista sanontaa.⁷ Rikoksentekeväliseen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen sanontaa tulkittaessa ei kuitenkaan voida lähteä siitä, että tälle sanonnalle olisi tarkoitettu antaa sama sisältö kuin rikoksella hankitun edun yleissäännöksen samanlaiselle sanonnalle, koska rikoksentekeväliseen konfiskaatiossa on kysymys tertiuksen laillisesti hankkiman esineen tai oikeuden menetetyksi tuomitsemisesta, mutta rikoksella

⁵ Ks. Köbner s. 30. Köbner toteaa: »Die Einziehung nach § 40 (Saksan RL:n 40 §) kann stattfinden, wenn der Gegenstand einem der Teilnehmer gehört, aber von einem anderen derselben oder Thäter bei der Missethat gebraucht gar nicht zu wissen, dass sein Eigentum von Thäter zum instrumentum scheleris gemacht wurde, und verliert dasselbe doch.» Näin myös Seeler s. 33. Toisin *Tolkiemit* ss. 30—31; Leipziger Kommentar s. 150.

⁶ Ks. Lainvalmistelukunnan julkaisuja n:o 15/1931.

⁷ Samanlainen sanonta on tämän jälkeen otettu myös säännöstelyrikosten rankaisemisesta 30. 12. 1943 annetun lain (1064/43) 3 §:ään ja tämän tilalle tullesseen nyt voimassa olevan ValtuusRL:n 4 §:ään.

hankitun edun menettämisessä sen sijaan vain sellaisen taloudellisen edun menettämisestä, jota tertiuksella rikoksen tuottamana ei ole oikeutta pitää.⁸

Lainkohtaa puheena olevan kysymyksen osalta tulkittaessa, on perustavaa laatua olevana seikkana todettava, että rikoksentekijällä on täytynyt olla tertiukselle kuuluva esine tai oikeus hallussaan, jotta hän olisi voinut käyttää sitä rikoksentekovälineenä. Kun omaisuutta, joka rikollisella menettelyllä on joutunut pois omistajan tai sen hallusta, jolla on ollut oikeus sitä käyttää, ei voida tuomita menetetyksi,⁹ täytyy siis, jotta omaisuus voitaisiin tertiukselle konfiskoida, omistajan tai laillisen haltijan olla antanut rikoksentekovälineenä käytetyn omaisuuden rikoksentekijälle.

Kun rikoksentekovälineen konfiskaation edellytyksenä on tahallinen teko, täytyy rikoksentekijän myös tietää toimivansa tertiuksen puolesta. Tämän lisäksi tulee rikoksentekijän toiminnan objektiivisestikin katsoen olla tapahtunut tertiuksen intressissä, jotta voitaisiin sanoa, että rikos on tehty tertiuksen puolesta tai hänen hyväkseen. Sen sijaan ei puolesta tai hyväksi toimiminen edellytä sitä, että tertiус olisi tietoinen tai että hänellä olisi edes syytä varoa omaisuutensa käyttämisestä rikoksentekovälineenä. Puolesta toimimiseen vaaditaan edustussuhde rikoksentekijän ja sen välillä, jonka puolesta tämä toimii. Toisen hyväksi toimiminen ei tällaista suhdetta edellytä. Tertiус voi olla paitsi fyysinen myös juridinen henkilö. Erityisesti viimeksi mainitun osalta, joka ei itse voi rikosta tehdä ja jonka puolesta fyysiset henkilöt toimivat, on syytä todeta, että senkin tulee rikoksentekijän lailla vastata toimieliemiensä eli orgaaniensa aiheuttamasta rikoksentekovälineen menettämisestä silloin, kun rikos on tehty sen puolesta ja hyväksi.

Rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan voidaan siis tertiuksen omaisuutta konfiskoida, jos rikoksentekijä, joka on saanut omaisuuden haltuunsa tertiukselta tai siltä, jolla on ollut oikeus sitä käyttää, on

⁸ Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 224. *Hakulinen* toteaa, ettei kukaan saa muodollisesti oikeudenmukaisellakaan teolla, jos se vain on materiaalisesti väärä, hyötyä toisen kustannuksella. Ks. myös *Andenas*: Strafferett s. 469. *Andenas* toteaa: »Ingen har noe rimelig krav på å bli beriket ved en annens rettsbrudd.»

⁹ VäkijuomaL:n 78 §:n 3 momentin ja ValtuusRL:n 7 §:n 2 momentin säännösten, joiden mukaan ei ole tuomittava menetetyksi rikoksen tekemiseen käytettyä kuljetusneuvoa, joka on joutunut rikoksella pois omistajaltaan tai siltä, jolla on ollut oikeus sitä käyttää, voidaan katsoa olevan ilmauksena siitä oikeudessamme voimassa olevasta periaatteesta, ettei omaisuutta, joka on omistajalta tai lailliselta haltijalta viety rikoksella, voida konfiskoida. Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 263; *Hakulinen*, DL 1927 ss. 220—224. Toisella periaatteellisella kannalla *Hurwitz*, ks. Konfiskation s. 142.

Autoa ei katsottu voitavan tuomita valtiolle menetetyksi, kun auto Ruotsissa oli vilpillisen menettelyn kautta joutunut auton salakuljetukseen sittemmin syyllistyneen henkilön haltuun eikä auton omistajalla ollut aihetta epäillä, että auto aiottiin tuoda Suomeen. KKO:n päätös 16. 1. 1964 taltio 96.

käyttäen tuota omaisuutta rikoksentekeväliseen tehnyt sillä tahallisen rikoksen, joka objektiivisesti katsoen on suoritettu tertiuksen intressissä.¹⁰ Se seikka, että yleissäännös on dispositiivinen on takeena siitä, ettei sen soveltaminen yksityistapauksissa voi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen.

Muista konfiskaatiosäännöksistä, joihin sisältyy määräys siitä, kenen omistuksessa esineen tai oikeuden tulee olla, jotta menetetyksi tuomitseminen olisi sallittu, mainittakoon RL:n 38 luvun 15 §:n, VäkijuomaL:n 78 §:n ja Valtuus-RL:n 7 §:n säännökset kuljetusneuvojen, juhdan tai aluksen konfiskaatiosta, RL:n 2 luvun 17 §:n ja epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 28. 1. 1927 annetun lain (23/1927) 2 §:n säännökset näissä lainkohdissa tarkoitettujen tuotteiden sekä laattojen ja kaavojen menetetyksi tuomitsemisesta sekä järjestyksen ja turvallisuuden tehostamisesta 17. 3. 1933 annetun lain (93/1933) 6 §:n 2 momentin säännökset aseiden ja ampumatarpeiden sekä väkijuumien menetetyksi tuomitsemisesta. Kuljetusneuvojen, juhdan tai aluksen konfiskaatiota käsitellään yksityiskohtaisesti jäljempänä selvitetessä konfiskaatiota, jonka kohteena on rikoksentekevälise. Tässä yhteydessä riittää sen johdosta vain toteamus, että näissä tapauksissa konfiskaation edellytyksenä on omaisuuden omistajan tai laillisen haltijan vilpillinen mieli. Muissa tässä edellä mainituissa lainkohdissa on konfiskaatio sallittu, olipa konfiskaation kohde kenen oma hyvänsä. Tämä on ns. »unterschiedslose Einziehung.» Säännöstä voidaan RL:n 2 luvun 17 §:n ja epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 2 §:n tarkoittamissa tapauksissa soveltaa kirjaimellisesti, koska konfiskaation kohteena on omaisuus, joka on hävitettävä. Sen sijaan ei järjestyksen ja turvallisuuden tehostamisesta annetun lain 6 §:n 2 momentin konfiskaatiosäännöstä, koska siinä on kysymys uudestaan yleiseen kulutukseen luovutuskelpoisesta omaisuudesta, voida soveltaa, jos omaisuus on omistajalta tai siltä, jolla on ollut oikeus sitä käyttää, viety rikoksella sen oikeudessamme voimassa olevan periaatteen mukaisesti, ettei omaisuutta, joka on omistajalta tai lailliselta haltijalta viety rikoksella, voida konfiskoida.¹¹ Oikeuskäytännössä on katsottu, ettei ampuma-asetta voitu puheena olevan säännöksen nojalla kon-

¹⁰ Vrt. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä ss. 262—263; *Hakulinen*, DL 1927 s. 224.

¹¹ Ks. 4 § alav. 9.

Andenæs on säädöksestä, jolla oikeutetaan konfiskoimaan esine olipa se kenen oma hyvänsä, lausunut (Strafferett s. 475): »Det kan være noe tvilsomt om en kan ta loven absolutt på ordet når den sier at indragning kan skje hos enhver. Sikkert må være at indragning kan skje selv om eieren ikke har hatt kjennskap til ulovligheten. Lovens hensikt med å gi inndragningsreglene denne rekkevidde, er derfor å skjære gjennom proforma-arrangementer og bevisvansker, og for det annet å skjære eierens ansvarsfølelse og aktsomhet ved å gjøre det til en riskabel sak for ham at tingen blir misbrukt til ulovligheter. Men det kan være tvilsomt om en bør gå så langt som til å tillate indragning overfor eieren også hvor den skyldige har satt seg i besittelse av tingen ved et rettsbrudd.» Ks. myös *Hurwitz*: Kriminalret s. 581; *Seeler* ss. 38—39; *Strömberg* ss. 158—159; *Jungefors—Wahlberg* s. 118; Leipziger Kommentar ss. 148—149.

fiskoida, kun ase oli joutunut pois omistajalta varkausrikoksella.¹² Jos taas omistaja on luovuttanut, vaikkapa vain vähittäismaksusopimuksin, esineen tai oikeuden toisen käytettäväksi, on hän velvollinen alistumaan menettämis seuraamukseen ja saa kantaa vastuun luovutustoimestaan. Hänelle jää kuitenkin oikeus vaatia luovutuksensaajalta korvausta kärsimästään vahingosta.¹³

Tämän jälkeen on otettava käsiteltäväksi konfiskaatiosäännökset, jotka eivät sisällä mitään määräystä konfiskoitavan omaisuuden omistussuhteista. Nämä säännökset, jotka muodostavat konfiskaatiosäännösten valtavan enemmistön, antavat aiheen kysyä, kenen omaisuutta niiden nojalla voidaan tuomita menetetyksi.^{13a}

Kun konfiskaation perusteena on kriminalisoitu teko, on selviö, että tämän teon tekijälle kuuluva konfiskaatiosäännöksessä tarkoitettu esine tai oikeus aina voidaan tuomita menetetyksi. Samoin on katsottava sen perusteella, mitä edellä rikosentekovälineen konfiskaatiota koskevaa yleissäännöstä käsiteltäessä todettiin rikoslain kannaksi sellaisen omaisuuden menetetyksi tuomitsemisessa, joka kuuluu rikokseen osallisille, että nyt kysymyksessä olevien konfiskaatiosäännösten nojalla voidaan sellainenkin omaisuus tuomita menetetyksi, joka kuuluu jollekin rikokseen osallisista.

Ryhdyttäessä tämän jälkeen käsittelemään kysymystä, milloin tertiukselle kuuluva esine tai oikeus voidaan tuomita menetetyksi, on syytä aluksi kiinnittää huomiota sen omaisuuden laatuun, joka on konfiskaation kohteena. Eräät konfiskaatiosäännökset nimittäin koskevat omaisuutta, joka laatunsa puolesta on sellaista, että sen yleiseen käyttöön joutumisesta voisi aiheutua yleistä häiriötä ja epävarmuutta. Omaisuus on säädetty menetetyksi tuomittavaksi vain siitä syystä, että se on vaarallista yhteiskunnan turvallisuudelle. Valtion haltuun jouduttuaan se hävitetään. Koska konfiskaatio tässä tapauksessa tapahtuu esineiden taholta yhteiskuntaa uhkaavan vaaran torjumiseksi on tällaiset ns. vaaralliset esineet tuomittava menetetyksi riippumatta siitä, kuka ne omistaa.¹⁴ Esimerkkeinä vaarallisista esineistä voidaan mainita RL:n 36 luvun 10 §:ssä,¹⁵ 37 luvun

¹² Ks. KKO:n päätös 5. 2. 1962, Lm 1962 s. 322.

¹³ Ks. L vähittäismaksukaupasta 30. 11. 1933 (296/1933) 9 §.

^{13a} Ks. myös *Thomasson*, SvJT 1948 ss. 378—381.

¹⁴ Näin *Forsman*: Allmänna lärör s. 398 ja *Särskilda brotten* II s. 257; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 274; *Andenas*: Strafferett §. 474; *Thormann—Overbeck*: Schweizerisches Strafrechtbuch I s. 207; *Hafters* s. 418.

Vaaralliset esineet on tietoisopissa jaettu absoluuttisesti ja relatiivisesti vaarallisiin esineisiin. Ks. tästä esineiden jaosta *Hurwitz*: Konfiskation ss. 106—109; *Strömberg* s. 133 ss.; *Köbner* s. 17; *Baumann* s. 92.

¹⁵ RL:n 36 luv. 10 §:ää vastasi vuoden 1875 rikoslakiehdotuksessa lähinnä 41 luv. 499 §, johon ei liittynyt menettämissäännöstä. Vuoden 1884 rikoslakiehdotuksessa vastasi po. säännöstä 40 luv. 331 §, johon liittyi 333 §:n konfiskaatiosäännös. Tämän 333 §:n mukaan esine oli menetetty »ehvad åtal för gerning ... sker eller ej».

7 §:ssä¹⁶ sekä 44 luvun 26 §:ssä¹⁷ tarkoitetut rikoksentekevälaineet, rikoksen tuotteet ja rikosesineet (*corpora delicti*).¹⁸ Menetetyksi tuomitsemisen rajoittaminen vaatii kysymyksen ollessa vaarallisista esineistä nimenomaista lainsäädännöstä. Niinpä RL:n 36 luvun 10 §:n 4 momentissa on väärällä kruununleimalla tai muulla julkisella merkillä varustettu tavara asetettu erikoisasemaan sikäli, että tällaisen menetetyksi tuomitseminen on rajoitettu kohdistumaan vain siihen täten merkittyyn tavaraan, joka tavataan vääräntäjän luona tai varastossa tahi jota pidetään kaupan.¹⁹

On katsottu, että konfiskaatiosäännöstä, jossa ei ole mitään suoranaista määräystä siitä, keneltä esine tai oikeus voidaan konfiskoida, on tulkittava niin, ettei se oikeuta tuomitsemaan menetetyksi muuta tertiukselle kuuluvaa omaisuutta kuin laatunsa puolesta vaaralliset esineet. Tämän mielipiteen mukaan vaatisi, vaarallisia esineitä lukuunottamatta, tertiuksen omistaman esineen tai oikeuden konfiskaatio edellytykseksi laissa nimenomaisen säännöksen.²⁰ Toiselta puolen on taas katsottu, että tällaista lakiin sisältyvää säännöstä on tulkittava laista ilmenevän tarkoituksen mukaan. Jos se vaatii, että konfiskaatio voidaan kohdistaa tertiukselle kuuluvaan esineeseen tai oikeuteen, on lakia myös näin luettava.²¹ Mitä meidän oikeuteemme tulee, niin on edellä konfiskaation oikeudellista luonnetta käsiteltäessä todettu, että RL:n 16 luvun 13 §:ssä, 25 luvun 1 §:ssä ja 38 luvun 15 §:ssä tarkoitettujen esineiden tai oikeuksien konfiskaatio voi — RL:n 38 luvun 15 §:ssä mainituin poikkeuksin — tapahtua riippumatta siitä, kuuluvatko esineet tai oikeudet rikokseen osalliselle vai ei. Kun näissä lainkohdissa ei ole nimenomaista säännöstä, joka oikeuttaisi konfiskoidaan tertiukselle kuuluvan esineen tai oikeuden, on katsottava, ettei meidän

¹⁶ RL:n 37 luvun 7 §:ää vastasi vuoden 1875 rikoslakiehdotuksessa 42 luv. 513 §, jonka mukaan esineet oli tuomittava menetetyksi »om än den skyldige icke ertappas».

¹⁷ RL:n 44 luv. 26 §:ää vastasi 1875 rikoslakiehdotuksessa 46 luvun 580 ja 582 §. Laki-ehdotuksen perusteluissa (s. 275) todetaan, että puheena olevan rikoksen yleisvaarallisuuden johdosta tuomioistuimille on annettu mahdollisuus esineiden menetetyksi tuomitsemiseen »jemväl i sådana fall, då de tillhöra annan person, än den sakfælde».

¹⁸ RL:n ulkopuolelta voidaan esimerkkeinä vaarallisista esineistä mainita KalastusL:n 96 §:n nojalla menetetyksi tuomittava kielletty pyydys tai pyydyksen osa, josta säädetään saman lain 103 §:n 4 momentissa, että se on tehtävä kalastukseen käyttökelvottomaksi, ja 23. 2. 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/1923) 24 §:n mukaan konfiskoitava pyydys, jonka kuka tahansa on oikeutettu hävittämään ja ottamaan pois saman lain 15 §:n mukaan.

¹⁹ Ks. *Forsman*: Allmänna läror s. 398; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä ss. 262 ja 274.

²⁰ *Andenäs* (Strafferett s. 474) katsoo olettamuksen puhuvan sen puolesta, että vain syylliselle kuuluva vaaraton esine tai oikeus voidaan ilman nimenomaista lainsäädännöstä konfiskoida. Näin myös *Thomasson*, SvJT 1948 s. 381 ja siinä alav. 1.

²¹ Näin *Skeie*: Strafferett s. 357. *Skeie* katsoo, että tätä tulkintaohjetta on noudatettava »såfremt dette ikke ville komme i strid med sivilrettens omsetningsregel.»

oikeutemme vaadi nimenomaista säännöstä, jotta tertiukselle kuuluva omaisuus voitaisiin konfiskoida. Laissa olevan konfiskaatiosäännöksen sanamuodosta ja lainlaadinta-aineistosta²² ilmenevä konfiskaatiosäännöksen tarkoitus on siis oikeutemme mukaan se perusta, jolta on lähdettävä ratkaisemaan kysymystä siitä, voidaanko tertiukselle kuuluva esine tai oikeus konfiskoida.²³ Tällöin on heti todettava, että HM:n 6 §:n 1 momentissa tunnustettu omistusoikeuden loukkaamattomuuden periaate²⁴ vaatii, että tällaista tertiukseen kohdistuvaa konfiskaatiosäännöstä on tulkittava suppeasti. On siis etsittävä ne rajat, joita ei voitaisi ilman nimenomaista lainsäädännöstä ylittää ja joiden sisäpuolella olevat tertiuksen esineet tai oikeudet voitaisiin konfiskaatiosäännöksen suppeankin tulkinnan mukaan tuomita menetetyiksi.

Tällaisten rajojen löytäminen meidän konfiskaatiolainsäädännöstämme onkin mahdollista. Voidaan nimittäin katsoa, että konfiskaatiota koskevista yleissäännöksistä, jotka monessa suhteessa ovat konfiskaatio-oikeudellisiin tulkintakysymyksiin nähden suuntaa antavia, myöskin ilmenee ne rajat, joiden puitteissa tertiuksen omaisuuden menetetyksi tuomitseminen on mahdollista. Rikoksen-tekovälineen konfiskaatiota koskeva yleissäännös osoittaa nämä rajat, kun on kysymys tertiuksen laillisesti hankkiman esineen tai oikeuden menetetyksi tuomitsemisesta ja rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskeva yleissäännös silloin, kun on kysymys sellaisen esineen tai oikeuden menettämisestä, jota tertiuksella rikoksen tuottamana ei ole oikeutta pitää. Ensiksi mainittuun ryhmään kuuluvan omaisuuden osalta voidaan siis edellä esitetyn nojalla todeta, että tällaisina tertiuksen omaisuutta voidaan konfiskoida vain, jos rikoksen-tekijä, joka on saanut omaisuuden hallintaansa tertiukselta tai siltä, jolla on ollut oikeus sitä hallussaan pitää, on käyttänyt tuota omaisuutta sellaisen tahallisen rikoksen tekemisessä, joka objektiivisesti katsoen on suoritettu tertiuksen intressissä.²⁵ Rajan vetämiseksi sellaisen omaisuuden osalta, jota tertiuksella rikoksen tuottamana ei ole oikeutta pitää, on selvitettävä, koska rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan rikoksen tertiukselle tuottama etu voidaan konfiskoida. On siis vastattava kysymykseen, milloin rikosentekijä on tehnyt yleissäännöksen tarkoittaman rikoksen tertiuksen puo-

²² Lainlaadinta-aineiston merkityksestä ks. *Alanen*: Yleinen oikeustiede s. 106.

²³ Lainkäyttäjän oikeudesta tulkita lakia toisin kuin sen sanamuodosta muodollis-loogillisesti tehtävä johtopäätös edellyttäisi ks. *Alanen*: Yleinen oikeustiede s. 94 ss.

²⁴ Ks. *Hakkila*: Suomen tasavallan perustuslait s. 40 ss. ja *Erich*: Suomen valtio-oikeus I s. 225. Ks. myös *Kivimäki—Ylöstalo* s. 23.

²⁵ Ks. KKO 1955 II 48: Yhtiön hallituksen puheenjohtaja oli hankkiakseen yhtiölle hyötyä jättänyt erään yhtiölle kuuluvan tavaraerän tullattavaksi ilmoittamatta ja saanut sen maahan tuoduksi tullimaksua suorittamatta. Tavaraerä myytiin yhtiön lukuun. Yhtiö ja sen hallituksen puheenjohtaja tuomittiin RL:n 38 luvun 15 §:n nojalla yhteisvastuullisesti valtiolle menettämään tullimaksua kavaltaen maahan tuodun tavaraerän arvo.

lesta tai hänen hyväkseen. *Honkasalo* on käsitellessään tätä kysymystä todennut,²⁶ että lainsäätäjä on mainitsemalla erikseen sen, jonka hyväksi tekijä on toiminut, ulottanut seuraamuksen tertiukseen, johon tekijä ei ole minkäänlaisessa edustussuhteessa. Edelleen *Honkasalo* on katsonut, ettei hyväksi toimiminen merkitse yhteisymmärrystä hyötyjän ja hyödyttäjän välillä eikä edes sitäkään, että hyödyn hankkija olisi tahtonut toimia hyötyjän intressissä, vaan ainoastaan sitä ulkonaista tosiasiaa, että hänen rikollisesta teostaan on tullut toiselle hyötyä. *Honkasalo* toteaa, että tällöinkin rikoksenteikijä on objektiivisesti katsoen toiminut tertiuksen hyväksi. Hän katsonee siis kuitenkin, että rikoksenteikijän tulee tosiasiallisesti toimia hyötyjän intressissä, vaikkei hän olisi tietoisesti sitä tahtonutkaan. Tuskin voidaankaan sanoa, että rikoksenteikijä on toiminut tertiuksen puolesta tai hänen hyväkseen, ellei toiminta ainakin objektiivisesti katsoen ole tapahtunut tertiuksen intressissä.²⁷ Kun säännöksen avulla on tahdottu torjua se mahdollisuus, että rikolliseen tekoon osallistunut voisi hankkia teollaan taloudellista etua jollekin, jolta se ei olisi oikeudellisin toimenpitein tavoitettavissa, on katsottava, ettei rikoksella hankitun edun konfiskaatiota voi olla asetettu riippuvaksi subjektiivisesta momentista.²⁸ Myöskin juriidinen henkilö voi joutua seuraamuksen alaiseksi. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvan omaisuuden osalta voidaan siis todeta, että se on tertiukselta konfiskoitavissa aina kun tertius on saanut sen rikoksella, joka ainakin objektiivisesti katsoen on tehty tertiuksen intressissä.²⁹

Jos esine tai oikeus kuuluu yhteisesti tertiukselle, jolta se ei ole konfiskoitavissa, ja sellaiselle henkilölle tai yhteisölle, jolta se voidaan tuomita menetetyn, aiheutuu omistusoikeuden loukkaamattomuuden periaatteesta, ettei esinettä tai oikeutta voida konfiskoida.³⁰

Rajoitettuihin esineoikeuksiin nähden pitää mutatis mutandis paikkansa se, mitä edellä on sanottu omistusoikeudesta konfiskaation edellytyksenä. Jos mää-

²⁶ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 129.

²⁷ Ks. KKO:n päätökset 26. 9. 1956 taltio 2442 ja 13. 1. 1958 taltio 36 a. Näissä ratkaisuissa on katsottu, ettei henkilö, joka ostamastaan tavarasta oli maksanut sallittua korkeamman hinnan, ollut toiminut tavarantoimittajan puolesta tai hänen hyväksensä, eikä häntä näin ollen tuomittu osallistumaan myyjän saaman ylihinnan menettämiseen.

²⁸ Ks. *Honkasalo*, Lm ss. 129—130; *Andenas*, Festschrift tillägnad Birger Ekeberg ss. 58—59 ja siinä selostettuja tapauksia Norjan oikeuskäytännöstä.

²⁹ Ks. seuraavat KKO:n ratkaisut:

KKO 1925 p I 27: Kun yhtiön metsätöiden johtaja oli toimiessaan yhtiön puolesta ja sen lukuun rikkonut metsänrauhotussopimusta alueella, jolla yhtiöllä oli hakkuuoikeus, yhtiö tuomittiin menettämään luvattomasti hakattujen puiden arvo.

KKO 1960 II 125: Koska metsänrauhotussopimuksen vastainen hakkuu oli toimitettu metsänomistajan puolesta ja hänen hyväkseen, tuomittiin luvattomasti hakattujen puiden arvo menetetyn ja veloitettiin metsänomistajaa se valtiolle suorittamaan siitä huolimatta, että metsänomistajaa vastaan ajettu syyte oli hylätty.

³⁰ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 581; *Krabbe* s. 231; *Seeler* s. 35 ss.; *Leipziger Kommentar* s. 150.

rätty omaisuusesine voidaan konfiskoida riippumatta siitä, kuka sen omistaa, käsittää tuo konfiskaatio myös sanottuun esineeseen kohdistuvat rajoitetut esineoikeudet.³¹ Jos konfiskaation suhteen on omistusoikeutta silmälläpitäen rajoituksia, ovat ne vastaavasti voimassa myös niihin rajoitettuihin esineoikeuksiin nähden, jotka kohdistuvat siihen esineeseen, jonka konfiskoimisesta kulloinkin on kysymys.³² Siinä tapauksessa, että edellä esitetyn mukaisesti omaisuusesine on konfiskoitavissa, mutta tuohon esineeseen kohdistuvaa rajoitettua esineoikeutta ei voida tuomita menetetyksi, voidaan kysyä, miten käy rajoitetun esineoikeuden. Vastauksen saamiseksi on tarkasteltava RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentissa olevaa säännöstä. Sen mukaan on sen, joka saamisen vakuudeksi on saanut kiinnityksen taikka pantti- tai pidätysoikeuden mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettuna rikoksentekeväliseinä menetetyksi tuomittuun esineeseen tai omaisuuteen, saadaksen maksun menetetyksi tuomitun esineen tai omaisuuden arvosta nostettava siitä kanne valtiota vastaan vuoden kuluessa siitä päivästä lukien, jolloin konfiskaatiopäätös sai lainvoiman, uhalla että kiinnitys taikka pantti- tai pidätysoikeus muuten raukeaa. Puheena olevan lainkohdan mukaan on edellytyksenä kanteen hyväksymiselle ja siis myös maksun saamiselle, että kiinnitys taikka pantti- tai pidätysoikeuden haltija sen saadessaan oli vilpittömässä mielessä.³³ Näin ollen raukeaa tällainen rajoitettu esineoikeus vuoden kuluessa siitä päivästä lukien, jolloin konfiskaatiopäätös sai lainvoiman, ellei tuossa ajassa ole nostettu kannetta maksun saamiseksi konfiskoidun omaisuuden arvosta. Mikäli taas kanne on nostettu tapahtuu raukeaminen, ellei kannetta hyväksytty, vasta sillä hetkellä, jolloin kanteen käsittely tuomioistuimessa päättyy. Jos kanne hyväksytään säilyttää kantaja oikeutensa maksun saamiseen omaisuuden arvosta. Tämän lainkohdan, vaikkakin se koskee vain rikoksentekeväliseinä, voidaan konfiskaatiota koskevaan yleissäännökseen liittyvänä katsoa ilmentävän yleistä periaatetta, jonka mukaan konfiskaation seurauksena konfiskoituun omaisuuteen kohdistuvat sellaiset rajoitetut esineoikeudet, jotka käsittävät ainoastaan oikeuden saada esineestä määrätty varallisuusarvo eli niin sanotut arvo-oikeudet³⁴ raukeavat vuoden kuluessa siitä päivästä lukien, jolloin konfiskaatiopäätös sai lainvoiman, ellei tuossa ajassa ole nostettu kannetta maksun saamiseksi konfiskoidun omaisuuden arvosta. Milloin kanne on nostettu, tapahtuu raukeaminen, ellei kannetta hyväksytty, vasta sillä hetkellä,

³¹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation ss. 144—145; *Skeie*: Strafferett s. 357.

³² Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 145; *Krabbe* s. 232. Ks. myös *Strömberg* s. 181 ss.

³³ Puheena olevassa 4 momentissa on määrätty, että esineen tai omaisuuden arvosta suoritetaan maksu rajoitetun esineoikeuden haltijan lisäksi myös sille, jolle rikoksen johdosta maksettavaksi tuomittua korvausta ei ole saatu perityksi rikoksentekeijältä itseltään. Lienee enemmittä perusteluita selvää, että rajoitetun esineoikeuden haltijalle tuleva maksu on kokonaisuudessaan suoritettava ennen kuin vahingonkorvausta voidaan maksaa.

³⁴ Ks. *Wrede—Caselius* s. 310.

jolloin kanteen käsittely tuomioistuimessa päättyy. Jos kanne taas hyväksytään, mikä edellyttää sitä, että kantaja arvo-oikeuden saadessaan oli vilpittömässä mielessä, säilyttää hän oikeutensa maksun saamiseen omaisuuden arvosta. Mitä sitten tulee sellaisiin rajoitettuihin esineoikeuksiin, joille on tunnusomaista oikeus käyttää esinettä tarkoituksensa mukaisesti eli niin sanottuihin käyttö-oikeuksiin,³⁵ niin aiheutuu omistusoikeuden loukkaamattomuuden periaatteesta, että tällainen käyttöoikeus säilyy, vaikka se omaisuusesine, johon käyttö-oikeus kohdistuu, tuomitaankin menetetyksi.

Konfiskaatiosäännösten saanee katsoa yleensä lähtevän siitä edellytyksestä, että rikoksentekohetki on se ajankohta, jona esineen tai oikeuden tulee kuulua sellaiselle henkilölle tai yhteisölle, jolta se edellä esitetyn mukaisesti voidaan konfiskoida.³⁶ Esineen tai oikeuden omistusoikeus saattaa kuitenkin rikoksen tapahduttua siirtyä toiselle. Kun esineen tai oikeuden omistajana on pidettävä sitä, joka siviilioikeudellisten säännösten mukaan on omistajaksi katsottava, on, kun konfiskaatiosäännökset eivät sisällä mitään määräyksiä tällaisen siirron varalta, siirtoonkin sovellettava siviilioikeudellisia saantosuojaa koskevia periaatteita.³⁷ Positiivisoikeudellista tukea tälle tulkinnalle antaa RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentin säännös, jonka mukaan sillä, joka saadessaan kiinnityksen taikka pantti- tai pidätys-oikeuden menetetyksi tuomittuun rikoksentekovälineeseen, on ollut vilpittömässä mielessä, on oikeus saada maksu sen arvosta. Kun tällainen vilpittömän mielen suojaa koskeva säännös sisältyy lainkohtaan, jossa ovat konfiskaatiota koskevat yleissäännökset, on se osoituksena siitä, että siviilioikeudellisilla saantosuojaa koskevilla periaatteilla on konfiskaatiosäännöstössä yleisempääkin merkitystä. Siviilioikeudellisia saantosuojaa koskevia periaatteita sovellettaessa saattaa seuraukseksi tulla, että esine tai oikeus on siirtynyt sellaisen omistukseen, jolta sitä ei enää voida tuomita menetetyksi.³⁸ Tämän lopputuloksen johdosta on katsottava, että esineen tai oikeuden konfiskaatio ei ole mahdollinen, elleivät esineen tai oikeuden omistusoikeutta koskevat konfiskaation edellytykset konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä ole täytetyt.³⁹

³⁵ Ks. *Wrede—Caselius* s. 310.

³⁶ Ks. *Vorberg* s. 110. Vrt. *Seeler* ss. 3—32.

³⁷ Ks. *Strömberg* s. 176 ss.; *Kivimäki—Ylöstalo* ss. 186—187; *Wrede—Caselius* s. 282 ss.; *Zitting—Rautiala* s. 5 ss. ja 249 ss.

³⁸ Ks. KKO 1950 II 135. Tässä ratkaisussa määrättiin takavarikoitu, maahan salakuljettettu tavara annettavaksi takaisin omistajalleen, joka oli ostanut sen salakuljettajalta, ilmeisesti siitä syystä, että omistajan tavarahan ostajansa on katsottu olleen vilpittömässä mielessä.

³⁹ Ks. *Skeie*: Straferett s. 358; *Raub*: Vermögensstrafen s. 40; *Köbner* s. 32; *Tolkienit* s. 34; *Seeler* s. 33; *Schönke—Schröder* s. 165; *Kohlrausch—Lange* s. 117; *Leipziger Kommentar* s. 150.

Jos on epätietoisuutta siitä, onko konfiskoitava esine tallella, on tuomioistuimen syytä määrätä toissijaisesti esineen arvo menetetyksi, jos laki antaa mahdollisuuden arvokonfiskaatioon.

5 §. KONFISKAATION KOHTEET

Esinekonfiskaatio jaetaan, pitäen perusteena konfiskaation kohteen ja konfiskaation aiheuttavan rikoksen välistä suhdetta, tieteisopissa vakiintuneen käsityksen¹ mukaan seuraaviin ryhmiin:

1) Konfiskaatioon, jonka kohteena on rikoksentekoväline (*instrumentum sceleris*) eli esine tai oikeus, jota on käytetty tai joka on tarkoitettu käytettäväksi rikoksentekovälineenä.

2) Konfiskaatioon, jonka kohteena on rikoksen tuote (*productum sceleris*) eli esine, joka fyysisessä mielessä on aikaansaatu rikoksella.

3) Konfiskaatioon, jonka kohteena on rikoksella hankittu etu (*scelere quæsitum*) eli esine tai oikeus, joka on saatu rikoksella.

4) Konfiskaatioon, jonka kohteena on rikosesine (*corpus delicti*²) eli esine tai oikeus, joka on rikoksen tunnusmerkistöön sisältyvän suhtautumisen tosiasiallinen kohde, mutta ei ole rikoksen tuote eikä rikoksella hankittu etu.

Tätä tieteisopissa vakiintunutta jakoa vastaan on huomautettu,³ että sen jakoperusteet lähtevät keskenään vaikeasti vertailukelpoisista seikoista, kuten esineiden ominaisuuksista ja esineillä suoritetuista tai suoritettavaksi pelättävissä olevista teoista, ja että jako, joka rakentuu niin erilaisten edellytysten varaan, ei voi täyttää loogisuuden vaatimusta. Edelleen on huomautettu, että on vaikea sijoittaa teorian karsinoinhin niitä voimassa olevan oikeuden konfiskaatiosäännöksiä, joita laadittaessa käytännöllisen tarpeen vaatimukset ovat

¹ Ks. *Honkasalo* Yleiset opit III ss. 309—311; *Nybergh*, JFT 1958 s. 345; *Hurwitz*: Kriminallet s. 568; *Krabbe* s. 230; *Strömberg* ss. 4—5; *Thornstedt* s. 21.

² *Corpus delicti* ei ole yksinomaan konfiskaatiosäännöstöön kuuluva käsite, vaikka sillä tässä säännöstössä onkin oma sisältönsä, vaan sitä on rikosoikeudessa — erityisesti kriminologiassa — käytetty useissa eri merkityksissä (ks. *Algreen—Ussing* s. 15 ja sen alav.) *Corpus delicti*llä on tarkoitettu rikoksen ulkonaista ilmenemismuotoa, esinettä, joka on merkinä rikoksesta tai joutunut tekemisiin rikoksen kanssa, sekä esinettä, joka on tehdyn rikoksen indisio. Niin ikään on *corpus delicti*llä ymmärretty määrätyn rikoksen kaikkien, niin objektiivisten kuin subjektiivistenkin, tosiseikkojen kokonaisuutta. Ks. *Strömberg* s. 127.

³ Ks. *Thornstedt* s. 22.

olleet suuntaa antavina. Näiden eittämättä oikeaan osuneiden huomautusten pohjalta on pidetty antoisampana konfiskaatiosäännösten tarkoituksen ottamista jakoperusteeksi.⁴ Kun kuitenkin konfiskaatiosäännöksen tarkoitus on useimmiten vaikea selvittää ja säännös tavallisesti palvelee useita eri tarkoituksia, ei tälläkään jakoperusteella saavuteta loogista ja selvää jakoa. Sen vuoksi ja kun on myönnettävä, että tieteisopissa vakiintunut jako on ollut yleensä pohjana konfiskaatiosäännöksiä laadittaessa ja kun säännösten tarkoituksen ottamista jakoperusteeksi ei todetuista syistä voida myöskään pitää onnistuneena, ei ole syytä luopua tieteisopissa hyväksytystä jaosta.⁵ Vaikkei konfiskatio tämän jaon eri ryhmissä olekaan sisällöltään erilainen eikä jaolla siten konfiskaation kannalta sinänsä ole mitään merkitystä, tekee tämä jako kuitenkin konfiskaatiosäännösten tarkastelun helpommaksi ja antaa enemmän selvyyttä esitykseen.

⁴ Ks. *Thornstedt* s. 22.

⁵ *Thornstedt* lausuu (s. 37) näistä jakoperusteista: »Det måste dock förutskickas, att alltför stora anspråk icke få ställas på vare sig den ena eller andra grupperingsmetodens resultat. Den heterogena karaktär, som framför allt det specialstraffrättsliga materialet har, gör alla systematiseringsförsök ytterst vanskliga.»

6 §. RIKOKSENTEKOVÄLINE (INSTRUMENTUM SCELERIS) KONFISKAATION KOHTENA

RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentissa säädetään rikoksen tekovälineen¹ menetyksi tuomitsemisesta: »Kun rikos on tapahtunut voidaan tekijälle tai sille, jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut kuuluva esine tai muu omaisuus, jota on käytetty rikoksen tekemiseen taikka joka on yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistettu tai hankittu, tuomita menetetyksi, vaikkei sellaista seuraamusta laissa olekaan rikoksesta erikseen säädetty.» Siteerattu lainkohta sisältää tekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen. Sen pohjalta voidaan ratkaista, mitä rikoksentekovälineellä oikeudessamme tarkoitetaan ja siten antaa perusta rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevien säännösten tarkastelulle.

Yleissäännöksen mukaan konfiskaatio objektina on »esine tai muu omaisuus», jota on käytetty rikoksen tekemiseen tai joka on tarkoitettu käytettäväksi rikoksen tekovälineenä. Yleissäännöksen esikuvana olleen Norjan, Tanskan ja Sveitsin rikoslain vastaavan säännöksen mukaan on konfiskaation objektina vain esine (Gjenstand, Genstand ja Gegenstand), joten näiden esikuvien soveltamisala konfiskaation objektin osalta on huomattavasti suppeampi kuin meidän yleissäännöksemme.²

¹ Tekoväline nimitystä käytetään tässä erityisesti korostamaan sitä seikkaa, että kysymys on esineestä tai oikeudesta, jota on käytetty tai joka on tarkoitettu käytettäväksi rikoksen tekemiseen.

² Ruotsin oikeuden osalta on todettava, että Ruotsin rikoslain 2 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan (samoin Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §:n mukaan) konfiskaation objektina on »vad som använts såsom hjälpmedel (apuneuvo, -keino) vid gärning, vilken i denna lag är belagd med straff». *Strahl* toteaa tästä, että rikoksen välikappaleena on siis pidettävä »föremål (esine, kohde) av vad slag som helst som använts såsom sådant hjälpmedel». Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 303. Ks. myös *Strömberg* s. 145 ss. ja *Thornstedt* s. 30. Ruotsissa on siis tulkittu säännöstä siten, että on katsottu sen koskevan vain esineitä, vaikka säännöksen sanamuodon mukaan tuntuisi mahdolliselta katsoa sen koskevan myös oikeuksia.

Koska oikeutemme mukaan esineinä varsinaisessa mielessä³ voidaan pitää vain aineellisia kappaleita, tarkoitetaan yleissäännöksissämme esineellä⁴ ihmistä ympäröivän luonnon rajoittamaa aineellista kappaletta,⁵ johon henkilöllä voi olla disponoimisvalta.⁶ Koska esineeksi on katsottava paitsi irtain myös kiinteä esine,⁷ on todettava, että myöskin kiinteistö tulee kysymykseen konfiskaation objektina.⁸

Esineen vastakohtaksi on yleissäännöksessä asetettu muu omaisuus, joka ei ole erityinen esine.⁹ Sillä tarkoitettaneen tässä vain henkilön varoja, mutta ei hänen velkojaan. Näin käsitettynä omaisuus on henkilön varallisuusosoikeuksien muodostama kokonaisuus.¹⁰ Varallisuusosoikeuksiin luetaan esineoikeudet, saa-

³ Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* ss. 151—152; *Wrede—Caselius* ss. 19—20; *Zitting—Rautiala* ss. 14—15; *Ekström*: Privaträttens allmänna läror. ss. 997—998.

⁴ Ihmisen nyrkki, jolla pahoinpitely tapahtuu, ei ole lain tarkoittama rikoksen tekemiseen käytetty väline, koska nyrkki ei ole esine. Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 151; *Zitting—Rautiala* s. 14; *Serlachius* II s. 186; *Salovaara*: Varkaus ss. 17—18. Vrt. 1734 vuoden rikoskaaren 11: 1 ja 2, 4: 1, 15: 1, 18: 3 ja 8, 20: 1 ja 5, 22: 5 sekä 23: 1.

⁵ Vrt. *Frank* ss. 74—75; *Kohlrausch—Lange* s. 117; *Leipziger Kommentar* s. 149.

⁶ Näin *Kivimäki—Ylöstalo* s. 151 ja *Wrede—Caselius* s. 20; *Zitting—Rautiala* s. 14. Vrt. *Ekström*: Privaträttens allmänna läror ss. 997—998.

⁷ Irtaimen ja kiinteän esineen välisestä erosta rikosoikeudessa ks. *Serlachius* II s. 186, *Forsman*: Särskilda brotten I s. 206 ja *Salovaara*: Varkaus s. 14 ss. Ks. myös *Frank* ss. 508—509, *Kohlrausch—Lange* s. 527 ja *Welzel* s. 288.

Rikosoikeudessa kiinteän ja irtaimen esineen välinen ero tehdään luonnollisen katsomustavan pohjalta. Voitaneen sanoa, että irtaimena esineenä rikosoikeudellisessa mielessä voidaan pitää jokaista esinettä, joka voidaan siirtää paikasta toiseen sen muuttumatta tämän johdosta toiseksi esineeksi. Vrt. *Wrede—Caselius* s. 26; *Zitting—Rautiala* s. 17 ss. Kiinteistön tarpeisto-esineitä, esim. unin peltejä ja lukon avainta on pidettävä irtaimina esineinä rikosoikeudellisessa mielessä. Ne voidaan konfiskoida, vaikka pääesinettä ei voitaisikaan tuomita menetetyn. Ks. *Leipziger Kommentar* s. 150.

⁸ Ks. *Leipziger Kommentar* s. 149. Vrt. KKO 1938 I 24: osakkeet, jotka oikeuttivat rikoksenteikijän käytössä olleen osakehuoneiston hallintaan, tuomittiin menetetyn valtiolle RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentissa lausutun periaatteen mukaisesti, koska osakehuoneistoa katsottiin käytetyn rikoksen tekemiseen.

⁹ Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 8; *Wrede—Caselius* s. 24; *Zitting—Rautiala* ss. 18—19; *Hakulinen*: Velvoiteoikeus s. 8.

¹⁰ Näin *Hakulinen*: Velvoiteoikeus s. 8. Näin myös *Wrede—Caselius* s. 24. *Wrede—Caselius* nimenomaan polemisoi sitä käsitystä vastaan, että omaisuus olisi kokoonpantu esineistä tai esineistä ja oikeuksista. *Kivimäki—Ylöstalo* (s. 153) katsoo kuitenkin, että omaisuus on »jollekulle kuuluvien esineiden ja oikeuksien kokonaisuus.» *Zitting—Rautiala* toteaa (ss. 18—19) »Kun sanotaan, että varallisuus muodostuu kiinteistä ja irtaimista esineistä sekä saamis- ja muista oikeuksista, niin tällöin tarkoitetaan omistusoikeutta kiinteisiin ja irtaimiin esineisiin eikä itse esineitä, sillä näitä ei voida rinnastaa saamis- ja muiden oikeuksien kanssa. Esine ja oikeus eivät näet ole rinnastuskelpoisia käsitteitä. Mutta omistusoikeus esineeseen on samalla tasolla kuin saamisoikeus ja näin ollen siihen rinnastettavissa.»

mis- eli velvoiteoikeudet ja immateriaalioikeudet.¹¹ Niin ikään on varallisuus-oikeuksien piiriin katsottu kuuluvaksi myös perintöoikeus.¹² Kun rikoslain 2 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan rikoksen tekovälineen asemesta ei sen arvoa voida konfiskoida ja tuomioistuimen on siis tuomittava tekoväline menetetyksi in specie on oikeudelta, jotta se voisi tulla konfiskaation objektina kysymykseen, vaadittava, että se voidaan sellaisenaan konfiskoida. Oikeuden tulee siis olla vapaasti luovutettavissa. Jos näin ei ole, kuten esim. henkilökohtainen vuokra-oikeus, ei oikeutta rikoksen tekovälineenä voida konfiskoida. Voitaneen siis sanoa, että omaisuudella tässä tarkoitetaan vaihtoarvoa omaavia, vapaasti luovutettavissa olevia oikeuksia.

Alkio on esittänyt sen mielipiteen, että puheena olevan yleissäännöksemme soveltamisala rajoittuisi vain sellaisten esineiden ja sellaisen omaisuuden menetyksi tuomitsemiseen, jotka eivät ole luvattomasti asianomaisen hallussa, ja että erityistä valmistamis-, hankkimis- ja hallussapitolupaa edellyttävien esineiden menettämisestä olisivat voimassa laissa hajallaan olevat erityissäännökset.¹³ Hän perustelee kantaansa sillä, että erityissäännösten mukaan konfiskaatioseuraamus on aina ja viran puolesta tuomittava ja että menetetyksi julistaminen tapahtuu riippumatta siitä, kuka esineen omistaa. Lisäksi hän korostaa, että erityissäännösten mukaan konfiskaatio tapahtuu jo sen perusteella, että esine on luvattomasti valmistettu, hankittu tai hallussapidetty, vaikka sitä ei muuten olisikaan käytetty rikoksen tekemiseen, johon se on tarkoitettu. Nämä perustelut osoittavat vain, että konfiskaatioedellytykset erityissäännösten mukaan ovat ankarammat ja laajemmat kuin yleissäännöksessä. Sen sijaan ne eivät osoita, että näissä erityissäännöksissä tarkoitettut esineet rikoksen tekemiseen käytettyinä eivät olisi yleissäännöksessä tarkoitettujen konfiskaation alaisia. Hallituksen esityksessä, jonka pohjalta yleissäännös tuli rikoslakiin otetuksi, todetaan nimenomaan säännöksen soveltamisalasta, ettei se aiheuta muutosta niihin rikoslain tai muiden lakien säännöksiin, joiden mukaan omaisuus erityisissä tapauksissa on määrätyn edellytyksin ja harkinnasta riippumatta — yleissäännöksen mukaan konfiskaatio on harkinnanvarainen — tuomittava menetetyksi.¹⁴ Tämä yleissäännös siis täydensi ja laajensi aikaisemmin vain erityissäännösten varassa olleen omaisuuden menettämisen kaikkia rikoksen tekovälineitä koskevaksi yleisseuraamukseksi. Näin ollen on siis myös yleissäännöstä sovellettava, ellei erityissäännös koske nimenomaan esineen käyttöä rikoksentekovälineenä

¹¹ Ks. *Ekström*: Privaträttens allmänna läror s. 172; *Wrede—Caselius* s. 9; *Kivimäki—Ylöstalo* ss. 21—22; *Hakulinen*: Velvoiteoikeus ss. 6—7; *Nyberg*, JFT 1937 ss. 141—142.

¹² Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 53; *Hakulinen*: Velvoiteoikeus s. 7.

¹³ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä ss. 261—262.

¹⁴ Ks. hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

ja tule siten spesiaalisäännöksenä yksin sovellettavaksi.¹⁵ Tämän vuoksi onkin katsottava, että konkurensin vallitessa konfiskaatiosäännösten välillä, molempia on sovellettava. Jos esim. rikoksentekijä on omistamallaan ampumaseella, jonka hallussapitämiseen hänellä ei ole asianomaista lupaa, surmaamisen aikomuksessa ottanut toiselta hengen, on ampumase tuomittava menetetyksi sekä sillä perusteella, että sitä on käytetty rikoksen tekemiseen, että sillä perusteella, että rikoksentekijällä on se luvattomasti hallussaan. Koska ampumaseen luvaton hallussapitoa koskeva konfiskaatiosäännös (L ampumaseista ja ampumatärpeistä 27. 1. 1933 (33/1933) 6 §) on ehdoton, ei tuomioistuimella konfiskaation suhteen ole harkintavaltaa. Tässä omaksuttu tulkinta rikoslain 2 luvun 16 §:n 3 momentin soveltamisalasta vastaa myös lain sanamuotoa. Säännös ei tee mitään eroa siinä, onko tekoväline luvallisesti vai luvattomasti hallussa. Rikoksen tekovälineenä tulee siis kysymykseen minkälainen esine tai vapaasti luovutettavissa oleva oikeus tahansa.¹⁶

Esinettä tai omaisuutta voidaan pitää tekovälineenä RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan vain siinä tapauksessa, että sitä on käytetty tai se ainakin on tarkoitettu käytettäväksi rikoksen tekemiseen. Ennen kuin voidaan ryhtyä käsittelemään kysymystä siitä, milloin esinettä tai omaisuutta on puheena olevan lainkohdan mielessä käytetty rikoksen tekemiseen tai milloin esineen tai omaisuuden voidaan katsoa hankitun tai valmistetun rikoksen tekemistä varten, on syytä todeta, mitä RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentissa tarkoitetaan rikoksen tekemisellä¹⁷ ja mikä on rikoksen teko-objekti ja sen merkitys tutkimuksemme kannalta.

Rikoksen tekemiselle on puheena olevassa lainkohdassa annettava, kuten *Honkasalo* on todennut, sen teknillistä käsitettä laajempi merkitys.¹⁸ Lainkohdan mukaan on rikoksen tekemistä kaikki se toiminta, mikä tosiasiallisesti

¹⁵ Ks. 2 § alav. 168.

¹⁶ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 103: »Instrumentum sceleris kan sprogligt forstaas som enhver Genstand, der tjener eller er bestemt til at tjene som Redskab for Udøvelsen af en forbryderisk Virksomhed.» Samoin *Strahl*: Om påföljder s. 303, joka katsoo rikoksentekovälineeksi »föremål av vad slag som helst som använts såsom sådant hjälpmedel.» Ks. myös *Thornstedt* s. 30.

¹⁷ Rikoksen tekemisen käsitteen selvittäminen ei suinkaan vielä ratkaise kysymystä siitä, onko jotain esinettä tai omaisuutta, jota on käytetty rikoksen tekemiseen, pidettävä rikoksen tekovälineenä. Kuten jäljempänä osoitetaan, voidaan esinettä tai omaisuutta, jota on käytetty rikoksen tekemiseen, pitää rikoksentekovälineenä vain siinä tapauksessa, että sen avulla on välittömästi ja erityisesti edistetty rikoksen suorittamista tai pyritty estämään rikoksen tai rikollisen iltituloa. Vrt. *Krabbe* s. 232; *Hurwitz*: Konfiskation ss. 104—105 ja *Kriminalret* s. 579; *Strömberg* ss. 146—147; *Strahl*: Om påföljder ss. 303—304, jotka eivät tällaista eroa tee.

¹⁸ Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 256. Näin on myös rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksemme esikuvana ollut Tanskan RL:n vastaavaa säännöstä *Hurwitz* tulkinnut. Ks. *Hurwitz*: *Kriminalret* s. 579.

on kuulunut rikoksen suorittamiseen. Rikosta ei sen mukaan voida katsoa alkaneeksi vasta silloin, kun sen tekijä aloittaa täytäntöönpanotoimen suorittamisen, eikä päättäneeksi jo silloin, kun teko täyttää tunnusmerkistön vaatimukset kaikissa suhteissa. Rikoksen tekemiseen on luettava sekä se toiminta, joka tekee täytäntöönpanotoimen mahdolliseksi tai helpottaa sitä, että myöskin se toiminta, joka tähtää rikoksella saavutetun mahdollisen tuloksen varmistamiseen. Rikoksen tekemisellä tarkoitetaan siis tässä kaikkea lain rangaistavaksi määräämää suhtautumista, jolla myötävaikutetaan rikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettujen seurausten¹⁹ syntymiseen ja rikoksella mahdollisesti saavutetun tuloksen varmistamiseen.

Rikoksen tekemisellä aiheutetaan seuraus, vaikkei sitä aina välttämättömästi mainita rikoksen tunnusmerkistössä. Jokaisella rikoksella on siis myös reaalinen, tekoon syy-yhteydessä oleva objekti, jossa puheena oleva seuraus saattaa ilmetä.²⁰ Tällä teon objektilla eli, kuten sitä yleisimmin kutsutaan, teko-objektilla tarkoitetaan rikoksen tunnusmerkistön edellyttämän suhtautumisen välitöntä tosiasiallista kohdetta.²¹ Teko-objekti ei koskaan voi olla rikoksen-

Ruotsin RL:n 2 luvun 17 §:n sanoja »Vad som använts såsom hjälpmedel vid gärning» (joita vastaavat Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §:n sanat »Vad som använts såsom hjälpmedel vid brott») tulkittaessa on rikoksentekevälineeksi (hjälpmedel) katsottu »allt vars användande vid brott ingår i brottsplanen». Ks. *Strömberg* s. 145 ss. *Strabl* toteaa (Om påföljder s. 303): »För att föremålet skall kunna anses ha använts som hjälpmedel måste dess användande emellertid ha ingått i det händelseförlopp vari brottet ingick och varit ägnat att främja brottet eller brottslingens förhåvanden med anledning av detta.»

Ks. myös Leipziger Kommentar s. 149.

¹⁹ Jokainen rikos aiheuttaa muutoksen syntymisen ulkoisessa maailmassa — oli pa muutos sitten aistimin havaittavissa tai ei. Tätä muutosta kutsutaan seuraukseksi. Ks. *Liszt—Schmidt* ss. 130—131; *Tulenheimo*: Luotto rikosoikeudellisena suojelusobjektina ss. 3—4, s. 22 alav. 2 ja ss. 86—87; *Salmiala*: Varsinaisesta osallisuudesta s. 36; *Maurach* s. 189. Mieli piteestä, jonka mukaan ns. tekorikoksiin (Tatdelikt) ei kuulu seurausta, joka olisi ominainen vain ns. seurasrikoksille (Erfolgsdelikt) ks. *Mezger* s. 96; *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 124. *Strömberg* hyväksyy myös jaon teko- ja seurasrikoksiin sekä lähtee tältä pohjalta käsittelemään rikoksentekevälinettä, ks. *Strömberg* ss. 108—109.

²⁰ Ks. *Tulenheimo*: Luotto rikosoikeudellisena suojelusobjektina s. 22 alav. 2 ja ss. 86—87; *Liszt—Schmidt* s. 130.

²¹ *Alanen* on (Objektiivisen vaaran käsite rikosoikeudessa s. 28) määritellyt teko-objektin seuraavasti: »Teko-objekti on legaalisen tunnusmerkistön mukaan rikoksen kohteena oleva konkreettinen, fyysillinen esine.» Samansisältöinen on myös *Honkasalon* ja *Anttilan* teko-objektista antama määritelmä. Ks. *Honkasalo*: Sikiönlähdettäminen s. 108 ja Yleiset opit I s. 165; *Anttila*: Loukatun suostumus ss. 9—10. *Tulenheimon* mukaan (ks. *Tulenheimo*: Luotto rikosoikeudellisena suojelusobjektina s. 87) teko-objektina voi olla »henkilöitä ja aineellisia esineitä, mutta myös aatteellisia esineitä.» Tällaisina aatteellisina esineinä *Tulenheimo* mainitsee (mts. 20) RL:n 18 luvun 2 §:n sukuoikeuden, 25 luvun 9 §:n vapauden, 38 luvun 3 §:n salaisuuden ja 42 luvun 7 §:n rauhan. *Reino Ellilä* toteaaakin (Liikenne rikosoikeus s. 14

tekoväline, sillä tekeminen kohdistuu juuri tuohon objektiin.²² Tästä huolimatta on tieteisopissa esitetty mielipiteitä, joiden mukaan teko-objektia eräissä tapauksissa olisi pidettävä rikoksentekovälineenä.²³ Tämä virheellinen päättelmä on johtunut siitä, että teko-objektia, silloin kun se on ollut rikoksen tunnusmerkistössä, on pidetty normin rikkomisen (rikoksen) tekovälineenä. Niinpä luvattomasti hallussa pidettyä ampuma-asetta on pidetty ampuma-aseen kieltävän normin (L ampuma-aseista ja ampumatarpeista 27. 1. 1933 (33/1933) 6 §) rikkomisen tekovälineenä.²⁴ Tämä on tietysti epäloogista, sillä eihän se voi olla tekoväline, johon tekeminen kohdistuu. Rikoksen teko-objekti ei voi vaihdella, koska sitä on aina tarkasteltava siltä näkökannalta, jolta, kuten *Tulenheimo* sanoo, »teko itse kvalifiseerautuu rikokseksi.»²⁵ Kun näin menetellään, niin on selvää, että ampuma-asetta on pidettävä teko-objektina.²⁶

Teko-objekti ilmenee aina rikoksen tunnusmerkistöstä. Se on joko siinä nimenomaan mainittu tai se käy ainakin välillisesti ilmi siitä. Ensiksi mainitussa tapauksessa voidaan sanoa, että teko-objekti on rikoksen tunnusmerkki.²⁷

Rikoksentekovälineen ja teko-objektin erottaminen toisistaan ei käytännössä yleensä tuota vaikeuksia. Ennen kuin esimerkkien valossa ryhdytään tar-

alav. 2), että teko-objektin määritelmä, joka rajoittaa teko-objektin alan vain fyysisiin esineisiin on liian ahdas. Tähän on yhdyttävä. Teko-objektina voi olla aineellisen esineen ja oikeuden lisäksi paitsi ihminen myös vain olotila. Esim. RL:n 43 luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua juopumusrikoksen teko-objektina täytyy katsoa olevan sen olotilan, jossa juopunut aiheuttaa häiriötä ja pahennusta.

Teko-objektista ks. *Tulenheimo* mts. 13 ss. ja s. 83 ss.; *Reino Ellilä* mts. 14 alav. 2; *Metzger* s. 188 s.; *Maurach* s. 171; *Leipziger Kommentar* s. 152; *Sina* ss. 55—57.

Metzger ja *Honkasalo* katsovat, ettei ns. tekorikoksissa ole teko-objektia. Ks. *Metzger* s. 188 ja *Honkasalo*: Yleiset opit I s. 165. Todettakoon, että *Honkasalon* (mts. 124) tekorikoksena pitämän RL:n 33 luvun 11 §:ssä kriminalisoidun teon teko-objektina on pidettävä piha-maata, peltoa, niittyä tai istutusta.

²² *Hurwitz* (*Kriminalret* s. 583) toteaa, ettei teko-objektia kielellisesti saati sitten loogisesti voi pitää rikoksentekovälineenä. Samoin myös *Strömberg*, ks. s. 111; *Andenæs*: *Strafferett* ss. 367 ja 473; *Nybergh*, *JFT* 1958 s. 346; *Seeler* ss. 48—49 ja 56.

²³ Ks. *Köbner* ss. 9—10; *Goldschmidt*; *VDA* IV s. 448; *Baumann* s. 94; *Hafter* s. 415; *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 311 erityisesti alav. 3.

²⁴ Ks. *Köbner* s. 10; *Hafter* s. 415 ja *Baumann* s. 94.

²⁵ Ks. *Tulenheimo*: Luotto rikosoikeudellisena suojelusobjektina ss. 13—14. Teko-objekti voi vaihdella riippuen siitä, miltä kannalta asiaa tarkastellaan. *Tulenheimo* esittää tästä seuraavan esimerkin: »Jos isä kieltää poikaansa käyttämästä määrättyä veistä, mutta poika sen siitä huolimatta tekee, leikatakseen veitsellä leipää, on veitsi pojalle välikappale, leivän ollessa teon objekti, mutta isälle teon objekti on veitsi.» Esimerkin johdosta on kuitenkin todettava, että jos pojan tekoa tarkastellaan isän kiellon kannalta, josta sitä ensi sijassa tässä tapauksessa on katsottava, on pojanakin teon objektina veitsi.

²⁶ Rikoksentekovälineenä sitä ei pidä *Maurach* s. 651.

²⁷ Ks. *Tulenheimo*: Luotto rikosoikeudellisena suojelusobjektina ss. 19—22.

kastamaan rikosten tekovälineitä ja teko-objekteja, on syytä todeta, että rikos voidaan tietysti tehdä myös ilman, että esineitä tai omaisuutta käytetään välineinä sen suorittamiseen. Esim. vaikean ruumiinvamman aiheuttaminen ja jopa surmaaminen voi tapahtua esittämällä törkeitä uhkauksia tai huudolla pelästyttämällä.

Rikoslain mainittakoon esimerkkeinä seuraavat rikokset:

Rikoslain 16 luvun 11 a §:ssä tarkoitettussa rikoksessa on vain teko-objekti, nimittäin ampuma-, terä- tai lyömäase taikka muu väkivallan teon välikappale. Aktiivisessa lahjomisessa (RL 16: 13) teko-objektina on sekä virkamies että lahjoma tai muu oikeudeton hyvike. Sen sijaan on passiivisen lahjomisen (RL 40: 1) teko-objektina, jos virkamies ottaa tai edustaa itselleen lahjoman tai mainitun hyvikkeen, lahjoma tai sanottu hyvike. Jos taas virkamies vaatii lahjomaa tai hyvikettä, on teko-objektina se, jolta vaaditaan. Mikäli vaatimus johtaa lahjoman tai hyvikkeen vastaanottamiseen, on teko-objektina kuitenkin sekä se, jolta lahjomaa vaaditaan, että lahjoma tai hyvike. Surmaamisrikoksissa (RL 21: 1 ja 2) ja pahoinpitelyrikoksissa (RL 21: 4, 5, 11 ja 12) on teko-objektina ihminen ja tekovälineinä se esine tai omaisuus, jolla surmaaminen tai pahoinpitely on suoritettu (esim. ampuma-ase, puukko tai muu astalo). Myrkyttämisessä (RL 21 luv. 7 §:n 1 ja 2 mom.) on teko-objektina ihminen ja tekovälineenä myrkky tai muu sellainen vaarallinen aine. Myrkyttämisen valmistelussa (RL 21 luv. 7 §:n 3 mom.) on sen sijaan teko-objektina myrkky tai muu sellainen vaarallinen aine ja tekovälineinä esim. mainittujen aineiden valmistusvälineet.²⁸ Aseen nostamisessa toista vastaan (RL 21 luv. 13 §:n 2 mom.) on teko-objektina ase tai hengenvaarallinen astalo.²⁹ Kaksintaistelussa (RL 23: 1) on teko-objektina vastustaja ja tekovälineinä esim. miekat tai pistoolit. Anastusrikoksissa (RL 28: 1 ja 2, 29: 1 ja 2 sekä 30: 1) on teko-objektina tavara tai raha ja tekovälineinä esim. väärät avaimet, tiirikat, sorkkaraudat ym. Petoksesta (RL 36: 1) teko-objektina on erehdytetty ja tekovälineenä se esine tai omaisuus, jolla ilmennetään valheellinen asianlaita. Arkistoasiakirjan väärennyksessä (RL 36: 3) on teko-objektina arkistoasiakirja ja tekovälineinä väärentämiseen käytetyt esineet.³⁰ Jos rikos on kvalifisioitu ja arkistoasiakirjaa siis käytetty, on arkistoasiakirja sekä teko-objekti että rikoksentekoväline. Toimittusasiakirjan väärennyksessä (RL 36: 4) ja yksityisen asiakirjan väärennyksessä

²⁸ Ks. *Strahl*: Om påföljder ss. 304–305.

²⁹ Näin *Strahl* (Om påföljder s. 305), joka tulkitessaan Ruotsin RL:n vastaavaa säännöstä (14:15, ks. myös Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 4 luv. 5 §) toteaa, ettei hengenvaarallista asetta voida katsoa käytetyn rikoksentekovälineenä, koska »brottet enligt 14:15 består i handhavande av vapnet på vist sätt, icke i att något resultat åstadkommes med hjälp av vapnet.»

³⁰ *Alanen* (Objektiivisen vaaran käsite rikosoikeudessa s. 29) katsoo, että rikoslain 36 luvussa mainittujen väärennysrikosten teko-objektina on asiakirja.

(36: 5) on teko-objektina se, jolle asiakirja on esitettävä, ja tekovälineenä väärä asiakirja. Raharikoksen valmistelun (RL 37: 6) teko-objektina on leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan mukaamiseen, väärentämiseen tai vajentamiseen erikoisesti sovelias esine ja tekovälineinä esim. sanotunlaisen esineen valmistusvälineet.³¹ Salakuljetuksessa (RL 38: 12 ja 13) on teko-objektina salakuljetettu tavara ja tekovälineinä mm. ajoneuvot, joilla salakuljetus tapahtuu.³² RL:n 42 luvun 5 a §:ssä tarkoitetuissa rikoksissa on teko-objektina joko virkapuku, joka ei vastaa kantajan arvoa tai tointa, ritari- tai muu kunniamerkki, jonka käyttämiseen kantaja ei ole oikeutettu, siviilihenkilön ilman lupaa käyttämä sotilaspuuku tai henkilö tai viranomainen, jos virkapukua tai kunniamerkkiä on käytetty harhaan johtamisen tarkoituksessa. Tällöin tekovälineenä on pidettävä virkapukua tai kunniamerkkiä.³³ RL:n 43 luvun 4 §:ssä kriminaalisoidun teon objektina on 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa huone tai paikka, jossa uhkapeliä harjoitetaan, ja 3 momentissa mainituissa tapauksissa uhkapeli ja tekovälineenä pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara, joka ei ole pelipanokseen sisältyvää pelivoittoa. RL:n 44 luvun 19 §:ssä tarkoitetuissa rikoksissa on vain teko-objekti, nimittäin tiirikka tai avain.

Rikoslain ulkopuolelta voidaan esimerkkeinä teko-objektista ja rikoksen tekovälineestä mainita väkijuomarikoksen (VäkijuomaL 61, 62, 63, 65 ja 66 §) osalta teko-objektina luvottomasti valmistettu, salakuljetettu, hallussapidetty tai myyty väkijuoma ja tekovälineinä mm. »viinatehdas» ja salakuljetukseen käytetty ajoneuvo. Liikennenerikosoikeuden alalta mainittakoon, että moottoriajoneuvoa on pidettävä teko-objektina sekä silloin, kun sitä kuljettaa henkilö, jolla ei ole asianmukaista ajolupaa, että silloin, kun kuljettaja on juopunut tai alkoholin tai muun huumausaineen vaikutuksen alainen, (ks. TieliikenneL 29. 3.1957 (143/1957) 5 ja 8 §).³⁴ Jos sen sijaan on kysymys liikenneapaosta (TieliikenneL

³¹ RL:n 37 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan on saman luvun 6 §:ssä mainittu esine, jota on aiottu käyttää rikoksen tai arvopaperin mukaamiseen tai väärentämiseen tahi metallirahan vajentamiseen, tuomittava menetetyksi. Se oikeuttaa siis konfiskoimaan raharikoksen valmistelun teko-objektin, mihin RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentti ei suo mahdollisuutta. *Honkasalo* ei kiinnitä huomiota tähän eroavaisuuteen, ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 251.

³² Ks. *Salmiala*, JFT 1926 s. 219, *Nyberg*, JFT 1958 s. 345; *Strömberg* s. 109; *Strahl*: Om påföljder s. 305; *Hurwitz*: Kriminalret s. 583 ja Konfiskation s. 103 alav. 4; *Krabbe* s. 230; *Andenæs*: Strafferett s. 473; *Kohlrausch—Lange* s. 117; *Leipziger Kommentar* s. 152.

³³ Toisin *Strahl* (Om påföljder s. 305), joka katsoo, ettei virkapukua, jota on käytetty harhaanjohtamisen tarkoituksessa (Ruotsin RL:n 10: 14, vrt. Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 17: 15), voida rikoksentekovälineenä tuomita menetetyksi, koska »brottet bestod i bärande av uniformen och denna är därför icke hjälpmiddel vid brottet.» Ei voida sanoa, että rikos käsittää pelkästään virkapuvun käyttämisen, koska virkapukua käytetään nimenomaan toisen harhaanjohtamiseksi. Se on siis tekoväline, jolla harhaanjohtaminen tapahtuu.

³⁴ *Honkasalo* (DL 1956 s. 257) päätyy siihen lopputulokseen, ettei moottoriajoneuvoa tahallisen liikennenerikoksen perusteella voida konfiskoida, ja perustelee kantaansa sillä, että

3 §), on teko-objektina pidettävä liikenneonnettomuuden aiheuttamaa olotilaa ja tekovälineenä esim. ajoneuvoa, jolla liikennepakoon syyllistynyt poistuu onnettomuuspaikalta.³⁵

Edellä todettiin, että rikoksen teko-objektia ei voida pitää rikoksentekovälineenä, koska tekeminen kohdistuu juuri tuohon objektiin. Jotta siis voitaisiin sanoa, että esinettä tai omaisuutta on käytetty rikoksen tekemiseen, on vaadittava, että sitä on käytetty »työvälineenä» rikoksen suorittamiseen ja sen avulla saavutettu rikoksen aiheuttama seuraus. RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentti ei sisällä tarkempia määräyksiä siitä, millaista esineen tai omaisuuden käyttämisen rikoksen tekemisessä tulisi olla, jotta esinettä tai omaisuutta voitaisiin sanoa käytetyn rikoksen tekemiseen. Kun rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskeviin erityissäännöksiin sen sijaan sisältyy määräyksiä siitä, milloin esinettä on katsottava käytetyn rikoksen suorittamiseen, voidaan johtoa nyt puheena olevassa suhteessa etsiä näistä spesiaalisäännöksistä.

RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan kuljetusneuvo, juhta ja alus on tuomittava menetetyiksi kahdessa tapauksessa, nimittäin ensiksi, jos mainittujen kuljetus-

konfiskaatio vallitsevan käsityksen mukaan tuskin voi tulla kysymykseen. *Reino Ellilä* (Liikenne-rikosoikeus s. 181) toteaa: »— että oikeuskäytäntömme ei ole tiettävästi milloinkaan tuominnut rattijuopon käyttämää moottoriajoneuvoa menetetyksi, joten tämän mukaisesti lienee tavanomaisoikeudellisella voimalla tullut vahvistetuksi, ettei rikoslain 2 luvun 16 §:n sanontaa »jota on käytetty rikoksen tekemiseen» voida ulottaa soveltumaan moottoriajoneuvon kuljettajan juopumuksesta eli rattijuoppoudessa käytettyyn ajoneuvoon. Ei voitane näin ollen yksistään lainlukkinnan avulla päätyä oikeuspoliittisesti tehokkaampaa pidäkettä merkitsevään konfiskointiin.» *Reino Ellilä* päättyy samaan lopputulokseen po. asiassa kuin *Honkasalo*, mutta perustelee (ks. emt. s. 184) kantaansa sillä, ettei moottoriajoneuvon konfiskointi RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin nojalla ole sopusoinnussa oikeasuhtaisuuden periaatteen kanssa, joka on lausuttu julki em. lainkohdan vuoden 1932 muutoksen perusteluissa. Näiden perustelujen mukaan (ks. Hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville) ehdotettiin konfiskaation jättämistä tuomioistuimen harkintaan sen estämiseksi, ettei menettämisseuraamus, johtuen rikoksentekovälineen arvosta tehtyyn rikokseen verrattuna, tulisi kohtuuttomaksi ja raskaammaksi kuin itse rangaistus.

»Ingen torde kunna påstå annat än att vid rattifylleri och grov vårdslöshet i trafik motorfordon »använts såsom hjälpmedel vid gärningen» såsom det heter i 2 kap. 17 § strafflagen. Fordonet utgör till och med en nödvändig förutsättning för att dessa brott skola kunna begås,» kirjoittaa *Sjögren* (SvJT 1956 s. 123) todeten kuitenkin, että Ruotsin RL:n 2:17 soveltuu ainoastaan rikoslain rangaistussäännösten ohella käytettäväksi eikä siis tule kysymykseen liikenne-rikoksissa. *Strablin* (Om påföljder s. 305) mielpiteen mukaan ei ajoneuvoa tahalliseksi liikenne-rikoksessa voida katsoa edes rikoksentekovälineeksi, koska »brottet just består i användandet.» *Strabl* huomauttaa (mts. s. 305 alav. 7), »att en regel som helt allmänt tillåte förverkande av föremål varmed tagits befattning som är straffbelagd skulle vara mycket vittgående; ex.: bil som framförts med för hög hastighet.»

Rikoksentekovälineenä eivät moottoriajoneuvoa po. tapauksissa pidä myöskään *Kohlrausch*—*Lange* s. 117; *Welzel* s. 222; *Maurach* s. 651; Leipziger Kommentar s. 152.

³⁵ Ks. *Kohlrausch*—*Lange* s. 117; *Welzel* s. 222.

välineiden pääasiallisena kuormana tai lastina on tullinalaista taikka tuonti- tai vientikiellon alaista tavaraa, ja toiseksi, jos kuljetusvälineitä on käytetty pääasiallisesti tullimaksun kavaltaamista tai salakuljetuksen harjoittamista taikka näin maahan tuodun tavarankuljettamista tarkoittavaan matkaan. Vastaavan sisältöinen säännös on myös VäkijuomaL:n 78 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja ValtuusRL:n 7 §:n 1 momentissa.

Ensiksi mainitussa tapauksessa menettäminen on seuraamuksena kuljetusvälineiden käyttämisestä matkaan, jolla niiden pääasiallisena kuormana tai lastina on ollut rikollisesti kuljetettu tavara. Miten on sitten ratkaistava kysymys siitä, milloin kuljetusvälineiden pääasiallisena kuormana tai lastina on rikollisesti kuljetettu tavara? Johtoa tämän seikan arvostelemiselle saadaan VäkijuomaL:n 78 §:n 2 momentista, jonka mukaan määräävänä ei ole yksinomaan tavarankain paino ja tilavuus, vaan ennen kaikkea arvo.³⁶ Sanotun lainkohdan mukaan on rikollisesti kuljetetun tavarankain ja muunkain kuorman tai lastin välinen suhde määräävä ratkaistaessa kysymystä siitä, onko pääasiallisena kuormana tai lastina pidettävä luvottomasti kuljetettua tavaraa.³⁷ Muunkain kuorman tai lastin arvoa määrättäessä ei lainkohdan mukaan saa ottaa huomioon rikollisen kuljetuksen yhteydessä kuljetettua rahaa, jaloja metalleja, jalokiviä, arvoesineitä, arvopapereita tai muuta niihin verrattavaa. Rikollisesti kuljetetun tavarankain arvoa ei kuitenkaan yksin ole katsottu määrääväksi ratkaistaessa kysymystä kuljetusvälineen pääasiallisesta kuormasta tai lastista. Jos nimittäin rikollisesti kuljetetun tavarankain määrä on niin suuri, että on perusteltua aihetta katsoa muunkain lastin tarkoittavan vain sen tai kuljetusvälineen suojaamista, on puheena olevan lainkohdan mukaan rikollisesti kuljetettavana oleva tavara katsottava pääasialliseksi lastiksi. VäkijuomaL:n 78 §:n 2 momentista ilmeneviä kuorman tai lastin arvosteluperusteita voidaan säännösten yhtäläisyyden vuoksi soveltaa myös RL:n 38 luvun 15 §:n ja ValtuusRL:n 7 §:n nojalla ratkaistaessa, onko rikollisesti kuljetettu tavara kuljetusvälineen pääasiallisena kuormana tai lastina.³⁸

Jälkimmäisessä tapauksessa riittää kuljetusvälineen menetetyksi tuomitsemiseen, että sitä on käytetty pääasiallisesti rikollista kuljetusta tarkoittavaan matkaan. Vuoden 1926 valtiopäivillä käsiteltäessä RL:n 38 luvun 15 §:n muuttamista tarkoittavaa lakiehdotusta lakivaliokunta mietintönsä (n:o 2) mukaan

³⁶ Vrt. myös L säännöstelyrikosten rankaisemisesta 30. 12. 1943 (1064/1943) 5 §:n 4 momentti sellaisena kuin tämä lainkohta oli 29. 6. 1945 annetussa laissa.

³⁷ Ks. Pitkänen s. 52. Pitkäsen mukaan puheena olevan lainkohdan säännös on aiheutunut siitä, että salakuljettajat suojatakseen kuljetusvälineensä menetetyksi tuomitsemisen varalta ottivat säännöllisesti kulkuneuvoon väkijuomien ohella jotain vähäarvoista, mutta tilaa vaativaa tavaraa ja ihmisiä. Jos sitten kulkuneuvo joutui takavarikoiduksi, saivat he sen vapaaksi, koska väkijuomia ei voitu pitää pääasiallisena lastina.

³⁸ Näin *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 266.

jäi epätietoiseksi siitä, mitä lakiehdotuksessa tarkoitetaan sillä, että kuljetusvälinettä oli käytetty pääasiallisesti rikollista kuljetusta tarkoittavaan matkaan, ja esitti tällä perusteella säännöksen jättämistä pois. Lakivaliokunta totesi nimenomaan, että menettäminen ei voinut olla seurauksena vielä siitä, että kuljetusneuvot, juhta tai alus olivat matkalla ottamaan luvattonta tavaraa, koska silloin ei vielä ollut tapahtunut edes rikoksen yritystä.³⁹ Suuri valiokunta puolestaan asiaa perustelematta asettui (mietintö n:o 16) tältä osin myös perustelemattoman hallituksen esityksen kannalle, ja säännös sisältyi sitemmin voimaan tulleeseen lakiin. Voidaan siis kysyä millaisiin tapauksiin tämä säännös on tarkoitettu sovellettavaksi. Oikeuskäytännöstä on löydettävissä vastauksia tähän kysymykseen. Säännöksen nojalla on tuomittu menetetyksi väkijuomien kuljetuksessa käytetty auto, jolla ei ole kuljetettu väkijuomia, mutta joka on toiminut ns. karkiautona, tiedustelijana, jonka tehtävänä on ollut ottaa selvää, ovatko viranomaiset mahdollisesti suorittamassa ylläkkötarkastusta.⁴⁰ Samoin on tuomittu menetetyksi alus, jota on käytetty väkijuomain luvattomasti maahan tuonnin edistämistä tarkoittavaan matkaan.⁴¹ Tätä säännöstä voitaneen soveltaa myös silloin, kun rikollisesti kuljetettavana oleva tavara vie vain vähäisen osan lastaustilasta eikä muuta lastia ole. Arvovertailu ei tällöin tule kysymykseen eikä voida sanoa, että rikollisesti kuljetettavana oleva tavara olisi pääasiallisena lastina.⁴² Tällöin olisi kiinnitettävä huomiota paitsi rikollisesti kuljetettavana olevan tavarain painoon⁴³ myös sen kuljetuskustannusten ja arvon väliseen suhteeseen. Jos tavarain paino on pieni ja kuljetuskustannukset sen arvoon nähden suhteettoman suuria, ei olisi aihetta pitää kuljetusvälinettä rikoksentekevälineenä.⁴⁴

Näiden edellä selostettujen erityissäännösten mukaan voidaan siis sanoa rikoksen tekemiseen käytetyn ajoneuvon menetetyksi tuomitsemisen tulevan kysymykseen vain siinä tapauksessa, että sen avulla on välittömästi ja erityisesti edistetty rikoksen suorittamista, varmistettu teon onnistumista tai ainakin pyritty estämään rikoksen ilmituloa tai rikollisen kiinnijoutumista. Tämän näistä

³⁹ Näin myös KKO 1937 II 225.

⁴⁰ Ks. KKO 1929 II 244, 1930 II 280 ja 1935 II 93.

⁴¹ Ks. KKO 1929 II 137 ja 1935 II 111.

⁴² Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 267.

⁴³ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 267.

⁴⁴ Vuokra-autoilijan, joka oli autollaan eri henkilöille noutanut alkoholiliikkeen myymälästä väkijuomia ja ottanut tästä toiminnastaan korvausta kyyti- ja kuljetusmaksujen muodossa, ei ole katsottu käyttäneen autoaan pääasiallisesti väkijuomain hankintaa tarkoittavaan matkaan, koskei autoa ole tuomittu menetetyksi. Ks. KKO 1956 II 83. Ks. myös KKO 1939 II 407 ja 1956 II 82. Kyseisessä tapauksessa VäkijuomaL:n 78 §:n 1 momentin 4 kohta lex specialiksena sulkee pois RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin soveltamismahdollisuuden. Vrt. *Reino Ellilä*: Liikennerikosoikeus s. 178 ja s. 183 alav. 15.

erityissäännöksistä ilmenevän periaatteen voidaan katsoa olevan voimassa myös RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin tulkintaohjeena. Esinettä tai omaisuutta, jota on käytetty rikoksen tekemiseen, voidaan siis RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan pitää rikoksentekevälineenä vain siinä tapauksessa, että sen avulla on välittömästi⁴⁵ ja erityisesti edistetty rikoksen suorittamista, varmistettu teon onnistumista tai pyritty estämään rikoksen ilmituloa tai rikollisen kiinnijoutumista.⁴⁶

Tuskin kukaan edes saattaa asettaa epäilyksenalaiseksi, että rikoksentekeijän vaatteita, jotka ovat olleet hänen yllään rikosta tehtäessä, voitaisiin yleensä pitää rikoksentekevälineinä.⁴⁷ Ainoastaan siinä tapauksessa, että vaatteita on käytetty harhaan johtamiseksi tai rikoksentekeijän kiinnijoutumisen ehkäisemiseksi,

⁴⁵ Ks. *Frank* s. 75; *Köbner* s. 11; *Tolkiemit* s. 25; *Seeler* ss. 47—48; *Leipziger Kommentar* ss. 151—152. Toisella periaatteellisella kannalla *Strömberg* (s. 108), joka katsoo, että esinettä on pidettävä rikoksentekevälineenä siinäkin tapauksessa, että sen avulla vain välillisesti on aiheutettu rikos.

Oikeuskäytännön osalta ks. KKO 1945 II 137. Tässä ratkaisussaan KKO on tuominnut menetetyiksi väkijuomain valmistukseen käytettyinä esineinä mm. kirveen sekä viinapannun ja piippujen juottamiseen käytetyn kolvin. Ylin oikeusasteemme on siis asettunut sille kannalle, että rikoksentekevälineenä on pidettävä sellaistaakin esinettä, jonka avulla vain välillisesti on aiheutettu rikos. Kun KKO:n tulkinnalle ei voida saada tukea sen enempää väkijuomaL:n 78 §:stä kuin RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentistakaan, joita on tulkittava suppeasti, ei sen kantaa voida pitää oikeana.

RL:n 2 luvun 17 §:ssä, joka on painovapausrikosten konfiskaatiota koskeva yleissäännös, on konfiskaatio ulotettu koskemaan myös esineitä (laatat ja kaavat), joita vain välillisesti on käytetty rikoksen tekemiseen. Konfiskaatiosäännöstä on pidettävä painovapausrikosten erikoisluonteesta johtuvana poikkeussäännöksenä. Ks. ss. 157—158.

⁴⁶ *Hurwitz*: (Kriminalret s. 579) kirjoittaa rikoksentekevälineen käsitteestä: »Derimod må bestemmelsen formentlig undergives en indskrænket fortolkning i den retning, at kun redskaber, hvis benyttelse — eller påtænkte benyttelse — har en nogenlunde nær sammenhæng med det strafbare forholdes iværksættelse og ikke blot med fjernere forberedelseshandlinger, bør kunne gøres til genstand for konfiskation. Redskaber, der er anvendt efter, at den strafbare virksomhed er bragt fuldstændig til afslutning, altså ikke blot er fuldblundet i teknisk forstand, og hvis efterfølgende benyttelse ikke har været en forudsætning for med held at kunne gennemføre det kriminelle forehavende, kan ikke konfiskeres med hjemmel i den her omhandlede bestemmelse.» Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation s. 103 ss. *Strabl* (Om påfølger s. 304) toteaa samasta asiasta: »För att få en tillfredställande begränsning torde man böra fordra, att användande av föremålet ingick i brottsplanen eller, kanske tydligare uttryckt, att brottslingen lade vikt vid dess användande såsom ett medel för sitt brottsliga ändamål.» Näin myös *Beckman—Bergendal—Strabl* s. 73: »med hjälpmedel här avses allt, vars användande vid brott ingår i brottsplanen.» Ks. vielä *Strömberg* s. 146: »såsom hjälpmedel vid brott får man betrakta ett föremål, även om den brottslige begagnat det endast för att mera riskfritt kunna utföra brottet eller för att trygga resultatet av detta.» *Thornstedt* määrittelee rikoksentekevälineen seuraavasti: »Med hjälpmedel avses allt, som kommit till användning vid den brottsliga gärningen.» Ks. *Thornstedt* ss. 30—31. Ks. myös *Baumann* s. 97.

⁴⁷ *Strabl*: Om påföljder s. 304; *Strömberg* s. 146.

voidaan niitäkin pitää rikoksentekovälineinä. Näin on esim. laita virkapuvun, jota on käytetty erehdyttämisen tarkoituksessa, naamion tai sellaisena pidetyn huivin, jota on käytetty tuntemisen tai identifioimisen estämiseksi, samoin kuin käsineiden, joita on pidetty kädessä, jottei sormenjälkiä jäisi rikospaikalle. Jos pahoinpitely on tapahtunut nyrkiniskuin ja pahoinpitelijällä on ollut käsineet kädessään, ei käsineitä voida pitää rikoksentekovälineinä, ellei niitä ole lyöntien tehostamiseksi erityisesti muokattu tai niiden alla ole nyrkkirautaa ja käsineitä käytetty pitämään nyrkkirautaa kädessä tai estämään sen havaitsemisen. Rikoksentekovälineenä ei liioin voida pitää tiirikan valmistamiseen käytettyjä työkaluja, koska niitä ei ole välittömästi käytetty rikoksen tekemiseen.⁴⁸ Moottoriajoneuvoa ei myöskään voida pitää rikoksentekovälineenä yksinomaan siitä syystä, että rikoksentekijä on sillä kulkenut rikoksentekopaikalle,⁴⁹ ellei esim. ole kysymyksessä ajoneuvo, jota rikoksentekijä yksinomaan tai pääasiallisesti käyttää rikollisen toimintansa tehostamiseen tai joka mainitusta syystä on panssaroitu tai varustettu konetuliaseella, kiikarilla tai radiopuhelimella.⁵⁰ Jos moottoriajoneuvossa viedään rikospaikalle esim. murtovälineet ja ajoneuvon käyttäminen tähän matkaan on välttämätöntä murtovälineiden painon takia tai rikoksen ennenaikaisen ilmitulon välttämiseksi, on moottoriajoneuvoa pidettävä rikoksentekovälineenä. Niin ikään rikoksentekovälineenä on pidettävä esim. ampuma-asetta, jolla uhkaamalla ryöstö suoritetaan. Rikoksentekovälineenä ja rikoksen välinen syy-yhteys saattaa siis olla paitsi fyysinen myös psyykinen.⁵¹ Rikoksentekoväline on myöskin ajoneuvo, jolla varastettu tavara kuljetetaan pois rikoksentekopaikalta, jos voidaan sanoa, että sitä pääasiallisesti on käytetty rikolliseen kuljetukseen.⁵² Sen sijaan ei rikoksentekovälineenä voida pitää ajoneuvoa vain sillä perusteella, että rikoksentekijä poistuu tai pakenee sillä

⁴⁸ Ks. *Frank* s. 75; *Leipziger Kommentar* s. 152. Periaatteellisesti toisella kannalla *Strömberg*, ks. s. 108. Ks. myös KKO 1945 II 137.

⁴⁹ Näin myös *Honkasalo*, DL 1956 s. 256 ja *Leipziger Kommentar* s. 152. *Beckman—Bergendal—Strablin* mukaan (s. 75) on myös tällaista ajoneuvoa pidettävä rikoksentekovälineenä. Näin myös *Strömberg* s. 146.

⁵⁰ Ks. *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 183; *Ellilä* toteaa: »Jos jokin rikosliiga hankkii itselleen auton vartavasten vain siinä tarkoituksessa, että sillä voidaan esim. murtovarkaus-sarjoja harjoittaessaan nopeasti siirtyä valtakunnan äärestä toiseen, jopa ulkomaillekin rikollista toimintaa nykyaikaisessa liikkuvan rikollisuuden muodossa harjoittamaan, niin ei oikeustajuntakaan vastustane sitä, että rikollisilla matkoilla kulkuvälineen muodostanut auto julistetaan RL 2: 16^a:n nojalla menetetyksi.»

⁵¹ Ks. *Strömberg* s. 108; *Tolkiemit* s. 25; *Seeler* s. 48 alav. 20.

⁵² Moottoriajoneuvoa, jota on käytetty apuvälineenä varastetun tavaran kuljettamiseksi pois rikospaikalta, pitää *Honkasalo* rikoksentekovälineenä. Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 256. Samalla kannalla *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 183, *Hurwitz*: Kriminalret s. 579, *Strömberg* s. 146 ja *Kohlrausch—Lange* s. 117. Toisella periaatteellisella kannalla *Skeie*: Strafferted ss. 358—359 ja *Welzel* s. 222.

rikoksentekopaikalta.⁵³ Kuitenkin on ajoneuvoa, jolla liikennepakoon syyllistytvä poistuu onnettomuuspaikalta, pidettävä rikoksentekovälineenä, koska voidaan sanoa, että rikoksentekijä käyttämällä ajoneuvoa on toteuttanut rikoksen tunnusmerkistön olemuksen, poistumisen onnettomuuspaikalta.⁵⁴ Rikoksentekovälineeksi on katsottava myös rikoksen avunantajan käyttämä merkinantolaitte, esim. taskulamppu tai pilli, jolla hän ilmoittaa otollisen tilaisuuden tulleen rikoksen tekemiseen tai antaa hälytysmerkin poliisien yllättäen saapuessa rikospaikalle. Yllyttäjän rikoksentekovälineenä on usein lahjoma tai muu taloudellista laatua oleva hyvike, jota hän käyttää välineenä taivuttaessaan tai viettellessään toista rikokseen.

On myös väitetty, ettei laadullisesti tai määrällisesti vajaanmittaista esinettä, jolla petosrikoksen tunnusmerkistö on toteutettu, voitaisi pitää rikoksentekovälineenä, koska tällaisten esineiden menetetyksi tuomitseminen johtaisi siihen epätydyttävään tulokseen, että tuomittaisiin menetetyksi esine, joka rajoittaa saajansa vahinkoa.⁵⁵ Tällaisen poikkeuksen tekemiseen ei meidän oikeutemme osalta ole aihetta, koska RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan rikoksen johdosta vahingonkorvaukseen oikeutetulla on oikeus rikoksentekovälineen arvosta saada vahingonkorvaus, jota ei saada rikoksentekijältä. Vahingonkorvaukseen oikeutetulle ei siis rikoksentekovälineen konfiskaatiosta aiheudu todellista vahinkoa. Tarkasteltakoon kysymystä muutenkin vielä esimerkkien valossa. Olettakaamme, että puheena olevana esineenä on lasinpala, joka on hiottu niin taitavasti, että vain asiantuntija pystyy erottamaan sen oikeasta timantista. Tällaisesta arvottomasta lasinpalasta ostaja erehdytetään maksamaan timantin arvoa vastaava rahasumma. Lasinpalaa on esimerkkitapauksessa pidettävä rikoksentekovälineenä eikä liene epäilystäkään siitä, ettei sitä voitaisi ja pitäisikin konfiskoida. Periaatteellisesti samoin on asianlaita vialliseen hevoseen tai autoon nähden, jonka myyjä petokseen syyllistyen on luovuttanut ostajalle. Jos taas ostajalle on väärennettyjä punnuksia hyväksi käyttäen onnistuttu myymään esim. 80 kg:n sokerierä 100 kg:n painoisena, niin rikoksentekovälineenä on pidettävä noita punnuksia, koska valheellinen asianlaita on ilmennyt niiden avulla. Tämä esimerkki osoittaa, ettei määrällisesti vajaanmittaista esinettä — esimerkissä sokerierää — edes voida pitää rikoksentekovälineenä. Tässä puolustetun kannan hyväksyminen johtaisi eräissä tapauksissa siihen, että rikoksen-

⁵³ Tällä kannalla *Honkasalo*, DL 1956 s. 256; *Hurwitz*: Kriminalret s. 579; *Welzel* s. 222; *Seeler* s. 65. Rikoksentekovälineenä pitävät myös tällaista ajoneuvoa *Beckman—Bergendal—Strabl* (s. 75), *Strömberg* (s. 146) ja *Jungefors—Walberg* (s. 121).

⁵⁴ Ajoneuvoa pitävät ko. tapauksessa rikoksentekovälineenä myös *Kohlrausch—Lange* s. 117 ja *Welzel* s. 222.

⁵⁵ Näin *Strabl*: Om påföljder s. 304 ja s. 309 alav. 2. Toisin *Beckman—Bergendal—(Strabl)* s. 75 ja *Thornstedt* s. 31.

tekijä, jolla olisi varoja, joutuisi suorittamaan asianomistajalle vahingonkorvauksen täysimääräisenä ja lisäksi menettäisi tällaisen esineen rikoksentekovälineenä valtiolle. Tämän lopputuloksen on kuitenkin katsottava vastaavan täysin konfiskaation tarkoitusta.

RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin nojalla voidaan tuomita menetetyksi paitsi rikoksen tekemiseen käytetty, rikoksentekovälineeksi katsottava esine tai omaisuus myös esine tai omaisuus, joka on yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistettu tai hankittu. Edellytyksenä konfiskaatiolle on tässäkin tapauksessa kuitenkin tehty rikos, vaikkei vaatimuksena olekaan, että esinettä tai omaisuutta olisi käytetty tuon rikoksen tekemiseen. Kysymyksessä olevan lainkohdan esikuvina olleisiin Norjan, Tanskan ja Sveitsin tekovälineen konfiskaatiota koskeviin säännöksiin sisältyi vastaavanlainen mahdollisuus rikoksen tekemiseen käytettäväksi tarkoitettujen esineiden menetetyksi tuomitsemiseen.⁵⁶ Siinä hallituksen esityksessä,⁵⁷ jonka pohjalta puheena oleva lainkohta otettiin rikoslakiin, perustellaan tällaisen menettämisseuraamuksen välttämättömyyttä sillä, että henkilöllä, joka on tehnyt konfiskaation perustana olevan rikoksen, saattaa olla samanlaisten rikosten tekemistä varten hankittuna melkoinen määrä esineitä tai omaisuutta, joita ei ole ehditty tarkoitukseen käyttää, mutta joista niiden laadun tai muiden asianhaarojen perusteella voidaan päätellä, että ne on yksinomaan ja pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistettu tai hankittu, ja konfiskaation tarkoituksen saavuttamiseksi nekin on tuomittava menetetyksi. Voidaan siis todeta, että menettämisseuraamus voi kohdistua muihin esineisiin tai omaisuuteen kuin rikoksen tekemiseen käytettyihin rikoksentekovälineisiin vain sillä edellytyksellä, että ne ovat yksinomaan tai pääasiallisesti samaa tai samanlaista rikosta varten valmistetut tai hankitut.⁵⁸ Säännöksen soveltamisala on siis sangen suppea. Sen seikan ratkaiseminen, milloin esine tai omaisuus on katsottava hankituksi yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten, riippuu esitetystä näytöstä, kuten hallituksen esityksen edellä selostetuista perusteluista ilmenee. Säännöksen sanamuoto ei aseta estettä sellaisenkaan esineen tai omaisuuden menetetyksi tuomitsemiseen, jota tosiasiallisesti ei voida käyttää edellä tarkoitettuna rikoksen tekemiseen,⁵⁹ kunhan vain rikoksentekijän tarkoitus on ollut käyttää niitä tuon rikoksen tekemiseen. Esimerkkinä rikoksentekovälineistä, jotka puheena olevan

⁵⁶ Ruotsin konfiskaatiosäännöstö ei anna tähän mahdollisuutta. Ks. *Strömberg* s. 147. Ks. myös Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §.

⁵⁷ Ks. Hallituksen esitys N:o 11 vuoden 1932 valtiopäiville.

⁵⁸ Tällä kannalla *Honkasalo*, ks. DL 1956 s. 256. Ks. myös *Honkasalo*, Lm 1948 s. 116.

⁵⁹ Tietysti voidaan rikoksentekovälineenä konfiskoida myös esine, jota on käytetty rikoksen tekemiseen, vaikka sillä ei voidakaan aikaansaada tarkoitettua rikoksen seurausta. Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 106; *Seeler* s. 49.

säännöksen nojalla voidaan tuomita menetetyiksi, mainittakoon murtovarkaalle kuuluvat tiirikat ja muut laatunsa puolesta selvästi murtautumisvälineiksi katsottavat esineet, joita ei ole käytetty varkaan suorittaman murtovarkauden tekemiseen.⁶⁰

Lopuksi on vielä rikoslain tekevälineen konfiskaatiota koskevasta yleissäännöksestä todettava, että se on fakultatiivinen. Menettämisseuraamuksen tuomitseminen on siis viime kädessä tuomioistuimen harkinnan varassa. Säännös ei anna tuomioistuimelle mitään ohjetta siitä, miten sen tulisi saamaansa harkintavaltaa käyttää. Lainkohdan säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen⁶¹ perusteluista ilmenee sen sijaan, että harkintavallan antamista tuomioistuimelle on pidetty tarpeellisenä sen estämiseksi, että menetetyksi tuomitseminen johtaisi kohtuuttomuuteen.⁶² Vaikka sanottujen perustelujen mukaan konfiskaatioseuraamus ei saisi olla raskaampi kuin itse rangaistus, ei tätä voitane ottaa aivan kirjaimellisesti.⁶³ Jos konfiskaation tarkoituksen toteuttaminen sitä vaatii, on menettämisseuraamus tuomittava, vaikka konfiskaatio objektiivisesti arvostellen olisikin ankarampi seuraamus kuin rikoksesta tuomittu rangaistus. Ei liene epäilystäkään esim. siitä, että briljantein koristettu arvokas tikari voidaan tuomita menetetyksi, vaikka sillä suoritettusta pahoinpitelystä on aiheutunutkin vain vähäinen vamma, joka sellaisenaan voidaan sovittaa ehkä pienelläkin sakkorangaistuksella. Kohtuuttomana yleissäännöksen tarkoittamassa mielessä on konfiskaatioseuraamusta pidettävä silloin, kun tekevälineen menettäminen sillä tehtyyn rikokseen nähden ei vastaa kansan oikeustajua. Edellytyksenä menettämisseuraamuksen tuomitsematta jättämiseen ei voida pitää ainoastaan sen kohtuuttomuutta. On katsottava, että tuomioistuin voi jättää menettämisseuraamuksen tuomitsematta muulloinkin, jos konfiskaatiota sen tarkoitusta silmälläpitäen ei voida pitää tarpeellisenä.⁶⁴ Tuomioistuin voi myös,

⁶⁰ Ks. *Köbner* s. 12; *Seeler* s. 47 ja siinä alav. 15.

⁶¹ Ks. Hallituksen esitys N:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

⁶² Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 256. *Hurwitz* (Kriminalret s. 579) kirjoittaa: »Ved den fakultative anvendelse af konfiskationsadgangen bør der som regel ske en yderlige indsnævring af den her omtalte særdeles vide konfiskationshjemmel, navnlig således, at der ikke konfiskeres genstande, hvis værdi i relation til det begående strafbare forhold er uforholdsmæssig . . .»

⁶³ Vrt. *Reino Ellilä*: (Liikenne-rikosoikeus s. 184), joka katsoo, että menettämisseuraamuksen tulee olla oikeasuhtainen tehtyyn rikokseen nähden. *Andenas* (Strafferett s. 468) on samoilla linjoilla kuin *Ellilä* ja toteaa: »En svakhet ved indragningens institutter er det at det ikke gir samme mulighet for gradering av reaksjonen som bøtestraffen. Det er jo en ren slump om gjenstandens verdi svarer til en rimelig reaksjon mot handlingen, Men denne svakhet anbøtes vesentlig når inndragningen ikke er obligatorisk og dommeren ved å regulere hovedstraffen kan sørge for at den samlede reaksjon blir av passende størrelse.»

⁶⁴ *Beckman—Bergendal—Strabl* toteaa (s. 74) »att förverkandeförklaring beträffande föremål som icke genom sin beskaffenhet indicerar brottslig användning bör ifrågakomma endast

jos konfiskaation tarkoitus tulee sillä täytetyksi, tuomita vain osan sen kohteesta menetetyksi, jos kohteena ovat jaolliset esineet.⁶⁵

Paitsi edellä selostettua yleissäännöstä RL:ssa on seuraavat rikoksentekovälineen menetetyksi tuomitsemista koskevat erityissäännökset: 2 luvun 17 § (painotuote, kirjoitus tahi kuvallinen esitys ynnä laatat ja kaavat), 25 luvun 1 §:n 2 momentti (laiva), 36 luvun 10 §:n 4 momentti (leimasin, merkkirauta tahi muu kalu), 37 luvun 7 §:n 2 momentti (leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan tai arvopaperin mukaamiseen tai väärentämiseen tahi metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine), 38 luvun 15 § (kulkuneuvot, juhta ja alus), 43 luvun 4 §:n 4 momentti (pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara) ja 44 luvun 25 §:n 1 ja 3 momentti (käytetty mitta, paino ja punnitsin) sekä 44 luvun 26 §:n 2 ja 3 momentti (leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan, arvopaperin tai verotusmerkin valmistamiseen sovelias työkalu). Yhteistä näille säännöksille on, että ne rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevana erityissäännöksinä täydentävät ja syrjäyttävät kohdaltaan yleissäännöksen, ja konfiskaatioseuraamus tulee siis konfiskaatiosäännöksessä tarkoitettulta erityiseltä osalta niiden nojalla tuomittavaksi. On siis mahdollista, että konfiskaatioseuraamus saman rikoksen perusteella tapahtuu sekä yleissäännöksen että erityissäännöksen nojalla.⁶⁶ Usein on rikoksentekoväline jo nimetty erityissäännöksessä eikä siis epäilystä voi syntyä siitä, onko esinettä tai oikeutta, jota on käytetty rikoksen tekemiseen, pidettävä rikoksentekovälineenä. Ellei konfiskaation objektia ole nimetty, on lähdettävä siitä, että erityissäännöksissään pidetään rikoksentekovälineinä vain esineitä ja oikeuksia, joiden avulla on välittömästi ja erityisesti edistetty rikoksen suorittamista, varmistettu teon onnistumista tai ainakin pyritty estämään rikoksen ilmituloa tai rikollisen kiinnijoutumista. Kysymyksessä olevat erityissäännökset ovat obligatorisia ja eroavat tässä

där förhållandena giva särskild anledning att företaga en sådan åtgärd.» Ks. myös *Thornstedt* s. 30 ss.

Hurwitz (Kriminalret ss. 579—580) kirjoittaa tästä kysymyksestä seuraavasti: »Ved den fakultative anvendelse af konfiskationsadgangen bør der som regel ske en yderligere indsnævring af den her omtalte særdeles vide konfiskationshjemmel, navnlig ... således, at almindelige brugsgenstande, for hvis inddragelse hverken politimæssige eller straffepædagogiske hensyn taler, i almindelighed holdes udenfor konfiskation.» *Krabbe* (s. 232) puolestaan toteaa, että fakultatiivista konfiskaatiota »bør benyttes, naar en offentlig Interesse gør Inddragningen rimelig begrundet.»

⁶⁵ Ks. *Strömberg* s. 188 ja *Andenas: Strafferett* s. 465.

⁶⁶ Salakuljetusrikoksessa esim. ajoneuvot tuomitaan menetetyksi RL:n 38 luvun 15 §:n nojalla ja salakuljettajien salakuljetuksen harjoittamista varten hankkima kiinteistö RL:n 2 luv. 16 §:n 3 momentin nojalla (vrt. KKO 1938 I 24). Viimeksi mainittu lainkohta soveltuu myös rikoksentekijöiden mahdollisesti käyttämien naamiointivälineiden menetetyksi tuomitsemiseen. Ks. myös KKO 1935 II 312.

suhteessa fakultatiivisesta yleissäännöksestä. Ne poikkeavat yleissäännöksestä myös siinä, että ne eivät suinkaan kaikki edellytä tahallisen rikoksen tunnusmerkistön täyttävää tekoa konfiskaation perusteeksi. RL:n 16 luvun 24 §:ssä tarkoitettu painovapausrikos voidaan toteuttaa tuottamuksellisella teolla. RL:n 38 luvun 15 §:ssä säädetty kuljetusneuvon, juhdan ja aluksen menetetyksi tuomitseminen on ulotettu myös tuottamuksellisen rikoksen tekovälineisiin.⁶⁷ RL:n 44 luvun 25 ja 26 § koskee niin ikään myös tuottamuksellista rikosta.⁶⁸ Näitä erityissäännöksiä jäljempänä tarkasteltaessa käsitellään samalla myös puheena olevia säännöksiä vastaavia, RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liitettyjä, rikoksentekovälineen menetetyksi tuomitsemista koskevia säännöksiä.

RL:n 2 luvun 17 §:ään sisältyvä konfiskaatiosäännös on varsinaisten painovapausrikosten konfiskaatiota koskeva yleissäännös, koska sen soveltaminen edellyttää, että painotuote, kirjoitus tahi kuvallinen esitys on julistettu sisällykseltään loukkaavaksi, siis painotuotteella, kirjoituksella tai kuvallisella esityksellä tehtyä tekoa, joka toteuttaa varsinaisen painovapausrikoksen tunnusmerkistön.⁶⁹ Kun tämän pykälän soveltaminen rajoittuu määrättyyn rikostyyppiin, on sitä pidettävä erityissäännöksenä.

RL:n 2 luvun 17 §:n mukaan on sisällykseltään loukkaavaksi julistetun painotuotteen, kirjoituksen tahi kuvallisen esityksen ne kappaleet, jotka ovat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tahi julkisen myyjän hallussa, olkootpa kenen omat hyvänsä, tuomittava menetetyksi ja käyttämättömyyteen saatettaviksi. Jos ainoastaan jokin osa mainitusta tuotteesta on loukkaavaa ja saatetaan vähällä vaivalla muusta osasta erottaa, saadaan vain loukkaava osa tuomita menetetyksi ja hävitettäväksi.⁷⁰ Konfiskaatiosäännös on obligatorinen. Menetetyksi tuomitseminen on rajoitettu vain siihen, mikä on katsottu ehdottoman välttämättömäksi konfiskaation preventiivisen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Rikoslain valmistelun ja säätämisen aikaan oli painovapaudesta voimassa hallinnollista tietä 31. 5. 1867 painoasioista Suomenmaassa annettu asetus. Sen

⁶⁷ Ks. *Honkasalo*, DL 1956 s. 260 ja *Reino Ellilä*: Liikenne rikosoikeus s. 175.

⁶⁸ Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II ss. 247 ja 262.

⁶⁹ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 65.

Varsinaisen painovapausrikoksen käsitteestä ks. *Salmiala*, DL 1924 s. 131 ss. ja *Stråhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 206.

⁷⁰ *Köbner* sanoo (s. 22) tästä loukkaavan osan erottamisesta »Dabei darf aber nach der Möglichkeit mechanischer Trennung gefragt werden. Die teilweise Einzichung ist statthaft, auch wenn infolge der Aussonderung des als Nachdruck erkannten Teiles der organische Zusammenhang des Werkes zerrissen ist, und das Werk selbst sich als ein wesentlich anderes darstellt.»

painotuote ja nykyisin voimassa olevan 4.1.1919 annetun painovapauslain (1/1919) painokirjoitus ovat identtisiä käsitteitä.⁷¹ Painovapauslain 37 §:n 1 momentin mukaan on painokirjoitus, jonka sisällys on rikollinen, tuomittava menetetyksi RL:n 2 luvun 17 §:n mukaan. On aivan ilmeistä, että tämän lainkohdan sisällykseltään loukkaavaksi julistetulla painotuotteella, kirjoituksella ja kuvallisella esityksellä on ymmärrettävä samaa kuin painovapauslain painokirjoituksella, sillä perustuuhan varsinaisen painovapausrikoksen rangaistavuus, kuten sanotun lain 49 §:ssä sanotaan, »julkaistun painokirjoituksen sisällykseen». Näin ollen tarkoitetaan RL:n 2 luvun 17 §:ssä painotuotteella ja kirjoituksella paitsi varsinaisen kirjapainon tuotetta myöskin kirjoitusta, joka on monistettu painokoneeseen verrattavaa keinoa käyttämällä, ja kuvallisella esityksellä painokoneella tai muulla vastaavalla keinolla valmistettua tällaista esitystä, olipa siinä tekstiä tai ei.⁷² Painotuotteeksi on myös katsottava äänilevyt ja magnetofoninauhat tai -langat, joissa on sanallinen teksti.⁷³ RL:n 2 luvun 17 §:ssä tarkoitettuna tuotteena ei sen sijaan ole pidettävä käsinkirjoitettuja jäljennöksiä eikä kirjoituskoneella tai kemiallisesti monistettuja kirjoituksia ja esityksiä eikä myöskään valokuvia.⁷⁴

Konfiskaatio voi kohdistua vain niihin sisällykseltään loukkaaviksi julistetun painotuotteen, kirjoituksen tai kuvallisen esityksen kappaleisiin, jotka ovat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tai julkisen myyjän hallussa. Tuote siis voidaan konfiskoida niiltä, joiden yhteistoimintaan sen aikaansaaminen ja levittäminen perustuu. Tekijällä tarkoitetaan tässä sitä, jonka henkisen työn tulos tuote on, julkaisijalla sitä, joka olematta tekijä julkaisee tuotteen, kustantajalla sitä, jolle tekijä on luovuttanut oikeuden tuotteen painosta julkaisemiseen ja joka liiketoimenaan huolehtii siitä, valmistajalla kirjanpainajaa, joka kirjapainossa tai muuta samanlaista keinoa käyttämällä huolehtii tuotteen monistamisesta, sekä levittäjällä, näytteillepanijalla ja julkisella myyjällä niitä, joille tuotteen levikistä huolehtiminen on uskottu eli tuotteen jakajaa, kirjakauppaa, kirjankaupittelijaa sekä yleistä lukusalia ja lainakirjastoa.⁷⁵ Tuotteen on katsottava olevan konfiskoitavissa silloinkin, kun se on jonkun muun kuin puheena olevassa lainkohdassa nimenomaan mainitun hallussa, mikäli tämän tertiuksen hallussapito tapahtuu lainkohdassa

⁷¹ Näin *Ståhlberg*, ks. Lm 1913 s. 226 ja Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 189.

⁷² Ks. *Salmiala*, DL 1924 ss. 132—133; *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 189.

⁷³ Ks. *Salmiala*, DL 1924 s. 133.

⁷⁴ Ks. *Salmiala*, DL 1924 ss. 132—133; *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 189.

⁷⁵ Ks. *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 194 ss.

mainitun lukuun.⁷⁶ Konfiskaatio ei sen sijaan koske tuotteen niitä kappaleita, jotka on luovutettu yksityisille.⁷⁷ Niinpä se ei voi koskea sisällykseltään loukkaavan tuotteen, esim. aikakauslehden, kappaleita, jotka tilaajat ovat vastaanottaneet.⁷⁸ Konfiskaatio ei myöskään voi koskea suljettujen seurojen ja yhdistysten lainakirjastoja ja lukusaleja, joihin pääsevät yksinomaan seuran tai yhdistyksen jäsenet.⁷⁹

RL:n 2 luvun 17 §:n mukaan on, paitsi sisällöltään loukkaavaksi katsottavia painotuotteita, kirjoituksia tahi kuvallisia esityksiä, myös tuomittava menetetyksi ne laatat ja kaavat, jotka ovat yksinomaan⁸⁰ aiotut sanottujen rikoksentekovälineiden valmistamiseen. Kun rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan rikoksentekovälineenä voidaan konfiskoida vain esine, jonka avulla on välittömästi edistetty rikoksen suorittamista, on puheena olevassa erityissäännöksessä konfiskaatio ulotettu käsittämään esineitä, joita vain välillisesti on käytetty rikoksen tekemiseen. Tämän erityissäännöksen mukaan on konfiskaation kohteena menetetyksi tuomittua painotuotetta, kirjoitusta tahi kuvallista esitystä vastaava laatan ja kaavan osa. Laatta samoin kuin kaava on tuomittava menetetyksi riippumatta siitä, kuka ne omistaa.

RL:n 2 luvun 17 §:n puheena olevaa säännöstä täydentää epäsideellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 28. 1. 1927 annetun lain (23/1927) 2 §:ään sisältyvä konfiskaatiosäännös.⁸¹ Suomen liittyminen Genèvessä 12. 9. 1923 tehtyyn epäsideellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemistä tarkoittavaan kansainväliseen yleissopimukseen⁸² on ollut aiheena tämän lain säätämiseen.

Epäsideellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 2 §:n mukaan on sukupuolikuria tai säädyllisyyttä loukkaavaksi julistetun paino-

⁷⁶ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 66. *Grottenfelt* toteaa: »Förgrifliga alster, som t. ex. i afseende å befordran öfverlämnats till posten eller blifvit af bokhandlare öfversända åt kunder till påseende, äro sålunda underkastade konfiskation och obrukbargörande.»

⁷⁷ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 66; *Forsman*: Allmänna läror s. 399; *Salmiala*, DL 1924 ss. 201—202; *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 212.

⁷⁸ Ks. *Salmiala*, DL 1924 s. 202; *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 212.

⁷⁹ Ks. *Salmiala*, DL 1924 s. 202; *Ståhlberg*: Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiain hallinto s. 206; *Baumann* s. 65.

⁸⁰ Ks. *Köbner* s. 22, joka lausuu: »Das Wort »ausschliesslich« betont den Präventivcharakter der Massregel: auf Vermögensminderung ist es nicht abgesehen; dieselbe ist möglichst zu vermeiden; nur Gegenstände, die ausschliesslich einem unerlaubten Zwecke dienen, sind dem Delinquenten zu entziehen, nicht auch Dinge, die daneben eine erlaubte Verwendung finden; z.B. die beweglichen Metallbuchstaben, Utensilien e.a.m. fallen nicht unter die Einziehungsvorschrift.»

⁸¹ Tämä todetaan nimenomaan lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteissa. Ks. hallituksen esitys n:o 22 v:n 1926 valtiopäiville.

⁸² Ks. A sanotun yleissopimuksen voimaantulemisesta 3. 6. 1927 (171/1927).

tuotteen, kirjoituksen, kuvallisen esityksen tai muun tuotteen ne kappaleet, jotka ovat sanotun lain 1 §:ssä mainitun henkilön hallussa, olivatpa ne kenen omat hyvänsä, tuomittava menetetyksi ja hävitettäväksi.⁸³ Tässäkin tapauksessa on siis kysymys tuotteesta, jonka sisällys on loukkaava. Kun RL:n 2 luvun 17 § koskee sisällykseltään loukkaavaa painotuotetta, kirjoitusta tai kuvallista esitystä, niin puheena olevan lain 2 § on sitä laajempi siinä, että siinä on kysymys, paitsi loukkaavasta painotuotteesta, kirjoituksesta ja kuvallisesta esityksestä, myös muusta tuotteesta, joka loukkaa sukupuolikuria tai säädyllisyyttä. Konfiskaation kohteena on siis 2 §:n mukaan jokainen tuote, joka on katsottava epäsiiveelliseksi.⁸⁴ Tällaisena tuotteena mainitsee Genèven yleissopimus epäsiiveellisen kirjoituksen, piirustuksen, kaiverruksen, maalauksen, painotuotteen, kuvan, ilmoituslehden, tunnuskuvan, valokuvan, kinematografisen filmin taikka muun epäsiiveellisen esineen. Jos ainoastaan jokin osa on loukkaavaa ja saatetaan vähällä vaivalla muusta tuotteesta erottaa, saadaan vain loukkaava osa tuomita menetetyksi ja hävitettäväksi.

Kysymyksessä olevan lainkohdankin mukaan on niiden piiri, joilta epäsiiveellinen tuote voidaan konfiskoida, rajoitettu säätämällä, että konfiskaatio voi kohdistua vain tuotteen niihin kappaleisiin, jotka ovat lain 1 §:ssä mainitun henkilön hallussa. Mainituissa 1 §:ssä on kriminalisoitu epäsiiveellisten tuotteiden pitäminen julkisesti tai julkisuutta karttaen kaupan, niiden myynti, muu levitys tai sellaiseen paikkaan näkyvillepano, johon yleisöllä on pääsy, niiden valmistaminen⁸⁵ tai hallussapito levittämistä ja sanotunlaista näkyvillepanoa varten sekä kaikkien edellä mainittujen tekojen edistäminen avunantajana. Vielä on tässä 1 §:ssä kriminalisoitu levittämistä ja mainitunlaista näkyvillepanoa varten tapahtunut maahantuonti tai sen yritys ja maastavienti tai sen yritys. Voidaan siis todeta, että konfiskaatio voi kohdistua vain niihin epäsiiveellisiin tuotteisiin, jotka ovat 1 §:ssä kriminalisoidun teon tehneen henkilön hallussa. Yksityisille luovutettuja⁷ epäsiiveellisiä tuotteita ei siis konfiskaatio tässäkin tapauksessa koske, ja siinä suhteessa pitää paikkansa se, mitä edellä on sanottu RL:n 2 luvun 17 §:n painotuotteista, kirjoituksista ja kuvallisista esityksistä.

Epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 2 §:ään sisältyvä laattojen ja kaavojen menetetyksi tuomitsemista koskeva säännös on,

⁸³ Koska epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain 1 §:ssä on kriminalisoitu myös levittämistä ja näkyvillepanoa varten tapahtuva sukupuolikuria tai säädyllisyyttä loukkaavan painotuotteen, kirjoituksen, kuvallisen esityksen tai muun tuotteen valmistaminen, on syytä todeta, että tällainen valmistusprosessin tulos on *productum sceleris*. Kaikissa muissa tapauksissa on kysymyksessä *instrumentum sceleris*.

⁸⁴ Ks. *Salmiala*, Lm 1959 s. 428 ss.

⁸⁵ Ks. edellä alav. 84.

vaikkakin lähes sanatarkasti yhtäpitävä RL:n 2 luvun 17 §:n vastaavan säännöksen kanssa, sisällykseltään kuitenkin siinä suhteessa sanottua säännöstä laajempi, että RL:n 2 luvun 17 § koskee ainoastaan sisällykseltään loukkaavien painotuotteiden, kirjoitusten ja kuvallisten esitysten laattoja ja kaavoja, kun sen sijaan sanotun lain 2 §:ssä on kysymys, paitsi loukkaavien painotuotteiden, kirjoitusten ja kuvallisten esitysten laatoista ja kaavoista, myös muiden siveellisyttä loukkaavien tuotteiden laatoista ja kaavoista.

Painokirjoituksen menetetyksi tuomitseminen on edellä käsiteltyjen konfiskaatiosäännösten mukaan perustunut julkaistun painotuotteen loukkaavaan sisällykseen. Painovapauslain 37 §:n 2 momentissa määrätty menetetyksi tuomitseminen perustuu niiden järjestyssäännösten rikkomiseen, joita on annettu painovapauden väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Painokirjoituksen konfiskaatiota koskevien edellä selostettujen säännösten ollessa obligatorisia, on painovapauslain 37 §:n 2 momentin konfiskaatiosäännös dispositiivinen. Painovapauslain 37 §:n 2 momentin mukaan voidaan tuomita menetetyksi painokirjoitus, jonka julkaiseminen on aiheuttanut rangaistuksen painovapauslain 10, 11, 22 tai 30 §:n mukaan. Painovapauslain 10 §:n mukaan on jokaiseen painotuotteeseen, pikkupainotuotetta lukuun ottamatta, pantava kirjanpainajan nimi tai toiminimi, painatuspaikka ja -vuosi sekä kustantajan nimi muuhun kuin aikakautiseen painokirjoitukseen, jos kustantaja on⁸⁶ 11 §:n mukaan kirjanpainaja ei saa ilman tekijän lupaa panna tämän nimeä painotuotteeseen tai tahallisesti panna painotuotteeseen muun kuin todellisen tekijän, julkaisijan tai kustantajan nimeä. 22 §:n mukaan on jokaiseen aikakautisen painokirjoituksen numeroon tai vihkoon pantava päätoimittajan nimi. 30 §:ssä on taas säädetty rangaistus, jos julkaistaan eräitä sekä julkisia että yksityisiä asiakirjoja, joiden julkaisemis-oikeutta painovapauslailla on rajoitettu.

Painovapauslain 37 §:n 2 momentista ei ilmene, kenen hallusta painokirjoitus voidaan konfiskoida. Kun kysymyksen ollessa sisällykseltään rikollisesta painokirjoituksesta voidaan tuomita menetetyksi vain ne kappaleet, jotka ovat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tahi julkisen myyjän hallussa, on selvää, ettei tässä lievemmänlaatuudessa tapauksessa niiden piiri, joilta konfiskaatio voi tapahtua, voi olla laajempi. Painokirjoitus voitaneen myös painovapauslain 37 §:n 2 momentin nojalla tuomita menetetyksi riippumatta siitä, kuka sen omistaa. Niin ikään voitaneen tuomita menetetyksi, jos ainoastaan osa tuotteesta on loukkaavaa ja se voidaan muusta tuotteesta helposti erottaa, vain tuo loukkaava osa, vaikkei tuomioistuimen har-

⁸⁶ Mainittakoon kuriositeetin vuoksi, että Suomen Laki teoksen I osan vuoden 1955 ensimmäisestä painoksesta puuttuu tavanomaiselta paikalta kirjanpainon nimi, joka kuitenkin on mainittu toimittajan teoksen alussa olevassa kirjoituksessa lukijalle.

kintavaltaa painovapauslain 37 §:n 2 momentissa olekaan nimenomaan siinä suhteessa rajoitettu. Sanotun konfiskaatiosäännöksen dispositiivisuudesta johtuen tuomioistuimien voinee myös painovapauslain 10, 11 ja 22 §:ssä mainittujen järjestysrikkomusten seurauksena tuomita painokirjoituksen menetetyksi ja määrätä, ettei konfiskaatio koske niitä painokirjoituksia, joiden osalta puutteellisuus tai virheellinen merkintä on oikaistu tuomioistuimen asettamassa määräajassa.

RL:n 25 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan on laiva, jota on käytetty orjien kuljettamiseen, tuomittava menetetyksi.⁸⁷ Tällä menettämisseuraamuksella ei ole käytännöllistä merkitystä eikä sitä itsenäisyysaikamme kertaakaan ole jouduttu ylimmässä oikeusasteessamme, eikä alemmissakaan, soveltamaan. Vaikka säännöksellä ei siis ole käytännöllistä merkitystä eikä sitä tästä syystä ole aihetta tarkemmin käsitellä, todettakoon kuitenkin, että konfiskaation objektina voi säännöksen mukaan olla vain laiva. Jos muuta kuljetusvälinettä, esim. lentokonetta, on käytetty orjien kuljetukseen, voidaan se rikoksentekovälineenä RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin nojalla tuomita menetetyksi, mikäli tämän lainkohdan mukaiset konfiskaation edellytykset ovat täytetyt.

RL:n 36 luvun 10 §:n 4 momentin mukaan on menetetyksi tuomittava leimasin, merkkirauta tahi muu kalu, jota on käytetty tai aiottu käyttää jonkun tässä §:ssä mainitun rikoksen tekemiseen. Koska edellä on jo otettu kanta siinä kysymyksessä, milloin esinettä on käytetty rikoksen tekemiseen sillä tavoin, että se tekee konfiskaation mahdolliseksi, ei tässä enää ole syytä palata siihen. Sen sijaan kaipaa lähempää selvitystä kysymys siitä, milloin menetetyksi tuomitseminen on mahdollinen, jos esinettä on vain aiottu käyttää RL:n 36 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseen. Kun verotusmerkkien, mittojen ja julkisten leimojen väärentämisen valmistelua ei ole lainkohdassa säädetty rangaistavaksi ja koska, kuten edellä todettiin, meidän oikeutemme mukaan konfiskaatio vaatii ainakin rikoksen objektiiviset edellytykset täyttävän, tahallisen tai tuottamuksellisen teon edellytyksekseen, seuraa tästä, ettei esinettä pelkästään sillä perusteella, että sitä on aiottu käyttää RL:n 36 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseen voida kysymyksessä olevan konfiskaatiosäännöksen nojalla tuomita menetetyksi. Kysymyksessä olevan rikoksen tekemiseen aiotun esineen konfiskaatio edellyttää siis, että tällainen rikos on myös tehty. Näin ollen on katsottava, että puheena oleva konfiskaatiosäännös oikeuttaa tuomitsemaan menetetyksi paitsi ne esineet, joita on käytetty RL:n 36 luvun 10 §:ssä mainitun rikoksen tekemiseen, myös ja vain ne esineet, joita on aiottu käyttää sanotussa pykälässä tarkoitetun rikoksen tekemiseen. Ellei selvitystä rikoksen-

⁸⁷ Konfiskaation perusteena olevasta rikoksesta ks. *Forsman*: Särskilda brotten I ss. 101—103. Ks. myös Ruotsin RL:n 15 luvun 1 § ja *Bergendal* ss. 318—319.

tekijän aikomuksesta voida esittää, ei myöskään menettämisseuraamusta voida tuomita.⁸⁸

Leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan tai arvopaperin mukaamiseen tai väärentämiseen tahi metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine, jota on käytetty tai aiottu käyttää tarkoituksensa mukaisesti, on RL:n 37 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan tuomittava menetetyksi. Tämän lainkohdan sanontaa »käytetty tai aiottu käyttää» sikäli kuin on kysymys rikoksentekovälineen konfiskaatiosta,⁸⁹ on tulkittava samalla tavalla kuin edellä mainitun RL:n 36 luvun 10 §:n 4 momentin vastaavaa sanontaa. On siis katsottava, että menetetyksi voidaan tuomita sekä raharikoksen tekemiseen käytetyt esineet että ne esineet, jotka on aiottu käyttää saman rikoksen tekemiseen.

Kahteen viimeksi mainittuun konfiskaatiosäännökseen liittyy läheisesti ja niitä täydentää RL:n 44 luvun 26 §:n 2 momentissa kriminalisoitu, asianomaisen käskemättä leimasimella, merkkiraudalla, kaavalla tai muulla työkalulla tapahtunut painoskuvan tekeminen. Tämän rikoksen tekovälineinä ovat edellä luetellut työkalut, jotka saman §:n 3 momentin mukaan on tuomittava menetetyiksi. Jos rikoksentekijällä on ne luvallisesti hallussaan, tapahtuu konfiskaatio yksinomaan sillä perusteella, että niitä on käytetty puheena olevan politiarikoksen tekemiseen. Jos sen sijaan työkalut on luvattomasti valmistettu tai niiden hallussapito on luvaton ja niitä käytetään painoskuvan tekemiseen, tuomitaan ne menetetyiksi sekä rikoksentekovälineinä että joko rikoksen tuotteina tai rikosesineinä.

RL:n 38 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan on tullimaksun kavaltamista, salakuljetusta tai näin maahan tuodun tavaran kuljettamista tarkoittavaan matkaan käytetty, edellä esitetyn mukaisesti rikoksentekovälineeksi katsottava kul-

⁸⁸ Sen sijaan voidaan leimasin, merkkirauta, kaava tai muu työkalu, jolla voi valmistaa karttapaperia, karttamerkkejä, postimerkkejä, leimasinmerkkejä, tullileimoja tahi muita julkisia verotusmerkkejä, tuomita menetetyksi RL:n 44 luvun 26 §:n 1 ja 3 momentin nojalla. Tämä lainkohta ei vaadi soveltamisensa edellytykseksi edes aikomusta käyttää po. esineitä rikollisella tavalla, vaan konfiskaation perusteena on esineen luvaton valmistus, hallussapito tai luovutus.

⁸⁹ RL:n 37 luvun 6 §:n mukaan on raharikoksen valmistelu rangaistava. Tämän rikoksen teko-objektina on leimasin, merkkirauta, kaava tai muu raharikoksen tekemiseen erikoisesti sovelias esine. Tällainen esine, jota siis on vain aiottu käyttää rikoksen tekemiseen, voidaan myös RL:n 37 luvun 7 §:n 2 momentin nojalla tuomita menetetyksi. Kysymys ei tässä tapauksessa ole rikoksentekovälineen konfiskaatiosta, koska konfiskoitava esine on valmistelurikoksen teko-objekti.

RL:n 44 luvun 26 §:n 1 ja 3 momentin mukaan voidaan tuomita menetetyksi leimasin, merkkirauta, tai muu työkalu, jolla käy valmistaminen metalli- tai setelirahaa, muita 37 luvussa mainittuja arvopapereita taikka 36 luvun 10 §:n 1 kohdassa mainittuja merkkejä. Konfiskaation edellytyksenä on mainittujen lainkohtien mukaan esineen luvaton valmistus, hallussapito tai luovutus. Kysymys ei siis ole rikoksentekovälineen konfiskaatiosta.

jetusneuvo, juhta tai alus tuomittava menetetyksi.⁹⁰ Vastaava säännös on luvattomaan väkijuomien kuljetukseen käytetystä kuljetusneuvosta, juhdata ja aluksesta VäkijuomaL:n 78 §:n 1 momentin 4 kohdassa sekä ValtuusRL:n 5 ja 6 §:ssä tarkoitetun omaisuuden kuljettamiseen käytetystä kuljetusneuvosta, juhdata ja aluksesta ValtuusRL:n 7 §:n 1 momentissa. Mainituista säännöksistä on vain ValtuusRL:n menettämissäännös fakultatiivinen.

Kaikkien näiden kuljetusvälineen menetetyksi tuomitsemista koskevien lainkohtien mukaan voidaan määrätyin edellytyksin muullekin kuin rikokseen osalliselle kuuluvat kuljetusvälineet konfiskoida. Lainsäätäjä ei ole katsonut riittäväksi, että kuljetusväline voitaisiin tuomita menetetyksi vain rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi rikoksentekijä on toiminut, vaan hän on säätänyt puheena olevien rikosten tekemiseen käytetyn kuljetusvälineen konfiskaation vähimmäisedellytykseksi, että kuljetusvälineen omistajalla tai väkijuomalaissa tarkoitetussa tapauksessa ainakin sillä, jonka käytettävänä kuljetusväline oli, on ollut syytä varoa, että sitä käytetään rikolliseen toimintaan.

RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan on kuljetusneuvo, juhta tai alus tuomittava menetetyksi paitsi silloin, kun sen omistaa rikokseen osallinen, myös silloin, kun sen omistaja on antanut kuljetusvälineen toisen käytettäväksi, vaikka hänellä on ollut syytä varoa sitä käytettävän tullimaksun kavaltamista, salakuljetuksen harjoittamista taikka näin maahan tuodun tavarankuljettamista tarkoitetaan matkaan,⁹¹ mikä on RL:n 38 luvun 14 §:ssä kriminalisoitu. Konfiskaation edellytyksenä on siis paitsi omistajan kerrotunlainen varomattomuus myös kuljetusvälineen luovuttaminen rikoksentekijän käytettäväksi. *Alkio* on käsitellessään tätä menettämisseuraamusta katsonut, että jos omistaja on luovuttanut kuljetusvälineen toisen täyteen hallintaan ja haltija tällöin on käyttänyt sitä rikolliseen kuljetukseen, kuljetusväline on tuomittava menetetyksi, jollei sen käyttötarkoitus ole siten rajoitettu, että sen perusteella on katsottava, ettei luovuttajalla ole ollut syytä varoa kuljetusvälinettä käytet-

⁹⁰ Tuomioistuimien on velvollinen tuomitsemaan ensisijaisesti kuljetusvälineen menetetyksi ja vasta, jos se ei ole mahdollista, toissijaisesti sen arvon. *Alkio* on todennut, ettei TulliL:n 124 §:n 2 momentin säännös »Jos oikeus sitten tuomitsee sellaisen tavarankuljetuksen menetetyksi, olkoon sen sijasta sen arvo menetetty» koske kuljetusvälinettä eikä siten ole muuttanut RL:n 38 luvun 15 §:ssä olevia kuljetusvälineen konfiskaatiota koskevia säännöksiä. Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 272. Ks. myös KKO 1956 II 12: Alemmat oikeudet olivat RL:n 38 luvun 15 §:n nojalla tuominneet valtiolle menetetyksi sen vakuuden, jonka syytetty oli tullilain 124 §:n 2 momentin mukaisesti asettanut tulliviranomaisille saadessaan haltuunsa näiden takavarikoiman, salakuljetettujen tavaroiden kuljetukseen käytetyn auton. Koska tuomioistuimen asiana ei ollut määrätä sanotunlaisen vakuuden menettämisestä takavarikoon otetun tavarankuljetuksen sijasta, oikaistiin syytetyn valituksen johdosta päätöstä siten, että vakuuden menettämisestä annettu lausuma poistettiin ja auto julistettiin valtiolle menetetyksi.

⁹¹ Ks. KKO 1937 II 366.

tävän rikollisiin kuljetuksiin.⁹² Alkion kanta johtaa siihen, että omistaja, joka on luovuttanut kuljetusvälineensä hallinnan pysyväisesti toiselle, olisi velvolinen näyttämään, että hän on rajoittanut sen käytön Alkion vaatimalla tavalla ja siis esittämään näyttöä siitä, että hän on syytön RL:n 38 luvun 14 §:ssä tarkoitettuun rikokseen sillä uhalla, että hänen omistamansa kuljetusväline muuten tuomitaan menetetyksi. Tällaista lainkohdan sanamuodon ja todistustaakan jakautumista rikosasioissa koskevien periaatteiden vastaista tulkintaa ei voida hyväksyä. Todistustaakka on tässäkin tapauksessa virallisella syyttäjällä, jonka tulee näyttää, että omistaja on syllistynyt edellä selostettuun RL:n 38 luvun 14 §:ssä kriminalisoituun tekoon, jotta menettämisseuraamus tulee kysymykseen.⁹³

Väkijuomalain 78 §:n 3 momentin mukaan ei väkijuoman luvattomaan kuljetukseen tai senkaltaisen aineen kuljettamista tai hankintaa tarkoittavaan matkaan käytettyä kuljetusneuvoa, juhtaa tai alusta ole tuomittava menetetyksi, jos kuljetusvälineet omistaa joku muu kuin rikokseen osallinen ja on selvitetty, että ne ovat omistajalta tai siltä, jonka käytettävänä ne ovat olleet, kuten laissa sanoteen »rikoksen kautta poisjoutuneet», taikka jos on katsottava toteennäytetyksi, ettei näille ole ollut tietoa siitä, että niitä käytettäisiin puheena olevalla tavalla eikä myöskään syytä sitä varoa. Yhdenmukaisesti RL:n 38 luvun 14 §:n kanssa on väkijuomala:n 75 §:n mukaan kuljetusvälineen omistajaa tässäkin tapauksessa rangaistava siitä, että hän on luovuttanut sen toisen käytettäväksi, vaikka hänellä on ollut syytä varoa sitä käytettävän rikoksen tekemiseen.

1. 6. 1922 (158/1922) annetun kieltolain 14 §:ään sen alkuperäisessä muodossa sisältyi jo säännös, jonka mukaan menetetyksi tuomitseminen oli mahdollinen silloinkin, kun kuljetusvälineen omisti muu kuin rikokseen osallinen, jollei omistaja voinut tehdä todennäköiseksi, että se oli häneltä rikoksen kautta poisjoutunut tai että hänellä ei ollut syytä varoa sitä käytettävän rikollisella tavalla. Tätä ei pidetty kuitenkaan riittävänä. Hallituksen esityksessä n:o 78 vuoden 1925 valtiopäiville todettiin, että menettämisen ollessa lainkohdan mu-

⁹² Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 268 ja alav. 308—309. *Alkio* viittaa oikeuskäytäntöön, mutta se ei tue hänen kantaansa, koska viitatus ratkaisut koskevat väkijuomalain 78 §:n mukaista kuljetusvälineen menettämistä, joka on po. suhteessa huomattavasti RL:n 38 luv. 15 §:ää laajempi.

⁹³ Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 231 s. Epäkohdaksi ko. lainkohdassa *Pitkänen* (ss. 28 ja 50) katsoo sen, ettei sen nojalla ajoneuvoja, juhtaa tai alusta voida tuomita menetetyksi jo sillä perusteella, että sen haltija on ollut rikokseen osallinen tai hänellä on ollut syytä varoa rikosta. Hän katsoo, epäkohdan ilmenevän huomattavimpana sellaisissa tapauksissa, joissa jokin kuljetusneuvo esim. auto on myyty vähittäismaksulla sellaisin ehdoin, että omistusoikeus siirtyy myyjältä ostajalle vasta silloin, kun sen hinta on täysin maksettu ja toteaa, että järjestämällä tällaisen vähittäismaksusopimuksen voi ajoneuvon tosiasiallinen omistaja aina varmistautua siitä, ettei rikoksen tekoon käytetty ajoneuvo tule tuomituksi menetetyksi.

kaan riippuvainen omistajan tiedosta tai varomisesta lakia oli tässä kohden erittäin helppo kiertää järjestämällä kuljetusvälineiden käyttö niin, että omistaja pysyi siitä erillään ja ainakin näennäisesti tietämättömänä. Kun säännös sen vuoksi oli tehoton, hallitus esitti lainkohtaa muutettavaksi siten, että kuljetusvälineet voitaisiin tuomita menetetyiksi, »ellei tehdä todennäköiseksi, että ne ovat omistajalta tai siltä, jonka käytössä ne olivat, rikoksen kautta poisjoutuneet tai ettei hänellä taikka, jos ne olivat toisen käytössä, tällä ollut tietoa siitä, että niitä käytettäisiin puheenaolevalla tavalla, eikä myöskään syytä sitä varoa».

Hallituksen lakiehdotusta lakivaliokunnassa käsiteltäessä⁹⁴ valiokunta totesi, että menetetyksi tuomitseminen ehdotuksen mukaan ei olisi riippuvainen ai-noastaan siitä, tiesikö omistaja kuljetusvälineiden käyttämisestä puheena olevalla tavalla tai oliko hänellä syytä sitä varoa, vaan myös siitä, oliko kuljetusvälineiden käyttäjällä ja kuljettajalla tällainen tieto tai syy varoa. Tämän jälkeen valiokunta lausui: »Vaikkakin valiokunnalle on jäänyt epäselväksi, mitä tässä yhteydessä kulkuneuvojen ym. käyttäjällä olisi ymmärrettävä, on kuitenkin ilmeistä, että kulkuneuvojen ym. omistaja tulisi ehdotuksen mukaan menettämään omaisuutensa sellaisissakin tapauksissa, joissa hänen syykseen ei voida lukea minkäänlaista rikollisuutta. Rikosoikeudellisen seuraamuksen tuomitseminen sille, joka ei ole tehnyt mitään rikosta, on kuitenkin valiokunnan mielestä vastoin kaikkia oikeusperiaatteita». Näillä perusteluilla lakivaliokunta asettui hallituksen lainmuutosehdotukseen nähden hylkäävälle kannalle.

Käsitellessään lakiehdotusta suuri valiokunta⁹⁵ puolestaan asettui hallituksen esityksen kannalle, joka myös jäi eduskunnan mielipiteeksi asiasta. Tämän mukaisesti annettiin 29. 4. 1926 laki, jolla kieltolain 14 §:ää muutettiin ja nyt puheena oleva säännös hallituksen esityksen mukaisena sisällytettiin uuteen 15 c §:ään. Tätä pykälää muutettiin vielä 4. 5. 1928 annetulla lailla, jonka mukaan kuljetusvälineet oli tuomittava menetetyiksi, »ellei ole selvitetty, että ne ovat omistajalta tai siltä, jonka käytössä ne olivat, rikoksen kautta poisjoutuneet, taikka esitetty asianhaaroja, joiden perusteella on katsottava toteennäytetyksi, ettei omistajalla taikka, jos ne olivat toisen käytössä, tällä ollut tietoa siitä, että niitä käytettäisiin puheena olevalla tavalla, eikä myöskään syytä sitä varoa».

Kuten edellä esitetystä selvästi ilmenee, on tämä väkijuomaL:n 78 §:n 3 momentin säännös peräisin kieltolain vastaavasta 15 c §:ään sisältyvästä säännöksestä. Niiden sanamuodot poikkeavat toisistaan huomattavammin vain siinä, että kieltolain mukaan ei omistajalla tai sillä, jonka käytössä kuljetusvälineet olivat, saanut olla tietoa siitä, että niitä käytettäisiin rikolliseen toimintaan, eikä

⁹⁴ Ks. Lakivaliokunnan mietintö n:o 2 vuoden 1926 valtiopäivillä.

⁹⁵ Ks. Suuren valiokunnan mietintö n:o 16 vuoden 1926 valtiopäivillä.

myöskään syytä sitä varoa, kun taas väkijuomalain mukaan »heilä» ei saanut olla tällaista tietoa tai varomisen aihetta. Väkijuomalakia koskevista valtiopäiväasiakirjoista ei ilmene, että lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut säännöksen aineellisen sisällön muuttaminen. Kieltolain säännöksen sanamuoto on selvä siinä, että sen mukaan kuljetusvälineen käyttäjän hyvä usko oli ratkaiseva, olipa tämä sitten omistaja tai ei.⁹⁶ Jos kuljetusvälineen käyttäjä oli hyvässä uskossa, ei omistajan mala fide riittänyt konfiskaation edellytykseksi, ellei ollut kysymys välillisestä tekemisestä, jolloin menettämisseuraamus kohtasi omistajaa rikokseen osallisen ominaisuudessa. Väkijuomalain sanonta ei ole yhtä selvä, sillä sana »heilä» antaa aihetta eriäviin tulkintoihin. Voidaan kysyä, tarkoitetaanko sillä sekä omistajaa että käyttäjää vai vain jompaakumpaa heistä. Viimeksi mainitussa tapauksessa voidaan vielä kysyä, onko sillä merkitystä, kenen käytössä kuljetusväline on.⁹⁷ Alkio on käsitellessään väkijuomalain puheena olevaa menettämisseuraamusta katsonut, että rikoksentekeijä on sen mukaan tuomittava menettämään kuljetusvälineen arvo silloin, kun omistaja tai — kun kuljetusväline on laillisesti toisen hallinnassa — sekä omistaja että välineen haltija ovat hyvässä uskossa.⁹⁸ Alkio siis katsoo, että väkijuomalaki on muuttanut kysymyksessä olevaa kieltolain konfiskaatiosäännöstä siten, että väkijuomalain mukaan esinekonfiskaation edellytyksiä ei ole, jos sekä omistaja että laillinen haltija ovat hyvässä uskossa. Väkijuomalain 78 §:n 3 momentin sanamuoto tukee Alkion mielipidettä. »Heillä» sanan sisältöä ratkaistaessa on säännöksen sanamuodon perusteella todettava, että »heilä» sanan monikkomuoto viittaa edellä samassa momentissa yksikössä oleviin omistajaan ja käyttäjään. Näin ollen on Alkion kantaan yhtyen todettava, ettei kuljetusvälinettä voida konfiskoida, jos omistaja ja, jos kuljetusväline on toisen käytettävissä, myös tämä on hyvässä uskossa. Oikeuskäytännön kanta tähän kysymykseen on mielenkiintoa herättävä. Vuoteen 1940 saakka oikeuskäytäntö on miltei yksimielisesti ollut edellä oikeaksi katsotulla kannalla (Ks. KKO 1927 II 366, 1928 II 209 ja 225, 1929 II 151, 244, 473 ja 576, 1930 II 280 ja 428, 1931 II 94 ja 142, 1932 II 58, 1934 II 62, 1935 II 116 ja KKO p 26. 3. 1938).⁹⁹ Eräissä ratkaisuissa on tästä kannasta kuitenkin poikettu, koska tuomioistuimen konfiskaatiotuomiossa, jossa välineen käyttäjä on todettu rikokseen osalliseksi, välineen konfiskaatiota on perusteltu sillä, ettei omistaja ole esittänyt näyttöä vilpittömästä mielestään (Ks. KKO 1928 II 260, 1929 II 245 ja 513 sekä

⁹⁶ Ks. KKO 1927 II 366 sekä 1929 II 244 ja 473.

⁹⁷ Ks. *Pitkänen* s. 62: »Ratkaisevaa on, onko sillä, joka on saanut ajoneuvot, juhdan tai aluksen omaan lukuunsa käytettäväksi, ollut tietoa rikoksesta tai syytä sitä varoa, eikä omistajan tietoisuus tai tietämättömyys tässä suhteessa vaikuta asian ratkaisuun.»

⁹⁸ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä ss. 269—270.

⁹⁹ Ks. selostusta teoksessa *Pitkänen* s. 144.

1937 II 102). Vuonna 1940 annettujen sitten käännteentekevä ratkaisu, jossa asetuttiin selvästi periaatteellisesti toiselle linjalle, ja katsottiin, ettei konfiskaation edellytyksiä ollut, jos omistaja oli hyvässä uskossa (Ks. KKO 1940 I 5). Tämän ratkaisun jälkeen on siinä omaksuttua kantaa noudatettu oikeuskäytännössä johdonmukaisesti (Ks. KKO p 5. 5. 1955 taltio 1571, 5. 5. 1955 taltio 1569, 2. 9. 1955 taltio 2501 ja 12. 10. 1956 taltio 2631 sekä KKO 1958 II 82). Kun vuoden 1940 ratkaisulla on ollut näin suuntaa antava merkitys ja KKO:kin on, antaen sen julkisuuteen selostuksena, katsonut sen valaisevan mielenkiintoisia tai tärkeitä laintulkintakysymyksiä tai ainakin olevan mielenkiintoisen näytteen oikeuskäsityksen suunnasta ja kehityksestä, olisi toivonut, ettei ratkaisu tämän oikeuskysymyksen osalta olisi ollut niin perustelematon, kuin se tosiasiallisesti on. Tutkija ei saa siitä selville syitä, miksi KKO on omaksunut uuden kannan laintulkinnassa. Alempien oikeuksien ja virallisten syyttäjien on täytynyt ryhtyä sitä soveltamaan kysymättä itseltään mihin se perustuu. Viralliset syyttäjät ovat sen tunnetuksi tulemisen jälkeen yleensä vaatineet vain välineen arvon menetetyksi tuomitsemista, jos ovat katsoneet välineen omistajan olevan bona fide. Virallisen syyttäjän konfiskaatiovaatimuksesta on kuitenkin heti väärinkäsityksen välttämiseksi todettava, että tuomioistuimen on viran puolesta otettava huomioon konfiskaatioseuraamukset aivan riippumatta syyttäjän vaatimuksista.¹⁰⁰ KKO:n vuoden 1940 ratkaisuunkaan ei siis ole voinut vaikuttaa virallisen syyttäjän jutussa tekemä vaatimus. Ratkaisua voidaan puolustaa sillä, että siinä omaksutun kannan avulla vältetään yksityistapauksessa kohtuuttomat ratkaisut. Tämä ei kuitenkaan riitä tuomioistuimelle perusteksi lainsäätäjän sekä lainvalmistelutöistä että lain sanamuodosta poikkeavan kannan ottamiseen.

RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan kuljetusvälinettä ei voida tuomita menetyksi, jos sen omistaja on hyvässä uskossa, vaikka kuljetusvälineen käyttäjä olisikin osallinen rikokseen tai tietoinen siitä tai vaikka tällä olisi ollut syytä varoa kuljetusvälinettä käytettävän rikolliseen kuljetukseen. Sen sijaan väkijuomala:n 78 §:n 3 momentin konfiskaatiosäännöksen mukaan riittää konfiskaation perusteeksi jo se, että henkilö, jonka käytettävänä kuljetusväline laillisesti on, on osallinen rikokseen tai tietoinen siitä tai että hänellä on ollut syytä varoa kuljetusvälinettä käytettävän rikolliseen kuljetukseen.¹⁰¹ Eroavaisuuden täsmentämiseksi on tässä vielä syytä antaa vastaus kysymykseen, milloin kuljetusvälineen on katsottava olevan toisen käytettävänä. Sanasta »käytettävänä» jo ilmenee, ettei sillä, jolla kuljetusväline on vain kuljetettavanaan tai korjattavanaan, voida sanoa olevan oikeutta käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa. Valtio-

¹⁰⁰ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus II ss. 551–552 ja mainittujen sivujen alav. 16 ja 17; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 261.

¹⁰¹ Ks. *Pitkären* ss. 28, 50 ja 52, *Venoja*: Takavarikko s. 162 ja *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 269.

päiväasiakirjoista, lähinnä eduskunnan täysistunnon pöytäkirjoista ilmenee, että laki pyrittiin laatimaan sellaiseksi, että sen perusteella voitaisiin tuomita menetetyn rikokseen osallisen hallinnassa vähittäismaksusopimuksen perusteella oleva auto.¹⁰² Oikeuskäytännössä on joskus katsottu välineen olevan toisen käytettävänä jopa silloinkin, kun se on annettu vain korjattavaksi (Ks. KKO 1929 II 136), mutta yleensä on vaadittu, että välineen on tullut olla tuon toisen »vakinaisessa hallinnassa», »vakinaisessa käytössä» tai »vapaasti omaan lukuunsa käytettävänä» (Ks. KKO 1929 II 450, 1930 II 428, 1931 II 1, 94 ja 142, 1932 I 10, 1931 II 142, 1932 II 58 ja 1936 II 116). Voidaan siis sanoa, että kuljetusväline on muun kuin omistajan käytettävissä vain silloin, kun edellisellä on oikeus käyttää sitä omaan lukuunsa.

Paitsi edellisessä kappaleessa mainitussa suhteessa eroavat puheena olevat säännökset toisistaan myös siinä, että RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan virallinen syyttäjä on velvollinen näyttämään, että kuljetusvälineen omistaja on mala fide, kun taas väkijuomalain mukaan viimeksi mainitulla on todistustaakka. Omistaja on velvollinen näyttämään, että kuljetusväline on joutunut pois häneltä rikoksen kautta. Periaatteessa hänen on myös osoitettava, ettei hänellä tai sillä, jonka käytettävänä kuljetusväline on ollut, ole ollut tietoa siitä, että kuljetusvälinettä käytettäisiin rikolliseen kuljetukseen eikä ole ollut syytä sitä varoa.¹⁰³

Kuljetusvälineen konfiskaatiota koskeva nykyisen väkijuomalain todistustaakkasäännös on — kuten edellä esitetystä havaitaan — pitkän kehityksen tulos. Kun kuljetusvälineen omisti muu kuin rikokseen osallinen, oli sen menetetyn tuomitseminen aluksi mahdollinen vain, ellei omistaja voinut tehdä todennäköiseksi, että se oli rikoksen kautta häneltä poisjoutunut tai että hänellä ei ollut ollut syytä varoa sitä käytettävän rikollisella tavalla. Myöhemmin muutettiin todistustaakkasäännöstä ja säädettiin, että kuljetusväline oli tuomittava menetetyksi, ellei ollut selvitetty, että se oli omistajalta tai haltijalta joutunut pois rikoksen kautta, tai esitetty asianhaaroja, joiden perusteella oli katsottava toteennäytetyksi, ettei omistajalla, tai sillä, jonka käytössä se oli, ollut tietoa siitä, ettei sitä käytettäisi rikollisella tavalla, eikä myöskään ollut syytä varoa sitä. Nykyisen väkijuomalain mukaan kuljetusvälineen omistajan on toteennäytettävä, että kuljetusväline on joutunut häneltä tai kuljetusvälineen haltijalta pois rikoksen kautta tai ettei heillä ole ollut tietoa siitä, että sitä käytettäisiin rikolliseen kuljetukseen, eikä ole ollut syytä sitä varoa, sillä uhalla, että ellei

¹⁰² Ks. vuoden 1925 valtiopäivien pöytäkirjat s. 303 (*Lohi*) ja vuoden 1928 valtiopäivien pöytäkirjat s. 53 (*Reinikainen*). Vrt. L. vähittäismaksukaupasta 30. 11. 1933 (296/1933) 9 §.

¹⁰³ Tätä todistustaakan nurinkurista jakautumista on varsin voimakkaasti arvostellut *Hakulinen*. Ks. hänen kirjoitustaan DL:ssä 1927 s. 215 ss. Kuljetusvälineen omistajan tekeminen näytösvelvolliseksi voi johtaa ilmeisiin kohtuuttomuuksiin. Ks. myös *Venoja*: Takavarikko s. 162 alav. 64.

omistaja voi tuota näyttöä esittää, kuljetusväline konfiskoidaan. Nykyinen väkijuomalain todistustaakkasäännös asettaa siis todistusvelvollisuuden suhteen samaan asemaan sekä näytön siitä, että kuljetusväline on joutunut pois rikoksen kautta, että näytön siitä, että omistaja ja haltija ovat olleet hyvässä uskossa.¹⁰⁴ Hyvästä uskosta on täyden todistuksen esittäminen käytännössä perin vaikeata ja usein miltei mahdotonta. Tuomioistuimien voinee vapaata todistusten harkintaa käyttäen, jolloin henkilöllisyydellä on ratkaiseva merkitys, katsoa hyvän uskon toteennäytetyksi, kun sen puolesta on esitetty riittävästi todennäköisiä syitä ja perusteita.¹⁰⁵

Väkijuomala:n mukaan kuljetusvälinettä ei voida konfiskoida, jos se on omistajalta tai siltä, jonka käytettävissä se on ollut, joutunut pois rikoksen kautta.¹⁰⁶ Laki lähtee periaatteessa siitä, että konfiskaatio on mahdollinen vain, jos se, joka käyttää tai sallii käytettävän kuljetusvälinettä rikolliseen kuljetukseen taikka jonka on syytä varoa sitä käytettävän tällaiseen kuljetukseen, on välineen omistaja tai laillinen käyttäjä, eli kuten edellä todettiin, oikeutettu käyttämään välinettä omaan lukuunsa.¹⁰⁷ Jos kuitenkin omistaja tai laillinen käyttäjä on luovuttanut välineen toiselle henkilölle esim. vain huollettavaksi tai korjattavaksi ja tämä toinen on käyttänyt tai sallinut käytettävän sitä rikolliseen kuljetukseen, ei voida sanoa, että väline olisi rikoksen kautta joutunut pois omistajalta tai lailliselta käyttäjältä. Luovutuksensaaja on tällöin saattanut ylittää valtuutensa ja syyllistyä jopa omankädenoikeuteen, mutta ei voida sanoa, että kuljetusväline tällöin olisi joutunut omistajalta tai käyttäjältä pois rikoksen kautta.¹⁰⁸ Jos sen sijaan luovutuksensaaja on menettänyt kuljetusvälineen hallinnan rikoksen kautta — se on esim. häneltä varastettu on katsottava, että kuljetusvälinettä ei voida konfiskoida, koska se on joutunut omistajalta tai käyttäjältä pois rikoksen kautta.

Kuljetusvälinettä ei väkijuomalain mukaan myöskään voida konfiskoida, jos on näyttetty, että sekä sen omistajalla että käyttäjällä ei ole ollut tietoa siitä, että sitä käytettäisiin rikolliseen kuljetukseen. Normaalisissa elämässä ei voida ajatella sitä mahdollisuutta, että joku joutuisi pakotetuksi esittämään näyttöä siitä, ettei hän ole joutunut tiennyt. Oikeuskäytännössä on ajoneuvonsa toiselle luovut-

¹⁰⁴ Ks. *Pitkänen* s. 52 ja *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 270.

¹⁰⁵ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 270. *Alkion* mukaan lopputulos riippuu siitä, mitä ratkaistavana olevassa yksityistapauksessa voidaan pitää luonnollisena, todennäköisenä tai asian luonnosta johtuvana. Ks. myös *Hakulinen*, DL 1927 s. 232 ss. Oikeuskäytännöstä ks. KKO 1937 II 102 ja 1940 I 5.

¹⁰⁶ Oikeuskäytännössä on seuraavissa ratkaisuissa katsottu jääneen näytträmättä, että kuljetusväline olisi joutunut pois rikoksen kautta: KKO 1925 p II 262, 1929 II 576 ja 1931 II 94.

¹⁰⁷ Ks. KKO 1932 I 10.

¹⁰⁸ Vrt. L vähittäismaksukaupasta 30. 11. 1933 (296/1933) 9 § 1 mom.

taneella tai vuokranneella, jos se, jolle ajoneuvo on siten luovutettu, on käyttänyt sitä rikolliseen kuljetukseen, katsottu yleensä olleen syytä varoa, että sitä käytettäisiin rikoksen tekemiseen (KKO 1924 p II 671 ja 672 sekä 1925 p II 68, 162, 676 ja 1003.) Sen sijaan on katsottu, ettei auton myyjällä, joka oli vähittäismaksukaupoin ja omistusoikeuden pidätyksin myynyt auton henkilölle, jolla oli asianmukainen oikeus auton kuljettamiseen ammattimaisessa liikenteessä ja tuollaisen liikenteen harjoittamiseen, ollut syytä varoa autoa käytettävän luvattomaan väkijuomien kuljettamiseen (Ks. KKO 1940 I 5). Niin ikään on omistajan asumista toisella paikkakunnalla kuin autoa käyttäneen rikokseen osallisen pidetty mainitsemisen arvoisena perusteena tuomioistuimen katsoessa, ettei omistajalla ole ollut syytä varoa autoa käytettävän rikolliseen kuljetukseen (Ks. KKO 1925 p II 1005). Auton käyttäjän voitaneen myös esim. silloin sanoa olevan hyvässä uskossa, kun on selvitetty hänen palveluksessaan olevan autonkuljettajan ottaneen omin päinsä paluulastina kuljettaakseen väkijuomia. Tätä näyttövelvollisuuden nurinkurista jakautumista on varsin voimakkaasti arvosteltu,¹⁰⁹ eikä voida kieltää, ettei arvosteluun ole aihettakin. Tuomioistuimelle olisi pitänyt — niinkuin alunperin oli tarkoituskin — varata mahdollisuus olla tuomitsematta konfiskaatioseuraamusta, jos se erityisistä syistä olisi ollut ilmeisen kohtuuton.¹¹⁰ Näin olisi ollut meneteltävä silläkin uhalla, että tuomioistuin olisi — kuten ilmeisesti olisi tapahtunutkin — ehkä liiankin usein käyttäen harkintavaltaansa jättänyt menettämisseuraamuksen tuomitsematta.¹¹¹

¹⁰⁹ Ks. *Hakulinen*, DL 1927 s. 215 ss. ja *Venoja*: Takavarikko s. 162 alav. 64.

¹¹⁰ Hallituksen esityksessä n:o 78 vuoden 1925 valtiopäiville ehdotettiin tällaisen mahdollisuuden antamista tuomioistuimelle. Lakivaliokunta (mietintö n:o 2 vuoden 1926 valtiopäivillä) ei katsonut voivansa tällaista harkintavaltaa tuomioistuimelle antaa, ja tähän mieltipiteeseen yhtyi myös suuri valiokunta (mietintö n:o 16 vuoden 1926 valtiopäivillä). Eduskunnan päätös oli valiokuntien kannan mukainen.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota Saksan RL:n 295 §:ään. Tämän pykälän mukaan sen alkuperäisessä muodossa oli salametsästyksen ja -kalastukseen käytetyt rikoksentekevälineet tuomittava menetetyiksi riippumatta siitä, kuuluivatko ne rikokseen osallisille vai tertiukselle. Säännöstä pidettiin kohtuuttomana (ks. *Vorberg* s. 124 ja *Binding* s. 261). Vuonna 1935 295 §:ään lisättiin näin kuuluva 2 momentti: »Von den Einziehung kann abgesehen werden, wenn die Sache ohne Schuld des Eigentümers zur Tat benutzt worden ist oder die Einziehung eine unbillige Härte für den Betroffenen bedeuten würde.» Ks. myös *Strömbergin* selostusta Saksan RL:n 295 §:stä, *Strömberg* ss. 155—157. *Strömberg* toteaa kehityksen Saksan oikeudessa osoittavan, että on vaikea ylläpitää konfiskaatiosäännöstä, joka ei ota huomioon tertiuksen omistusoikeutta ja hänen suhdettaan rikokseen.

¹¹¹ ValtuusRL:n ja sen edeltäjän 30. 12. 1943 säännöstelyrikosten rankaisemisesta ann. L:n (1064/1943) mukaan kuljetusvälineen konfiskaatio on tuomioistuimen harkinnan varassa. Säännöksen dispositiivisuus on ilmeisesti aiheuttanut, että säännös on jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi. KKO:n julkaistuissa ratkaisuissa ei löydy ainoatakaan ko. säännösten nojalla tapahtunutta kuljetusvälineen konfiskaatiota.

ValtuusRL:n 7 §:n 1 momentin kuljetusvälineen konfiskaatiosäännös¹¹² vastaa muuten sisällöltään väkijuomalain kuljetusvälineen konfiskaatiota koskevaa säännöstä, mutta on — kuten edellä jo todettiin — jättänyt tuomioistuinten harkintaan kuljetusvälineen menetetyksi tuomitsemisen. ValtuusRL eroaa RL:n 38 luvun 15 §:n ja väkijuomalain 78 §:n säännöksistä siinä, ettei siihen sisälly säännöstä, jonka mukaan kuljetusvälineen omistajaa on rangaistava siitä, että hän on luovuttanut kuljetusvälineen toisen käytettäväksi, vaikka hänellä on ollut syytä varoa sitä käytettävän rikolliseen kuljetukseen.¹¹³

Uhkapeli on RL:n 43 luvun 4 §:ssä säädetty rangaistavaksi. Pykälän 4 momentin mukaan on raha tai muu tavara, joka tavataan pelipöydältä tai pelipankista, tuomittava menetetyksi. Tämä konfiskaatiosäännös ei koske uhkapelissä käytetyn omaisuuden menetetyksi tuomitsemista yleensä, vaan rajoittaa vaikutuksensa siihen rahaan tai tavarahan, joka poliisien toimittamassa ylläkö-tarkastuksessa tavataan pelipöydältä tai pelipankista.¹¹⁴ Se on siis vain erikoistapausta koskeva konfiskaatiosäännös. RL:n 2 luvun 16 §:n yleissäännökseen ja puheena olevan erityissäännöksen on, kuten *Honkasalo* on todennut, katsottava olevan voimassa toistensa ohessa.¹¹⁵ Puheena olevassa erityissäännök-

¹¹² ValtuusRL:n edeltäjään 30. 12. 1943 annettuun lakiin (1064/1943) säännöstelyrikosten rankaisemisesta sisältyi jo samansisältöinen kuljetusvälineen konfiskaatiosäännös. Ks. viimeksi mainitun lain 5 §.

¹¹³ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 268 alav. 307 erityisesti sitä, mitä alav. on lausuttu tuottamuksellisen säännöstelyrikoksen rangaistavuudesta.

¹¹⁴ Saksan RL:n 284 b §:n mukaan tuomitaan menetetyksi »das auf dem Spieltisch oder in der Bank befindliche Geld». Tätä säännöstä vastaa Saksan uuden rikoslakiehdotuksen (Entwurf StGB 1960) 360 §, jonka mukaan tuomitaan menetetyksi »das auf dem Spieltisch oder in der Bank vorgefundene Geld». Tämän 360 §:n perusteluissa todetaan »Durch die Beschränkung der Einziehung auf das »vorgefundene Geld» Wird klargestellt, dass nur das beim polizeilichen Zugriff vorgefundene Geld erfasst werden soll. Der im geltenden Recht und in früheren Entwürfen verwendete Ausdruck »befindliche Geld» ist insoweit unklar». Ks. Entwurf StGB 1960 s. 506.

¹¹⁵ Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 78—79. Toisella periaatteellisella kannalla *Chydenius*: Kontraktsrätt II s. 1, *Hakulinen*: Velvoiteoikeus ss. 32—33 ja Perusteettoman edun palautus s. 259 ss. sekä *Rekola*: Saamisoikeuden vanhentuminen s. 433 alav. 8. Ks. myös *Kivimäki—Ylöstalo* s. 296 alav. 4.

Mainittakoon, että Tanskan RL:n (203 § 2 mom.) mukaan tuomioistuin päättää, onko uhkapelissä saatu voitto tuomittava menetetyksi tai palautettava hävinneelle. Ks. *Krabbe* s. 445.

Oikeuskäytäntöä valaisevat KKO:n päätökset 1949 II 188 ja 1950 II 431, joissa KKO on joutunut ottamaan kannan kysymykseen siitä, voitiinko uhkapeliin osallistunut tuomita menettämään valtiolle pelistä saamansa taloudellinen hyöty. Edellisessä päätöksessä KKO äänestyksen jälkeen (3—2) katsoi, ettei uhkapeliin osallistunutta voitu tuomita menettämään valtiolle rikoksen hänelle tuottamaa taloudellista hyötyä, koska lain mukaan vain pelipöydältä tavatut rahat voitiin konfiskoida. Erimieliset jäsenet pysyttivät alempien oikeuksien päätökset, joiden mukaan uhkapeliin osallistunut oli RL:n 2 luvun 16 §:n nojalla tuomittu menettämään

sessä on kysymys lähinnä rikoksen tekemiseen käytettyjen ja käytettäväksi tar-
koitettujen esineiden menetetyksi tuomitsemisesta, vaikka myönnettävä onkin,
että säännöksen mukaan menetetyksi tuomittavaan omaisuuteen sisältyy myös
esineitä, jotka on saatu rikoksella.¹¹⁶ Pelin kestäessä voidaan sanoa, että joku
on voitolla, mutta vasta pelin päätyttyä tai sitten kun peli on keskeytetty, sel-
viää pelivoitto.¹¹⁷ Pelipankissa oleva omaisuus koostuu liikepääomasta, jolla
»peliluolaa» hoidetaan, ja mahdollisesta pelivoitosta. Pelipöydällä oleva raha tai
muu tavara taas muodostuu pelivälineistä, pelipanoksista ja mahdollisista voi-
toista. Liikepääomaa, pelivälineitä ja pelipanoksia on pidettävä rikoksenteko-
välineinä. Rikoksentekovälineen konfiskaation osalta poikkeaa puheena oleva
erityissäännös RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin yleissäännöksestä siinä, että se
on obligatorinen ja tuomioistuimella ei siis ole säännöksen soveltamisessa har-
kintavaltaa. Se ei myöskään estä tuomioistuinta yleissäännöksen nojalla kon-
fiskoimasta rikoksentekovälineeksi katsottavia esineitä tai muuta omaisuutta,
jota ei ole tavattu pelipöydältä tai pelipankista, jos konfiskaation edellytykset
yleissäännöksen mukaan ovat täytetyt.¹¹⁸

RL:n 44 luvun 25 §:n¹¹⁹ 1 ja 3 momentin mukaan on tuomittava menete-
tyksi sellainen kaupassa ja ylöskannossa eli perinnässä mittaamiseen tai punnit-
semiseen käytetty mitta, paino tai punnitsin, joka lain mukaan ei ole luvallinen

rikoksen hänelle tuottama taloudellinen hyöty. Enemmistön kanta perustui siihen käsityk-
seen, että tapaukseen voitiin soveltaa vain RL:n 43 luvun 4 §:n 4 momentissa olevaa kon-
fiskaatiosäännöstä, jonka mukaan pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara oli
menetetty. Kysymyksessä oleva konfiskaatiosäännös koskee kuitenkin vain sitä erikois-
tapausta, että poliisi toimittaa »peliluolassa» ylläkkötarkastuksen, josta puheena olevassa
KKO:n ratkaisussa ei edes ollut kysymys, ja tämän erikoistapauksen varalta säättää, että poliisin
pelipöydältä ja pelipankista tapaamat rahat tai muu tavara on tuomittava menetetyksi. Näin
ollen on katsottava, että tapaukseen olisi pitänyt soveltaa, kuten alemmat oikeudet ja KKO:n
erimieliset jäsenet olivat tehneetkin, RL:n 2 luvun 16 §:n yleissäännöstä. Tälle kannalle KKO
on asettunut päätöksessään 1950 II 431.

¹¹⁶ *Honkasalo* (Erityinen osa II s. 78) toteaa: »Pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha
ja muu tavara on joka tapauksessa julistettava menetetyksi, riippumatta siitä, kenelle pelaajista
se kuuluu ja katsomatta siihen, onko se pantu pöydälle pelipanoksena tai tulevia pelipanoksia
varten varattuna taikka pelissä saatuna voittona.» *Forsman* (Särskilda brotten II s. 111) puo-
lestaan kirjoittaa tästä konfiskaatiosäännöksestä: »Detta stadgande står i öfverensstämmelse
med den grundsatsen, att produkterna af ett brott i allmänhet måste anses vara förvärfade.»
Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation s. 213 ss.

¹¹⁷ Pelivoittoa ovat uhkapelillä saadut esineet. Ne konfiskoidaan, jos ne tavataan pelipöy-
dältä tai pelipankista in specie RL:n 43 luv. 4 §:n 4 momentin tai ellei tätä säännöstä voida
soveltaa RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin nojalla rikoksella saatuna hyötynä.

¹¹⁸ Ks. *Frank* s. 672; *Schönke—Schröder* s. 1123; *Kohlrausch—Lange* s. 618; *Leipziger Kom-
mentar* II s. 575.

¹¹⁹ RL:n 44 luv. 25 §:n tulkinnasta ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 343 ss., *Serlachius*
II s. 440 ja *Honkasalo*: Erityinen osa II ss. 246—247.

tai jota ei ole asianmukaisesti tai säädetyn ajan kuluessa leimattu tai merkitty. Mittaamis- ja punnitsemisvälineen tulee, ollakseen luvallinen, olla mitoista ja painoista 31. 12. 1921 annetun lain (318/1921) mukainen. Tämän lain mukaan saadaan kaupassa ja ylöskannossa käyttää ainoastaan sellaista puheena olevan lain mukaista mittaamis- tai punnitsemisvälinettä, jonka on va'annut asianomainen vakaaja. Osoitukseksi siitä, että mittaamis- ja punnitsemisväline on vakauksessa hyväksytty, varustetaan se vahvistetulla¹²⁰ hyväksymismerkinnällä. Vakaus on voimassa määräajan, jonka jälkeen mittojen, painojen ja vaakojen vakaus on uudelleen suoritettava.¹²¹ Kysymyksessä olevan konfiskaatiosäännöksen on katsottava täydentävän RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentissa olevaa rikoksentekovälineen konfiskaatiosäännöstä ja poikkeavan siitä vain siinä, että se ei jätä tuomioistuimelle harkintavaltaa menetetyksi tuomitsemisessa.¹²² RL:n 44 luvun 25 §:n 1 ja 3 momentinkaan mukaan ei laitonta mittaa, painoa tai punnitsinta voida tuomita menetetyksi, ellei sitä ole käytetty mittaamiseen tai punnitsemiseen.¹²³

RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin on liitetty, paitsi jo edellä käsiteltyjä, myös lukuisia muita rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevia spesiaalisäännöksiä. Näistä mainittakoon vilpillisen kilpailun ehkäisemisestä 31. 1. 1930 annetun lain (34/1930) 13 §:n 1 ja 3 momentin nojalla konfiskoitava lahjus,¹²⁴ joka on annettu toisen toimesta olevalle tai muuten toisen puolesta toimivalle henkilölle, jotta tämä suosisi tuota lahjojaa tai jotakuta muuta elinkeinotoiminnassa, tai palkinnoksi sellaisesta suosimisesta, väkijuomaL:n 78 §:n nojalla menetetyksi tuomittava luvattomaan väkijuoman valmistukseen käytetyt valmistuskojeet ja väkijuoman tai sen raaka-aineen säilytysastiat, miedon mallasjuoman tehdasmaisesta valmistuksesta ja myynnistä 24. 4. 1931 annetun lain (142/1931) 12 §:n 3 momentin nojalla menetetyksi tuomittavat luvattomasti valmistetun mallasjuoman säilytysastiat, kalastusL:n 96 §:n nojalla menetetyksi tuomittava kielletty pyydys tai pyydyksen osa sekä luvattomasti käytetty luvallinen pyydys ja vene sekä 23. 2. 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/1923)

¹²⁰ Ks. A mittaamisesta ja punnitsemisesta 29. 4. 1922 (104/1922) 12 §.

¹²¹ Ks. L mitoista ja painoista 31. 12. 1921 (318/1921) 12 §.

¹²² Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 247.

¹²³ Kokonaan eri asia on, että tällainen laitton mitta, paino ja punnitsin, jota elinkeinonharjoittaja pitää siinä huoneessa, jossa kauppaa tehdään tai tavaroita on kaupan, voidaan RL:n 44 luvun 25 §:n 2 ja 3 momentin nojalla tuomita menetetyksi. Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 344.

¹²⁴ Tämän lainkohdan lahjuksen menettämistä koskevia säännöksiä on sanotun lainkohdan ja RL:n 16 luv. 13 §:n sisällöllisen yhtäläisyyden vuoksi tulkittava samalla tavalla. Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 265.

24 §:n mukaan konfiskoitava pyydys. Näiden ja muiden vastaavanlaisten menettämissäännösten selostamiseen tämän tutkimuksen puitteissa ei, tutkimuksen liiallisen paisumisen välttämiseksi, ole mahdollisuuksia. Se ei myöskään liene tarpeellista, koska edellä esitetty antanee jo selvän kuvan rikoksentekovälineen konfiskaatiosta meidän rikosoikeudessamme.

7 §. RIKOKSEN TUOTE (PRODUCTUM SCELERIS) KONFISKAATION KOHTEENA

Vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen 26 §:n mukaan oli tahallisesta rikoksesta, osallisuudesta siihen tai sen suosimisesta tuomitulle rikoksella »syntynyt» tai hänen rikoksella saamansa esine, joka oli palkkaa rikoksesta tai siitä saatua voittoa, konfiskoitava, jollei se kuulunut tai lain mukaan ollut luovutettava toiselle.¹ Ehdotuksen mukaan oli siis tuomittava menetetyiksi sekä esineet, jotka fyysisessä mielessä oli aikaansaatua rikoksella (producta scelëris), että esineet, jotka oli hankittu rikoksen avulla (scelere quæsita).

Senaatin prokuraattorin, hovioikeuksien ja Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan lakiehdotuksesta antamissa lausunnoissa² eivät muut kuin Turun hovioikeus kiinnittäneet huomiota kysymyksessä olevaan pykälään. Koska pykälä »sisältää niin yleisiä ja niin erinomaisen monessa erilaisessa tapauksessa käytettäviä määräyksiä, että niiden laatiminen sellaisilla sanoilla, jotka voisivat tehdä kaikki väärät käsitykset, jospa ei mahdottomiksi, ainakin epäiltäviksi, on tuskin mahdollinen», ehdotti Turun hovioikeus lausunnossaan pykälän jättämistä lakiehdotuksesta pois ja konfiskaatiosäännösten sijoittamista erityissäännöksinä asianomaisten rangaistussäännösten yhteyteen. Hovioikeus perusteli kantaansa lisäksi sillä, että pykälässä oli »kirjoitustapa erinomaisen venyväinen ja omansa monessa suhteessa antamaan aihetta vääriin selityksiin, esim. kun tavara syntyy tahi saadaan tahallisen rikkomuksen kautta, kumminkaan ei välittömästi.»³

¹ Vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen 26 § alkuperäisessä ruotsinkielisessä asussaan kuului: »Dömes någon skyldig till uppsätlig förbrytelse, eller delaktighet deri, eller gynnande deraf, hafve förverkat sådant genom brottet tillkommet eller åtkommet ting, som utgör lön för detsamma, eller vinning deraf, och annan ej tillhör eller enligt lag tillfalla bör. Är viss lön eller gåfva för brottet utfäst; vare det utlofvade förverkadt.» Lakiehdotuksen perusteluissa (s. 154) sanotaan tästä pykälästä vain: »Den mistning af vissa ting, som i dessa §§ (myös 27 §) stadgas synes icke behöfva närmare motiveras.»

² Ks. Lausuntoja Suomen Suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi.

³ Ks. Lausuntoja Suomen Suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi s. 25.

Vuoden 1884 rikoslakiehdotukseen ei sitten otettukaan edellisen ehdotuksen 26 §:ää vastaavaa yleissäännöstä. Rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitsemista koskevat, yleissäännöksen poisjättämisen johdosta tarpeelliseksi katsotut säännökset oli erityissäännöksinä sijoitettu asianomaisten rangaistussäännösten yhteyteen.⁴ Kun vuoden 1884 ehdotuksen perusteluissa ei kosketeltu lainkaan tätä muutosta,⁵ voidaan sanoa, että Turun hovioikeuden lausunnossa mainitut syyt olivat ehkä olleet aiheena säännöksen poisjättämiseen.⁶ Vuoden 1887 rikoslakiesitys, joka sitten johti voimassa olevan rikoslain säätämiseen, oli vuoden 1884 ehdotuksessa omaksutulla kannalla.

Mainittujen rikoslakiehdotusten laatimisen ja rikoslain säätämisen aikoihin ei rikoksen tuotteeksi katsottavia esineitä tieteisopissakaan aina selvästi erotettu rikoksella hankituista esineistä, vaan katsottiin niidenkin olevan res scelere quæsita.⁷ Eroa ei siis tehty niiden esineiden välillä, jotka fyysisessä mielessä oli aikaansaatu rikoksella, ja niiden välillä, jotka olivat olemassa jo ennen rikosta, mutta jotka vain oli hankittu rikoksen avulla. Kun selostetussa Turun hovioikeuden lausunnossa katsottiin ehdotetun yleissäännöksen antavan aihetta myös välillisesti rikoksella »syntyneen» tavaran menetetyksi tuomitsemiseen, osoittanee tämä, koska rikoksen tuotteena nykyisin tieteisopissa yksimielisenä vallitsevan käsityksen mukaan on pidettävä vain rikoksen välitöntä tuotetta,⁸ ettei rikoksen tuotteen käsite tuolloin vielä ollut saanut lopullista sisältöään.

Rikoksen tuotteella on eräitä erikoisominaisuuksia, jotka erottavat sen muista konfiskaation objekteista ja joiden vuoksi sitä voidaan pitää omana itsenäisenä ryhmänä. Tämä ryhmä käsittää vain sellaiset tuotteet, jotka fyysisessä mielessä on aikaansaatu rikoksella.⁹ Tuote on syntynyt sen toiminnan

⁴ Vuoden 1875 rikoslakiehdotuksessa oli 26 §:ssä olevan yleissäännöksen lisäksi productum scelरिकsen menetetyksi tuomitsemista koskevia spesiaalisäännöksiä 513 ja 582 §:ssä. Vuoden 1884 ehdotuksessa oli sanottuja spesiaalisäännöksiä 304, 333, 335, 348, 422 ja 442 §:ssä, jotka vastasivat voimassa olevan RL:n kaikkia rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskevia säännöksiä, ks. RL 34: 15, 36: 10, 37: 7 sekä 44: 4 ja 26.

⁵ *Hagströmerkään* ei vuonna 1884 painatussa lausunnossaan kiinnittä huomiota 26 §:n poisjättämiseen. Ks. *Hagströmer*: Granskning af underdåniga förslag till strafflag för storfurstendömet Finland, mm.

⁶ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar ss. 61—62; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 256.

⁷ Ks. *Strömberg* s. 119; *Hurwitz*: Konfiskation s. 100 alav. 1; *Köbner* s. 12.

⁸ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 310; *Strömberg* s. 121; *Strabl*: Om påföljder s. 310; *Hurwitz*: Konfiskation s. 99 ja Kriminalret s. 577; *Krabbe* s. 230; *Skeie*: Strafferett s. 358; *Andenæs*: Strafferett s. 472; *Kjerschow* s. 61; *Vorberg* s. 78; *Tolkienit* s. 22; *Seeler* s. 44; *Baumann* s. 99; *Leipziger Kommentar* s. 151.

⁹ Ks. *Forsman*: Allmänna läror s. 398; *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 310; *Strömberg* ss. 118 ja 147; *Strabl*: Om påföljder s. 310; *Krabbe* s. 230; *Hurwitz*: Kriminalret s. 577; *Skeie*: Strafferett s. 353; *Andenæs*: Strafferett s. 472; *Frank* s. 75; *Kohlrausch—Lange* s. 117; *Welzel* s. 222;

tuloksena, joka toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön. Voidaan sanoa, että rikoksen tuote on rikoksen synnytyksen tulos. Tanskassa ja Norjassa kuvataan tätä prosessia verbillä »frembringe»,¹⁰ Ruotsissa »frambringa»¹¹ sekä Saksassa ja Sveitsissä »hervorbringen.»¹² Esimerkkeinä tällaisista rikoksen tuotteista mainittakoon liikkeeseen laskemistarkoituksessa väärennetyt rahat, väärennetyt julkiset asiakirjat ja myytäviksi tarkoitettut lainvastaisesti valmistetut elintarvikkeet. Rikoksen tuotteena on myös pidettävä sellaistakin rikoksen »tuotetta», joka tosin on ollut olemassa ennen rikoksen tekemistä mutta jossa rikos ainakin subjektiivisesti arvostellen on ulkonaisesti aikaansaanut oleellisen muutoksen.¹³ Tällainen tuote on esim. Alkuperälain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettu Suomessa väärällä tavaran alkuperää tai lajia osoittavalla merkinnällä varustettu tavara. Jos sen sijaan rikos on rajoittunut pelkkään esineen hallinnan saamiseen, ei esinettä, joka on saatu tai hankittu (erlangt, erworben) tällaisella rikoksella, voida pitää rikoksen tuotteena.¹⁴ Rikoksen tuote ei siis ole salametsästys- tai -kalastusmaalais, salakuljetettu tavara, uhkapelissä saatu voitto eikä myöskään varastamalla tai petoksella saatu omaisuus.

Tanskan, Norjan, Saksan ja Sveitsin rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskevien yleissäännösten mukaan on konfiskaation objektina esine (Genstand, Gjenstand ja Gegenstand).¹⁵ Kun ei ole ajateltavissa, että erilaiset oikeudet saattaisivat olla rikoksen tuotteita¹⁶ ja tuskin voidaan katsoa, että kiinteistö-kään voisi syntyä rikoksella,¹⁷ täytynee lähteä siitä, että rikoksen tuote voi olla

Leipziger Kommentar s. 151; Thormann—Overbeck: Schweizerisches Strafgesetzbuch s. 207; Hafter s. 415.

¹⁰ Ks. Tanskan RL:n 77 §:n 1 mom. 1 k. ja Norjan RL:n 34 §.

¹¹ Ks. Ruotsin RL:n 2 luv. 17 §:n 1 mom. ja Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §:n 1 mom.

¹² Ks. Saksan RL:n 40 § ja Sveitsin RL:n Art. 58.

¹³ Strömberg (s. 122 alav. 16) toteaa, että rikoksen tuotetta koskevia konfiskaatiosäännöksiä lienee yleisesti sovellettu silloinkin, kun konfiskaation objekti tarkasti ottaen ei ole »någon productum sceleris eller »frambragt» genom brottet» väärennysrikoksen tapahtuessa vain päälle kirjoittamisella tai kirjoitusta poistamalla. Strömberg jatkaa: »Subjektivt framträder objektet dock såsom något helt annat än före ätgärden.» Ks. myös Hurwitz: Kriminalret s. 577.

¹⁴ Ks. Forsman: Allmänna läror s. 398; Hurwitz: Kriminalret s. 577; Skeie: Strafferett s. 358; Andenas: Strafferett s. 472; Frank s. 75; Kohlrausch—Lange s. 117; Welzel s. 222; Maurach s. 651; Baumann s. 99; Seeler s. 45; Leipziger Kommentar s. 151.

¹⁵ Ks. 7 § alav. 10—12.

¹⁶ Ks. Hurwitz: Konfiskation s. 102; Tolkiemi s. 21; Vorberg s. 78; Köbner s. 17; Maurach s. 650.

Ks. myös OikeustoimiL:n 28 § sekä 31. 7. 1947 annetun VelkakirjaL:n (622/1947) 17 ja 30 §.

¹⁷ Uuden kiinteistöyksikön voidaan katsoa syntyvän rikoksella esim. silloin, kun viranomaislain virkarikokseen syyllistyneen suorittaa alueella, jolle ei ole vahvistettu asema- tai raken-

vain irtain esine rikosoikeudellisessa mielessä.¹⁸ Rikoksen tuotteena olevaan esineeseen nähden ei voida esittää sitä vaatimusta, että sillä tulisi olla raha-arvoa.¹⁹

Esineen, jotta sitä voitaisiin pitää rikoksen tuotteena, tulee olla — kuten edellä jo todettiin — rikoksen välitön tuote.²⁰ Näin ollen ei esim. väärällä rahalla ostettua esinettä voida pitää rikoksen tuotteena. Rikoksen fyysisiin tuotteisiin ei voida myöskään lukea esinettä, joka on valmistettu rikoksella saadusta tavarasta. Varastetusta tavarasta valmistettua esinettä ei esim. voida pitää rikoksen tuotteena. Rikoksen tuote on edellä esitetyn mukaan siis jokainen esine, joka on kriminalisoidun teon välitön aikaansaannos.

Vuoden 1875 ehdotusta rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskevaksi yleissäännökseksi ei — kuten edellä todettiin — otettu lakiin. Rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskevaa, vuoden 1932 hallituksen esitystä²¹ valmisteltaessa on täytynyt harkita rikoksen tuotteen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen ottamista rikoslakiin, koska esityksen perusteluissa viitataan Norjan, Tanskan ja Sveitsin rikoksentekovälineen konfiskaatiota koskeviin yleissäännöksiin, joiden kaikkien mukaan myös rikoksen tuote on tuomittava menetetyksi.²² Kun ehdotusta tällaiseksi yleissäännökseksi ei tehty, on katsottava, ettei sellaisen ottamista rikoslakiin pidetty tarpeellisena. Suomen rikoslaissa ei vielä ole tällaista yleissäännöstä, joka esiintyy useiden maiden rikoslaissa²³ ja jolla tuomioistuimelle annetaan oikeus rikoksen kaikkien fyysisten tuotteiden menetyksi tuomitsemiseen. Etsittäessä syytä tähän on todettava, että rikoksen tuotteet ovat yleensä esineitä, jotka on joko yksinomaan tai pääasiallisesti valmistettu käytettäväksi rikoksentekovälineinä. Täten ne voidaan rikoksentekovälineinä RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momentin nojalla tuomita menetetyiksi kun rikos, jossa niitä on käytetty taikka, jota tai jollaista rikosta varten ne on valmistettu,

nuskaavaa, halkoamisen, lohkomisen tai erillisen alueen tilaksi muodostamisen taaja-asutusta varten, vaikka sanotunlaisen maanmittaustoimituksen suorittaminen alueella on sallittu vain haja-asutusta varten. Ks. 20. 2. 1960 annetun kaavoitusalueiden jakoL:n (101/1960) 22 §. Kun tällöin ei kuitenkaan synny mitään uutta kiinteistöä, ts. uutta kiinteätä esinettä, ei voitane puhua rikoksen tuotteesta. Ks. myös *Kivimäki—Ylöstalo* ss. 155—156.

¹⁸ Irtaimen esineen käsitteestä rikosoikeudessa ks. 6 § alav. 7.

Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 102; *Kjerschow* s. 61; *Tolkiemit* ss. 21—22; *Seeler* s. 43.

Strömberg (s. 120) katsoo asian luonteesta seuraavan, että productum sceleris voi olla vain aineellinen esine.

¹⁹ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 578.

²⁰ Tämä on tieteisopin yksimielinen käsitys, ks. edellä 7 § alav. 8.

²¹ Ks. hallituksen esitys n:o 11 v:n 1932 valtiopäiville.

²² Ks. Norjan RL:n 34 §, Tanskan RL:n 77 §:n 1 mom. 1 k. ja Sveitsin RL:n Art. 58.

²³ Ks. Saksan RL:n 40 §, Ruotsin RL:n 2 luv. 17 §:n 1 mom. ja Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 2 §:n 1 mom. sekä edellisessä viitteessä mainitut lainkohdat.

on tapahtunut.²⁴ Toisena ja ehkä tärkeimpänä seikkana, joka lienee aiheuttanut sen, ettei rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitsemista koskevaa yleissäännöstä ole otettu rikoslakiin, on mainittava niiden rikosten erittäin vähäinen määrä, jotka voivat aikaansaada puheena olevia rikoksen fyysisiä tuotteita. Tämän vuoksi on asian hoitamista erityissäännösten avulla ilmeisesti pidetty riittävänä. Oikeuskäytännössäkään ei ole sattunut tapauksia, jotka olisivat osoittaneet, että tällaista yleissäännöstä käytännössä tarvittaisiin. Kun ilman nimenomaista lain-säännöstä ei voida tuomita menetetyksi rikoksen fyysistä tuotetta, seuraa yleis-säännöksen puuttumisesta, että rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitseminen tulee kysymykseen muissa kuin lain sanamuodon sallimissa tapauksissa vain sikäli kuin katsotaan, että konfiskaatio on mahdollinen lainanalogiankin perusteella.²⁵

RL:ssa on seuraavat rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitsemista koskevat erityissäännökset: 34 luvun 15 § (hengelle tai terveydelle vaaralliseksi tehty ruoka-aine, juoma taikka muu lainkohdassa mainittu tavara), 36 luvun 10 §:n 4 momentti (mukaamalla tehty tai väärennetty esine, väärällä leimalla merkitty

²⁴ Hurwitz (Konfiskation ss. 100—101) jakaa rikoksen fyysiset tuotteet 1) esineisiin, joiden aikaansaamiseen rikollinen toiminta on päättynyt, ja 2) esineisiin, jotka ovat sellaisen rikollisen toiminnan aikaansaannoksia, joka on tarkoitettu päättymään vasta niiden käyttämisellä. Hurwitz toteaa, että edelliseen ryhmään kuuluvat esineet ovat perin harvinaisia ja että pääasiallisesti rikoksen fyysiset tuotteet kuuluvat jälkimmäiseen ryhmään. Tämä merkitsee sitä, että rikoksen tuote kaikissa normaalitapauksissa on samalla rikoksentekeväline. Ks. myös Honkasalo: Yleiset opit III s. 310.

Köbner (s. 9 ss.) asettaa kysymyksenalaiseksi, tarvitaanko rikoksen tuotteen käsitettä lainkaan ja jatkaa: »Sind nicht vielmehr Gegenstände, welche einem vergangen Delicte ihr Dasein danken, nur eine Unterabteilung derjenigen, welche zu einem künftigen Delikte bestimmt sind? Es liegt im Wesen der Dinge, welche durch einen Bruch der Rechtsordnung erzeugt wurden und denen ihr verbrecherischer Ursprung anhaftet, dass sie zu einem rechtmässigen Gebrauche nicht fähig sind und ihre Verwendung immer nur durch einen neuen Bruch der Rechtsordnung finden.» Köbnerin perustelujen suhteen on Hurwitzin (ks. Konfiskation s. 101 alav. 2) yhtyen todettava, »at Productet faktisk ikke behøver at være bestemt til dermed at begaa en yderligere Forbrydelse,» minkä huomautuksen oikeellisuuden osoittaa sekin, että Köbner on itse vastakkaiseen suuntaan menevistä perusteluistaan huolimatta katsonut välttämättömäksi, »dass jener Paragraph (Saksan RL:n 40 §) den Begriff der producta sceleris ausdrücklich neben denjenigen der instrumenta stellt.» Ks. myös Baumann s. 100; Seeler ss. 10. ja 44.

²⁵ Lainanalogian sallittavuudesta ks. Forsman: Allmänna läror s. 460 ss.; Serlachius I s. 48 ss.; Tulenheimo, Lm 1931 s. 356 ss.; Granfelt: Yleisen rikosoikeuden peruskurssi s. 24; Salmiala, DL 1951 s. 212 ss.; Honkasalo: Yleiset opit I s. 48 ss. ja Nulla poena sine lege s. 70 ss.; Alanen, DL 1936 s. 288 ss. ja Yleinen oikeustiede ss. 100—101; Reino Ellilä: Liikenne-rikosoikeus s. 59 ss.; Livson: Epävarsinainen laiminlyöntirikos s. 144 ss.; Ignatius, Lm 1931 s. 267 ss.

Ks. myös Strömberg s. 102.

mitta, paino tai punnitsin sekä väärällä merkillä varustettu tavara), 37 luvun 7 § (mukaamalla tehdyt tai väärennetyt metalli- tai setelirahat tai arvopaperit taikka vajennetut metallirahat sekä leimasin, merkkirauta, kaava tai muu metalli- tai setelirahan tai arvopaperin mukaamiseen taikka metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine, joka on valmistettu kerrottuun tarkoitukseen käytettäväksi), 44 luvun 4 §:n 3 momentti (luvattomasti valmistettu myrkky tai muu sellainen hengenvaarallinen aine sekä niin ikään luvattomasti valmistettu ruuti tai muu räjähdysaine) sekä 44 luvun 26 § (luvattomasti valmistettu leimasin, merkkirauta, kaava tai muu työkalu sekä painoskuva). Näiden säännösten jäljempänä seuraavan tarkastelun yhteydessä käsitellään myös eräitä niitä vastaavia, rikoslain ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liitettyjä rikoksen tuotetta koskevia konfiskaatiosäännöksiä.

RL:n 34 luvun 15 §:n 4 momentin mukaan on ruoka-aine, juoma tai muu tässä pykälässä mainittu tavara tuomittava menetetyksi. Konfiskaation objekti on rikoksen tuote siinä tapauksessa, että lainkohdassa kriminalisoidun teon tunnusmerkistö on toteutettu myrkyttämällä²⁶ tai panemalla ainetta,²⁷ joka on omiansa turmelemaan terveyden, ihmisten²⁸ käytettäväksi sopivaan tai myytäväksi aiottuun ruoka-aineeseen, juomaan tai muuhun tavarahan. Tuloksena on siis ruoka-aine, juoma tai muu tavara, joka on hengelle tai terveydelle vaarallinen. Ruoka-aineella ja juomalla tarkoitetaan tässä kaikkia sellaisenaan ihmisen nautittavaksi tarkoitettuja aineita, joihin on luettava myös nautintoaineet, esim. tupakkavalmisteet. Muilla tavaroilla tarkoitetaan yleisiä käyttö- ja kulutustarvikkeita, joilla tavanmukaiseen tarkoitukseensa käytettyinä on terveyttä vaarantava vaikutus.²⁹ Esimerkkeinä tällaisista käyttö- ja kulutustarvikkeista mainittakoon keitto- ja ruokailuastiat, pesu-, puhdistus- ja kiillotusaineet, vaatetustarvikkeet, sisustustekstiilit, vuodevaatteet, leikkikalut, seinäpaperit ja lattiamatot. Konfiskaatioseuraamus on tuomittava, vaikka rikoksentekijä RL:n 34 luvun 21 §:n nojalla jätettäisiinkin rangaistukseen tuomitsematta.

²⁶ Myrkyttämisellä ymmärretään myrkyn saattamista ruoka-aineeseen ym. siinä muodossa ja siinä määrin, että se on omiansa vahingoittamaan terveyttä. Ks. *Serlachius* II s. 305; *Forsman*: Särskilda brotten II s. 400; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 168.

Myrkyllä taas tarkoitetaan tavallisesti ainetta, joka saatettuna ihmisen ruumiiseen, on omiaan kemiallisella tavalla vaikuttamaan siksi turmiollisesti hänen elimistöönsä, että siitä saattaa syntyä vaara hänen hengelleen ja terveydelleen. Ks. *Serlachius* II s. 45; *Forsman*: Särskilda brotten I s. 46.

²⁷ Esim. murskattua lasia ja erinäisiä tartunta-aineita. Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 400; *Honkasalo*: Erityinen osa II ss. 168–169.

²⁸ Ks. *Serlachius* II s. 305; *Forsman*: Särskilda brotten II s. 400; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 168.

²⁹ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II ss. 400–401; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 169; *Bergendal* s. 290.

Jos teko ei toteuta RL:n 34 luvun 15 §:n tunnusmerkistöä eikä menettämisseuraamuksen tuomitseminen tämän lainkohdan nojalla siis ole mahdollinen, voidaan elintarvike, nautintoaine sekä yleinen käyttö- ja kulutustarvike kuitenkin tuomita menetetyksi 3. 7. 1941 annetun elintarvikelain (526/1941) 10 §:n 2 momentin nojalla, ihmisravinnoksi aiottu lihavalmiste 25. 3. 1960 annetun lihan tarkastuslain (160/1960) 21 §:n 2 momentin nojalla, margariinivalmiste 19. 8. 1932 annetun margariinivalmistelain (240/1932) 16 §:n 2 momentin nojalla, mallasjuoma 24. 4. 1931 miedon mallasjuoman valmistuksesta ja myynnistä annetun lain (142/1931) 12 §:n 3 momentin ja väkijuoma väkijuomala:n 78 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos asianomaisen aineen valmistus on sanottujen lakien säännösten tai näiden lakien nojalla mahdollisesti annettujen määräysten vastainen. Kaikkien edellä mainittujen lakien menettämissäännökset ovat, kuten RL:n 34 luvun 15 §:nkin menettämissäännös, obligatorisia.

RL:n 36 luvun 10 §:n 4 momentin mukaan on tuomittava menetetyiksi seuraavat *producta sceleris* ryhmään luettavat esineet:

- 1) mukaamalla ³⁰ tehty tai väärennetty karttapaperi, karttamerkki, postimerkki,³¹ leimamerkki, tullileima tai muu julkinen verotusmerkki,³²
- 2) väärällä leimalla merkitty mitta, paino tahi punnitsin sekä
- 3) väärentäjän luona, varastossa tai kaupan oleva väärällä merkinnällä varustettu tavara, johon on pantu vääriä tai väärennetty siinä oleva kruununleima tai muu tavarantoisteenä oleva julkinen merkki taikka johon on pantu sellainen kruununleima tai muu julkinen merkki, jota ei ole tarkoitettu siihen tavarahan pantavaksi.

Edellä mainitusta karttapaperista on todettava, että sillä tarkoitetaan aikaisemmin leimaveronperinnässä käytettyä erityistä, jo valmiiksi leimattua paperia. Karttamerkki taas on nykyisen leimamerkin aikaisempi nimitys. Leimamerkkikään ei merkitse samaa, kuin mitä tällä sanalla tarkoitetaan nykykielessä, vaan sellaista merkkiä, jolla asianomainen viranomainen varustaa eri tarkoituksiin käytettäviä esineitä.³³ Tullileima, jolla tavara varustettiin osoitukseksi siitä,

³⁰ Mukaaminen merkitsee sellaista esineen käsittelyä, että se voidaan erehdyksessä luulla muuksi, kuin se todellisuudessa on. Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 251.

³¹ Koskee vastavuoroisuuden perusteella myös ulkomaisia postimerkkejä, ks. RL:n 38 luvun 12 §.

³² Esim. veromerkki, ks. Ennakkoperintälaki 28. 11. 1959 (418/1959) 19 § ja Ennakkoperintäasetus 23. 12. 1959 (482/1959) 61 §.

³³ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 331; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 238. Tällaisena »leimamerkinä» voitaneen pitää tupakkavalmisteverosta 9. 12. 1938 annetun lain (382/1938) 5 §:ssä tarkoitettua tulliviranomaisen tavaralle panemaa veronauhaa ainakin siltä osin, kuin siihen on merkitty, ettei tavara ole tarkoitettu myytäväksi. Niin myös tulliviranomaisen Tullis:n 95 §:n 4 momentin nojalla matkatavarakolliin panemaa nimilippua. Ks. myös Tullis 92 § 3 mom., 99 § 1 mom. ja 100 § 2 mom.

että se oli asianmukaisesti tullattu, on merkki, jota nykyinen tullilainsäädäntö ei tunne, mutta sellaisena voitaneen pitää merkkiä, jonka tulliviranomainen eräissä tapauksissa kiinnittää tavaraan osoitukseksi siitä, että tullikäsitteily sen osalta on toimitettu.³⁴

Kun mittaamis- ja punnitsemisväline vakauksessa hyväksytään, varustetaan se asianmukaisesti vahvistetulla merkinnällä.³⁵ Mitta, paino tai punnitsin on katsottava merkityksi väärällä leimalla sekä silloin, kun siihen tehty merkintä ei ole totuudenmukainen, että silloin kun mitassa, painossa tai punnitsimessa ollut oikea merkintä on muutettu.³⁶ Niin ikään on mitta, paino tai punnitsin katsottava varustetuksi väärällä leimalla, jos merkinnän on suorittanut muu kuin asianomainen viranomainen, vaikka merkintä vastaisikin todellista asian tilaa.

Väärällä kruununleimalla tai muulla julkisella merkillä varustettu tavara on konfiskaation suhteen asetettu erikoisasemaan. Menetetyksi tuomitseminen on rajoitettu vain siihen tavaraan, joka tavataan väärentäjän luona, varastossa taikka pidetään kaupan. Kruununleimalla tai muulla julkisella merkillä varustamisella tarkoitetaan tavaran virallista merkitsemistä.³⁷ Tällaiseksi viralliseksi merkitsemiseksi on katsottava kulta- ja hopeateosten tarkastusleimaus.³⁸

Väärällä yksityisellä merkillä varustetun tavaran menetetyksi tuomitsemiseen eivät RL:n 36 luvun 10 §:n 4 momentin säännökset sovellu.³⁹ Eräissä tapauksissa on lainsäätäjät katsonut tarpeelliseksi menettämisseuraamuksen ulottamisen tällaisiakin yksityisellä merkillä varustettuja tavaroita koskevaksi. Niinpä Alkuperälain 1 §:ssä on kriminalisoitu sellaisen merkinnän tahallinen tekeminen myytäväksi aiottuun tavaraan, joka on omiaan aiheuttamaan luulon, että tavara on peräisin muualta tahi on muun lajista, kuin todellisuudessa on laita. Saman lain 6 §:n mukaan tuomioistuimen on, jos merkintä voidaan tavarasta poistaa, velvoitettava tavaran omistaja määrääjässä asiassa annetun päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta lukien poistamaan merkintä uhalla, että tavara muuten katsotaan menetetyksi.⁴⁰ Jos sen sijaan väärällä merkinnällä

³⁴ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 331. Ks. myös edellä alav. 33.

³⁵ Ks. A mittaamisesta ja punnitsemisesta 29. 4. 1922 (104/1922) 12 §.

³⁶ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 331.

³⁷ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 274.

³⁸ Ks. A kulta- ja hopeateosten tarkastusleimauksesta ja kaupasta 21. 12. 1929 (433/1929); *Bergendal* s. 248.

³⁹ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 274.

⁴⁰ AlkuperäL:n 7 §:n mukaan on tällaisesta menetetyksi tuomitusta tavarasta ennen sen myyntiä julkisella huutokaupalla poistettava oikeuden antamien ohjeiden mukaan viranomaisten toimesta väärä merkintä.

varustetusta tavarasta ei voida poistaa tätä merkintää tavaraa kokonaan hävittämättä tai sen menettämättä arvoaan kauppatavarana, on tavara suoraan konfiskoitava ja tuomittava hävitettäväksi. Erityisistä syistä tuomioistuim voi kuitenkin määrätä, että tavara on annettava omistajalle, jos tämä määrääjässä vie sen maasta pois tai jos on ilmeistä, että tavaraa käytetään siten, ettei ole syytä epäillä, että sen alkuperään tai lajiin nähden ketään johdettaisiin harhaan.

Yksityisellä merkinnällä varustetun tavaran menetetyksi tuomitsemista koskee myös väkijuomaL:n 78 §:n 1 momentin 5 kohtaan sisältyvä menettämissäännös, jonka mukaan saman lain 64 §:ssä tarkoitettu merkintäside tai muu sellainen on tuomittava menetetyksi.⁴¹ VäkijuomaL:n 36 §:n mukaan on jokainen pullo tai muu astia, jossa väkijuomayhtiön myyntipaikasta ostajalle taikka anniskeluun annetaan muita väkijuomia kuin mallasjuomia, varustettava väkijuomayhtiön hallintoneuvoston määräämällä, astiaa avattaessa rikkimurtuvalla merkinnällä, joka selvästi osoittaa, että astia sisältöineen on väkijuomayhtiön myymä. Väkijuomalain 64 §:ssä on kriminalisoitu tällaisen merkintäsitteen väärennys tai väärä käyttö.

RL:n 37 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla on mukaamalla⁴² tehdyt tai väärennetyt⁴³ metalli- tai setelirahat,⁴⁴ arvopaperit⁴⁵ taikka vajennetut⁴⁶ metallirahat tuomittava menetetyksi. Kysymys on rikoksen tuotteen konfiskaatiosta siinä tapauksessa, että RL:n 37 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla menetetyksi tuomittava mukaamalla tehty tai väärennety metalli- tai seteliraha, arvopaperi taikka vajennettu metalliraha on syntynyt sen toiminnan tuloksena, joka to-

⁴¹ Ks. *Alkeio*: Tuomarin tehtävistä s. 274 ja alav. 320. Väkijuomayhtiön merkintäsidettä ei voida pitää minään julkisena merkinä. Se on, vaikkakin lakisäätöinen, kuitenkin yksityisen osakeyhtiön Oy Alkoholiliike Ab:n hallintoneuvoston määräämä. Ks. *Salmialan* kommentaaria DL 1953 oikeustapaosasto ss. 18—20.

⁴² Ks. 7 § alav. 30.

⁴³ Rahan väärentämisellä ymmärretään oikeaan rahaan tai arvopaperiin tehtyä muutosta, jolla rahalle tai arvopaperille annetaan suuremman arvon omaavan maksuvälineen näkö, kuin sillä todellisuudessa on. Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 231; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 255.

⁴⁴ Raha on maksuväline, jonka valtio tai muu auktoriteetti siihen laillisen valtuutuksen saaneena on antanut liike-elämässä käytettäväksi. Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 223; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 250.

⁴⁵ Arvopaperilla tarkoitetaan sellaista yksityisoikeutta osoittavaa asiakirjaa, jonka hallinta on oikeudenkäytön välttämättömänä edellytyksenä. Ks. *Zitting*: Arvopaperin luovutussensaajan oikeussuojasta s. 17 ss.; *Kivimäki—Ylöstalo* ss. 161—162; *Zitting—Rautiala* s. 33. Ks. myös RL 37: 4.

⁴⁶ Vajentaminen on leikkaamalla, viilaamalla tai muulla tavoin tapahtuva rahan arvon vähentäminen rahan ulkonäön siitä kärsimättä. Ks. RL 37: 5 ja *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 258.

teuttaa RL:n 37 luvun 1 ja 5 §:ssä kriminalisoitujen raharikosten tunnusmerkistön.⁴⁷ Sillä seikalla, onko mukaaminen, väärentäminen tai vajentaminen tapahtunut Suomessa tai ulkomailla, ei ole merkitystä konfiskaation kannalta. Konfiskaation objektina tulee kysymykseen sekä koti- tai ulkomainen metalli- tai seteliraha että jälkimmäisen kanssa rinnastettava koti- tai ulkomainen arvopaperi. Säännöksen nojalla on katsottava voitavan tuomita menetetyiksi myös sellaiset väärän rahan tai arvopaperin »puolivalmisteet», joiden osalta mukaaminen, väärennys tai vajentaminen ei ole suoritettu loppuun, vaikkei niillä voidakaan ketään erehdyttää. Säännöksen nojalla voidaan niin ikään konfiskoida vain yritysasteellekin jääneen raharikoksen tuote.

RL:n 37 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan on mm. tuomittava menetetyksi saman luvun 6 §:ssä kriminalisoidun raharikoksen valmistelun teko-objekti: leimasin, merkkirauta, kaava tai muu metalli- tai setelirahan tahi arvopaperin mukaamiseen taikka metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine. Konfiskaation kohde on rikoksen tuote siinä tapauksessa, että tällainen esine on syntynyt teolla, joka toteuttaa raharikoksen valmistelun tunnusmerkistön. Esineen tulee siis olla valmistettu raharikoksen tekemistä varten.

RL:n 44 luvun 26 §:n menetetyksi tuomitsemista koskeva säännös täydentää edellä selostettuja RL:n 36 luvun 10 §:n ja 37 luvun 7 §:n vastaavia säännöksiä. Kysymyksessä on rikoksen tuotteen konfiskatio kun RL:n 44 luvun 26 §:n nojalla tuomitaan menetetyksi luvattomasti valmistettu leimasin, merkkirauta, kaava tai muu työkalu, jolla voi valmistaa metalli- tai setelirahaa, muita RL:n 37 luvussa mainittuja arvopapereita taikka 36 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittuja merkkejä,⁴⁸ taikka sanotunlaisella työkalulla, olipa se sitten luvattomasti valmistettu tai vain luvattomasti hallussa, tehty painoskuva.⁴⁹

⁴⁷ RL:n 37 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa, 2 §:n 1 momentissa ja 5 §:n 1 ja 2 momentissa on kriminalisoitu muatun tai väärennetyn rahan tai sen kanssa rinnastetun arvopaperin tai vajennetun metallirahan maahan tuominen, hankkiminen tai vastaanottaminen sekä saman luvun 2 §:n 2 momentissa, 3 §:ssä ja 5 §:n 3 momentissa muatun tai väärennetyn rahan taikka arvopaperin tahi vajennetun metallirahan kaupittelu itsenäisenä rikoksena. Näiden rikosten teko-objekti, vaikka sekin on tuomittava menetetyksi RL:n 37 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla, ei ole syntynyt sen toiminnan tuloksena, joka toteuttaa mainittujen rikosten tunnusmerkistön ja kysymys ei siis ole rikoksen tuotteesta.

⁴⁸ Jos työkalun valmistaminen on tapahtunut raharikoksen tekemisen tarkoituksessa, on työkalu tuomittava menetetyksi RL:n 37 luvun 7 §:n nojalla rikoksen tuotteena.

Jos työkalulla on tehty raharikos tai toteutettu RL:n 36 luvun 10 §:n tunnusmerkistö, on työkalu taas rikoksentekovälineenä RL:n 37 luvun 7 §:n tai 36 luvun 10 §:n nojalla tuomittava menetetyksi.

⁴⁹ Painoskuva on tuomittava menetetyksi RL:n 36 luvun 10 §:n nojalla, jos tekijä on toteuttanut sanotussa lainkohdassa kriminalisoidun teon tunnusmerkistön.

RL:n 44 luvun 4 §:ssä on kriminalisoitu myrkyn⁵⁰ tai muun sellaisen hengenvaarallisen aineen⁵¹ ja ruudin tai muun räjähdysaineen⁵² ilman laillista oikeutta tapahtuva valmistaminen, ja saman pykälän 3 momentin mukaan on valmistusprosessin tulos, rikoksen tuote, tuomittava menetetyksi. RL:n 44 luvun 4 § on blankettisäännös, joka mm. viittaa näiden aineiden valmistamista koskeviin säännöksiin.⁵³ Niiden mukaan kysymyksessä olevien aineiden valmistaminen on joko kokonaan kielletty tai sallittu ainoastaan asianomaisella luvalla.

Myrkyn tai muun sellaisen hengenvaarallisen aineen osalta on säännöksinä, joita tässä blankettisäännöksessä tarkoitetaan, mainittava 12. 7. 1946 annetun myrkkyasetuksen (555/1946) myrkyn valmistusta koskevat määräykset (3 luku) ja huumausaineista 23. 11. 1956 annetun lain (572/1956) ja sen nojalla 1. 2. 1957 kansainvälisten huumausainesopimusten määräysten soveltamisesta annetun asetuksen (61/1957) huumausaineen valmistusta koskevat säännökset. Myrkkyasetukseen itseensäkin, nimittäin sen 64 §:ään, sisältyy konfiskaatiosäännös, jonka mukaan myrkky, jonka osalta asetuksen määräyksiä on rikottu, voidaan julistaa valtiolle menetetyksi. Sikäli kuin säännös koskee tällaista myrkyn valmistusta, täytynee katsoa, että tätä asetukseen sisältyvää konfiskaatiosäännöstä, joka on fakultatiivinen RL:n 44 luvun 4 §:n 3 momentissa olevan menettämissäännöksen ollessa obligatorinen, ei voida soveltaa sen johdosta, että se on ristiriidassa ylemmänasteisen säädöksen kanssa.⁵⁴

Ruudin tai muun räjähdysaineen osalta on säännökseksi, jota RL:n 44 luvun 4 §:ssä tarkoitetaan, katsottava 7. 3. 1925 annettu asetus räjähdysaineista (93/1925). Mainitun asetuksen 73 §:ään sisältyy nimenomainen viittaus RL:n 44 luvun rangaistussäännöksiin, ja sen on tietysti katsottava koskevan myös kysymyksessä olevaa menettämissäännöstä. Räjähdysaineista annettuun asetukseen sisältyy myös konfiskaatiosäännös, joka kuitenkin koskee sellaisen aineen menetetyksi tuomitsemista, jota ei voida räjähdysaineeksi katsoa. Sanotun

⁵⁰ Ks. 7 § alav. 26.

⁵¹ Rikoslaki tarkoittaa myrkkyyn verrattavalla muulla vaarallisella aineella ainetta, joka ihmisen ruumiiseen saatettuna vaikuttaa yhtä vaarallisesti kuin myrkky, mutta ei kemiallisella, vaan esim. mekaanisella tavalla. Ks. *Serlachius* II s. 46; *Forsman*: Särskilda brotten I s. 46 ja II s. 416.

⁵² Räjähdysaineista 7. 3. 1925 annettu asetus (93/1925) määrittelee räjähdysaineen sellaiseksi valmisteeksi, joka lyönnin, kitkan, kuumentamisen tai muun sytytystavan avulla voidaan saada äkkiä hajaantumaan sekä samalla muodostamaan kaasuja ja kehittämään lämpöä.

⁵³ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 415.

⁵⁴ Muutenkin voidaan asettaa kyseenalaiseksi, voidaanko konfiskaatiosäännös antaa asetuksella. Tällaisen asetuksen säännöksen voidaan nimittäin katsoa olevan ristiriidassa HM:n 6 §:stä ilmenevän omaisuuden loukkaamattomuuden periaatteen kanssa. Ks. myös HM:n 92 §:n 2 mom.; *Strömberg* s. 99 ss. ja 198 ss. Vrt. kuitenkin *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 291.

asetuksen 73 a §:n 1 momentissa on kriminalisoitu briketeiksi tai jyviksi puristetun kloraaatin luvaton valmistus, ja saman pykälän 2 momentin mukaan on tällainen luvattomasti valmistettu tavara tuomittava menetetyksi.⁵⁵

RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin on liitetty, paitsi jo edellä käsiteltyjä, lukuisia muitakin rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitsemista koskevia erityissäännöksiä. Näistä mainittakoon epäsideellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 28. 1. 1927 annetun lain (23/1927) 2 §, jonka mukaan levittämistä ja näkyvillepanoa varten valmistettu, sukupuolikuria tai säädyllysyttä loukkaava painotuote, kirjoitus, kuvallinen esitys tai muu tuote, joka on saman lain 1 §:ssä kriminalisoidun teon tehneen henkilön hallussa, on tuomittava menetetyksi. 5. 12. 1935 annetun apteekkitavaralain (374/1935) 11 §:n 1 momentti, jonka mukaan luvattomasti valmistettu apteekkitavara⁵⁶ on tuomittava menetetyksi, rehujen ja lannoitteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 annetun lain (305/1955) 15 §:n 3 momentti, jonka mukaan säädettyä ilmoitusta tekemättä valmistetut rehut ja lannoitteet sekä astia tai päällys, jossa niitä säilytettiin, voidaan tuomita menetetyksi, 21. 7. 1865 phosphori eli walkintulitikkujen tekemisestä ja myömisestä annetun asetuksen 1 §:n 1 momentti ja 5 §, joiden mukaan asetuksessa tarkoitetut tulitikut, jotka on valmistettu tehtaan ulkopuolella, ja tehtaassakin valmistetut tulitikut, jotka on valmistettu ennenkuin tehdas on asianmukaisesti katsastettu, on tuomittava menetetyksi, räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 annetun lain (263/1953) 11 §:n 3 momentti, jonka mukaan sanotun lain ja sen nojalla annettujen määräysten vastaisesti valmistettu räjähdysvaarallinen aine⁵⁷ voidaan tuomita menetetyksi, 25. 10. 1957 annetun atomienergiainlain (356/1957) 12 §:n 2 momentti, jonka mukaan vastoin sanottua lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä valmistettu atomienergian aikaansaamiseen soveltuva aine, joko kokonaan tai vain osaksi, voidaan tuomita valtiolle menetetyksi, sekä 26. 4. 1957 annetun säteilysuojauslain (174/1957) 14 §, jonka mukaan vastoin tätä lakia ja sen nojalla annettuja määräyksiä valmistettu radioaktiivinen aine ja tuote voidaan tuomita valtiolle menetetyksi.

Kuten edellä esitetystä ilmenee, ovat rikoksen tuotteen menetetyksi tuomitsemista koskevat säännökset erittäin heterogeenisiä ja kysymyksessä olevien

⁵⁵ Kyseenalaista on, voidaanko konfiskaatiosäännöstä antaa asetuksella. Ks. 7 § alav. 54.

⁵⁶ Apteekkitavaralla tarkoitetaan apteekkitavaralain 1 §:n mukaan sellaisia aineita ja valmisteita, joita käytetään yksinomaan tai pääasiallisesti lääkkeenä tai lääkkeiden valmistukseen, sekä sellaisia myrkyllisiä aineita ja tavaroita, joita saadaan yleisölle myydä ainoastaan apteekista.

⁵⁷ Räjähdysvaarallisilla aineilla tarkoitetaan räjähdysaineita, palavia nesteitä ja kaasuja ym. niihin verrattavia tai itsestään syttyviä aineita ja tuotteita. Ks. L räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 (263/1953) 1 §.

lakien erityisiä tarpeita palvelevia. Ainoa yhteinen piirre, joka niillä on, on se, että ne koskevat kaikki rikoksen tuotetta, esinettä, joka on fyysisessä mielessä aikaansaatu rikoksella. Monet rikoksella syntyneistä esineistä, kuten väärä raha ja väärennetyt arvopaperit, ovat vaarallisia yhteiskunnan turvallisuudelle, mutta esineiden vaarallisuus ei kuitenkaan ole rikoksen tuotteelle mikään lajityypillinen tunnusmerkki. Esim. luvattomasti valmistettua väkijuomaa ei voitane pitää sinänsä vaarallisena aineena. Konfiskaatiosäännökset, jotka koskevat rikoksen tuotetta ovat yleensä obligatorisia. Eräissä tapauksissa on kuitenkin säädetty, ettei menetetyksi tuomitseminen tule kysymykseen, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät.⁵⁸ Rikoksen tuotetta koskevat konfiskaatiosäännökset eivät yleensä oikeuta tuomitsemaan menetetyksi esineen arvoa, jos esinettä ei enää ole tallella,⁵⁹ mutta eräissä tapauksissa lainsäätäjä on liittänyt menettämissään nöksiin myös arvonmenetysklausuulin.⁶⁰

⁵⁸ Ks. ElintarvikeL 3. 7. 1941 (526/1941) 10 § 2 mom.; LihantarkastusL 25. 3. 1960 (160/1960) 21 § 2 mom.

⁵⁹ *Alkeio* kiinnittää tähän seikkaan huomiota, ks. *Alkeio*: Tuomarin tehtävistä s. 275.

⁶⁰ Ks. VäkijuomaL 78 § 4 mom.; LihantarkastusL 25. 3. 1960 (160/1960) 21 § 2 mom.; L rehujen ja lannoitteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 (305/1955) 15 § 3 mom.; L räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 (263/ 1953) 11 § 3 mom.; Säteily-suojausL 26. 4. 1957 (174/1957) 14 §; AtomienenergiaL 25. 10. 1957 (356/1957) 12 § 2 mom.

8 §. RIKOKSELLA HANKITTU ETU (SCELERE QUÆSITUM) KONFISKAATION KOHTEENA

Rikoksella hankittu etu on siinä suhteessa samanlainen kuin rikoksen tuote, että sekin on tavallaan tuote. Rikoksella hankitusta edusta käytetyt nimitykset fructum sceleris — rikoksen hedelmä — ja turpe lucrum — häpeällinen hyöty — kuvaavat sen tätä ominaisuutta. Kuitenkin on jossain määrin harhaanjohtavaa sanoa rikoksella hankittua etua tuotteeksi, sillä se ei ole syntynyt eikä sitä ole aikaansaatu rikoksella, kuten rikoksen tuote, vaan se on vain saatu (erlangt, erworben) rikoksen avulla.¹ Rikoksella hankittu etu on ollut jo olemassa ennen rikoksen tapahtumista, ja rikos on ollut vain keino, jolla rikoksentekijä on saanut sen. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että rikoksen tuotteisiin kuuluvat rikoksella fyysisessä mielessä aikaansaadut tuotteet ja rikoksella hankituksi eduksi on katsottava kaikki muu rikoksen avulla saatu etu.

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentissa² säädetään rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemisesta:

»Rikoksen joko tekijälleen tai sille, jonka puolesta tahi hyväksi hän on toiminut, tuottama taloudellinen hyöty on oikeuden vapaan harkintansa mukaan arvioitava ja tuomittava menetetyksi, katsomatta siihen, onko syytettyä sitä vastaan tehty, jonka puolesta rikoksentekijä on toiminut.»

Siteerattu lainkohta sisältää rikollisella toiminnalla hankitun edun valtiolle menettämistä koskevan yleissäännöksen. Sillä on saatettu täydellisenä voimaan se kriminaalipoliittiselta kannalta erittäin tärkeä periaate, että rikoksella saatu häpeällinen hyöty on konfiskoitava. Tuomioistuimella ei ole yleissäännöksen soveltamiseen nähden harkintavaltaa, sillä konfiskaatiosäännös on obligatorinen.

¹ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation ss. 100 ja 111 sekä *Kriminalret* ss. 577 ja 585; *Strömberg* s. 122; *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 310; *Nyberg*, JFT 1958 s. 345.

² RL:n 2 luv. 16 §:n 1 momentti sai nykyisen sisällyksensä 21. 5. 1921 annetulla lailla. Tähän lainkohtaan myöhemmin tehdyt muutokset eivät ole vaikuttaneet momentin sisältöön.

Lainkohdan mukaan on rikoksen tuottama taloudellinen hyöty tuomittava menetetyksi. Sanotun lainkohdan mukaan tuomittavan konfiskaation edellytykseksi riittää jokainen laissa rangaistavaksi julistettu taloudellista hyötyä tuottanut teko, ellei tämän teon tuottamaa hyötyä ole konfiskoitava menetetyksi tuomitsemista koskevien erityissäännösten nojalla.³

Yleissäännöksen mukaan konfiskaation objektina on rikoksen tuottama hyöty. Hyödyn tulee siis olla saatu rikoksella. Näin on asianlaita aina silloin kun se on saatu teolla sen toteuttaessa rikoksen tunnusmerkistön.⁴ Jos rikoksella saatuna hyötynä pidettäisiin vain tällaista hyötyä, seuraisi siitä, ettei yleissäännöksen nojalla voitaisi konfiskoida rikoksentekijälle ennen rikosta tai sen tapahduttua rikoksen tekemisestä annettua palkkiota. Jos rikoksentekijä suunnitelmissaan on ottanut tai voinut ottaa huomioon, että hän saa tuon palkkion rikoksen tekemisestä — se on ollut rikoksen tekemisen motiivina — täytyy katsoa, että palkkio on saatu rikoksella ja että se on RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua hyötyä.⁵ Jos sen sijaan palkkio on annettu rikoksentekijälle rikoksen tapahduttua hänen itsensä voimatta ottaa sen saamista huomioon rikoksen tekoperusteena, voidaan kysyä, onko tällaista palkkiota pidettävä rikoksella saatuna hyötynä. Vaikka palkkio sen antajan kannalta katsoen onkin annettu rikoksen tekemisestä,^{5a} ei voida sanoa, että sen saaja olisi saanut sen rikoksella, vaan rikoksen johdosta. Kun RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin konfiskaatioseuraamusta ei ole rajoitettu rikoksen tekemisestä saatuaan hyötyyn, vaan sen nojalla voidaan tuomita menetetyksi rikoksen »tuottama» hyöty, on katsottava, että sellainenkin palkkio, jota rikoksentekijä ex ante arvostellen ei ole voinut katsoa rikoksella saavansa, on RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin nojalla tuomittava menetetyksi.⁶ Tämä kanta vastaa myös yleissäännöksen

³ Ks. 2 § alav. 168.

⁴ *Hurwitz* (Konfiskation s. 113) toteaa: »Udbyttet skal være »erhvervet ved» en Forbrydelse. Denne Betingelse er opfyldt dels, naar den forbryderiske Virksomhed umiddelbart bringer Forbryderen det paagældende Udbytte, som den forbryderiske Handling Korrelat, ... dels ogsaa hvor Erhvervelsen mere middelbart skyldes Forbrydelsen, idet denne har bevirket de Dispositioner, hvorved Udbyttet er tilført Forbryderen ... I begge Grupper af Tilfælde bestaar der den Aarsagssammenhæng mellem Forbrydelsen og Udbyttet, at dette er erhvervet umiddelbart eller middelbart ved det Indbegreb af Handlinger, der konstituerer den paagældende Forbrydelse.» Ks. myös *Hurwitz*: Kriminalret s. 586 ja *Strömberg* s. 124.

⁵ *Hurwitz* (Konfiskation s. 113) toteaa tällaisesta palkkiosta: »Udbyttet kan med Rette siges at være erhvervet ved denne Forbrydelse og er følgerlig konfiskabelt.» Ks. myös *Hurwitz*: Kriminalret s. 586 ja *Strömberg* ss. 125 ja 224.

^{5a} Kun palkkiota tarkastellaan silmälläpitäen sen antajaa on palkkio yleensä rikoksen-tekoväline. Ks. s. 92.

⁶ Tanskan oikeutta tulkittaessaan on *Hurwitz* tullut toiselle kannalle. Hän toteaa (Kriminalret s. 586): »Derimod kan en efterfølgende belønning, der har været uden indflydelse på handlingens begåelse, ikke siges at være indvundet ved, men kun i anledning af denne hand-

lainvalmistelutöistä ilmenevää lainsäätäjän tarkoitusta: toiselta puolelta sen selväksi tekemistä rikoksenteikijälle, ettei rikosta hyödyn toivossa kannata tehdä ja toiselta puolelta rikoksenteikijän estämistä taloudellisesti hyötymästä jo tekemästään rikoksesta. Olisi oikeustajuntaa loukkaavaakin, jos rikoksenteikijä saisi pitää tällaisen rikoksen johdosta saamansa palkkion.

Edellä esitetyn nojalla on rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä pidettävä sitä taloudellista hyötyä, joka tosiasiallisesti on saatu rikoksella. Rikoksella saatuna taas voidaan kuitenkin pitää vain hyötyä, jonka rikos on välittömästi tuottanut.⁷ Jos rikoksella saatu esine tai oikeus on vaihdettu toiseen esineeseen tai oikeuteen, ei konfiskaation voida katsoa ulottuvan niihin.⁸ Niitä ei ole — kuten *Honkasalo* toteaa⁹ — saatu välittömästi rikoksella, vaan niiden saamiseen on tarvittu lisäksi oikeustoimi, joka on siirtänyt ne toiselle henkilölle ja tuonut sijaan toisen esineen tai oikeuden. Tällaisessa tapauksessa esinekonfiskaatio ei ole mahdollinen. Rikoksenteikijän saama hyöty otetaan häneltä pois tuomitsemalla menetetyksi rikoksella välittömästi saadun esineen tai oikeuden arvo.¹⁰

ling, og den vil da næppe kunne konfiskeres, medmindre ydelsen eller modtagelsen af den udgør et selvstændigt strafbart forhold.» *Krabbe* yhtyy *Hurwitzin*. Ks. *Krabbe* s. 232. Samalle periaatteelliselle kannalle Ruotsin oikeuden kannalta kysymystä tarkastellessaan asettuu *Strömberg*. Hän toteaa (s. 125): »Undersöker man kausaliteten i de fall, där termen scelere quacsitum användes, finner man att den normalt täckes av de brottsliges uppsåt, och längre behöves man icke sträcka begreppets omfång.» Ks. myös *Strömberg* s. 224.

Ks. myös *Andenæs*, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg ss. 54—56. *Andenæs*in Norjan oikeuskäytännöstä esittämät tapaukset viittaavat melko laajaan rikoksella saadun hyödyn käsitteeseen, mm. rikoksella saadusta virasta maksettu palkka on katsottu voitavan hyötynä konfiskoida.

⁷ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 117.

Hurwitz (*Kriminalret* s. 586) toteaa: »Konfiskationen kan ikke udstrækkes videre end til værdien af det ved den straffbare handling vundne direkte udbytte. Er der ved dispositioner over dette, uafhængigt af det forhold, der begrunder konfiskationen, vundet yderligere indtægt, må det heri liggende indirekte udbytte, hvis påviselighed og omfang beror på tilfældige faktorer, altså lades urørt af konfiskation, medmindre den nye transaktion, hvorpå erhvervelsen beror, selv er et strafbart, konfiskationsbegrundende forhold.» Vrt. *Hurwitz*: *Konfiskation* ss. 115—116.

Ks. myös *Krabbe* s. 232.

Ruotsin tieteisopin mukaan tulee hyödyn olla välittömästi saatu rikollisella toiminnalla. Ks. *Beckman—Bergendal—Strahl* s. 66 ss.; *Strahl*: Om påföljder s. 302; *Thornstedt* s. 35; *Rudholm*, NKÅ 1950—1951 s. 116. Toisella periaatteellisella kannalla *Strömberg* s. 224. Tämän kannan arvostelusta ks. *Nelson*, SvJT 1949 s. 520.

⁸ Ks. *Eyjólfsson*, NKÅ 1950—1951 s. 128.

⁹ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 118.

¹⁰ Jos esimerkiksi rikoksenteikijä rikoksella saamallaan hyödyllä ostaa raha-arvan ja voittoa, ei voida tuomita menetetyksi kuin raha-arvan arvo, joka vastaa rikoksella saatua hyötyä. Vastaavasti jos hyöty on talletettu pankkiin korkoa kasvamaan, voidaan menetetyksi tuomita vain pääoma, muttei sille laskettua korkoa. Ks. *Hurwitz*: *Konfiskation* ss. 115—116.

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin sanamuoto¹¹ antaa aiheen kysyä, voidaanko sen nojalla tuomita menetetyksi rikoksella saatu hyöty in specie, mikäli se tuomitsemishetkellä vielä on tallella. Tieteisopissa ovat tähän kysymykseen vastanneet kielteisesti *Alkio*¹² ja *Salmiala*.¹³ Myöntävän vastauksen on antanut *Honkasalo*.¹⁴ Alkio ei ole tarkemmin perustellut kantaansa. Salmialan mielipide nojautuu säännöksen sanamuotoon ja siihen, että hänen mukaansa on käsittämätöntä, miksi lainsäätäjä ei olisi selvästi sanonut, että rikoksella saatu esine menetetään, jos lainsäätäjä olisi tarkoittanut hyödyn in specie konfiskoimista. Hän toteaa säännöksen hyödyn arvioimista koskevine määräyksineen osoittavan »että siinä puhuttaessa menettäväksi tuomittavasta »hyödyistä» ei tarkoiteta rikoksen kautta välittömästi saatuja ja edelleen tallella olevia speciesineitä, vaan ainoastaan muunlaista rahassa arvioitavaa varallisuuden lisää.» Säännös olisi Salmialan mukaan stilisoitu toisin, jos tarkoituksena olisi ollut, että sen nojalla voitaisiin konfiskoida myös rikoksella välittömästi saatu ja edelleen tallella oleva esine in specie. Honkasalo myöntää, että säännöksen sanamuoto antaa aihetta käsitykselle, ettei sen nojalla voitaisi tuomita menetetyksi hyötyä in specie, vaikka se olisi vielä tallella, mutta katsoo, ettei yleissäännös kuitenkaan estä tällaista menetetyksi tuomitsemista. Hän toteaa, ettei yleissäännöksen määräystä arvioinnista ole ymmärrettävä niin, että sillä tarkoitettaisiin vain saadun hyödyn raha-arvon harkinnanvaraista määrittämistä, mikäli hyöty on saatu muuna omaisuutena kuin rahana, vaan ennen kaikkea sen määrän arviointia in natura. Mielipiteensä tueksi Honkasalo viittaa vielä siihen, että on vaikeata ajatella lainsäätäjän hyötynä saatuihin esineisiin nähden asettuneen toiselle kannalle kuin sellaisiin rikoksen välikappalaisiin tai tuotteisiin, joita ei ole määrätty hävitettäväksi tai maasta vietäviksi. Lisäksi Honkasalo huomauttaa, että useissa hyödyn konfiskaatiota koskevissa erityissäännöksissä on hyöty määrätty ensi sijassa menettäväksi in natura. Tämä huomautus antaa erityisesti aiheen todeta, ettei yleissäännöksen valmistelutoista saa tukea sille käsitykselle, että lainsäätäjä hyödyn konfiskaatiota koskevassa yleissäännöksessä olisi asettunut toiselle periaatteelliselle kannalle kuin näissä erityissäännöksissä, joiden mukaan miltei poikkeuksetta on konfiskoitava ensi sijassa hyöty in

¹¹ Ruotsin RL:n 2 luv. 16 §:n 2 momentin mukaan (niin myös Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luv. 1 §:n 2 momentin mukaan) on menetetyksi tuomittava »vinning, som ej motsvaras av skada för enskild». Tämän säännöksen ei ole katsottu oikeuttavan tuomitsemaan menetetyksi hyötyä in specie, vaan ainoastaan hyödyn arvon. Ks. *Strömberg* s. 223 ja *Strahl*: Om påföljder s. 301.

¹² Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 276 ja Lm 1950 s. 65 ja s. 71 alav. 27.

¹³ Ks. *Salmiala*, DL 1951 ss. 24—25.

¹⁴ Ks. *Honkasalo*, Yleiset opit III s. 310, Lm 1948 s. 117 erityisesti alav. 4 ja Lm 1950 s. 796 alav. 13.

specie' ja vasta sitten turvaututtava arvokonfiskaatioon, kun esinekonfiskaatio on käynyt mahdottomaksi.¹⁵ Yleensäkin voidaan sanoa olevan sääntönä, että arvokonfiskaatio on toissijainen. Sen edellytyksenä on, ettei ensi sijaista konfiskaatio-objektia voida tuomita menetetyksi.¹⁶ Kuitenkin on myönnettävä, että RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin pohjimmainen tarkoitus, rikoksella hankitun taloudellisen edun eliminoiminen, saavutetaan täysin myös yksinomaisella arvokonfiskaatiolla ja että »hyötyä» säännön mukaan ei muodosta se esine in specie, joka on rikoksella välittömästi saatu.¹⁷ Tästä seikasta tietysti johtuu, että hyödyn in specie menetetyksi tuomitseminen tulee käytännössä tuskin koskaan kysymykseen.¹⁸ Kun lainsäätäjän tarkoituksena edellä esitetyn huomioon ottaen ei kuitenkaan voitane katsoa olleen, että rikoksentekijä saisi pitää rikoksella saamansa hyödyn in specie ja hänet sen asemesta vain tuomittaisiin valtiolle suoritamaan hyödyn arvo, on Honkasalon kysymykseen antamaa myöntävää vastausta pidettävä oikeana. Yleissäännöksen mukaan ei ole ainoastaan katsottava voitavan tuomita menetetyksi hyötyä in specie, vaan ensi sijassa konfiskoitava tuomitsemishetkellä vielä tallella oleva hyöty in natura.

Käsitteellisesti rikoksella hankittu etu tarkoittaa rikoksella saatua hyötyä in specie.¹⁹ Norjan rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan on konfiskaation objektina »det ved en straffbar handling vundne utbytte».²⁰ Tanskan vastaavan säännöksen mukaan on konfiskaation objektina »det ved en strafbar Handling invundne Udbytte». Näiden maiden yleissäännösten on katsottu tarkoittavan kaikkea rikoksella saatua hyötyä in specie.²¹ Näin ollen tulee niiden mukaan konfiskaation objektina kysymykseen, paitsi varsinaiset esineet, myös sellaiset oikeudet, jotka ovat vapaasti luovutet-

¹⁵ Ks. RL 40 luv. 1 §:n 2 mom., MetsästysL 66 §, KalastusL 103 §, LuonnonsuojeluL 23. 2. 1923 (71/1923) 24 § ja L suojametsistä 11. 8. 1922 (196/1922) 10 §. Sen sijaan osoittaa YksityismetsäL:n 22 § verr. saman lain 24 §:ään, että luvattomasti hakatut puut tai niiden arvo voidaan vaihtoehtoisesti tuomita menetetyksi.

¹⁶ Ks. Hurwitz: Konfiskation s. 112, NJM, liite IV s. 1 ja Kriminalret s. 591; Strömberg s. 192 ss.; Andenas: Strafferett ss. 470—471 ja Festskrift tillägnad Birger Ekeberg ss. 53—54.

¹⁷ Ks. Salmiala, DL 1951 s. 24.

¹⁸ Ks. Andenas, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg s. 54.

¹⁹ Vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen 26 §:ään sisältyvän rikoksella hankitun edun menettämistä koskevan yleissäännöksen mukaan saattoi konfiskaation objektina olla vain rikoksella saatu esine.

²⁰ Andenas (Festskrift tillägnad Birger Ekeberg s. 54) toteaa säännöksen tulkinnasta käytännössä: »—' det vunne utbytte' er i praksis blitt forstått slik at det tar sikte på de tilfelle hvor utbyttet kan eksakt beregnes.»

²¹ Ks. Krabbe s. 232; Hurwitz: Konfiskation ss. 112 ja 114; Kjersebow s. 62 ss.; Andenas: Strafferett s. 471 ja Festskrift tillägnad Birger Ekeberg ss. 53—54. Arvon menettämisen mahdollistamiseksi katsottiin Norjan ja Tanskan rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemista koskeviin säännöksiin tarpeelliseksi ottaa arvon menettämistä koskeva erityinen säännös.

tavissa ja jotka siis voidaan sellaisenaan konfiskoida. Honkasalo on rikoksella hankitun edun (scelere quaesitum) käsitettä RL:n yleissäännöksen pohjalta tarkastellessaan todennut tämän käsitteen liian ahtaaksi, jotta siihen voitaisiin lukea myös rikoksella saadun hyödyn arvo.²² Konfiskaation objektina, jotta kysymys olisi rikoksella hankitusta edusta tulevat näin ollen kysymykseen paitsi varsinaiset esineet, ts. niin kiinteät kuin irtaimetkin esineet, vain sellaiset oikeudet, jotka ovat vapaasti luovutettavissa.²³

Rikoksella hankittu etu tuomitaan menetetyksi sen johdosta — kuten edellä konfiskaation tarkoitusta käsiteltäessä todettiin — ettei rikoksella saavutettua taloudellista hyötyä ole syytä jättää rikoksenteikijän nautittavaksi. Tämä ajatus, että kysymys on omaisuusedun menetetyksi tuomitsemisesta, ilmenee selvästi hallituksen sen esityksen²⁴ perusteluista, jonka pohjalta RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentti sai nykyisen sisällyksensä.²⁵ Perusteluissa pidettiin tuntuvana aukkona rikoslaissa sitä, ettei rikoslaki läheskään tarpeellisen tehokkaasti estänyt rikoksenteikijää hyötymästä rikoksestaan. Sen vuoksi hallitus piti tarpeellisena ehdottaa, että rikoslakiin otettaisiin säännös, joka tekisi tuomioistuimelle mahdolliseksi paremmin kuin siihen asti estää rikoksenteikijää tai sitä, jonka hyväksi tämä oli toiminut, hyötymästä rikoksesta. Hallituksen esitys sai eduskunnan hyväksymisen ja rikoslaki hyödyn konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen. Rikoksella hankitun edun voidaan siis katsoa käsittävän vain sellaiset esineet ja oikeudet, joilla on raha-arvo.²⁶ Näin ollen ei rikoksella saatu oikeus,

²² Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 ss. 116—117. Vrt. kuitenkin *Honkasalo*: Yleiset opit III s. 310.

Nyberg (JFT 1958 s. 346) on laajentanut rikoksella hankitun edun käsitettä vielä tästäkin ja sisällyttänyt siihen myös rikoksella saavutetun omaisuusedun arvon menettämisen. Tämän johdosta todettakoon, että esinekonfiskaatioon kuuluvana käsitteenä scelere quaesitum voi olla vain rikoksella saatua hyötyä in specie.

²³ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 111; *Strömberg* s. 126; *Eyjölfsson*, NKÄ 1950—1951 s. 128. Ks. myös *Köbner* s. 17; *Frank* s. 755; *Kohlrausch—Lange* s. 681.

Goldschmidt (VDA IV s. 449) toteaa rikoksella hankitusta edusta »Einziehungsgegenstand bei Einziehung der scleris instrumenta und scelere producta ist immer nur eine Sachspezies. Einziehungsgegenstand bei Einziehung der scelere quaesita aber könnte unter Umständen auch der an Stelle des Einziehungsgegenstandes getrene Wert, d.i. also eine nur generisch bestimmte Geldsumme sein. Eine solche kann aber Einziehungsgegenstand juristisch nicht in der Form der Eigentumsverwirkung, sondern nur in der Form eines Kondiktionsanspruches sein.»

²⁴ Ks. Hallituksen esitys n:o 36 vuoden 1920 valtiopäiville.

²⁵ Sama ajatus ilmeni jo vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevasta yleissäännöksestä, jonka mukaan rikoksella hankittu etu oli palkkaa rikoksesta ja siitä saatua voittoa.

²⁶ Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 111 ja *Kriminalret* ss. 586—587; *Strömberg* s. 126; *Anders: Strafferett* s. 470 s.; *Eyjölfsson*, NKÄ 1950—1951 s. 128.

jolle oikeusjärjestys ei anna oikeussuojaa, ole rikoksella hankittu etu, koska tällainen oikeus on eo ipso mitätön eikä sillä siis ole mitään varallisuusarvoa.²⁷ Esimerkkinä tällaisesta oikeudesta, jota tarvittaessa ei voida saattaa kanteella tehoisaksi, mainittakoon uhkapelin pelivelka ja luvattomasta viinanmyynnistä syntynyt saaminen.

Kun rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemisen tarkoituksena ei ole riistää rikoksenteijältä tämän omaisuutta, vaan ainoastaan eliminoida hänen rikoksen avulla saamansa taloudellinen hyöty, on katsottava, että rikoksella hankittu etu on vain sellainen esine tai oikeus, joka kokonaisuudessaan on rikoksen rikoksenteijälle tosiasiallisesti tuottamaa taloudellista hyötyä.²⁸

Rikoksella hankittu etu käsittää siis rikoksen nettovoiton. Nettovoitosta sanan varsinaisessa merkityksessä ei kuitenkaan voida puhua, koska rikosenteijän ei voida katsoa olevan oikeutettu saamaan palkkaa rikoksen tekemisestä ja korvausta sen aiheuttamista kuluista. Rikokseen syylistynyt ei voi olla paremmassa asemassa silloin kun hän on saanut rikoksellaan taloudellista etua, kuin silloin kun hän rikoksellaan ei ole onnistunut tällaista etua saamaan, saattikka sitten silloin, kun hän valmistelujen jälkeen on luopunut rikoksen tekemisestä koskevista aikaistaan.²⁹ Positiivisoikeudellista tukea tälle laskemistavalle antaa ValtuusRL:n 4 §:n säännös, jonka mukaan hyötyä laskettaessa »milloin saatu vastike, niinkuin hinta, maksu, palkka tai vuokra, on ollut suurempi kuin se vastike, mihin asianomaisella voimassa olevien määräysten mukaan olisi oikeus, hyödyn . . . määräksi on katsottava saadun ja viimeksi mainitun vastikkeeseen välinen erotus». Tämä säännös on spesiaalisäännös, mutta sen ei voida katsoa poikkeavan niistä periaatteista, jotka hyödyn laskemistavasta ovat oi-

²⁷ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 125.

²⁸ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 303; *Salmiala*, DL 1951 s. 30; *Palmgren*, JFT 1949 s. 228; *Honkasalo*, NJM 1954 s. 119; *Nelson*, SvJT 1949 s. 520; *Strahl*: Om påföljder s. 303; *Hurwitz*: Konfiskation ss. 111 ja 117, NJM 1954 s. 109 ja liite IV s. 4 sekä *Kriminalret* ss. 586—587; *Andenas*: Strafferett s. 471; *Eyjólfsson*, NKÅ 1950—1951 s. 130.

Strömbergin (ss. 126—127) mukaan »de objekt, som rymmas inom det nu i stora drag beskrivna begreppet scelere quæsitum, utgöras icke helt och hållet eller ens företrädesvis av objekt, som äro underkastade konfiskation.» Hän toteaa, että scelere quæsitumin konfiskatio tulee kysymykseen ainoastaan »inom det område, där objektets återställande eller utlämning till enskild person icke kommer i fråga.» *Strömbergin* mukaan scelere quæsitum voidaan siis konfiskoida vain silloin, kun se kokonaisuudessaan käsittää nettovoittoa.

²⁹ *Andenas* (Strafferett s. 471) toteaa: »Utgifter som tiltalte har hatt før foretagelsen av de straffbare handling, kan derimot ikke trekkes fra. . . Om han hadde stanset opp foran forbrytelsen, ville disse utgifter ha vært spilt for ham, og han har ikke krav på å stilles bedre hvis han foretar forbrytelsen.» Vrt. *Andenas*, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg ss. 54 ja 59; *Skeie*: Strafferett s. 450.

keudessamme voimassa.³⁰ Rikoksen rikoksentekijälle tuottamasta taloudellisesta edusta ei siis voida nettovoittoa laskettaessa vähentää rikoksen tekemisen aiheuttamia kustannuksia.³¹ Esim. salametsästäjän rauhoitettua metsänriistaa käsittävä saalis on kokonaisuudessaan rikoksella hankittu etu, sillä saaliista ei voida lukea vähennykseksi metsästyksen aiheuttamia kustannuksia.

Jos rikoksentekijällä on ollut rikoksella saadun esineen tai oikeuden hankimisesta sellaisia kustannuksia, joiden ei voida katsoa johtuneen rikollisesta toiminnasta, ovat ne vähennyskelpoisia. Saatu esine tai oikeus ei tällöin ole rikoksella hankittu etu, eikä sitä voida tuomita menetetyksi esinekonfiskaation puitteissa. Tällaisessa tapauksessa tapahtuu rikoksentekijän saaman taloudellisen edun menetetyksi tuomitseminen arvokonfiskaatiolla. Jos esim. virkamies on saanut lahjoman siinä muodossa, että hän on ostanut auton alennetulla hinnalla, on lahjomaksi katsottava todellisen hinnan ja maksetun hinnan välinen erotus. Autoa ei voida konfiskoida. Hintojen välisen eron menetetyksi tuomit-

³⁰ ValtuusRL:n 4 §:n hyödyn laskemista koskevan säännöksen syntyhistoria osoittaa sen olevan yleisten hyödyn laskemista koskevien, oikeudessamme voimassa olevien periaatteiden mukainen. Väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta 6. 5. 1941 annetussa laissa (2 § 1 mom.) oli vain säännös, jonka mukaan se, jota rangaistiin sanotun lain nojalla, oli tuomittava menettämään valtiolle rikoksen hänelle tuottama, oikeuden harkinnan mukaan arvioitava hyöty enintään kolminkertaisena, minkä lisäksi siinä määrättiin, että RL:n 2 luv. 16 §:n säännöksiä oli muutoin noudatettava. Tätä lainkohtaa muutettiin 24. 4. 1942 annetulla lailla, mutta muutos ei koskenut hyödyn laskemistapaa. Käytännössä syntyi epäselvyyttä siitä, miten hyöty oli laskettava, ja oikeuskäytäntö muodostui kirjavaksi. Tämän epäkohdan korjaamiseksi otettiin vuoden 1943 säännöstelyrikoslakiin nimenomainen hyödyn laskemistapaa koskeva säännös, joka sisällöltään on yhdenmukainen ValtuusRL:n 4 §:ssä olevan laskemistapasäännöksen kanssa. Laskemistapasäännös hyväksyttiin hallituksen valtiopäiville tekemän esityksen (Hallituksen esitys n:o 132 v:n 1943 valtiopäiville) mukaisena. Sanotussa esityksessä lausutaan: »Rikoksen tuottaman hyödyn ... menetetyksi tuomitsemista koskevat määräykset, jotka ovat antaneet aiheita erilaisiin tulkintoihin, on kirjoitettu uudelleen. ... Mitä ensiksi tulee rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemiseen, on katsottava oikeaksi, että hyötyä arvioitaessa ei oteta huomioon sitä, onko rikoksentekijä edun tai omaisuuden hankkiessaan suorittanut siitä voimassa olevien määräysten vastaisesti liian suuren hinnan tai muun korvauksen. Kun tuomioistuimet eivät kuitenkaan ole aina noudattaneet sanottua periaatetta on se ... nimenomaan julkilausuttu.» Kun tämä hallituksen esitys hyväksyttiin sellaisenaan, on katsottava, että lainsäätäjä on pitänyt säännöksen mukaista laskemistapaa säännön mukaisena.

Honkasalo (Lm 1948 s. 126) toteaa, että puheena oleva hyödyn laskemistapaa koskeva säännös on annettu ohjeeksi säännöstelyrikoksen tuottaman hyödyn arvioinnissa, mutta sen ohjetta antava merkitys ei suinkaan rajoitu säännöstelyrikoksiin. Ks. myös *Saarni—Rytkölä*, Lm 1959 s. 198. *Alkio* sen sijaan (Tuomarin tehtävistä ss. 299—301) katsoo, että hyödyn laskemistapaa koskeva säännös on poikkeusluonteinen siinä suhteessa, että se koskee hyödyn arvioimista myyjän todellisuudessa maksamasta hinnasta riippumatta.

³¹ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 118; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 303; *Hurwitz*: Kriminalret s. 587 ja NJM 1954 ss. 109—110; *Strömberg* ss. 127 ja 145; *Eyjólfsson*, NKÅ 1950—1951 s. 130; *Skeie*: Strafferett s. 450.

seminen tapahtuu arvokonfiskaatiolla.³² Jos rikoksentekijä on kohottanut rikoksella saamansa esineen tai omaisuuden arvoa toiminnalla ja kustannuksilla, jotka edellä esitetyn mukaisesti ovat vähennyskelpoisia, täytynee vastavasti katsoa, ettei esinettä tai omaisuutta in specie voida konfiskoida, vaan sen asemesta on tuomittava menetetyksi rikoksen avulla saadulla edulla rikoksentekohetkellä ollut arvo.³³

Jos omaisuusetu in specie on saatu rikoksella, tuon rikoksella saadun varallisuudenlisäyksen vastaamatta yksityiselle aiheutunutta vahinkoa, on tämä omaisuusetu (res extra commercium), joka siis kokonaisuudessaan on rikoksen tuottamaa tosiasiallista hyötyä, menetetyksi tuomittavaa rikoksella hankittua etua. Siinäkin tapauksessa taas, että yksityiselle on omaisuusedun menettämisestä aiheutunut varallisuusvähennys, täytyy omaisuusedun myös katsoa olevan menetetyksi tuomittavaa rikoksella hankittua etua, jos oikeusjärjestys ei anna tuon yksityisen takaisinsaantivaatimuksille oikeussuojaa.³⁴ Jos sen sijaan viimeksi mainitussa tapauksessa yksityisellä on oikeus saada omaisuusetu palautetuksi itselleen, voidaan kysyä, onko rikoksella hankittuna etuna tuomittava menetetyksi sellainenkin esine tai oikeus, joka pitäisi luovuttaa takaisin sille, jolla on siihen parempi oikeus, mutta jota tosiasiallisesti ei ennen syytejutussa annettua tuomiota ole palautettu.³⁵

Tämä kysymys, miten raja asianomistajan palautusvaateen ja valtion konfiskaatiovaateen kesken on vedettävä, on ollut tieteisopissa vilkkaan mielipiteiden

³² Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 367: »Lahjomaa tai sen arvoa konfiskoitaessa on muuten muistettava, että konfiskoitavana lahjomana tai sen arvona ei voida aina pitää esim. virkamiehelle luovutettua esinettä tai hänen hyväkseen tulleen työnsuorituksen arvoa sellaisenaan. Jos näet virkamies esim. lahjomisen naamioimiseksi on maksanut osan esineen hinnasta tai suorittanut työstä osaksi korvausta, lahjomana käy pitäminen vain sitä osaa esineen tai työnsuorituksen arvosta, jolla niiden todellinen arvo on ylittänyt maksetun hinnan tai korvauksen. Jollei esinettä ole tämän vuoksi tuomittava kokonaisuudessaan menetetyksi eikä sitä voida jakaakaan, lienee tallellakin olevan esineen osalta tyydyttävä lahjoman arvon menetetyksi tuomitsemiseen.» Ks. myös *Beckman—Bergendal—Strahl* s. 67; *Strömberg* ss. 145 ja 228; *Strahl Om påföljder* s. 294.

³³ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 ss. 118—119; *Eyjölfsson*, NKA 1950—1951 s. 128.

Oikeuskäytännössä KKO on katsonut, ettei metsänrauhoitussopimuksen vastaisesti hakattujen puiden arvoa ollut määrättävä puiden kantohinnan, vaan sen hinnan mukaan, joka puilla oli hakattuina ja varastopaikalle kuljetettuina. Ks. KKO 1949 II 242 ja 1960 II 8. Vrt. kuitenkin KKO 1949 II 167.

³⁴ Ks. *Eyjölfsson*, NKA 1950—1951 s. 133; *Strömberg* ss. 165—166.

³⁵ Jos esine tai oikeus on palautettu ennen tuomionantohetkeä asianomistajalle, on selviö, ettei mitään hyötyä esineen tai oikeuden rikoksella saamisella voida katsoa jääneen rikoksentekijälle. Ks. KKO 1960 II 96: Kun A:n varkaudella saama tavara oli saatu häneltä takaisin ja luovutettu omistajalleen ei A:ta julistettu menettämään valtiolle rikoksella saatuna taloudellisena hyötynä tavarän arvoa.

vaihdon kohteena. Sitä ovat käsitelleet *Alkio*,³⁶ *Honkasalo*,³⁷ *Hakulinen*,³⁸ *Palmgren*³⁹ ja *Salmiala*.⁴⁰

Alkion, Hakulisen ja Salmialan esittämien mielipiteiden mukaan estää asianomistajan palautusvaateen pelkkä olemassaolo konfiskaation.

Alkion kannan mukaan ei rikoksenteikijä konfiskaatiosäännösten nojalla menetä rikoksella saamaansa hyötyä in specie, johon toisella on omistusvaade. Alkio toteaa, että tällainen omaisuus, jonka omistaja tiedetään, otetaan rikoksenteikijältä enemmittä muodollisuuksista pois ja annetaan takaisin omistajalleen.⁴¹ Jos tämä sallii rikoksenteikijän pitää omaisuuden, ei sitä Alkion mukaan voida konfiskoida, koska RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentti ei koske rikoksella saatua hyötyä in specie. Omaisuus saa jäädä rikoksenteikijälle. Siinä tapauksessa taas, että omistaja on tuntematon eikä omaisuutta sen johdosta voida hänelle luovuttaa, Alkio toteaa omaisuuden jäävän viranomaisen huostaan, jonka tulee menetellä sen suhteen 19. 11. 1943 annetun löytötavaralain (893/1943) 11 §:n mukaisesti.⁴²

Hakulinen lähtee siitä, ettei valtio voi vaatia itselleen asianomistajalle kuuluvaa omaisuutta hyödyn konfiskaation varjolla. Tämä ei tule kysymykseen siinäkin tapauksessa, ettei asianomistaja oikeudenkäynnin aikana ilmaannu tekemään vaatimuksiaan. Hakulinen vetoaa vanhastaan voimassa olleeseen periaatteeseen, jonka mukaan konkreettisia esineitä ei voida valtiolle konfiskoida, mikäli asianomistaja voi kohdistaa niihin omistusvaateen. Mielipiteensä tueksi Hakulinen viittaa myös siihen, että vahingonkorvaus RVpA:n 16 §:n 2 momentissa on jätetty asianosaisten vapaasti disponoitavaksi.⁴³

³⁶ Ks. *Alkio*, DL 1945 s. 179 ss., Tuomarin tehtävistä s. 306 ss. ja Lm 1950 s. 61 ss.

³⁷ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 115 ss., Lm 1950 s. 790 ss. ja NKÅ 1950—1951 s. 101 ss.

³⁸ Ks. *Hakulinen*, DL 1948 s. 263 ss.

³⁹ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 s. 219 ja NKÅ 1950—1951 s. 110 ss.

⁴⁰ Ks. *Salmiala*, DL 1951 s. 20.

⁴¹ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 276 ja Lm 1950 s. 65 ja s. 71 alav. 27. Ks. myös *Forsman*: Allmänna läror s. 398; *Venoja*: Takavarikko s. 134 ss.; *Andenas*, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg s. 54.

⁴² Löytötavaralain 11 §:n mukaan on kuulutettava viranomaisen haltuun muutoin kuin löytötavarana joutuneesta irtaimesta omaisuudesta, jonka viranomainen lain nojalla on velvollinen luovuttamaan hallustaan, eikä sen omistajaa ole tiedossa. Omaisuuden saa valtio, ellei omistaja ilmaannu vuoden kuluessa kuuluttamisesta lukien sitä noutamaan. Ks. myös LöytötavaraA 15. 6. 1945 (589/1945) 5 § sekä SisM:n yleiskirje löytötavarasta n:o 9892/P/20. 7. 1945, 16 kohta.

⁴³ *Hakulinen* (DL 1948 s. 267) katsoo, ettei valtion tule saada sekaantua asianomaisten väliseen suhteeseen sellaisin valtakeinoin, jotka tekisivät mahdolliseksi rikoksenteikijän saattamisen kaksinkertaiseen vastuuseen saamastaan hyödystä taikka vastuuseen silloinkin, kun asianomistaja ei sitä tahdo.

Salmiala katsoo, ettei RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentti koske hyötyä in specie ja ettei sanottua lainkohtaa muutenkaan voida tulkita siten, »että sen nojalla voitaisiin konfiskoida rikoksen kautta välittömästi saatua omaisuutta, johon asianomistajalla on omistusvaade.»⁴⁴

Honkasalo ja Palmgren ovat kysymyksessä asettuneet periaatteellisesti toiselle kannalle. He katsovat, että asianomistajan suhtautumisesta oikeuteensa riippuu, voidaanko rikoksella saatu hyöty in specie konfiskoida.⁴⁵

Honkasalo vaatii asianomistajalta positiivista kannanottoa oikeuteensa valtion konfiskaatiovaateen syrjäyttämiseksi. Honkasalon mukaan ei konfiskaatio tule kysymykseen, jos asianomistaja on palautusvaatimuksestaan OK:n 20 luvun 4 §:ssä ja RvpA:n 16 §:n 2 momentissa mainitulla sovintoteolla tai muulla tavoin sitovasti luopunut. Konfiskaatio ei Honkasalon mukaan tule kysymykseen silloinkaan, kun asianomistaja on syytejutussa saanut vahvistetuksi oikeutensa⁴⁶ tai pidättänyt itselleen mahdollisuuden vaatimuksensa toteuttamiseen eri oikeudenkäynnissä.⁴⁷

Palmgren katsoo myöskin, ettei konfiskaatio Honkasalon mainitsemissa tapauksissa tule kysymykseen. Nimenomaan hän toteaa, ettei konfiskaatio ole mahdollinen, jos asianomistaja tekemällä rikoksentekijän kanssa sovinnon on luopunut tämän hyväksi oikeudestaan. Palmgrenin mukaan konfiskaatio tällaisessa tapauksessa sotisi »mot den i SP § 16 mom. 2 målsäganden uttryckligen tillförsäkrade rätten att förlikas om skadestånd i brottmål.» Palmgren ei kuitenkaan katso, että valtion konfiskaatiovaade syrjäytyisi vain Honkasalon mainitsemissa tapauksissa. Palmgren erottaa toisistaan sellaiset tapaukset, joissa asianomistajalle voidaan ilmoittaa syytejutun käsittelystä ja varata hänelle tilaisuus tulla jutussa kuulluksi, ja sellaiset tapaukset, joissa asianomistaja tai hänen olinpaikkansa on tuntematon. Ensiksi mainittujen tapausten suhteen hän toteaa »att ett konfiskationskrav aldrig bör kunna grundas på den omständigheten att ägare eller köpare, som haft möjlighet att framställa skadeståndsanspråk, helt eller delvis avstått från sitt skadeståndsanspråk eller underlätit att göra

⁴⁴ Ks. *Salmiala*, DL 1951 s. 30.

⁴⁵ Myös *Alkio* on sillä kannalla, että rikoksella saadun hyödyn määrä riippuu asianomistajan suhtautumisesta oikeuteensa, vaikka hän katsookin, ettei hyötyä in specie voida konfiskoida. Ks. *Alkio*, DL 1945 ss. 192—193, Tuomarin tehtävistä s. 310 ja Lm 1950 s. 74.

Alkio katsoo, että RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momenttia on tulkittava siten, että rikoksentekijä on tuomittava menettämään valtiolle se taloudellinen hyöty, joka rikoksentekijällä on rikoksella saatuna tuomitsemishetkellä, ellei syyttäjä tai muu valtion edustaja silloin nimenomaan varaa valtiolle oikeutta hakea taloudellista hyötyä rikoksentekijältä eri oikeudenkäynnissä. Ks. *Alkio*, DL 1945 ss. 192—193, Tuomarin tehtävistä s. 310 ja Lm 1950 s. 74.

⁴⁶ Näin myös *Alkio*, ks. Lm 1950 s. 74.

⁴⁷ Toisin *Alkio*, ks. Lm 1950 ss. 66—67.

detta gällande.»⁴⁸ Palmgren on siis sillä kannalla, että sellaisen asianomistajan palautusvaade, jolle on varattu tilaisuus tulla jutussa kuulluksi, esitetäänpä se syytejutun yhteydessä tai ei, aina syrjäyttää valtion konfiskaatiovaateen.⁴⁹ Jälkimmäisissä tapauksissa, joissa asianomistaja tai hänen olinpaikkansa on tuntematon, Palmgren ei katso sopivaksi eikä oikeaksi, että tallella oleva rikoksella saatu omaisuus annetaan rikoksenteikijälle. Hänen mukaansa ei tällaisen omaisuuden konfiskoimisen mahdollisuutta kannata harkita, koska omaisuus aina jää viranomaisen haltuun, jonka tulee sen suhteen menetellä löytötavara-lain 11 §:ssä säädetyllä tavalla.

Kuten edellä selostetuista tieteisopissa esitetystä mielipiteistä ilmenee, perustuvat erilaiset kannanotot lähinnä rikoksella saadun hyödyn menetetyksi tuomitsemista koskevan, RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momenttiin sisältyvän yleissäännöksen erilaiseen tulkintaan sekä sen ja asianomistajan vahingonkorvausta koskevaa disponoimisoikeutta säätelevien OK:n 20 luvun 4 §:n ja RVpA:n 16 §:n 2 momentin merkityksen erilaiseen arviointiin.

OK:n 20 luvun 4 §:n mukaan, joka edelleenkin on voimassa alkuperäisessä, vuoden 1734 laissa sille annetussa muodossa, kiellettiin sovinnon tekeminen rikosasiassa muutoin paitsi vahingonkorvauksen osalta.⁵⁰ Tätä vaatimusta koskevalta osalta säännös kuului: »Vil målsägande förlikas om sin rätt i . . . skadestånd; hafve ther lof til, och käre äntå then i saken, som . . . kära bör.» Asianomistajan oikeutta sovinnon tekemiseen vahingonkorvauksen osalta ei ollut silloin voimassa olleessa lainsäädännössä mitenkään rajoitettu. Vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen rikoksella hankitun edun menetetyksi tuomitsemista koskevassa yleissäännöksessä ehdotettiin nimenomaan säädettäväksi, ettei konfiskaatio koskisi esinettä, joka kuului toiselle tai lain mukaan oli toiselle luovutettava. Ehdotuksessa siis pysytettiin asianomistajan rajoittamaton oikeus vahingonkorvauksesta sopimiseen ennallaan. Ehdotuksesta ei kuitenkaan tullut lakia, mutta osoituksena siitä, ettei asianomistajan disponoimisvaltaa rajoitettu, voidaan pitää voimassa olevan RVpA:n 16 §:n 2 momentin säännöstä. Tämän säännöksen mukaan ei asianomistajan kanssa tehty sovinto estänyt virallisella syyttäjällä lain mukaan olevan syyttämisoikeuden käyttämistä; asianomistajalla oli kuitenkin lupa sopia vahingonkorvauksesta. Oikeus vahingonkorvaukseen jätettiin siis tässäkin lainkohdassa — kuten edellä siteeratussa OK:n 20 luvun 4 §:ssäkin — asianomistajan vapaasti disponoitavaksi. Kun lainsäätäjät sitten 21 päivänä toukokuuta 1921 annetulla lailla täydensi rikoslakia rikoksella han-

⁴⁸ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 s. 236.

⁴⁹ Ks. *Palmgren*, NKÅ 1950—1951 s. 113.

⁵⁰ Sovinnon tekeminen asianomistajarikosta koskevassa jutussa on katsottava sallituksi myös rangaistusvaatimusten osalta. Ks. *Tirkkonen*: Suomen Rikosprosessioikeus I s. 501 ja II s. 484.

kitun edun menettämistä koskevalla yleissäännöksellä RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin saadessa nykyisen sisällyksensä, ei säännöksessä ollut sellaista rajoitusta kuin edellä mainitussa vuoden 1875 rikoslakiehdotuksen rikoksella hankittu edun menetetyksi tuomitsemista koskevassa säännöksessä.⁵¹ Mikä merkitys tälle rajoituksen puuttumiselle oli annettava ja vaikuttiko uusi yleissäännös supistavasti asianomistajan oikeuteen sopia vahingonkorvauksesta rikoksentehtäjän kanssa, olivat kysymyksiä, jotka lainmuutos asetti vastattavaksi.

Sen esityksen perusteluissa, jonka hallitus antoi ja jonka pohjalta rikoksella saadun hyödyn menettämistä koskeva yleissäännös otettiin rikoslakiin, lausuttiin mm.:

»Tuntuva aukkona voimassa olevassa rikoslaissa on pidettävä, ettei se läheskään tarpeellisen tehokkaasti estä rikoksentehtäjää taloudellisesti hyötymästä rikoksestaan. Varsinkin . . . sellaisissa rikoksissa, kuten esim. koronkiskominen, jossa rikoksen esineeksi joutunut usein yhtä visusti kuin sen tekijäkin koettaa pysyä salassa, ei tuomioistuin usein paraallakaan tahdolla voi estää rikoksentehtäjää taloudellisesti hyötymästä.»⁵²

⁵¹ Ruotsin RL:n 2 luvun 16 §:n 2 momentin mukaan (samoin myös Ruotsin v:n 1962 rikoskaaren 36 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan) menetetyksi voidaan tuomita vain »vinning, som ej motsvaras av skada för enskild». Säännöstä on tulkittu siten, että pelkkä asianomistajan oikeuden olemassaolo estää omaisuusedun konfiskaation siltä osalta, kuin asianomistaja voi vaatia sen tuomitsemista itselleen vahingonkorvauksena. Ks. *Strömberg* ss. 165 ja 223 sekä *Beckman—Bergendal—Strahl* ss. 68—69.

Tanskan rikoksella hankittu edun konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan on rikoksella saatu omaisuusetu tuomittava menetetyksi »for saa vidt ingen kan gøre retsligt krav derpaa». *Hurwitz* (Kriminalret s. 589) toteaa tästä säännöksestä seuraavaa: »At nogen »kan» gøre retligt krav på udbyttet, sigter i denne forbindelse ikke blot til tredjemands retlige adkomst dertil, men også til den faktiske mulighed af at gøre kravet gældende. Findes der således i tiltaltes besiddelse koster, der utvivlsomt er fravendt nogen, men uvist hvem, er en bestående vindikationsret ikke til hinder for konfiskation.» Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation ss. 111 ja 117.

Islannin vuoden 1940 RL:n 69 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan on myös tuomittava menetetyksi sellainen esine tai hyöty, johon »ingen har retsligt krav på». Tämän säännöksen tulkinnasta kirjoittaa *Eyjólfsson* (NKÄ 1950—1951 s. 133): »Ulovlig erhvervet udbytte kan konfiskeres, selvom nogen måtte have lovligt tilkald til det, hvis det er ubekendt, hvem vedkommende er. . . . Derimod konfiskeres et udbytte ikke, når en person, der har lovligt krav på det, er bekendt, hvad enten det er ejeren af en genstand, der kan vindicere den fra erstatningskrav eller tilbagesøgningskrav. Det er da uden betydning, om den rethavende har gjort brug af denne sin ret eller agter at gøre brug af den.»

Norjan RL:n scelere quæsitumin konfiskaatiota koskevaan yleissäännökseen ei sisälly vastaavanlaista rajoitusta. Norjan lakia onkin tulkittu niin, että ominaisuusetu on katsottu aina voitavan konfiskoida, ellei sitä ole ennen syytejutussa annettua tuomiota korvauksena asianomistajalle suoritettu. Ks. *Andenas*, *Festskrift tillägnad Birger Ekeberg* ss. 60—61.

⁵² Ks. Hallituksen esitys n:o 36 vuoden 1920 valtiopäiville.

Näihin perusteluihin viitaten Palmgren toteaa⁵³ lainsäätäjän tarkoituksena olleen ainoastaan rikoksen tuottaman oikeudettoman hyödyn eliminoimisen ja hänen siis pitäneen itsestään selvänä »att den ekonomiska fördelen endast utgör det som återstår sedan förekommande krav på restitution eller skadestånd blivit tillgodosedda.» Tämän Palmgrenin oikeana pidettävän toteamuksen lisäksi voidaan mainituista perusteluista toiselta puolen havaita lainsäätäjän tarkoituksena myös olleen, että menetetyksi saataisiin tuomita sellainenkin omaisuusetu, jota asianomistaja ei halua vaatia itselleen, vaikka hänellä onkin siihen oikeus.

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin perusteluista ilmenevä lainsäätäjän tarkoitus sekä se seikka, ettei yleissäännös rajoita menetetyksi tuomitsemista sellaiseen omaisuusettuun, jota ei asianomistaja voi itselleen vaatia, oikeuttavat katsomaan, ettei asianomistajan palautusvaateen pelkkä olemassaolo voi olla konfiskaation esteenä. Näin ollen on pidettävä oikeana Honkasalon ja Palmgrenin kantaa, jonka mukaan asianomistajan suhtautumisesta oikeuteensa riippuu, voidaanko rikoksella saatu omaisuusetu in specie konfiskoida.

Tämä RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin tulkintaa koskeva toteamus ei kuitenkaan vielä ratkaise kysymystä siitä, supistaako yleissäännös asianomistajalle OK:n 20 luvun 4 §:n ja RVP:n 16 §:n 2 momentin mukaan kuuluvaa oikeutta sopia rikoksen kautta menettämästään edusta rikoksenteikijän kanssa, mutta se tekee myönteisenkin vastauksen kysymykseen mahdolliseksi.

Hyödyn menettämistä koskeva yleissäännös voi supistaa asianomistajan oikeutta määrätä rikoksen kautta menettämästään edusta vain silloin, kun asianomistaja rikoksenteikijän kanssa tekemällään sopimuksella luopuu joko kokonaan tai osaksi vaatimasta itselleen rikoksella menettämäänsä omaisuusetua. Yleissäännöksen voidaan nimittäin katsoa vaativan, että sopimuksen mukaan rikoksenteikijälle rikoksesta jäävä taloudellinen etu on rikoksen tuottamana hyötynä tuomittava menetetyksi. Sopimuksesta huolimatta ei siis rikoksenteikijä voisi saada pitää omaisuusetua hyötynään. RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentti rajoittaisi täten asianosaisten sopimusvapautta.

Palmgren on käsitellessään⁵⁴ edellä selostettua ongelmaa katsonut, että sovinnon tekeminen asianomistajan ja rikoksenteikijän kanssa kävisi käytännössä mahdottomaksi, jos menetetyksi tuomittaisiin se omaisuusetu, josta asianomistaja sopimuksella rikoksenteikijän hyväksi olisi luopunut. Palmgren toteaa tällaisen lopputuloksen olevan »så främmande för vår rättsordning, att det icke kan vara berättigad att tolka konfiskationsregel i sådan riktning.» Honkasalo katsoo myös, ettei lainsäätäjän voida katsoa menneen niin pitkälle, että hän olisi tahtonut konfiskaatiolla riistää rikoksenteikijältä omaisuusedun siinäkin tapauk-

⁵³ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 s. 228.

⁵⁴ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 s. 231. Ks. myös *Hakulinen*, DL 1948 s. 267.

nessa, että asianomistaja haluaa sen tälle jättää.⁵⁵ Menetetyksi tuomitsemisen puolesta voidaan kuitenkin myös esittää melko painavia näkökohtia. RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin sanamuoto ja legiislatiivinen motiivi — rikoksen tekeminen taloudellisesti kannattamattomaksi — osoittavat lainsäätäjän tarkoituksena olleen, että rikoksen tuottama hyöty on kokonaisuudessaan tuomittava menetetyksi. Rikoksella saadun omaisuuden jättäminen rikoksenteikijälle siinä tapauksessa, että se on asianomistajan tahto, olisi ilmeisessä ristiriidassa sekä sanotun yleissäännöksen sanamuodon että sen tarkoituksen kanssa. Tuntuu vaikealta ajatella, että kriminaalipoliittisesti erittäin tärkeän periaatteen tulisi väistyä yksityisen sopimusvapauden tieltä. Sääntönähen on sentään pidettävä, että yksityisen intressin tulee väistyä julkisen intressin niin vaatiessa. Yhteiskunnan mahdollisuuksia taistelussa rikollisuutta vastaan vähentäisi melkoisesti tietoisuus siitä, että rikos sittenkin eräissä tapauksissa saattaisi kannattaa. Näin ollen täytyy katsoa RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin yleissäännöksen velvoittavan tuomioistuinta konfiskoimaan rikoksenteikijältä hänen rikoksella saamansa omaisuuden siinäkin tapauksessa, että asianomistaja tahtoo sen hänelle jättää. Asianomistajan oikeutta ja mahdollisuutta sopia vapaasti vahingonkorvauksesta ja omaisuuden palauttamisesta on siis hyödyn menettämistä koskevalla yleissäännöksellä kerrotulla tavalla rajoitettu. Rikoksenteikijän saama omaisuusetu on tietysti tuomittava menetetyksi silloinkin, kun asianomistaja yksipuolisella tahdonilmaisulla luopuu vaatimasta sitä itselleen.

Oikeuskäytännöstäkin voidaan saada tukea tässä omaksutulle mielipiteelle. KKO on päätöksellään 15. 1. 1946 (taltio 79) tuominnut syytetyn, joka oli ollut avunantajana sian varkauteen ja saanut osanotostaan rikostovereiltaan palkkioksi sian pään, menettämään rikoksen hänelle tuottamana taloudellisenä hyötynä sian pään arvon. Ratkaisun perustana olevista asiakirjoista (N:o 831/419 VD 1945) ilmenee, että asianomistaja nimenomaan oli ilmoittanut, ettei hänellä ollut jutussa mitään korvausvaatimuksia.⁵⁶ Samalle periaatteelliselle kannalle KKO:n on katsottava asettuneen päätöksissään 4. 5. 1954 (taltio 1525) ja 18. 3. 1963 (taltio 676). Ensiksi mainitussa päätöksessä KKO on tuominnut varkaan menettämään valtiolle varastamastaan tavarasta mala fide olevalta kolmannelta mieheltä, jolta tavara oli saatu takaisin ja luovutettu asianomistajalle, saamansa hinnan. Päätöksen perustana olevista asiakirjoista (N:o 454/227 VD 1953) ilmenee, että kolmas mies oli vaatinut varkaalta tavarasta maksamaansa hintaa takaisin, mutta vaatimus oli alioikeuden lainvoiman saaneella päätöksellä hylätty.⁵⁷ Päätöksellään 18. 3. 1963 KKO ei ole myöntänyt muu-

⁵⁵ Ks. *Honkasalo*, Lm 1950 ss. 800—801.

⁵⁶ Vrt. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 121 alav. 12.

⁵⁷ Voidaan kysyä, onko mala fide oleva kolmas mies oikeutettu varkaalta saamaan takaisin tälle tavarasta maksamansa hinnan, jos hän joutuu luovuttamaan tavaransa sen omistajalle.

toksenhakulupaa hovioikeuden päätökseen, jolla hovioikeus oli tuominnut syytetyn petoksesta rangaistukseen ja menettämään valtiolle rikoksen hänelle tuotamana taloudellisena hyötynä petoksella saamansa 5 000 vanhaa markkaa.⁵⁸ Asiakirjoista (N:o 12/6 VD 1963) ilmenee, että vain virallinen syyttäjä oli hakenut muutosta hovioikeudessa asianomistajan sen sijaan tyydyttyä alioikeuden tuomioon; jolla syyte petoksesta siihen perustuvine 5 000 vanhan markan korvausvaatimuksineen oli hylätty. Toiselle periaatteelliselle kannalle KKO on asettunut päätöksessään 14. 4. 1954 (taltio 1303, N:o 653/329 VD 1953).⁵⁹ Siinä ei varasta tuomittu menettämään hänen mala fide olevalta kolmannelta mieheltä, jolta tavara saatiin takaisin ja luovutettiin asianomistajalle, sanotusta tavarasta saamaansa hintaa, vaikka kolmannen miehen varkaaseen kohdistama hinnan palauttamista koskeva vaatimus oli alioikeudessa lainvoimaisesti hylätty.⁶⁰

Edellä esitetyn nojalla on siis katsottava, että rikoksella hankittuna etuna on tuomittava menetetyksi rikoksella saatu hyöty in specie, jota koskevasta palautusvaateesta asianomistaja on ennen syytejutussa annettua päätöstä joko rikosentekijän hyväksi tai muuten luopunut.

Tämän jälkeen jää rajaa asianomistajan palautusvaateen ja valtion konfiskaatiovaateen välillä vedettäessä vielä ratkaistavaksi kysymys siitä, voidaanko

RvpA:n 11 §:n mukaan vain se, joka bona fide on saanut esineen haltuunsa, on oikeutettu vaatimaan vahingonkorvausta saantomieheltään tai siltä, jonka rikoksella esine on hänelle joutunut. E contrario voitaisiin tästä päätellä, ettei mala fide olevalta siis olisi sanotunlaista mahdollisuutta. RL:n 9 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vastaa rikoksella saatuaan tavaraan ryhtynyt kuitenkin yhteisvastuullisesti toisten rikokseen osallisten kanssa asianomistajalle vahingonkorvauksen maksamisesta sen omaisuuden osalta, johon hän rikollisella tavalla on ryhtynyt, ja 2 momentin mukaan hän on oikeutettu suoritettuaan yksin korvauksen saamaan muilta takaisin sen, minkä hän yli oman osuutensa on joutunut suorittamaan. Tavaraan ryhtyneen voidaan katsoa yksin suorittaneen vahingonkorvauksen omistajalle, kun hän on joutunut tälle luovuttamaan tavaran ja tällä tavalla tyydyttänyt asianomistajan vaatimukset. RL:n 9 luvun 4 §:n solidaarinen vastuu ei merkitse — kuten *Grottenfelt* on todennut (Kommentar s. 266) — sitä, että korvaus olisi jaettava korvausvelvollisten kesken tasan pääluvun mukaan, vaan että kunkin osuuden suuruuden määrääminen on tapahduttava ottamalla huomioon hänen myötävaikutuksensa vahingon syntymiseen. Kun tavaraan ryhtynyt on tyydyttänyt asianomistajan eikä siis ole aiheuttanut tälle vahinkoa, on hänen katsottava olevan oikeutettu saamaan varkaalta takaisin koko tälle maksamansa hinnan. Vrt. *Hakulinen*: Perusteettoman edun palautus s. 259 ss.

⁵⁸ KKO:n päätös on annettu äänestyksen jälkeen 3—2. Erimieliset jäsenet olisivat myöntäneet muutoksenhakuluvan ja poistaneet taloudellisen hyödyn konfiskaatiota koskevan hovioikeuden lausunnon.

⁵⁹ Ks. DL 1955 oikeustapaosasto s. 1 ss., jossa *Salmiala* kommentoi KKO:n em. päätöksiä 14. 4. 1954 ja 4. 5. 1954.

⁶⁰ Päätös 14. 4. 1954 annettiin äänestyksen jälkeen 4 äänellä 1 vastaan. Erimielinen jäsen katsoi, että varkaan saama hinta oli taloudellisena hyötynä tuomittava menetetyksi.

tuomita menetetyksi myöskin se rikoksella saatu hyöty in specie, jonka suhteen ei vielä sillä hetkellä, jolloin tuomio syytejutussa annetaan, ole selvää joutuuko rikoksentekijä luovuttamaan sen asianomistajalle vai ei.

Lähdettäessä ratkaisemaan tätä kysymystä on aluksi todettava, ettei se seikka, että asianomistaja on toteuttanut palautusvaateensa oikeudenkäynnissä ajamallaan kanteella, vielä merkitse sitä, että rikoksentekijä joutuu todella jotakin palauttamaan. Asianomistajan tahdosta jää riippuvaksi tuomion täytäntöönpano. Hän voi jättämällä tuomion täytäntöönpanematta vielä tässä vaiheessa luopua palautusvaateestaan rikoksentekijän hyväksi.⁶¹ Vastaavasti ei se, että asianomistaja on pidättänyt itselleen mahdollisuuden vaateensa toteuttamiseen eri oikeudenkäynnissä, vielä suinkaan merkitse sitä, että hän todella ryhtyy tällaiseen oikeudenkäyntiin puhumattakaan siitä, että hän panisi siinä mahdollisesti annettavan tuomion täytäntöön. Asianomistajan edellä mainituille toimenpiteille oikeudenkäynnissä ei siis voida antaa merkitystä vedettäessä rajaa hänen palautusvaateensa ja valtion konfiskaatiovaateen välillä.⁶²

Jos haluttaisiin olla täysin varmoja siitä, ettei rikoksentekijälle rikoksestaan jäisi mitään hyötyä in specie, niin pitäisi myöskin tällainen »odotettavissa» oleva hyöty aina voida tuomita menetetyksi. Se lankeaisi sitten valtiolle, ellei sitä ennen konfiskaatiotuomion täytäntöönpanoa olisi luovutettu asianomistajalle. Seurauksena tästä olisi, että asianomistajalla konfiskaatiotuomion täytäntöönpanon tapahduttua tulisi olla mahdollisuus saada valtiolta takaisin hänelle kuuluva omaisuus, joka rikoksentekijältä on konfiskoitu.

Honkasalo lähteeikin siitä, että valtio on sitoutunut vastaamaan asianomistajalle siitä hyödyistä, jonka se tämän kustannuksella on saanut, mutta toteaa, että valtion vastuu kuitenkin on vain toissijaista. Mielenpiteensä tueksi Honkasalo viittaa RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momenttiin, jonka mukaan vahingonkorvaus, jota ei saada rikoksentekijältä, voidaan ottaa konfiskoidun esineen tai omaisuuden arvosta. Kanne olisi siis ensin ajettava rikoksentekijää vastaan, ennen kuin se voitaisiin kohdistaa valtioon.⁶³ Rikoksentekijä voitaisiin velvoittaa suorittamaan vahingonkorvausta, ja hän joutuisi siten kaksinkertaiseen vastuuseen.⁶⁴ Jos hän pystyisi vahingonkorvauksen maksamaan, asianomistajalla

⁶¹ Ks. *Honkasalo*, Lm 1950 s. 800.

⁶² Ks. *Hakulinen*, DL 1948 s. 265.

⁶³ Asianomistajalla ei *Honkasalon* kannan mukaan olisi mitään mahdollisuutta saada omaansa takaisin valtiolta vaikka se olisikin valtiolla vielä tallella. Näin ollen saattaisi asianomistaja menettää esineitä, joihin liittyisi suuria affektiarvoja.

⁶⁴ *Hakulinen* (DL 1948 s. 265) katsoo *Honkasalon* tulkinnan johtavan rikoksentekijän kaksinkertaiseen vastuuseen. Hänen olisi vastattava rikoksen kohteena olevasta omaisuudesta ei ainoastaan asianomistajalle, vaan myös valtiolle. *Salmiala* (DL 1951 ss. 24 ja 30) toteaa lisäksi nimenomaan, ettei rikoksen tehneellä ole mitään mahdollisuutta saada valtiolta takai-

ei olisi edes mahdollisuutta kääntyä enää valtion puoleen saadakseen omansa takaisin. Kanta, joka johtaisi paitsi siihen, että rikoksenteikijä saattaisi joutua kaksinkertaiseen vastuuseen, myös siihen, ettei asianomistaja voisi saada omaansa takaisin, ei voi olla oikea. Honkasalon kannan suhteen on vielä huomattava, että on hyvin kysymyksen alaista, voidaanko RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentin määräystä konfiskoidun esineen tai arvon käyttämisestä vahingonkorvauksen suorittamiseen soveltaa myös saman pykälän 1 momentissa tarkoitettuihin konfiskaatio-objekteihin. Hakulinen⁶⁵ ja Palmgren⁶⁶ ovat asettuneet tässä Honkasalon kannalle. Alkio⁶⁷ sen sijaan on tulkitessaan puheena olevaa lainkohtaa osoittanut, että »menetetyksi tuomittu määrä», jolla juuri tarkoitetaan taloudellista hyötyä, on jätetty syrjään säädettäessä, että vahingonkorvaus, jota ei saada rikoksenteikijältä, voidaan ottaa »esineen tai omaisuuden arvosta.» Näillä sanoilla taas on tarkoitettu rikoksenteikövälinettä ja muuta omaisuutta tai sen arvoa, joka muualla laissa olevien säännösten mukaisesti on tuomittu menetetyksi. Samalla tavoin kuin Alkio tulkitsee myös Salmiala⁶⁸ lainsäädännön historiallisen kehityksen pohjalta RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentin sanoja »esineen tai omaisuuden arvo.» Alkion ja Salmialan mielipiteen perustelu on vakuuttava. Näin ollen on todettava, ettei vahingonkorvaukseen oikeutettu, joka ei ole saanut vahingonkorvausta rikoksenteikijältä, voi RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentin nojalla saada toissijaisesti korvausta siitä omaisuudesta, joka on saman pykälän 1 momentin nojalla konfiskoitu. Muutenkin on vaikea ajatella, ettei lainsäätäjää, jos hänen tarkoituksenaan olisi ollut asettaa valtio vastuuseen siitä hyödydestä, jonka se asianomistajan kustannuksella edellä esitetyn mukaisesti olisi saanut, olisi pannut valtiota ensisijaiseen vastuuseen saamastaan hyödydestä. Vastuun omaisuudesta, jonka valtio on ottanut huostaansa sillä perusteella, että

sin sitä, mitä on konfiskoitu, *Alkio* on toisella periaatteellisella kannalla. Hän katsoo, että RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin tarkoituksena on yksinomaan estää rikoksenteikijä hyötymästä rikoksestaan. Jos myöhemmin selviää, ettei rikoksenteikijä ole hyötynytäkään, on hänen *Alkion* mukaan saatava valtiolta takaisin se hyöty, mikä on tuomittu menetetyksi, jos hänen maksettavakseen myöhemmin tuomittu vahingonkorvaus on yhtä suuri tai suurempi kuin menetetyksi tuomittu hyöty, ja muussa tapauksessa se osa menetetyksi tuomitusta hyödydestä, joka vastaa hänen maksettavakseen tuomitun vahingonkorvausta. Ks. *Alkio*, DL 1945 s. 193, Tuomarin tehtävistä s. 311 ja Lm 1950 s. 74. *Honkasalo* (Lm 1950 s. 798 alav. 18) lausuu tästä *Alkion* kannasta: »Alkion ajatuksenjuoksua tässä on vaikea ymmärtää. Ellei rikoksenteikijä ole joutunut asianomistajalle jotain maksamaan, miten hän voisi vaatia palauttamaan itselleen sen hyödyn, minkä hän on konfiskoinnin kautta menettänyt. Pelkästään se seikka, että hän on tullut korvaukseen tuomituksi, ei oikeuta hyödyn palauttamista vaatimaan.»

⁶⁵ Ks. *Hakulinen*, DL 1948 s. 263.

⁶⁶ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 ss. 239—240.

⁶⁷ Ks. *Alkio*, DL 1945 s. 191, Tuomarin tehtävistä s. 308 ja Lm 1950 s. 69 ss.

⁶⁸ Ks. *Salmiala*, DL 1951 ss. 28—29. Vrt. *Hakulinen*, DL 1948 s. 264.

asianomistaja on jättänyt valvomatta oikeutensa, pitäisi luonnollisesti siirtyä rikoksentekijältä valtiolle.

Palmgren⁶⁹ puolestaan ratkaisee kysymyksen valtion vastuusta sitä linjaa pitkin, mikä on luonnollisin ja tarkoituksenmukaisin. Hän katsoo, että valtio on ensisijaisesti vastuussa asianomistajalle siitä hyödystä, jonka se tämän kustannuksella on saanut, ja että asianomistaja on oikeutettu kääntymään suoraan valtion puoleen saadakseen omansa takaisin. Tätä mielipidettä hän perustelee sillä, että on tarpeetonta ja kohtuutonta vaatia kannetta ajettavaksi ensin rikoksentekijää vastaan, koska valtion palautusvelvollisuus puheena olevissa tapauksissa on täysin riippumaton siitä, onko rikoksentekijä maksukykyinen tai ei. Palmgrenin mielipiteestä on kuitenkin valitettavasti todettava, ettei sillä ole tukea voimassa olevassa laissa.⁷⁰ Valtion vastuun on katsottava edellyttävän nimenomaista säännöstä, jossa asianomistajalle annetaan oikeus suoraan kääntyä valtion puoleen palautusvaateella.⁷¹ Meillä ei ole tällaista säännöstä. Näin ollen on todettava, ettei valtion voida katsoa olevan ensisijaisestikaan vastuussa asianomistajalle tästä omaisuudesta.

Kun siis asianomistajalla edellä esitetyn mukaan ei ole mahdollisuutta saada valtiolta takaisin hänelle kuuluvaa omaisuutta,⁷² joka on rikoksentekijältä konfiskoitu, täytynee katsoa, että koska tällainen lopputulos on kohtuuton, menetetyksi voidaan tuomita vain sellainen rikoksella saatu hyöty in specie, jonka suhteen voidaan lopullisesti tuomionantohetkellä todeta, että asianomistaja on luopunut sitä koskevista vaatimuksistaan,⁷³ tai ettei hän aivan ilmeisesti

⁶⁹ Ks. *Palmgren*, JFT 1949 ss. 239—240.

⁷⁰ *Honkasalo* (Lm 1950 s. 795 alav. 10) toteaa *Palmgrenin* mielipiteestä, ettei hänen suosittamaansa tulkintaa voitane saada voimassa olevan lain säännöksiin soveltuvaksi tavallisen tulokinnan eikä sallitun analogian puitteissa. Ks. myös *af Hållström*, JFT 1950 s. 317.

⁷¹ RL:n 2 luvun 16 §:n 4 momentissa on nimenomainen säännös senkin tapauksen varalta, että valtio asetetaan toissijaiseen vastuuseen asianomistajalle suoritettavasta vahingonkorvauksesta.

⁷² *Alkion* mukaan ei asianomistaja voi menestyksellisesti kohdistaa vaatimustaan suoraan valtioon. Ks. *Alkio*, DL 1945 s. 191, Tuomarin tehtävistä s. 308 ja Lm 1950 ss. 72—73.

⁷³ RL:n 2 luvun 16 §:n muuttamiseksi vuoden 1920 valtiopäiville annetun hallituksen esityksen perusteluista *Salmiala* toteaa (DL 1951 s. 22 alav. 8): »Näissä perusteluissa esitetään esimerkkeinä sellaisista tapauksista, joissa hyödyn konfiskaatio on kriminaalipoliittisista syistä tarpeellinen, siis vain joko sellaisia rikoksia, joissa ei ole yksityistä asianomistajaa taikka sellaisia, joihin nähden oletetaan, että asianomistaja tahtoen pysyä »visusti» salassa ei esitä mitään vaatimuksia. Viimeksimainittuihin nähden ei myöskään sanota, että konfiskaatio saat-taisi tapahtua ennen kuin on lopullisesti todettu, että asianomistaja ei halua vaatia sitä, mihin hänellä on oikeus.»

Kun puheena olevan hallituksen esityksen perusteluissa erityisesti mainitaan hyödyn konfiskaation perusteena koronkiskominen on syytä tässä lyhyesti käsitellä RL:n 38 luvun 10 §:n rangaistaviksi julistamiin tekoihin perustuvaa konfiskaatiota. RL:n 38 luvun 10 §:n

koskaan esitä vaatimuksiaan siihen nähden. Vain sellainen esine tai oikeus, jonka suhteen tuomitsemishetkellä voidaan lopullisesti todeta, että asianomistaja ei halua vaatia tai tule vaatimaan sitä itselleen saatetaan siis konfiskoida. Sen rat-

1 momentissa kriminalisoidusta teosta käytetään nimitystä esinekiskonta ja saman pykälän 2 momentissa kriminalisoidusta teosta nimitystä luottokiskonta.

Esinekiskontaa koskeva rangaistussäännös ja OikeustoimiL:n 31 § vastaavat toisiaan. Viimeksi mainitun lainkohdan mukaan ei oikeustoimi, joka on syntynyt RL:n 38 luvun 10 §:n 1 momentin tunnusmerkistön toteuttavalla teolla, sido sitä, jonka etua on loukattu. Luottokiskontaan osalta taas velaksiantosopimus hyvän tavan vastaisena ei sido velallista. Tästä oikeustoimen sitomattomuudesta on katsottu seuraavan, että sopimuksen perusteella maksettu tai annettu on puolin ja toisin palautettava. Kun velaksiannossa kiskominen kohdistuu velkasumman käyttämisoikeuteen eikä velkasummaan sellaisenaan, on kysymys siitä, onko kiskomisen kohteeksi joutunut velallinen oikeutettu saamaan takaisin maksamansa koron kokonaisuudessaan vai ainoastaan sen osan, mikä ylittää lain salliman määrän, herättänyt ajatustenvaihtoa tieteisopissamme. *Kivimäki* (Siviilioikeuden yleiset opit s. 129), *Ylöstalo* (*Kivimäki—Ylöstalo* s. 305), *Vihma* (Sopimussakko s. 157), *Honkasalo* (Erinäiset rikokset ss. 63—64) ja *Livson* (Kiskomisrikos s. 73) ovat katsonneet, että oikeustoimi on käsitettävä kokonaisuutena ja että velallinen sen vuoksi on oikeutettu saamaan takaisin koko maksamansa koron. *Kivimäki* perustelee koko maksetun koron palauttamisvelvollisuutta sillä, ettei laissa ole koron kohtuullistuttamisesta mitään säännöstä. *Rekola* (Saamisoikeuden vanhentuminen s. 433 alav. 8) on palauttamisvelvollisuuskysymyksestä toista mieltä katsoen, että vain koronkiskomisella peritty liiallinen korko voidaan vaatia suorituksen saajalta takaisin. Samalle kannalle kuin *Rekola* on kysymyksen suhteen luottokiskontaan osalta asettunut *Saarni—Rytkelä* (Lm 1959 s. 199).

Jos velallinen olisi oikeutettu saamaan takaisin koko maksamansa koron hän saisi perustetonta etua velkojansa kustannuksella. Hänen ei tarvittaisi suorittaa mitään korvausta velkojan rahojen käyttämisoikeudesta. Tämä ei voine olla lain tarkoitus. Tästä johtuen on katsottava, että velallisen oikeus saada suorittamansa korko takaisin on ratkaistava yleisten vahingonkorvausta koskevien periaatteiden mukaan. Tältä kannalta lähtien on selvää, että velallinen on oikeutettu saamaan maksamastaan korosta takaisin vain sen, mitä hän on liikaa suorittanut. Velallisen vahingon määräksi voidaan siis katsoa vain hänen suorittamansa ja lain sallimaksi katsottavan koron erotus. Tämän kannan tueksi voidaan viitata myös 31. 7. 1947 annetun velkakirjalain (622/1947) 8 §:stä ilmenevään periaatteeseen, jonka mukaan kohtuuttomia ehtoja voidaan sovitella. Kun tältä pohjalta lähdetään harkitsemaan hyödyn konfiskaatiota koskevan RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin soveltamista, on todettava, että kiskomisrikoksen rikoksenteikijälle tuottamana hyötynä ei voida pitää hänen saamaansa korkoa muulta kuin laillisen koron ylittävältä osalta. Laillisen koron ottaminen ei ole rikos. Teon tekee rikokseksi vasta peritty liiallinen korko, joka vain on sen tuottamaa hyötyä. Liiallinenkin korko voidaan rikoksen tuottamana hyötynä konfiskoida vain siinä tapauksessa, että rikoksenteikijä saa pitää tuon koron hyvänään ts. tässä tutkimuksessa omaksutun kannan mukaisesti voidaan todeta, että asianomistaja on luopunut korkoa koskevasta palautusvaatimuksestaan tai on aivan ilmeistä, ettei hän koskaan tule sanotunlaista palautusvaatimusta tekemäänkään. Oikeuskäytäntöön voidaan myös vedota tässä omaksutun mielipiteen tueksi. Ks. KKO:n päätökset 7. 12. 1956 taltio 3254 ja 21. 2. 1957 taltio 507 d, joissa KKO on velvoittanut tuomitun, jonka syyksi on luettu hyvityksen ottaminen velanannossa huomattavasti yli käyvän koron, korvaamaan asianomistajille tai menettämään valtiolle vain lain salliman hyvityksen ylittävä osa.

käiseminen, milloin asianomistajan voidaan katsoa lopullisesti luopuneen vaatimuksistaan, voi tapahtua vain in casu. Siitä seikasta, että asianomistaja, jolle on varattu tilaisuus tulla jutussa kuulluksi, jää oikeuteen saapumatta, ei voida vetää sitä johtopäätöstä, että hän on lopullisesti luopunut oikeudestaan. Hänellä on mahdollisuus esittää vahingonkorvausvaatimuksensa eri oikeudenkäynnissä, vaikkei hän nimenomaan ole varannut siihen oikeuttakaan.⁷⁴ Jos asianomistaja taas on saapuvilla oikeudenkäynnissä eikä oma-aloitteisesti lausu mitään vahingonkorvauskysymyksestä, on tuomioistuimen kyselyoikeuttaan käyttäen tiedusteltava hänen kantaansa siihen. Tähän on ex officio konfiskaatiosta huolehtivalla tuomioistuimella julkisen intressin valvojana oikeus, ja asianomistajan on vastatessaan tuomioistuimen tiedusteluun pysyttävä totuudessa.⁷⁵ Asianomistajan tai hänen olinpaikkansa ollessa tuntematon ei konfiskaatio tule kysymykseen,⁷⁶ ellei olosuhteista aivan ilmeisesti voida päätellä, ettei asianomistaja tule koskaan esittämään vaatimuksiaan.⁷⁷ Jos hän sitten kuitenkin vastoin luuloa ilmaantuisi omaansa vaatimaan, täytyisi päätöksen oikaisun tapahtua purkuteitse saattamalla asia siihen tilaan, kuin se oli ennen kysymyksessä olevan konfiskaatiopäätöksen antamista.

Mitä tulee oikeuskäytäntöön, niin on todettava, että hyötyä ei ole konfiskoitu, jos asianomistaja on prosessissa toteuttanut vaatimuksensa ja rikoksen tekijän maksettavaksi tuomittu korvaus on ollut yhtä suuri kuin hänen rikoksella saamansa hyöty (KKO 1946 II 202).⁷⁸ Jos se on ollut suurempi kuin tuomitun korvauksen määrä, on vain erotus tuomittu menetetyksi (KKO 1950 II 82). Jos hyöty on ollut vain »odotettavissa» oleva ja sille, jonka kärsimä vahinko on vastannut rikoksella saatua hyötyä, ei ole varattu mahdollisuutta tulla jutussa kuulluksi tai hän ei ole prosessissa esittänyt korvausvaatimustaan, on oikeuskäytännössä yleensä katsottu, ettei hyödyn menetetyksi tuomitse-

⁷⁴ Ks. *Sjöström*, Lm 1930 s. 172 ss.; *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 409; *Palmgren*: Målsägandens åtalsrätt ss. 77—78 ja JFT 1949 s. 237; *Honkasalo*, Lm 1948 s. 122; *Nyberg*, JFT 1948 s. 276 ss.

⁷⁵ Ks. OK 14: 1 ja 3.

⁷⁶ Tällaisen konfiskoimatta jääneen omaisuuden suhteen, jos on kysymys rikoksella viedystä tavarasta, joka on jäänyt poliisiviranomaisen haltuun, on meneteltävä löytötavaralain 11 §:ssä säädetyllä tavalla. Ks. 8 § alav. 42 ja *Palmgren*, JFT 1949 ss. 236—237.

⁷⁷ Ks. KKO:n päätös 9. 1. 1948 taltio 38. Tässä ratkaisussa KKO äänestyksen jälkeen (4—1) katsoi, ettei ollut tuomittava menetetyksi sotilaan sodan aikana tuntemattomaksi jääneeltä kaatuneelta vihollissotilalta ottaman taskukellon arvoa. Erimielisen jäsenen mieltäpiteen mukaan olisi kellon arvo rikoksen tuottamana taloudellisenä hyötynä ollut tuomittava menetetyksi. Kun on aivan ilmeistä, ettei omaisuutta asianomistajan taholta koskaan vaadita takaisin, vastaa erimielisen jäsenen kanta tässä tutkimuksessa kysymyksestä omaksuttua käsitystä. Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 121 alav. 12.

⁷⁸ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 296 alav. 374 ja s. 304 alav. 387.

minen tule kysymykseen (KKO 1945 II 211,⁷⁹ KKO:n päätös 19. 6. 1962 taltio 1704⁸⁰ ja KKO:n päätös 31. 8. 1962 taltio 2063a).⁸¹ Periaatteellisesti päinvastaisellekin kannalle on KKO kuitenkin tällaisen »odotettavissa» olevan hyödyn menetetyksi tuomitsemiseen nähden myös asettunut (KKO 1946 II 104).⁸²

Lopuksi on hyödyn konfiskaatiota koskevasta yleissäännöksestä todettava, että sen mukaan on tuomittava menetetyksi rikoksen joko tekijälleen tai sille, jonka puolesta tahi hyväksi hän on toiminut, tuottama taloudellinen hyöty.⁸³ Yleissäännöksessä säädetään *expressis verbis*, ettei konfiskaation edellytyksenä ole, että syyte on tehty sitä vastaan, jonka puolesta rikoksentekijä on toiminut. Tämä on ymmärrettävä niin, että konfiskaatio on mahdollinen sekä silloin, kun syyte voidaan tehdä, mutta sitä ei ole tehty, että silloin, kun syytettyä ei voida edes nostaa hyödyn saanutta vastaan.

Yleissäännöksestä ilmenee, kenen hyväksi tullut hyöty on konfiskaation kohteena, mutta siinä ei sanota, keneltä hyöty on tuomittava menetetyksi. Kun säännöksen tarkoituksena on rikoksen tuottaman hyödyn eliminointi, osoittaa tämä, että sanottu hyöty on konfiskoitava siltä, joka sen on saanut.⁸⁴

⁷⁹ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 312 ja Lm 1950 ss. 68—69; *Palmgren*, JFT 1949 s. 240.

⁸⁰ Tässä ratkaisussa KKO toteaa, että palautus- ja korvausvaatimusten ollessa avoimina hyödyn konfiskaatio ei tule kysymykseen.

⁸¹ KKO hylkäsi muutoksenhakulupa-anomuksen. Hovioikeus katsoi, ettei rikoksen syytetylle tuottamaa taloudellista hyötyä ollut jutun siinä vaiheessa tuomittava valtiolle menetetyksi, koska asianomistajien ei ollut näytetty luopuneen syytettyyn kohdistetuista korvausvaatimuksista.

⁸² KKO:n ratkaisu on annettu äänestyksen jälkeen 3 äänellä 2 vastaan. Erimieliset jäsenet hyväksyivät hyödyn menetetyksi tuomitsemisen vain siltä osalta, kuin hyöty oli takavarikoitu.

⁸³ ValtuusRL:n 4 §:ään sisältyvä hyödyn konfiskaatiota koskeva erityissäännös noudattaa tässä suhteessa yleissäännöksessä omaksuttua linjaa. Sen sijaan VäkijuomaL:n 79 §:ään, räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 annetun lain (263/1953) 11 §:ään ja säteilysuojauslain 26. 4. 1957 (174/1957) 14 §:ään sisältyvät hyödyn menettämistä koskevat säännökset rajoittavat mahdollisuuden hyödyn menetetyksi tuomitsemiseen vain siihen henkilöön, joka on tuomittu rangaistukseen mainittujen lakien nojalla.

RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin esikuvana olleen Norjan RL:n 36 §:n mukaan rangaistavan teon tuottama hyöty »kan ved dom inndras hos den skyldige eller hos den, på hvis vegne han har handlet, uten at straffesak behøver å være reist eller å kunne reises mot nogen». Norjan yleissäännöksen ko. kohdan tulkinnasta ja Norjan oikeuskäytännöstä ks. *Andenas*, *Festskrift tillägnad Birger Ekeberg* ss. 57—58 ja *Strafferett* s. 469.

⁸⁴ Norjan RL:n 36 §:n sanamuodon mukaan voisi konfiskaatio tapahtua vaihtoehtoisesti »hos den skyldige eller hos den, på vis vegne han har handlet». *Andenas* katsoo (*Strafferett* s. 469 ja *Festskrift tillägnad Birger Ekeberg* s. 57 ss.), että tällainen sanamuodon mukainen tulkinta sotii konfiskaation tarkoitusta vastaan. Hän toteaa: »Den riktige tolkning må være

Esinekonfiskaation osalta ei voida edes muunlaiseen lopputulokseen tullakaan, koska esine tai oikeus voidaan tuomita menetetyksi vain siltä, joka sen on rikoksella saanut.⁸⁵ Kun rikoksella saatuna hyötynä on pidettävä vain sitä, jonka rikos on välittömästi tuottanut, ja kun hyöty voidaan konfiskoida vain siltä, joka sen on saanut, seuraa tästä, että jos hyödyn saanut on rikoksen jälkeen lahjoittanut tai muuten luovuttanut saamansa edun toiselle, ei sitä voida enää tältä toiselta konfiskoida.⁸⁶ Esinekonfiskaatio ei tällaisessa tapauksessa ole mahdollinen, ja hyödyn saanut on tuomittava menettämään saamansa hyödyn arvo.

Edellä selostetun yleissäännöksen lisäksi on rikoslaissa vain kaksi rikoksella hankitun edun menettämistä koskevaa erityissäännöstä: 40 luvun 1 §:n 2 momentti (lahjoma tai hyvike) ja 43 luvun 4 §:n 4 momentti (pelipöydältä tai pelipankista tavattu raha tai muu tavara).

RL:n 40 luvun 1 §:ssä on kysymys passiivisesta lahjomisesta ja menettämisseuraamuksen osalta — kuten edellä on jo todettu — rikoksella hankitun edun konfiskaatiosta. Pykälän 2 momentin mukaan on lahjoma tai hyvike tahi niiden arvo tuomittava menetetyksi. Lahjoman ja hyvikkeen erottamisella toisistaan ei ole käytännöllistä merkitystä. Edellinen tarkoittaa lähinnä ennen virkatointia ja hyvike virkatoimen tapahduttua saatua etua tai palkkiota.⁸⁷ Koska konfiskaatiosäännös lähtee siitä, että ellei lahjomaa tai hyvikettä voida tuomita menetetyksi, on sen asemesta konfiskoitava sen arvo, on katsottava, ettei menettämisseuraamus voi tulla kysymykseen, ellei lahjoma tai hyvike edusta määrättyä varallisuusarvoa.⁸⁸ Kun lahjomana tai hyvikkeenä voi olla minkäläinen varal-

at vinningen skal inndras der hvor den befinner seg ... Har flere vært sammen om den straffbare handling, kan på samme måte indragning bare skje hos den enkelte deltaker for hans del av vinningen. Loven gir hverken grunnlag for noe alternativt eller noe solidarisk ansvar.» Ks. myös *Skeie: Strafferett* s. 450.

⁸⁵ Arvokonfiskaation osalta pitää myös vastaava periaate paikkansa. Esim. rikoksenteiki-
jöitä ei voida RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentin nojalla velvoittaa suorittamaan valtiolle rikok-
sella saamaansa hyötyä yhteisvastuullisesti, vaan jokainen heistä on tuomittava menettämään
hyötynä se rahamäärä, jonka hän on tosiasiallisesti tai oikeuden harkinnan mukaan rikoksella
saanut. Hyödyn tuomitseminen yhteisvastuullisesti edellyttää laissa olevaa nimenomaista
säännöstä, jollainen on esim. ValtuusRL:n 4 §:ssä. Vrt. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 130 ss.

⁸⁶ Ks. *Strabl: Om påföljder* ss. 302—303. *Strabl* toteaa: »Med den här hävdade tolkningen
blir det tydligt, att endast den som skördar vinning direkt genom den brottsliga verksam-
heten kan få betalningsskyldighet sig ålagd. Att han efter brottet till äventyrs genom gäva
eller annorledes överfört sin förtjänst på annan kan icke medföra, att denne skulle utsättas
för förverkande.» Vrt. *Eyjólfsson*, NKÅ 1950—1951 s. 128.

⁸⁷ Näin *Kekomäki*, Lm 1950 s. 344 alav. 69; *Beckman—Bergendal—Strabl* s. 66.

⁸⁸ Siitä millaiset edut toteuttavat lahjomisrikoksen tunnusmerkistön ks. *Forsman: Sär-
skilda brotten* III ss. 179—180; *Serlachius* II ss. 382 ja 417; *Kekomäki*, Lm 1950 s. 343 ss.;
Honkasalo, Erityinen osa III ss. 122—124.

lisuusarvoa omaava etu tahansa ja kun sitä ei voida sen laadun takia (esim. velanhelputus, työsuoritus, esineen käyttöoikeus ym.) konfiskoida, seuraa tästä, että tällaisen edun menettäminen tulee kysymykseen vain sen arvon menettämisenä ja siis arvokonfiskaationa. Esinekonfiskaation puitteissa, jota tässä tutkimuksessa käsitellään, tulee kysymykseen vain aineellisen esineen tai vapaasti luovutettavissa olevan oikeuden menetetyksi tuomitseminen. Lahjoman tai hyvikkeen tulee tässä tapauksessa siis olla sellainen, että se voidaan tuomita menetetyksi in specie.

Tieteisopissa on ilmennyt erimielisyyttä siitä, koskeeko puheena oleva menettämisseuraamus vain sellaisia lahjomia tai hyvikkeitä, jotka on vastaanotettu, vai onko se ulotettava käsittämään myös ne, jotka ainoastaan on itselleen edustettu⁸⁹ tai vaadittu.⁹⁰ Rikoslakimme esikuvina olleissa Saksan vuoden 1871 rikoslaissa ja Ruotsin rikoslaissa vuodelta 1864 on konfiskaatioseuraamus nimenomaan rajoitettu koskemaan vain vastaanotettua lahjomaa.⁹¹ Koska RL:n 40 luvun 1 §:n 4 momentin konfiskaatiosäännöksessä ei ole tällaista rajoitusta, ei sanotun lainkohdan sanamuodosta voida saada kiistatonta vastausta kysymykseen.

Rikoslakimme esitöiden on katsottu osoittavan, että rikoslakimme olisi asettunut kysymykseen nähdessä toiselle kannalle kuin nämä sen esikuvina olleet rikoslait.⁹² Tukea tälle mielipiteelle on saatu vuoden 1875 rikoslakiehdotuksesta. Sen passiivista lahjomista koskevaan rangaistussäännökseen (547 §) ei ollut liitetty konfiskaatiosäännöstä,⁹³ mutta sen 26 §:n mukaan oli rikoksen tekemisestä luvattu palkka tai palkkio menetetty.⁹⁴ Vuoden 1875 ehdotuksen mukaan voitiin siis luvattu lahjoma konfiskoida, mutta senkään mukaan pelkkä lahjoman vaatiminen ei riittänyt konfiskaation perustaksi. Turun hovioikeus

⁸⁹ Itselleen edustaminen tarkoittaa myöhemmin annettavan lahjoman ottamista tai pidättämistä ja myös lahjanlupauksen hyväksymistä. Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 ss. 340—341; *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 244.

⁹⁰ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 364 ss.; *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 264; *Honkasalo*, Erityinen osa III s. 129.

⁹¹ Ks. Saksan RL:n 335 § (In den Fällen ist im Urteil das Empfangene oder der Wert desselben für dem Staate verfallen zu erklären.) ja Ruotsin v:n 1864 RL:n 25 luvun 7 § (Muta eller annat, som ämbetsman olovligen tagit, tillfalle kronan.). Ks. myös *Frank* s. 755 ja *Bergendal* s. 545.

⁹² *Kekomäki*, Lm 1950 s. 365; *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 129.

Rikoslakimme isä *Forsman* piti riidattomana, että menettämisseuraamus koski myös tarjottua tai luvattua lahjomaa, ks. *Särskilda brotten* III s. 185.

⁹³ Aktiivista lahjomista koskevaan rangaistussäännökseen (223 §) ei ollut myöskään liitetty konfiskaatiosäännöstä.

⁹⁴ V:n 1875 rikoslakiehdotuksen 26 §:n 2 kohta kuuluu: »Är viss lön eller gåfva för brottet utfäst; vare det utlofvade förverkadt.»

piti tästä ehdotuksesta antamassaan lausunnossa puheena olevaa konfiskaatio-säännöstä epäkäytännöllisenä ja vähemmän oikeudenmukaisena.⁹⁵ Se totesi nimenomaan, ettei lahjuksen pitäisi mainituista syistä »olla menetetty muussa tapauksessa, kun jos lahjus on virkamiehelle annettu.»⁹⁶ Vuoden 1884 rikoslakiehdotuksessa konfiskaatiosäännökset on Turun hovioikeuden ehdottamaa tapaa noudattaen sijoitettu spesiaalisäännöksiin asianomaisiin rangaistussäännöksiin tai välittömästi niiden yhteyteen. Passiivinen lahjominen on säädetty rangaistavaksi ehdotuksen 366 §:ssä ja siihen liittyvä konfiskaatiosäännös sijoitettu 368 §:ään näin kuuluvana: »Hvad i fall som nämnas i 366 och 367 §§⁹⁷ blifvit såsom muta mottaget eller gifvet, eller dess värde vare förbrutit.» Konfiskaatiosäännöksen mukaan voitiin siis vain vastaanotettu tai annettu lahjoma tuomita menetetyksi. Vuoden 1887 rikoslakiesityksestä on poistettu nimenomainen, konfiskaation rajoittamista vain vastaanotettuun tai annettuun lahjomaan koskeva määräys, mutta säännös on suppeampi kuin vuoden 1884 rikoslakiehdotuksen vastaava säännös siinä suhteessa, että sen mukaan voitiin menetetyksi tuomita vain lahjoma, muttei sen arvoa.⁹⁸ Valtiopäivillä rikoslakivaliokunnassa esitystä käsiteltäessä valiokunta yhdenmukaisuuden vuoksi⁹⁹ katsoi »bestämningen om mutas verkande böra utvidgas derhän att, om den ej finnes i behåll, dess värde bör vara förbrutet . . .». Valiokunnan ehdotus hyväksyttiin valtiopäivillä, ja konfiskaatiosäännös sai arvokonfiskaation oikeuttavan lisäyksen »eller dess värde.» Mikään seikka ei viittaa siihen, että vuoden 1887 esityksessä olisi luovuttu vuoden 1884 ehdotuksessa omaksutusta periaatteellisesta kannasta, jonka mukaan vain vastaanotettu tai annettu lahjoma voitiin tuomita menetetyksi.

Rikoslain esitöiden mukaan kohdistuu menettämisseuraamus ensi sijassa lahjomaan. Rikoslain esityöt osoittavat kiistattomasti lainsäätäjän lähteneen siitä, että virkamiehen tuli lahjomana saada varallisuuden lisä, joka voitaisiin, jos se olisi sellaisenaan tallella, tuomita menetetyksi. Kun menettämisseuraamus vuoden 1887 esityksessä rajoitettiin vain itse lahjomaan, ei nähtävästi enää katsottu tarpeelliseksi nimenomaista mainintaa siitä, että konfiskaatio kohdistuisi vain vastaanotettuun tai annettuun lahjomaan, sillä voidaan hyvin ajatella lainsäätäjän lähteneen siitä, ettei lahjomaa ole olemassa, ennen kuin se on annettu, ja vasta antamishetkellä luovutettu etu saa lahjoman luonteen. Rikoslakimme

⁹⁵ Ks. Lausuntoja ehdotuksista Suomen suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi s. 25.

⁹⁶ Ks. Lausuntoja ehdotuksista Suomen suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi ss. 54 ja 85.

⁹⁷ 367 §:ssä oli aktiivista lahjomista koskeva rangaistussäännös.

⁹⁸ Ks. V:n 1887 esityksen 16 luv. 14 § (aktiivinen lahjominen) ja 40 luv. 1 § (passiivinen lahjominen).

⁹⁹ Arvon menettämistä koskeva klausuuli sisältyi esityksen 12 luv. 6 §:ään, joka koski vieraan valtion antamaa lahjaa.

esitöiden voidaan siis katsoa osoittavan, että rikoslaki on asettunut puheena olevaan kysymykseen nähden samalle kannalle kuin sen esikuvina olleet Saksan ja Ruotsin rikoslait.

Kun RL:n 40 luvun 1 §:n 2 momentissa olevan konfiskaatiosäännöksen tarkoituksena ei ole kärsimyksen aikaansaaminen ja siten rikoksentekijän rankaiseminen, vaan ainoastaan ottaa pois se etu, jonka rikoksentekijä on rikoksellaan saanut, puhuu säännöksen ratiokin sen mielipiteen puolesta, joka vaatii konfiskaation edellytykseksi lahjoman tai hyvikkeen vastaanottamisen.

Kekomäki, joka on asettunut sille kannalle, että myös vain vaadittu lahjoma tai hyvike on tuomittava menetetyksi,¹⁰⁰ on perustellut kantaansa mm. sillä, että olisi epäjohdonmukaista katsoa, ettei lahjoman vaatimista, joka tekemuoto lain mukaan toteuttaa lahjomisrikoksen tunnusmerkistön yhtä hyvin kuin lahjoman vastaanottaminenkin, voitaisi rinnastaa viimeksi mainittuun lahjomisrikokseen kaikkien seuraamusten osalta.¹⁰¹ Tästä perustelusta voidaan huomauttaa, ettei menettämisseuraamus lahjomisrikoksessa suinkaan aina tule kysymykseen, sillä lahjoma voi olla sellainenkin etu, jota itseään tai sen arvoa ei voida tuomita menetetyksi.¹⁰² Honkasalo mainitsee lahjomana, jonka osalta menettämisseuraamus ei tule kysymykseen, virkaylennyksen.¹⁰³

Sen mielipiteen tueksi, jonka mukaan vain vastaanotettu lahjoma voidaan konfiskoida, saatetaan viitata myös niihin käytännöllisiin vaikeuksiin, joihin joudutaan, jos vaadittu lahjoma tai sen arvo on konfiskoitava. Honkasalo toteaa,¹⁰⁴ että lahjomaa koskevat vaatimukset ovat useinkin siinä määrin epämääräisiä, että niiden perusteella on vaikea ratkaista, mitä menetetyksi olisi tuomittava, puhumattakaan siitä, että monasti on vaikeata päästä selvyyteen siitäkään, onko jotain lopullisesti vaadittu vai ovatko lahjomaa koskevat puheet jääneet pelkiksi keskusteluiksi siitä. *Kekomäki* on myös kiinnittänyt huomiota näihin käytännöllisiin vaikeuksiin, ja ilmeisesti niistä johtuen hän on tullut siihen tulokseen, että menetetyksi tuomitseminen voi tulla kysymykseen vain, jos vaadittu lahjoma on niin paljon yksilöity, että se voidaan, mikäli se on tallessa, sellaisenaan konfiskoida, taikka jos näin ei ole laita, sen arvo julistaa menetetyksi.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 366. Tällä kannalla on myös *Alkio*, ks. Tuomarin tehtävistä s. 264.

¹⁰¹ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 365.

¹⁰² Vrt. *Strömberg* s. 104. *Strömberg* toteaa: »När straff och konfiskation anknytas till samma brottsbeskrivning betyder detta icke, att de båda påföljderna alltid följas åt. Förutsättningarna för straff kunna i ett visst fall vara uppfyllda utan att detta är förhållandet med förutsättningarna för konfiskation.»

¹⁰³ Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 124.

¹⁰⁴ Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 129.

¹⁰⁵ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 366 s.

Kun puheena olevan konfiskaatiosäännöksen esityöt ja ratio osoittavat lain-sääntäjän tarkoituksena olleen, että vain vastaanotettu lahjoma voidaan tuomita menetetyksi, ei sille seikalle, ettei säännöksen sanamuodon mukaan konfiskaatio ole rajoitettu vain vastaanotettuun lahjomaan, voida antaa ratkaisevaa merkitystä, vaan on in dubio pro reo periaatetta soveltamalla tultava siihen lopputulokseen, että vain vastaanotettu lahjoma voidaan konfiskoida.¹⁰⁶

Oikeuskäytännössä esiintyy kysymys vaaditun lahjoman menetetyksi tuomitsemisesta perin harvoin. Pelkän lahjoman vaatimisen ei ole koskaan katsottu riittävän konfiskaation perustaksi (KKO 1948 II 423, 1951 II 87 ja KKOp 30. 4. 1963 taltio 1133), vaikkei kannattajitta ylimmässäkään oikeusasteessa ole jäänyt mielipide, jonka mukaan vain vaadittukin lahjoma voidaan tuomita menetetyksi.¹⁰⁷ Jos sen sijaan se, johon vaatimus on kohdistunut, on ilmoittanut suostuvansa vaatimukseen ja luvannut lahjoman antaa, on tällainen lahjoma, vaikkei sitä sitten olisikaan annettu, katsottu voitavan tuomita menetetyksi (KKO 1948 II 423). Erään toisen ratkaisun (KKOp 30. 4. 1963 taltio 1133) perusteluista ilmenee, että KKO vieläkin on sillä periaatteellisella kannalla, että vaadittu lahjoma, joka on luvattu suorittaa, voidaan tuomita menetetyksi. Tässä tutkimuksessa oikeaksi katsottu mielipide on sekin saanut eräässä ratkaisussa yhden jäsenen hyväksymisen.¹⁰⁸

Elinkeinotoiminnassa vastaa RL:n 40 luvun 1 §:ää vilpillisen kilpailun ehkäisemisestä 31. 1. 1930 annetun lain (34/1930) 13 §:n 2 ja 3 momentti. Mainituissa 2 momentissa säädetään rangaistus toisen toimessa olevalle tai muuten toisen puolesta toimivalle henkilölle, joka ottaa vastaan, edustaa tai vaatii itselleen lahjan tai muun edun suosiakseen toista elinkeinotoiminnassa tai palkinnoksi sellaisesta suosimisesta, ja 3 momentissa määrätään, että lahjus tai sen arvo on tuomittava menetetyksi. Kysymys on tässäkin tapauksessa rikoksella hankitun edun konfiskaatiosta. Tämän lainkohdan ja RL:n 40 luvun 1 §:n konfiskaatiota koskevia säännöksiä on sanotun lainkohdan ja RL:n 40 luvun 1 §:n sisällöllisen yhtäläisyyden vuoksi tulkittava yhdenmukaisesti.¹⁰⁹

RL:n 43 luvun 4 §:ään, jossa uhkapeli on säädetty rangaistavaksi, sisältyy toinen RL:n rikoksella hankitun edun menettämistä koskevista erityissäännök-

¹⁰⁶ Ks. *Strabl*: Om påföljder s. 298. *Strabl* on käsitellessään kysymystä Ruotsin oikeuden kannalta katsonut, että lahjoman konfiskaatio edellyttää lahjoman vastaanottamista tai ainakin luovuttamista. Samalla kannalla *Strömberg*, ks. s. 144.

¹⁰⁷ Ks. KKO 1948 II 423. Tässä ratkaisussa yksi jäsen pysytti alempien oikeuksien ratkaisut, joilla myös vaaditut lahjomat oli tuomittu menetetyiksi. Ratkaisussa KKO 1950 II 87 olivat alemmat oikeudet ja ratkaisussa KKOp 30. 4. 1963 taltio 1133 hovioikeus tuominneet vain vaaditunkin lahjoman menetetyksi.

¹⁰⁸ Ks. KKO 1948 II 423 ja siinä selostettu *Hakulisen* votum.

¹⁰⁹ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 265.

sistä. Kysymyksessä on — kuten rikoksentekovälineen konfiskaatiota käsiteltäessä todettiin¹¹⁰ — erikoistapausta koskeva konfiskaatiosäännös, joka rajoittaa vaikutuksensa siihen rahaan tai tavarahan, joka poliisien toimittamassa ylläkö-tarkastuksessa tavataan pelipöydältä tai pelipankista: Säännös on obligatorinen. Tästä pelipöydältä tai pelipankista tavatusta rahasta tai tavarasta on se osa, joka käsittää uhkapelillä saadun voiton, *scelere quæsitum*. Se pelivoitto, jota tämän säännöksen nojalla ei saada konfiskoiduksi, on RL:n 2 luvun 16 §:n 1 momentissa olevan hyödyn konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen nojalla tuomit-tava menetetyksi. Sanottu yleissäännös ja puheena oleva spesiaalisäännös ovat siis voimassa toistensa ohessa.¹¹¹

RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liitetystä rikoksella han-kitun edun konfiskaatiota koskevista erityissäännöksistä mainittakoon vielä kalastusL:n 103 §, jonka mukaan luvattomasti pyydystämällä saatu saalis tai sen arvo menetetään valtiolle, jos julkista oikeutta on loukattu — esim. kalastus on tapahtunut rauhoitusaikana, kielletyllä alueella tai kielletyllä pyydyksellä taikka saatu saalis on ollut alamittaista¹¹² — metsästysL:n 66 §, jonka mukaan luvat-tomalla metsästyksellä saatu saalis tai sen arvo menetetään valtiolle, jollei met-sästysoikeuden haltijalla ollut oikeutta sen pyydystämiseen tai ottamiseen, ja 23. 2. 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/1923) 24 §, jonka mukaan tätä lakia rikkomalla saatu tai sen arvo on tuomittava menetetyksi. Edelleen on syytä esimerkkinä rikoksella hankitun edun konfiskaatiota koskevista, RL:n ulko-puolella olevista erityissäännöksistä mainita yksityismetsäL:n 22 §, jonka mu-kaan rauhoitusmääräysten tai rauhoitusopimuksen vastaisesti luvattomasti hakatut puut tai niiden arvo on tuomittava menetetyksi. Tässäkin tapauksessa on kysymys yleisen edun nimessä tapahtuneesta yksityisen omistusoikeuden rajoituksesta, ja irrottamisella syntynyttä esinettä on pidettävä rikoksella han-kittuna etuna. Vastaavanlainen säännös sisältyy myös suojametsistä 11. 8. 1922 annetun lain (196/1922) 10 §:ään, jonka mukaan lainvastaisesti hakatut puut tai niiden arvo on tuomittava menetetyksi valtiolle, ellei hakkaukseen sisälly toisen metsän luvaton käyttö, ja ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita 28. 7. 1939 annetun lain (219/1939) 21 §:ään, jonka mukaan vastoin kieltoa hakatut puut, joita ei ole

¹¹⁰ Ks. s. 111 s.

¹¹¹ Ks. ss. 112—113 ja 6 §:n alav. 115—117.

¹¹² Ks. *Seeler* s. 55. *Seeler* toteaa: »Ausnahmsweise ist also hier eine Einziehung der fructus sceleris vorgesehen, denn die Fische sind nicht durch eine strafbare Handlung hervorgebracht, sind nicht producta sceleris, sondern nur durch strafbare Handlung erlangt . . . ; es handelt sich vielmehr, wie in allen Fällen, in welchen der Staat durch eine strafbare Handlung erlangte Gegenstände an sich nimmt, nur darum, den Täter einen rechtswidrig erworbenen Vermögens-vorteil zu entreissen, also um das »lucrum turpe extorqueri«.»

viety pois paikalta tai jotka edelleen ovat hakkauttajan hallussa, on tuomitava menetetyksi.

Yhteisiä piirteitä rikoksella hankittua etua koskevista, menetetyksi tuomitsemaan oikeuttavista konfiskaatiosäännöksistä etsittäessä on todettavissa, että ne kaikki ovat obligatorisia ja että niihin kaikkiin liittyy arvonmenetysklausuuli. Ne korostavat siis tälläkin tavoin sitä periaatetta, että rikollisella toiminnalla saavutettu aineellinen hyöty on turpe lucrumina tuomittava menetetyksi.

9 §. RIKOSINE (CORPUS DELICTI) KONFISKAATION KOHTEENA

Rikosine on rikoksen tunnusmerkistön edellyttämän suhtautumisen tosiasiallinen kohde.¹ Siitä tieteisopissa yleisesti käytetty nimitys on corpus delicti. Saksankielessä vastaa tätä termiä nimitys »das Objekt des Verbrechens», tanskankielessä »Forbrydelsens Genstand» ja ruotsinkielessä »föremål, vilkens förhandenvaro är förutsättning för den straffbara handlingen.»

Kun rikosine on rikoksen tunnusmerkistön edellyttämän suhtautumisen tosiasiallinen kohde, on se siis rikoksen teko-objekti.² Koska rikoksen teko-objektina kuitenkin voi olla paitsi esine ja oikeus myös ihminen ja vain olotila³ on rikosineen käsite huomattavasti teko-objektin käsitettä suppeampi. Jokainen rikoksen teko-objekti ei nimittäin ole rikosine, koska oikeutemme mukaan ei menetetyksi voida tuomita muita kuin rikoksen kohteena olevia kiinteitä ja irtaimia esineitä sekä sellaisia oikeuksia, jotka ovat vapaasti luovutettavissa.⁴ Esinekonfiskaation puitteissa ei menetetyksi voida tuomita muuta kuin sellainen rikoksen teko-objekti, joka voidaan in specie konfiskoida. Esimerkkinä rikosineesta, jota koskeva konfiskaatiosäännös on RL:ssa, mainittakoon RL:n 16 luvun 13 §:n lahjoma, joka voi olla sekä esine että oikeus, ja RL:n 38 luvun 15 §:n salakuljetettu tavara.

¹ Tieteisopissa on rikosineenä pidetty: »Ting med Hensyn til hvilke Forbrydelsen udøves» (*Hurwitz*: Konfiskation s. 166), »formål eller »Genstand» for handlingen» (*Hurwitz*: Kriminalret s. 583; *Krabbe* s. 230) »föremål, som är medel för en normöverträdelse» (*Strömberg* s. 129), »föremål, vilkas förhandenvaro är förutsättning för den straffbara handlingen» (*Thornstedt* s. 21), »Gjenstand med tilknytning till ett straffbart forhold» (*Andenas*: Strafferett s. 473), »Objectes» in Bezug auf welches die strafbare Handlung verübt wurde» (*Köbner* s. 9), »die Gegenstände, welche den Tatbestand eines Verbrechens gebildet haben» (*Rauh*: Vermögensstrafen s. 39; *Goldschmidt*, VDA IV s. 448), »derjenige Gegenstand, an welchem eine straftat verübt wird» (*Baumann* s. 94) ja »Gegenstand auf das sich das Verbrechen bezieht» (*Hafters* s. 415).

² Rikoksen teko-objektista ks. ss. 83—84 ja sillä alav. 21.

³ Ks. 6 § alav. 21.

⁴ Ks. *Strömberg* s. 128.

Rikosesine on rikoksen tunnusmerkki, sillä se on sellainen rikoksen teko-objekti, joka on nimenomaan mainittu rikoksen tunnusmerkistössä.⁵ Tämä tunnusmerkki, kuten *Strömberg* toteaa, »kvalificerar handlingen som straffbar.»⁶ Siinä tapauksessa, että jonkin rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää määrätyn rikosesineen olemassaoloa, on siis mainittu esine sanotun rikoksen syntymisen edellytys.

Rikosesineen käsitteen merkitystä ilmaisemaan konfiskaation kohdetta on väheksytty. Eräiden tieteisopissa esitettyjen mielipiteiden mukaan on sanottua käsitettä, vaikkei sitä ole katsottu virheelliseksi, pidetty tarpeettomana sillä perusteella, että rikosesine aina on myös joko rikoksentekoväline tai rikoksen tuote.⁷ Mainittu väite on rikoksentekovälinettä koskevalta osalta virheellinen, sillä, kuten rikoksentekovälineen konfiskaatiota käsiteltäessä jo todettiin,⁸ ei rikoksen teko-objekti, jollainen rikosesine on, milloinkaan voi olla rikoksentekoväline. Tekeminenhän kohdistuu juuri rikosesineeseen eikä se siis voi olla rikoksentekoväline. Käsitteellisesti voidaan täten erottaa toisistaan rikosesine ja rikoksentekoväline.⁹ Sen sijaan tuottaa rikosesineen erottaminen rikoksen tuotteesta enemmän vaikeuksia. Rikoksen tuote on myös rikoksen teko-objekti ja sekin on nimenomaan mainittu rikoksen tunnusmerkistössä.¹⁰ Kuitenkaan ei läheskään kaikkia rikoksen tunnusmerkistössä mainittuja teko-objekteja voida pitää rikoksen tuotteina. Näin on asianlaita erityisesti sellaisten esineiden kohdalla, joiden hallussapito, luovutus, kuljetus, tuonti, vienti tai kaupittelu on säädetty rangaistavaksi.¹¹ Tällaisista esineistä ei voida sanoa, että ne fyysisessä

⁵ Ks. s. 84.

⁶ Ks. *Strömberg* s. 109 ss.

⁷ *Köbner* toteaa (ss. 9—10): »Das französische Recht hat aus den Fällen, wo Objecte des Delictes eingezogen werden, den besonderen Begriff des »corps du delit« konstruiert ... Derselbe bietet aber der Einziehungslehre nichts Charakteristisches.» *Baumann* katsoo (s. 94) corpus delictin »seine Überflüssigkeit dadurch bewiesen, dass es, im Grunde genommen, nichts anderes ist als eine Art instrumentum oder productum sceleris. *Goldschmidt* puolestaan toteaa (VDA IV s. 448), että käytännössä corpus delicti »stets entweder unter die scelere instrumenta oder die scelere producta fallen wird.» *Haftner* huomauttaa (s. 415): »Die besondere Erwähnung des Corpus delicti des Gegenstandes, auf das sich das Verbrechen bezieht ist jedoch unnötig. Es handelt sich immer auch um ein Werkzeug oder ein Erzeugnis des Delictes.»

⁸ Ks. s. 83.

⁹ Ks. s. 83 ss.

¹⁰ Ks. *Strömberg* s. 129.

¹¹ *Strömberg* toteaa (s. 130): »Det är alldeles tydligt, att många konfiskationsobjekt, som motsvara definitionerna på corpus delicti, varken äro producta eller quærita. Detta gäller t. ex. om »objektet» för sådana brott som olovligt innehav, förvarande, undanhållande, in- eller utförande, forsling, tillhandahållande, salubjudande m. m. av vissa slags föremål eller ämnen.» Ks. myös *Hurwitz*: Konfiskation ss. 167—168; *Seeler* s. 46.

mielessä olisivat syntyneet sen toiminnan tuloksena, joka toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön. Ne eivät siis ole rikoksen tuotteita. Kun rikosesineen käsitettä senvuoksi, että se on hajanainen ja käsittää mitä erilaisimmassa suhteessa rikolliseen toimintaan olevia esineitä ja oikeuksia, ei voida positiivisesti määritellä,¹² täytynee tyytyä vain negatiivisesti toteamaan, ettei rikosesine ole sellainen rikoksen teko-objekti, joka on rikoksen tuote. Näin ollen on puheena olevien mielipiteiden tueksi esitetty perustelu myöskin rikoksen tuotetta koskevalta osaltaan virheellinen. Näihin virheellisiin perusteluihin nojautuvia mielipiteitä ei voida pitää oikeina.¹³

Rikosesineen ja rikoksella hankitun edun välinen rajankäynti kärsii myös siitä, ettei rikosesineen käsitettä voida positiivisesti määritellä. Rikoksella hankittu etu saattaa nimittäin sek in eräissä tapauksissa olla rikoksen tunnusmerkistössä mainittu teko-objekti.¹⁴ Kuitenkaan eivät monet rikoksen teko-objektit ole sen enempää rikoksen tuotteita kuin rikoksella saatua etua.¹⁵ Rikosesineen ja rikoksella hankitun edun erottaminen toisistaan tulee sen vuoksi myös tapahtua vain negatiivisesti toteamalla, ettei rikosesine koskaan ole sellainen rikoksen teko-objekti, joka on rikoksella hankittu etu.

Edellä esitetyn nojalla voidaan rikosesine määritellä rikoksen tunnusmerkistöön sisältyvän suhtautumisen tosiasiallisena kohteena olevaksi esineeksi tai vapaasti luovutettavissa olevaksi oikeudeksi, joka ei ole rikoksen tuote eikä rikoksella hankittu etu.¹⁶

Rikosesineeksi voidaan niin ollen katsoa ne rikoksen teko-objektina olevat esineet ja oikeudet, jotka eivät ole rikoksen tuotteita tai rikoksella hankittua etua. Kun siten rikosesineryhmään on luettu kuuluviksi kaikki sellaiset konfis-

¹² Näin *Hurwitz*: Konfiskation s. 165 ja *Strömberg* s. 130.

¹³ *Hurwitz* (Konfiskation s. 166 alav. 4) on nimenomaan todennut, ettei mielipidettä, jonka mukaan corpus delicti aina myös olisi instrumentum tai productum sceleris, voida pitää oikeana. Ks. myös *Strömberg* s. 129 s.

¹⁴ Esim. rikoksella hankituksi eduksi katsottava virkamiehen vastaanottama lahjoma on RL:n 40 luv. 1 §:ssä kriminalisoidun passiivisen lahjomisen teko-objekti.

¹⁵ Esimerkkinä tällaisesta teko-objektista mainittakoon salakuljetettu tavara.

Ks. *Madsen—Mygdal*: Kan der konfiskeres i »Pengesager?», Ugeskrift for Retsvæsen 1949 B s. 33 ss. Vrt. kuitenkin *Damgaard*: Omtale af Konfiskation i de saakaldte »Pengesager», Ugeskrift for Retsvæsen 1947 B s. 319 ss. ks. myös *Hurwitz*: Kriminalret s. 583 alav. 20.

¹⁶ *Strömberg* toteaa (s. 130): »Om kategorien corpus delicti skall koordineras med övriga slag av konfiskationsobjekt, vilket naturligtvis är lämpligt från systematisk synpunkt, måste man därför till begreppet corpus delicti föga den negativa bestämningen, att föremålet icke är productum sceleris eller scelere quæsitum.» Ks. myös *Krabbe* s. 230: »Udenfor denne Gruppdeling of udenfor Strfl § 77 falder Inddragelse af Ting, som paa anden Maade staar i Forbindelse med en Forbrydelse, navnlig som Forbrydelsens Genstand.»

kaation kohteet, jotka eivät sovi mihinkään muuhun ryhmään,¹⁷ on siitä muodostunut niin heterogeeninen, ettei rikosesineen käsitettä voida positiivisesti määritellä. *Honkasalo* katsoo käsitteen epämääräisyyden olevan omiaan vain aiheuttamaan sekaannusta ja kehoittaa sen johdosta välttämään koko nimitystä.¹⁸ Nimityksen välttäminen on kuitenkin mahdotonta, koska kysymys on sellaisista rikoksen teko-objekteina olevista esineistä ja oikeuksista, joita ei voida katsoa, kuten edellä on todettu rikoksen tuotteiksi eikä rikoksella hankituiksi eduiksi.¹⁹ *Honkasalo* on itsekin ollut pakoitettu myöntämään, ettei rikosesineitä voida pitää rikoksen välikappaleina varsinaisessa mielessä.²⁰

Konfiskaatiosta, jonka kohteena on rikosesine, on sanottu, että sillä on juurensa »in überwundenen strafrechtswissenschaftlichen Anschauungen»²¹ ja myönnettävä on, että obligatorinen yleissäännös, jonka nojalla rikosesine olisi tuomittava menetetyksi, saattaisi kysymyksessä olevan esineryhmän laajuudesta ja heterogeenisyydestä johtuen, viedä yksityistapauksessa sellaiseen tulokseen, joka ei vastaisi oikeuden ja kohtuuden vaatimusta.²² Fakultatiiviseen yleissäännökseen ja erityissäännöksiin perustuvan rikosesineen konfiskaation osalta sen sijaan ei tällaista lopputulosta ole odotettavissa eikä tällaisiin konfiskaatiosäännöksiin perustuvaa konfiskaatiota suinkaan voida pitää jo voitettuna kantana. Päinvastoin on rikosesineen konfiskaation merkitys lisääntymässä valtion ottaessa enentyvässä määrin tehtäväkseen yleisen edun nimessä elinkeinoelämän valvonnan.

Rikosesineen konfiskaatiota koskevat yleissäännökset kuuluvat harvinaisuuksiin²³ ja useimpien maiden lainsäädännössä rakentuu rikosesineen konfiskaatio erityissäännösten varaan.²⁴ Suomessa on rikosesineen konfiskaatio järjestetty erityissäännöksillä.

¹⁷ Vrt. *Strömberg* s. 130. *Strömberg* toteaa, että po. ryhmää voidaan pitää »som en uppsamlingsplats för konfiskationsobjekt, vilka icke passa in i huvudkategorierna instrumentum, productum och quæsitum.» Ks. myös *Nyberg*, JFT 1958 s. 346.

¹⁸ Ks. *Honkasalo*; Yleiset opit III s. 311 alav. 3.

¹⁹ Ks. *Nyberg*, JFT 1958 s. 346.

Rikosesine käsitteen hyväksyvät *Hurwitz* (Kriminalret ss. 583—585 ja NJM 1954 Liite IV s. 3), *Krabbe* (s. 230), *Strömberg* (s. 127 ss.) ja *Andenas* (Strafferett ss. 467 ja 473.)

²⁰ Ks. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 116.

²¹ Ks. *Goldschmidt*, VDA IV s. 448.

²² Ks. *Strömberg* ss. 111 ja 131.

²³ Tällainen yleissäännös on Belgian rikoslain 42 artiklassa ja Japanin rikoslain 19 §:ssä. Japanin vuoden 1961 rikoslakihdotuksen 73 §:ään on myös otettu rikosesineen konfiskaatiota koskeva yleissäännös. Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 192 ja *Strömberg* s. 131.

²⁴ Erityissäännöksiin on rikosesineen konfiskaatio järjestetty mm. Ruotsin, Norjan, Tanskan, Islannin, Saksan, Itävallan ja Unkarin rikoslainsäädännössä.

RL:ssa on seuraavat rikosesineen menetetyksi tuomitsemista koskevat erityissäännökset: 16: 13 (lahjoma tai hyvike), 34: 15 (liikkeeseen pantu hengelle tai terveydelle vaarallinen ruoka-aine, juoma taikka muu lainkohdassa tarkoitettu tavara), 37: 7 (mukaamalla tehdyt tai väärennetyt rahat tai arvopaperit taikka vajennetut metallirahat, jotka on tuotu maahan, hankittu tai otettu vastaan raharikokseen syyllistyen, sekä leimasin, merkkirauta, kaava tai muu rahan tai arvopaperin mukaamiseen taikka metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine, joka on maahan tuotu, hankittu tai vastaanotettu tarkoitukseensa käytettäväksi), 38: 15 (salakuljetettu tavara astioineen ja päällyksineen), 44: 4 (kaupan tai varastossa pidetty myrky tai muu sellainen hengenvaarallinen aine sekä ruuti tai muu räjähdysaine), 44: 5 (kaupan pidetty ruokatavara tai juoma, joka on terveydelle vahingollista), 44: 25 (kaupassa oleva luvaton mitta, paino tai punnitsin) ja 44: 26 (luvattomasti hallussapidetty tai sivulliselle luovutettu leimasin, merkkirauta, kaava tai muu työkalu ja sivulliselle jätetty painoskuva). Näiden konfiskaatiosäännösten jäljempänä seuraavan tarkastelun yhteydessä käsitellään myös eräitä niitä vastaavia, rikoslain ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin liitettyjä rikosesineen menetetyksi tuomitsemista koskevia säännöksiä.

RL:n 16 luvun 13 §:ssä on kysymys aktiiviseen lahjomiseen syyllistyneeseen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta. Aktiivinen lahjominen on puheena olevan lainkohdan mukaan, sellaisena kuin se on voimassa olevassa laissa, kriminalisoitu siihen katsomatta, oliko virkatoimi, josta lahjomaa oli tarjottu, luvattu tai annettu, oikeudenvastainen vai ei. Lahjoman ei näin ollen tarvitse olla keino virkamiehen taivuttamiseksi rikoksen tekemiseen, vaan se voidaan antaa myös kiitollisuuden osoitukseksi. Tästä on seurauksena, ettei lahjomaa, jota ei ole vastaanotettu, voida pitää rikoksentekovälineenä, vaan se on katsottava rikosesineeksi.²⁵

²⁵ RL:n 16 luv. 13 §:n mukaan, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan, lahjoma oli keino henkilön taivuttamiseksi rikoksen tekemiseen, »toimessaan vääryyttä edistämään». Voimassa olevan lain mukaan lahjomalla ei tarvitse enää olla tällaista tarkoitusta, vaan se voidaan antaa myös kiitollisuuden osoitukseksi. Vuoden 1946 lainmuutoksella lahjominen kriminalisoitiin siihen katsomatta, oliko virkatoimi, josta lahjomaa oli tarjottu, luvattu tai annettu, oikeudenvastainen vai ei. Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 353 ja *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 119. Tästä lainmuutoksesta on seurauksena, että lahjomaa, jota ei ole vastaanotettu, ei enää voida pitää rikoksentekovälineenä, vaan se on katsottava rikosesineeksi. Tähän tulokseen on päätynyt *Strömberg* (ks. s. 144), joka on pohtinut vastaavaa kysymystä Ruotsin oikeuden kannalta. Ruotsin oikeuden lahjomissäännöstö on yhdenmukainen meidän vastaavan säännöstömme kanssa.

Rikoksentekovälineenä pitävät lahjomaa sen antajan kannalta *Forsman* (Allmänna läror s. 398), *Grottenfelt* (Kommentar s. 62) ja *Salmiala* (JFT 1926 s. 220), jotka ovat muodostaneet mielipiteensä RL:n 16 luv. 13 §:n alkuperäisen sanamuodon pohjalta, sekä *Alkio* (Tuomarin

RL:n 16 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan on lahjoma tai hyvike tahi niiden arvo tuomittava menetetyksi. Lahjomasta ja hyväkkeestä konfiskaation objektina pitää paikkansa se, mitä edellä passiiviseen lahjomiseen liittyvää menettämisseuraamusta käsiteltäessä on näistä käsitteistä esitetty.²⁶ Niinpä tulee lahjoman tai hyväkkeen, jotta menettämisseuraamus voisi tulla kysymykseen, edustaa määrättyä varallisuusarvoa ja, jotta konfiskaatio esinekonfiskaation puitteissa olisi mahdollinen, olla sellainen, että se voidaan tuomita menetetyksi in specie.

Passiiviseen lahjomiseen liittyvää menettämisseuraamusta käsiteltäessä on otettu kanta kysymykseen siitä, koskeeko menettämisseuraamus vain sellaista lahjomaa, joka on annettu, vai onko se ulotettava käsittämään sellainenkin, jonka virkamies on vain itselleen edustanut tai vaatinut. Aktiivisen lahjomisen osalta on vastaavasti herättänyt erimielisyyttä²⁷ kysymys siitä, koskeeko siihen liitetty menettämisseuraamus paitsi annettua myös vain tarjottua tai luvattua²⁸ lahjomaa. Niillä perusteilla, joilla passiivisen lahjomisen osalta todettiin, ettei menettämisseuraamuksen voida katsoa koskevan kuin annettua lahjomaa²⁹ on aktiivisen lahjomisen osalta päädyttävä samaan lopputulokseen ja katsottava, että menettämisseuraamus senkin osalta koskee vain annettua lahjomaa. Oikeuskäytäntö oli aikaisemmin (KKO 1919 p 829, 1921 p 26 ja 1924 p II 884) tässä puolletun mielipiteen mukainen, mutta vuonna 1946 tapahtuneen RL:n 16 luvun 13 §:n muuttamisen jälkeen, jonka muutoksen ei voida katsoa antaneen aihetta oikeuskäytännön muuttamiseen, oikeuskäytäntö näyttää asettuneen (KKO 1948 II 290, 1949 II 449, 1952 II 93, 98 ja 101 sekä 1957 II 84) sille kannalle, että myös vain tarjottu tai luvattu lahjoma, jos riittävä selvitys sen laadusta ja määrästä on esitetty, on tuomittava menetetyksi.

Tässä edellä puolletusta kannasta, jonka mukaan menettämisseuraamus ei ulotu luvattuun tai tarjottuun lahjomaan, on sanottu, ettei se tyydytä yleistä

tehtävistä s. 264), *Kekomäki* (Lm 1950 s. 362) ja *Honkasalo* (Eriytyinen osa III s. 127), joiden mielipide rakentuu po. lainkohdan vuonna 1946 saamaan sanamuotoon.

Saksan oikeuden kannalta kysymystä tarkastellessaan *Frank* (s. 754) huomauttaa, ettei rikoksen tekemisen jälkeen annettua lahjomaa voida luontevasti pitää rikoksentekovälineenä. Lahjomaa pitävät rikoksentekovälineenä *Vorberg* s. 79; *Tolkiemii* s. 20; *Seeler* s. 46.

Lahjomaa pitää rikoksentekovälineenä *Baumann* (s. 97), joka katsoo asiaa Sveitsin oikeuden kannalta.

²⁶ Ks. s. 151.

²⁷ Ks. *Alkio*: Tuomarin tehtävistä s. 264; *Kekomäki*, Lm 1950 s. 364 ss.; *Honkasalo*: Eriytyinen osa III s. 129.

²⁸ Lahjoman lupaa sitoutuu lahjoman myöhemmin tapahtuvaan antamiseen. Se, joka tarjoaa lahjoman, osoittaa olevansa valmis luovuttamaan sen heti lahjottavalle. Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 340.

²⁹ Ks. s. 151 ss.

oikeustajua, koska sen mukaan henkilö, joka on tarjonnut tai luvannut virkamiehelle sellaisen lahjoman, joka voitaisiin, jos se olisi tallella, sellaisenaan konfiskoida, ja saanut tämän suorittamaan määrätyn hänelle edullisen virkatoimen, saisi pitää lahjoman, jota hän on kieltäytynyt virkamiehelle luovuttamasta.³⁰ Kun virkamiehellä ei ole mahdollisuutta saada tuomioistuimen hyväksymistä lahjoman luovuttamista koskevalle vaateelleen,³¹ virkamies ei voi saada mitään, mikä häneltä voitaisiin rikoksella hankittuna etuna konfiskoida. Myönnettävä onkin, ettei luvatus tai tarjotun lahjoman jäämistä kysymyksessä olevassa tapauksessa lahjoman luvanneen tai tarjonneen haltuun voida pitää oikeustajun mukaisena. Lahjoman ei tässäkään tutkimuksessa omaksutun kannan mukaan kuitenkaan tarvitse jäädä lahjojan haltuun. Vaikka tuomioistuimella ei ole mahdollisuutta RL:n 16 luvun 13 §:n nojalla tuomita luvattua tai tarjottua lahjomaa menetetyksi on sillä kuitenkin mahdollisuus RL:n 2 luvun 16 §:n 3 momenttiin sisältyvän rikosentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen nojalla tuomita tällainen lahjoma menetetyksi.³² Lahjoman lupaa tai tarjoaja on nimittäin syylistynyt paitsi aktiiviseen lahjomiseen myös virkarikoksen yllytykseen³³ ja lahjomaa on pidettävä viimeksi mainitun rikoksen tekovälineenä. Siinäkin tapauksessa, että virkamies syylistyisi vain virkarikoksen rangaistavaan yritykseen, voitaisiin lahjoma yllyttäjän rikosentekovälineenä konfiskoida. Jos lahjomaa in specie ei voida tuomita menetetyksi, ei rikosentekovälineen konfiskaatiota koskevan yleissäännöksen mukaan ole mahdollista konfiskoida tällaisen lahjoman arvoa, ellei lahjomaa ole tarjottu tai luvattu antaa, niinkuin tavallisimmin tapahtuu, rahana, jolloin, kuten edellä konfiskaation käsitteen yhteydessä jo todettiin, voidaan tuomita menetetyksi myös sellaisen lahjoman arvo, jota lahjomaa ei enää ole tallella.³⁴

Kun konfiskaation oikeudellista luonnetta käsiteltäessä on jo todettu, että jos lahjoma on vastaanotettu, lahjoman antaja menettää lahjomansa välillisesti, ei tässä ole enää syytä tämän kysymyksen tarkasteluun.³⁵

RL:n 34 luvun 15 §:n 4 momentin mukaan on ruoka-aine, juoma tai muu tässä pykälässä mainittu tavara tuomittava menetetyksi. Konfiskaation kohde on rikosesine siinä tapauksessa, että lainkohdassa kriminalisoidun teon tunnusmerkistö on toteutettu pitämällä kaupan, myymällä tahi muulla tavalla levittä-

³⁰ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 365.

³¹ Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 283; *Ekström*: Privaträttens allmänna läror s. 656 ss.; *Kekomäki*, Lm 1950 s. 365 alav. 136.

³² Ks. *Salmiala*, DL 1962 s. 491.

³³ Ks. *Kekomäki*, Lm 1950 s. 354 ja sillä alav. 100; *Honkasalo*: Erityinen osa III s. 119.

³⁴ Ks. 1 § alav. 20.

³⁵ Ks. s. 38 ss.

mällä tavaraa, johon ihmisen toimenpiteestä³⁶ on pantu tai sekoitettu myrkkyä³⁷ tai muuta senkaltaista vaarallista ainetta.³⁸ Rikosesine on tuo kerrotuin tavoin liikkeeseen pantu hengelle tai terveydelle vaarallinen tavara. Liikkeeseen panolla on, koska kyseessä on yleisvaarallinen rikos, ymmärrettävä tavaran kaupaksi pitämistä tai käyttöön saattamista niin, että on tietymätöntä, kuinka monen tai kenenkä terveys sen kautta joutuu vaaraan.³⁹ Tavaralla taas tarkoitetaan sekä kaikkia aineita, jotka on tarkoitettu sellaisenaan ihmisen nautittavaksi, kuten ruoka-aineet ja juomat, että yleisiä käyttö- ja kulutustarvikkeita.⁴⁰ Konfiskaatioseuraamus on lainkohdan mukaan obligatorinen ja tuomittava, vaikka rikoksentehtyjä RL:n 34 luvun 21 §:n nojalla jätettäisiinkin rangaistukseen tuomitsematta.

Jos kaupan pidetty⁴¹ ruokatavara tai juoma ei ole ihmisen toimenpiteestä, kuten RL:n 34 luvun 15 §:ssä edellytetään, vaan pilaantumisen tai muun sellaisen seikan vuoksi⁴² tullut ihmisen terveydelle vahingolliseksi, on tällainen tavara, edellyttäen, että se myyjän tieteen⁴³ on ollut laadultaan terveydelle vahingollista, tuomittava menetetyksi RL:n 44 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla.

RL:n ulkopuolella on myös monia konfiskaatiosäännöksiä, jotka koskevat kaupan pidettyjä tai säilytettäviä, varastossa tai vain hallussa olevia elintarvikkeita, nautintoaineita sekä yleisiä käyttö- ja kulutustarvikkeita ja joissa siis konfiskaation kohde on rikosesine. 3. 7. 1941 annetun elintarvikelain (526/1941) 10 §:n 2 momentin mukaan on tuomittava menetetyksi elintarvike, nautintoaine tai käyttö- ja kulutustarvike, jota sanotun lain tai sen nojalla annettujen määräysten vastaisesti pidetään kaupan. 25. 3. 1960 annetun lihantarkastuslain (160/1960) 21 §:n 2 momentin mukaan on tuomittava menetetyksi liha tai lihavalmiste, jota sanotun lain määräysten vastaisesti pidetään kaupan, säilytetään taikka varastoidaan. 19. 8. 1932 annetun margariinivalmistelain (240/1932) 16 §:n 2 momentin mukaan on tuomittava menetetyksi margariinivalmiste, jota sanotun lain ja sen nojalla annettujen määräysten vastaisesti pidetään kaupan. KalastusL:n 96 §:n 2 momentin ja 103 §:n 2 momentin mukaan on luvattomalla kalastuksella saatu kuljetus- tai kauppatavara tuomittava menetetyksi. Jos

³⁶ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 402; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 169.

³⁷ Ks. 7 § alav. 26.

³⁸ Ks. 7 § alav. 27.

³⁹ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 401; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 169.

⁴⁰ Ks. ss. 120—121.

⁴¹ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 402. *Forsman* toteaa: »Hålla till salu» innefattar att varan blifvit tillgänglig icke blott för någon bestämd person, utan för den köpande allmänheten.»

⁴² Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 418.

⁴³ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II ss. 417—418. *Forsman* toteaa, että myös tuottamuksellinen teko toteuttaa RL:n 44 luvun 5 §:n 1 momentissa kriminalisoidun teon tunnusmerkistön. Tuottamuksellinenkin teko riittää siis konfiskaation perustaksi.

samassa säilytysastiassa tai muunlaisessa pakkauksessa olevien kalojen tai rapujen kappalemäärästä vähintään joka kymmenes on rauhoitettuja tai alamittaisia, on KalastusL:n 104 §:n mukaan vieläpä koko määrä tuomittava valtiolle menetetyksi.⁴⁴ VäkijuomaL:n 78 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan on luvottomasti myytävänä, hallussa, säilytettävänä tai kuljetettavana oleva tai välitetty väkijuoma astioineen tuomittava menetetyksi. Margariinivalmistelain, kalastuslain ja väkijuomalain menettämissäännös on obligatorinen. Elintarvikelain ja lihan tarkastuslain mukaan sen sijaan on menetetyksi tuomitsematta jättäminen mahdollista, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät.

RL:n 37 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla on mukaamalla tehdyt tai väärennetyt metalli- tai setelirahat, arvopaperit taikka vajennetut metallirahat tuomittava menetetyiksi.⁴⁵ Kysymys on rikosesineen konfiskaatiosta siinä tapauksessa, että konfiskaation perustana on RL:n 37 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa, 2 §:n 1 momentissa tai 5 §:n 1 ja 2 momentissa kriminalisoitu muatun tai väärennetyn rahan tai sen kanssa rinnastetun arvopaperin tai vajennetun metallirahan maahan tuominen, hankkiminen tai vastaan ottaminen taikka saman luvun 2 §:n 2 momentissa, 3 §:ssä taikka 5 §:n 3 momentissa kriminalisoitu muatun tai väärennetyn rahan taikka arvopaperin tahi vajennetun metallirahan kaupittelu⁴⁶ itsenäisenä rikoksena. Rikosesine on tuo maahan tuotu, hankittu, vastaan otettu taikka kaupiteltu raha tai arvopaperi.⁴⁷

RL:n 37 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan on mm. tuomittava menetetyksi saman luvun 6 §:ssä kriminalisoidun raharikoksen valmistelun teko-objekti: leimasin, merkkirauta, kaava tai muu metalli- tai setelirahan tahi arvopaperin mukaamiseen taikka metallirahan vajentamiseen erikoisesti sovelias esine. Konfiskaation kohde on rikosesine siinä tapauksessa, että raharikoksen valmistelun tunnusmerkistö on toteutettu tuomalla maahan, hankkimalla tai ottamalla vastaan tällainen esine.

⁴⁴ Vaikka kalojen tai rapujen erottaminen on mahdollista ja pakkokin laskutoimituksen vuoksi suorittaa, lainsäätäjä on lähtenyt siitä, että säilytysastia muodostaa sellaisen kokonaisuuden, jota ei ole syytä rikkoa. Etsimättä tulee mieleen ajatus, että niillä kaloilla tai rapuilla, jotka eivät ole alamittaisia tai rauhoitettuja on koetettu salata ja niiden sekaan piilottaa alamittaiset tai rauhoitetut kappaleet. Laillisen mitan täyttävät ja rauhoittamattomat kalat tai ravut ovat siis tässä tavallaan rikoksentekovälineen asemassa.

⁴⁵ Ks. s. 123 ja 7 §:n alav. 41—46.

⁴⁶ Raha tai arvopaperi on kaupitelluksi katsottava kun se on luovutettu toisen vapaaseen käyttöön ts. toinen henkilö on saanut tosiasiallisen tilaisuuden sen mielensä mukaiseen käyttämiseen. Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 231; *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 254; *Serlachius* II s. 315.

⁴⁷ Jos väärä raha on valmistettu ulkomailla ja väärentäjä tuo sen maahan ja hänet tuomitaan raharikoksesta, joka koostuu molemmista menettelytavoista, on konfiskaation kohteena oleva väärä raha sekä rikoksen tuote että rikosesine. Ks. *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 257.

Raharikokseen, josta on säädetty rangaistus RL:n 44 luvun 26 §:ssä, on myös liitetty konfiskaatiosäännös. Tämä konfiskaatiosäännös kuuluu: »Kalut ja painoskuvat menetettäköön». Kaluilla tarkoitetaan tässä leimasinta, merkkirautaa, kaavaa tai muuta työkalua, jolla voidaan valmistaa metalli- tai setelirahaa taikka muita RL:n 37 luvussa mainittuja arvopapereita taikka karttapaperia, karttamerkkejä, postimerkkejä, leimamerkkejä, tullileimoja tai muita verotusmerkkejä.⁴⁸ Painoskuvalla taas tarkoitetaan tuollaisella kalulla tehtyä jäljennöstä. Jos puheena olevan rikoksen tunnusmerkit on toteutettu pitämällä kalua hallussa ilman lupaa tai yli luvallisen ajan taikka luovuttamalla sivulliselle tällainen kalu tai sillä luvallisesti tehty painoskuva, on konfiskaation kohde rikosesine.⁴⁹

RL:n 38 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan on tullimaksun kavaltamista, salakuljetusta tai niiden yrittämistä, samoin kuin tullimaksua kavaltaen maahan tuotuun tai salakuljetettuun tavaraan ryhtymistä koskevissa tapauksissa tuomitava menetetyksi tavara astioineen ja päällyksineen. Rikoksen kohteena olevan omaisuuden menettämisen voidaan sanoa olevan klassillisen seuraamuksen⁵⁰ puheena olevissa tullirikoksissa.⁵¹ Tämä omaisuus on myös yleisimmin tieteistöopissa mainittu esimerkki rikosesineestä. Jos tullimaksua kavaltaen maahan tuotuun tai salakuljetettuun tavaraan ryhtymistä koskevissa tapauksissa tavarán määrä ja arvo on vähäinen, voidaan rikokseen syylistynyt jättää rangaistukseen tuomitsematta, mutta tavara on tällaisessakin tapauksessa tuomitava menetetyksi,⁵² sillä konfiskaatioseuraamus on säädetty obligatoriseksi.

Menettämisseuraamus kohdistuu RL:n 38 luvun 15 §:n mukaan paitsi itse tavaraan nimenomaan myös siihen astiaan tai päällykseen, jossa tavara on.⁵³ Astiaksi tai päällykseksi voidaan lukea kääre, pakkaus, rasia, pullo tai muu vastaava, jossa tavara tavanomaisesti säilytetään tai kuljetetaan. Sen sijaan ei astiana tai päällyksenä ole pidettävä esim. matkalaukku, selkäreppu, koria tai

⁴⁸ Ks. ss. 121—122.

⁴⁹ Ks. s. 124.

⁵⁰ Erikoisuutena kuitenkin mainittakoon, että Tanskan 28. 1. 1959 annettu tullilaki ei sisällä konfiskaatiota koskevia säännöksiä. Ks. *Nielsen: Redegørelse vedrørende Dansk lovgivning om konfiskation*.

⁵¹ TulliL:n 117 §:n mukaan tullirikoksiin luetaan salakuljetus ja tullipetos sekä RL:n 38 luv. 13 ja 14 §:ssä tarkoitetut rikokset, niin myös tullilain ja sen nojalla annetun asetuksen rikkominen sekä ne rikokset, joista erikseen on säädetty, että ne on tullirikoksina käsiteltävä. Tullirikosasioina käsitellään myös vaatimukset omaisuuden julistamisesta menetetyksi tullirikoksen johdosta.

⁵² Ks. *Pitkänen* s. 28 ja ss. 118 ja 127—128 selostetut oikeustapaukset n:o 3 ja 13.

⁵³ Ks. 1 § alav. 18.

muuta vastaavaa, joka ei ole nimenomaan sitä tavaraa varten valmistettu, vaan jossa tavaraa vain tilapäisluonteisesti pidetään.⁵⁴

RL:n ulkopuolella on myös monia luvattomaan maahan tuontiin perustuvia konfiskaatiosäännöksiä. Alkuperälain 6 §:n mukaan verrattuna saman lain 1 §:n 2 momenttiin on väärää alkuperää osoittavalla merkinnällä varustettu tavara, joka on tuotu tai yritetty tuoda maahan, tuomittava menetetyksi, jollei väärää merkintää voida poistaa tavaraa kokonaan hävittämättä tai sen menettämättä arvoaan kauppatarvarana. Tuomioistuimien voi kuitenkin erityisestä syystä määrätä, että tavara, josta väärää merkintää ei voida poistaa, on annettava sen omistajalle, jos tämä määräajassa vie tavarat maasta pois taikka jos on ilmeistä, että tavara tullaan käyttämään siten, ettei ole syytä epäillä, että sen alkuperästä tai lajista ketään johdettaisiin harhaan. Tavaraleimain 54a 10 §:n mukaan on rekisteröidyllä kotimaisella tavaraleimalla varustettu tavara, joka on tuotu maahan leimantavaraajan suostumuksesta, tuomittava menetetyksi tavattiinpa sen omistajaa tai ei. Saman pykälän mukaan on myös tuomittava menetetyksi maahan tuotu rekisteröidyllä ulkomaisella tavaraleimalla luvattomasti varustettu tavara, jollei se ole kauttakuljetavaraa. Erikoisen on sanotun pykälän 3 momentin säännös, joka määrää maahan tuodun tavarat hävitettäväksi, ellei laittomasti pantua tavaraleimaa saada tavarasta poistettua. Rikollinen »leima» on siis saatava tavarasta pois ennenkuin se valtion toimesta uudelleen markkinoitetaan. 5. 6. 1925 annetun kasvisuojelulain (202/1925) 10 §:n 2 momentin mukaan on vastoin tämän lain säännöksiä maahan tuotu tavara ja päällys, missä tavaraa säilytettiin, tuomittava menetetyksi. Mainitsematta ei voida jättää väkijuomalain 78 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöstä, jonka mukaan luvattomasti maahan tuotu väkijuoma astioineen on tuomittava menetetyksi.⁵⁵ Tässä yhteydessä on myös mainittava sotatilasta 26. 9. 1930 annetun lain (303/1930) 47 §:n 2 momentti, jonka mukaan menetetyksi voidaan tuomita ne rahat, arvopaperit tai muu omaisuus, jonka joku on koettanut luvattomasti viedä maasta tai tuoda maahan tai on luvattonta vientiä varten koonnut. Viimeksi mainittua konfiskaatiosäännöstä lukuunottamatta ovat kaikki edellä mainitut säännökset obligatorisia.

⁵⁴ Tällainen esine, jolla tavaraa tilapäisluonteisesti kuljetetaan, voidaan tuomita menetetyksi rikoksentekeväliseinä, jos konfiskaation edellytykset siihen nähden ovat olemassa. Ks. *Jungefors—Walberg* ss. 114—115.

^{54a} Tavaraleimain on kumottu Tavaramerkkilain 10. 1. 1964 (7/1964), joka tulee voimaan 1. 6. 1964. Kun tavaramerkkilain 41 §:n mukaan tuomioistuimella on valta suoraan määrätä omaisuus hävitettäväksi tai sen suhteen meneteltäväksi siten, että väärinkäyttö estyy, ei tässä uudessa laissa säädetty rikosoikeudellinen seuraamus ole konfiskatio. Ks. s. 10.

⁵⁵ Ks. myös L. aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä 9. 5. 1932 (135/1932) 2 §.

Rikosesinettä koskevalta osalta on RL:n 44 luvun 4 §:n 3 momentin konfiskaatiosäännöksen mukaan tuomittava menetetyksi luvattomasti kaupan tai varastossa pidetty aine. Aineella tarkoitetaan tässä sekä myrkyä tai muuta hengenvaarallista ainetta⁵⁶ että ruutia tai muuta räjähdysainetta.⁵⁷ Konfiskaation perustana oleva kriminalisoitu teko toteutetaan myrkyn⁵⁸ tai muun hengenvaarallisen aineen osalta pitämällä ilman laillista oikeutta sanottua ainetta kaupan⁵⁸ sekä ruudin tai muun räjähdysaineen osalta pitämällä sitä luvattomasti varastossa tai kaupan. RL:n 44 luvun 4 § on — kuten edellä jo todettiin⁵⁹ — blankettisäännös, joka, siltä osalta kun nyt on kysymys, viittaa 12. 7. 1946 annetun myrkkyyasetuksen (555/1946) sekä huumausaineista 23. 11. 1956 annetun lain (572/1956) ja sen nojalla kansainvälisten huumausainesopimusten soveltamisesta 1. 2. 1957 annetun asetuksen (61/1957) kysymyksessä olevien aineiden kauppaa koskeviin määräyksiin sekä räjähdysaineista 7. 3. 1925 annetun asetuksen (93/1925) räjähdysaineiden varastointia ja kauppaa koskeviin säännöksiin. Myrkkyyasetuksessa ja räjähdysaineasetuksessa oleviin konfiskaatiosäännöksiin, joista viimeksi mainittu nimenomaan koskee luvattomasti kaupan pidettyä briketeiksi tai jyviksi puristettua kloraattia, ei ole syytä tässä yhteydessä enää käsitellä.⁶⁰

RL:n 44 luvun 25 §:n⁶¹ 2 momentissa on säädetty rangaistus liikkeenharjoittajalle,⁶² joka pitää sellaista mitta, painoa tahi punnitsinta, joka lain mukaan ei ole luvallinen taikka jota ei ole asianmukaisesti tahi säädetyn ajan kuluessa leimattu tai merkitty, siinä huoneessa, missä kauppaa tehdään tahi tavaroita on kaupan. Saman pykälän 3 momentin mukaan on tällainen paino, mitta ja punnitsin tuomittava menetetyksi. Konfiskaation kohteena on siis mitta, paino ja punnitsin, joka ei ole mitoista ja painoista 31. 12. 1921 annetun lain (318/1921) mukainen.⁶³

RL:n ulkopuolella oleviin rangaistussäännöksiin on liitetty, paitsi jo edellä käsiteltyjä, myös lukuisia muita rikosesineen konfiskaatiota koskevia erityissäännöksiä. Näistä mainittakoon siementavarain maahan tuonnista, maasta

⁵⁶ Ks. 7 § alav. 26 ja 51.

⁵⁷ Ks. 7 § alav. 52.

⁵⁸ Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 416. *Forsman* toteaa: »Hålla till salu innebär att varan hålles tillgänglig för den köplystna allmänheten och är endast ett speciellt sätt för det förfarande, som i paragrafen angifves med uttrycket annorledes åt annan öfverlåta.»

⁵⁹ Ks. ss. 124—125.

⁶⁰ Ks. niistä ss. 125—126.

⁶¹ Ks. 6 § alav. 119.

⁶² Ks. *Forsman*: Särskilda brotten II s. 344. *Forsman* toteaa, ettei rangaistussäännös koske henkilöä, joka harjoittaa elinkeinoa vain itsensä ylläpitääkseen. Ks. myös *Serlachius* II s. 440 ja *Honkasalo*: Erityinen osa II s. 246.

⁶³ Ks. ss. 112—113.

viennistä ja kaupasta 9. 4. 1937 annetun lain (148/1937) 10 §:n 5 momentti, jonka mukaan siementavara, jota tai jonka osaa luvaton myynti koski, ynnä päällys, missä tavara säilytettiin, on tuomittava menetetyksi, rehujen ja lannoitteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 annetun lain (305/1955) 15 §:n 3 momentti, jonka mukaan luvattomasti maahan tuotu, sanotun lain kieltoa rikkoen tai sitä yrittäen maahantuotu tai myyty rehu tai lannoite ynnä astia tai päällys, jossa sitä säilytettiin, voidaan tuomita menetetyksi, eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta 8. 4. 1960 annetun lain (190/1960) 11 §:n 2 momentti, jonka mukaan tätä lakia rikkoen myyty tai välitetty taimitarhatuote sekä astia tai päällys, jossa sitä säilytettiin, voidaan tuomita menetetyksi, 5. 12. 1935 annetun apteekkitavaralain (374/1935) 11 §:n 2 momentti, jonka mukaan luvattomasti kaupan tai varastossa pidetty apteekkitavara,⁶⁴ niin myös apteekkitavara, joka on luvattomasti maahan tuotu tai yritetty tuoda, on tuomittava menetetyksi, räjähdysvaarallisista aineista 19. 6. 1953 annetun lain (263/1953) 11 §:n 3 momentti, jonka mukaan sanotun lain ja sen nojalla annettujen määräysten vastaisesti kuljetettu, hallussa pidetty tai luovutettu taikka maahan tuotu räjähdysvaarallinen aine⁶⁵ voidaan tuomita menetetyksi, 25. 10. 1957 annetun atomienergialain (356/1957) 12 §:n 2 momentti, jonka mukaan menetetyksi voidaan tuomita joko kokonaan tai osaksi vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä luovutettu, hallussa pidetty, kuljetettu, käytetty tahi maahan tuotu tai maasta viety atomienergian aikaansaamiseen soveltuva aine, 26. 4. 1957 annetun säteilysuojuslain (174/1957) 14 §, jonka mukaan vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä kuljetettu, hallussa pidetty, luovutettu taikka maahan tuotu radioaktiivinen aine ja tuote voidaan tuomita menetetyksi, ampuma-aseista ja ampumatarpeista 27. 1. 1933 annetun lain (33/1933) 6 §, jonka mukaan luvattomasti hallussa pidetyt aseet ja ampumatarpeet on tuomittava menetetyiksi, järjestyksen ja turvallisuuden tehostamisesta 17. 3. 1933 annetun lain (93/1933) 6 §:n 2 momentti, jonka mukaan aseet ja ampumatarpeet sekä väkijuomat, jotka sanottua lakia rikkoen on tuotu julkisiin tai yksityisiin huveihin tai niihin verrattaviin tilaisuuksiin, voidaan tuomita menetetyksi, vaikka ne eivät kuuluisikaan määräysten rikkojalle, radiolaitteista 17. 1. 1927 annetun lain (8/1927) 5 §:n 1 momentti, jonka mukaan ilman säädettyä lupaa käytetty radiolaitte on tuomittava menetetyksi, elleivät asianhaarat ole erittäin lieventävät, nopeakulkuisista moottorialuksista 17. 7. 1925 annetun lain (256/1925) 5 §, jonka mukaan ilman säädettyä lupaa hankittu, lakia rikkoen luovutettu tai luvatta kuljetettu nopeakulkuinen moottorialus voidaan tuomita valtiolle menetetyksi, sekä

⁶⁴ Ks. 7 § alav. 56.

⁶⁵ Ks. 7 § alav. 57.

ValtuusRL:n 5 §, jonka mukaan se omaisuus, jonka osalta rikoksentehtyjä on syyllistynyt sanotun lain nojalla rangaistavaan tekoon, on tuomittava menetetyksi, jollei rikkomus ole vähäinen tai asianhaarat muutoin ole lieventävät. ValtuusRL:n 6 §:n mukaan tuomioistuimella on, jos sanotun lain 5 §:ssä tarkoitettu omaisuus sisältyy tai on sisällynyt omaisuuteen, josta sitä ei voida erottaa, tuomita osan koko omaisuudesta tai vieläpä koko omaisuuden menetetyksi. Niin ikään tuomioistuimella on ValtuusRL:n 6 §:n mukaan mahdollisuus tuomita menetetyksi astia, muu päällys tai väline, jota on käytetty ValtuusRL:n 5 §:ssä tarkoitettua omaisuuden säilyttämiseen. Edellä luetelluista konfiskaatiosäännöksistä ovat vain siementavarain maahan tuonnista, maasta viennistä ja kaupasta annetun lain, apteekkitavaralain, ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun lain, radiolaitteista annetun lain ja ValtuusRL:n konfiskaatiosäännökset obligatorisia muiden ollessa fakultatiivisia. Radiolaitteista annetun lain mukaan ei menetetyksi tuomitseminen ole mahdollista, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät ja ValtuusRL:n mukaan ei menetetyksi tuomitseminen tule kysymykseen, jos konfiskaation perustana oleva rikkomus on vähäinen tai asianhaarat muutoin lieventävät. ValtuusRL:ssä on dispositiivinenkin konfiskaatiosäännös. Tuomioistuimen harkinnan varaan on nimittäin jätetty astian tai muun päällyksen taikka välineen menetetyksi tuomitseminen.

Mitä lopuksi tulee rikosesineen menetetyksi tuomitsemista koskeviin konfiskaatiosäännöksiin liitettyihin arvomenetyksklausuuleihin, on todettava, että tällainen klausuuli on näissä konfiskaatiosäännöksissä melko yleinen.⁶⁶ Sen tehtävänä on lähinnä vaikuttaa pidättävästi toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on konfiskaation kohteen saattaminen esinekonfiskaation ulottumattomiin ja viime kädessä huolehtiminen siitä, ettei konfiskaatiotuomiota manipulaatioin voida välttää.

⁶⁶ Ks. RL 38: 15; LihantarkastusL 25. 3. 1960 (160/1960) 21 § 2 mom.; VäkiuomaL 78 § 4 mom.; L siementavarain maahan tuonnista, maasta viennistä ja kaupasta 9. 4. 1937 (148/1937) 10 § 5 mom.; L rehujen ja lannoitteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja kaupasta 4. 6. 1955 (305/1955) 15 § 3 mom.; L eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta 8. 4. 1960 (190/1960) 11 § 2 mom.; L räjähdysvaarallisia aineista 19. 6. 1953 (263/1953) 11 § 3 mom.; AtomiennergiaL 25. 10. 1957 (356/1957) 12 § 2 mom.; SäteilysuojausL 26. 4. 1957 (174/1957) 14 §; ValtuusRL 5 § 1 mom.; L sotatilasta 26. 9. 1930 (303/1930) 47 § 2 mom.; KasvinsuojeluL 5. 6. 1925 (202/1925) 10 § 2 mom.

10 §. KONFISKAATION VAIKUTUS

Konfiskaation vaikutuksen selvittämiseksi on aluksi todettava, mitä menetetyksi tuomitseminen merkitsee. Aikaansaako konfiskaatio muutoksen sen kohteena olevan esineen tai oikeuden omistussuhteissa vai tekeekö se esineen tai oikeuden omistajan vain luovutusvelvolliseksi ja aikaansaa valtiolle tuota velvollisuutta vastaavan saamisoikeuden.¹ Ensiksi mainitussa tapauksessa esineen tai oikeuden omistaja menettää konfiskaatiolla omistusoikeutensa valtiolle, mutta jälkimmäisessä tapauksessa hän tulee vain velvolliseksi sopimaan omistusoikeutensa luovuttamisesta. Kun konfiskaation kohteena on esine tai oikeus in specie tuntuu vaikealta ajatella, että konfiskaatio merkitsisi vain velvollisuutta sopia omistusoikeuden luovuttamisesta ja siten olisi vain välivaihe omistusoikeutta tavoiteltaessa. Tällainen välivaihe tuntuu täysin tarpeettomalta ja sellaisen olemassaololle ei saadakaan mitään tukea lain sanamuodosta, joka konfiskaatiosta käyttää sanoja »menetetyksi tuomitseminen». Näiden sanojen voidaan katsoa osoittavan, että valtio konfiskaatiolla saa välittömän vallan määrätä konfiskaation kohteesta ja siis omistusoikeuden menetetyksi tuomittuun esineeseen tai oikeuteen.² Konfiskaatio merkitsee siis muutosta sen kohteena olevan esineen tai oikeuden omistussuhteissa.

Positiivisessa oikeudessa ei ole säännöstä siitä, mikä konfiskaation aikaansaaman muutoksen aiheuttaa. Mahdollisina omistusoikeuden muutoksen aiheuttavina oikeusfaktoina on mainittu³ konfiskaation perustana oleva teko eli siis yleensä rikos, takavarikko ja konfiskaatiopäätös.⁴ Jos konfiskaation perus-

¹ Ks. *Frank* s. 77.

² Ks. *Strahl*: Om påföljder s. 290; *Liszt—Schmidt* s. 387 alav. 4; *Leipziger Kommentar* ss. 152—153.

³ Ks. *Vorberg* s. 106 ss.; *Hurwitz*: Konfiskation s. 143 ss.; *Venoja*: Takavarikko ss. 174—175; *Strömberg* s. 154.

⁴ Kun rikoksen julkisoikeudellisista seuraamuksista, jona konfiskaatitakin on pidettävä, on pääsäännön mukaan annettava lausunto syyteasian yhteydessä, seuraa tästä, että konfiskaatiopäätös säännön mukaan sisältyy siihen päätökseen, joka annetaan syyteasiassa. Tästä pääsäännöstä on, kuten *Tirkkonen* on todennut, tehtävä poikkeuksia vain silloin, kun laista muuta ilmenee tai asian luonteesta muuta johtuu. Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus II s. 552 alav. 17 a; *Goldschmidt*, VDA IV ss. 283—284. Vrt. *Honkasalo*, Lm 1948 s. 138 s.; *Andenæs*: Straffeprosessen s. 19.

teenä oleva teko tai takavarikko aiheuttavat sanotun muutoksen on konfiskaatiopäätös vain muutoksen toteava eli deklaratiivinen. Jos taas konfiskaatiopäätös aiheuttaa omistusoikeuden muutoksen on sillä muotoamis- eli konstitutiivinen vaikutus.⁵

Konfiskaation perusteena olevan teon voidaan hyvällä syyllä otaksua aiheuttavan omistusoikeuden muutoksen. Onhan teko se tapahtuma, joka perimmäisenä syynä aiheuttaa menetetyksi tuomitsemisen ja jonka seuraamukseksi konfiskaatio on katsottava. Sängen kyseenalaista on kuitenkin voidaanko teolle antaa tällaista merkitystä. Tosin konfiskaatiosäännösten saanee katsoa yleensä lähtevän siitä edellytyksestä, että konfiskaation kohteen teon hetkellä tulee kuulua sellaiselle, jolta se voidaan konfiskoida, mutta — niinkuin edellä on todettu⁶ — täytyy konfiskaation edellytysten kuitenkin aina konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä olla olemassa. Kun on mahdollista, että esine tai oikeus, joka tekohetkellä voitaisiin tuomita menetetyksi, on päätöksen antamishetkellä sellaisen omistuksessa, jolta esinettä tai oikeutta ei voida konfiskoida, osoittaa tämä, ettei teon voida katsoa aiheuttavan omistusoikeuden muutosta. Mieli-piteen tueksi voidaan myös viitata siihen, että kysymyksen ollessa fakultatiivisen konfiskaatiosäännöksen soveltamisesta, riippuu viime kädessä tuomioistuimen harkinnasta katsooko se konfiskaation tarpeelliseksi.⁷ Omistusoikeuden siirtymisestä konfiskaation perusteena olevalla teolla ei voida puhua, kun kysymys menetetyksi tuomitsemisesta ratkaistaan vasta konfiskaatiopäätöksellä.⁸

Willgren on katsonut⁹ takavarikon muodostavan omistusoikeuden siirtymisen kannalta konstitutiivisen momentin. Hän on perustellut tätä käsitystään vetoamalla siihen, että kulkukauppiaan tavara voidaan konfiskaatiopäätöksellä tuomita menetetyksi varaamatta kulkukauppiaille edes tilaisuutta tulla jutussa kuulluksi ja että päätös, jolla omistaja voi menettää omistusoikeutensa tietämättään, ei voi olla konstitutiivinen. *Willgrenin* tätä perustelua on pidettävä, kuten *Venoja* on todennut,¹⁰ virheellisenä siitä syystä, ettei *Willgren* ole antanut julkiselle haasteelle, joka kulkukauppiaille on annettu, sitä merkitystä, joka sille tavallisen haasteen korvaavana on lain mukaan annettava. Muuten voidaan *Willgrenin* mielipiteestä todeta, että jo se seikka, että takavarikko toimeenpannaan konfiskaatiovaateen turvaamiseksi ja sillä siis vain varmistetaan konfis-

⁵ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus II s. 529 ja Suomen siviiliprosessioikeus I s. 470 ss.; *Honkasalo*: Vahvistuskanneoikeudesta s. 80 ss.

⁶ Ks. ss. 75—76.

⁷ Ks. *Vorberg* ss. 107—108.

⁸ Ks. *Frank* s. 76.

⁹ Ks. *Willgren*: Gårdfarihandel s. 84.

¹⁰ Ks. *Venoja*: Takavarikko ss. 175—176.

kaatiopäätöksen täytäntöönpano, osoittaa, ettei takavarikolla voi olla omistusoikeuden siirtävää merkitystä.¹¹

Omistusoikeuden muutoksen aiheuttavina oikeusfaktoina edellä mainituista vaihtoehtoista on näin ollen jäljellä vain konfiskaatiopäätös. Onkin ilmeistä, että omistusoikeuden muutos tapahtuu juuri konfiskaatiopäätöksellä, jonka perusteluissa todetaan konfiskaation kohteena oleva esine tai oikeus ja sen omistaja, teko, joka on konfiskaation perustana, sekä konfiskaation kohteen ja sanotun teon välinen kausaliteetti sekä jolla, nojautuen oikeusohjeena konfiskaatiosäännökseen, tuomitaan tuon teon seuraamuksena esine tai oikeus menetetyksi. Tieteisopissa nykyisin yksimielisenä vallitsevan kannan mukaan aiheuttaakin konfiskaatiopäätös esineen tai oikeuden omistusoikeuden siirron.¹² Kun konfiskaatiopäätös siten aikaansaa oikeudenmuutoksen ja täytäntöönpanee sen on se luonteeltaan muotoamistuomio.¹³ Päätöksellä on kuitenkin myös samanlainen vaikutus kuin tavallisella siviiliprosessuaalisella suoritustuomiolla, koska konfiskaatiopäätöksellä muotoamisvaikutuksensa lisäksi on sanottuun muotoamisvaikutukseen perustuva menetetyksi tuomitun esineen tai oikeuden luovuttamiseen velvoittava vaikutus.¹⁴

Konfiskaatiopäätöksen oikeusvaikutuksen syntymisen edellytyksenä on, kuten tuomion oikeusvaikutuksen syntymisen yleensäkin, että päätös on saanut lainvoiman.¹⁵ Vasta lainvoimaisella päätöksellä on muotoamisvaikutus. Se seikka, että omistusoikeuden muutos siten ikäänkuin astuu voimaan vasta päätöksen lainvoimaiseksi tulohetkellä ei kuitenkaan vielä anna vastausta kysymykseen siitä, mistä ajankohdasta lukien omistusoikeuden muutos materiaalisesti on voimassa. Tieteisopissa on oltu erimielisiä viimeksi mainitusta ajankohdasta.¹⁶ Omistusoikeuden muutoksen on katsottu tapahtuvan teon tai taka-

¹¹ Ks. *Vorberg* ss. 108—109.

Ks. myös *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 416 alav. 28. *Tirkkonen* toteaa, että *Willgrenin* mielipiteensä tueksi esittämät näkökohdat eivät tunnu vakuuttavilta.

¹² Ks. *Hurwitz*: Konfiskation s. 146 ja *Kriminalret* s. 594; *Andenæs*: Strafferett s. 477; *Strömberg* ss. 154—155 ja s. 174 ss.; *Thornstedt* s. 23; *Vorberg* s. 109; *Köbner* s. 60; *Liszt—Schmidt* s. 387 alav. 4; *Schönke—Schröder* s. 167; *Koblrausch—Lange* s. 118; *Welzel* s. 223; *Dalcke—Fuhrmann—Schäfer* s. 39; *Leipziger Kommentar* s. 153.

Mainittakoon, että v:n 1960 ehdotuksessa Saksan uudeksi rikoslakiin ehdotetaan rikoslakiin otettavaksi säännös (117 §), jonka mukaan omistusoikeus esineeseen ja muu oikeus lankeaa valtiolle konfiskaatiopäätöksen saadessa lainvoiman. Ks. *Entwurf StGB 1960* ss. 30 ja 234.

¹³ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus II ss. 529—530; *Tauno Ellilä*: Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa s. 29 ss.

¹⁴ Vrt. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 416 alav. 29 ja II s. 499.

Ks. *Strömberg* ss. 319—322; *Goldschmidt*, VDA IV s. 284.

¹⁵ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus II s. 535.

¹⁶ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 416 alav. 28; *Venoja*: Takavarikko s. 176 ss.; *Hurwitz*: Konfiskation s. 144 s. ja *Kriminalret* s. 594; *Vorberg* s. 107 ss.; *Goldschmidt*,

varikon tapahtumahetkellä, konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä taikka sanotun päätöksen lainvoimaiseksi tulohetkellä. Kolmessa ensiksi mainitussa tapauksessa konfiskaatiopäätös vaikuttaa taannehtivasti, *ex tunc* ja viimeksi mainitussa tapauksessa vastaisen varalle, *ex nunc*.

Mielipide, jonka mukaan tekohetki on omistusoikeuden siirtymisen kannalta ratkaiseva, on todettava virheelliseksi niillä samoilla perusteilla, joilla edellä käsiteltäessä teon merkitystä omistusoikeuden muutoksen aiheuttajana todettiin, ettei teon voida katsoa aiheuttavan omistusoikeuden muutosta.¹⁷ Tähän lopputulokseen päädyttäessä ei merkitystä vailla voi olla sekään seikka, että tertiusta konfiskaation kohteena olevaa omaisuutta koskeviin oikeustoimiin ryhtyessään ei voi ottaa huomioon vielä selvittämättömänä olevaa kriminaalisoitua tekoa ja siten saattaa kärsiä vahinkoa.¹⁸

Takavarikko ainakin viime kädessä julkisen viranomaisen toimenpiteenä varoittaa tertiusta ryhtymästä takavarikkoon otettua omaisuutta koskeviin oikeustoimiin ja siten antaa konfiskaatiovaateelle tarpeellista julkisuutta. Tämän toimenpiteen saaman julkisuuden johdosta voidaan takavarikkohetkeä paljon suuremmalla syyllä kuin tekohetkeä pitää sinä ajankohtana, josta konfiskaatiopäätöksen omistusoikeuden siirtävä vaikutus olisi laskettava. Venoja onkin käsitellessään kysymystä takavarikon merkityksestä omistusoikeuden siirtymiselle konfiskaatiotapauksissa katsonut,¹⁹ että jos takavarikkoon otettu omaisuus tuomitaan menetetyksi, on omistusoikeuden katsottava siirtyneen valtiolle sinä ajankohtana, jona takavarikko tehtiin. Mielipiteensä tueksi hän on vedonnut erääseen KKO:n ratkaisuun (KKO 1930 I 9), jossa KKO yksimielisesti on katsonut, että konfiskaatiopäätöksellä on menetetyksi tuomitun omaisuuden siirtymiseen nähden taannehtiva vaikutus. Kun sanotusta ratkaisusta ei ilmene mihin hetkeen saakka tuo vaikutus ulottuu, Venoja katsoo, etteivät mitkään syyt estä pitämästä takavarikoimishetkeä tässä suhteessa ratkaisevana. Positiivisoikeudellista tukea kannalleen Venoja on saanut puheena olevan KKO:n ratkaisun antamisen jälkeen säädetyin TulliL:n 124 §:stä, jonka mukaan takavarikossa olevan menetetyksi tuomitun omaisuuden on katsottava siirtyvän valtiolle takavarikkohetkellä. Venoja toteaaakin, että se periaate, mikä ilmenee KKO:n ratkaisusta on saanut lainsäätäjän vahvistuksen TulliL:n 124 §:ssä. Samalle kannalle kuin Venoja on esillä olevassa kysymyksessä asettunut *Tirkkonen*, joka toteaa Suomen oikeuden mukaan voitavan säännöksi asettaa, että kun takavarikoitu omaisuus on tuomiolla julistettu menetetyksi, siirtyy omis-

VDA IV ss. 284 ja 451; *Frank* ss. 76—77; *Kohlrausch—Lange* s. 118; *Welzel* s. 223; *Dalcke—Fuhrmann—Schäfer* s. 39; *Leipziger Kommentar* s. 153.

¹⁷ Ks. *Frank* s. 77. Ks. myös *Goldschmidt* VDA IV s. 451.

¹⁸ Ks. *Venoja*: Takavarikko ss. 177—178.

¹⁹ Ks. *Venoja*: Takavarikko s. 173 ss.

tusoikeus valtiolle takavarikkohetkestä luettavin taannehtivin vaikutuksin.²⁰ Vaikkakaan kannan tueksi edellä esitetyt perustelut eivät olekaan täysin vakuuttavia ja oikeuskäytännöstäkään ei ole kysymyksessä olevaa periaatetta koskevien ratkaisujen suuren harvinaisuuden vuoksi saatavissa lisätukea mielipiteelle, on mielipidettä pidettävä oikeana. On näet vaikea ajatella, että konfiskaatiovaateen turvaamiseksi tapahtuneen omaisuuden takavarikon jälkeen muut kuin sellaiset velkojat, joilla on omaisuuteen kohdistuva, ennen takavarikkoa vilpittömässä mielessä saamisen vakuudeksi saatu kiinnitys taikka pantti- tai pidätys-oikeus, voisivat saada maksun tuon menetetyksi tuomitun omaisuuden arvosta.²¹ Näin tulisi kuitenkin olemaan asianlaita, ellei konfiskaatiopäätökselle annettaisi takavarikosta luettavaa taannehtivaa vaikutusta ja konfiskaation kohteena olevan omaisuuden omistaja tekisi takavarikon jälkeen esim. konkurssin ja konfiskaatiopäätös annettaisiin vasta konkurssin alkamisen jälkeen. Kun siis takavarikolle on annettava tällainen merkitys on se annettava myös konfiskaatiovaateen turvaamiseksi myönnetylle myymis- tai hukkaamiskiellolle²² näiden toimenpiteiden suuren yhtäläisyyden vuoksi. Molemmat toimenpiteet palvelevat samaa tarkoituspäätä ja viranomaisen toimenpiteenä nauttii myymis- tai hukkaamiskiello samanlaista julkisuutta kuin takavarikkokin. Jos siis omaisuus, joka on pantu myymis- tai hukkaamiskiellon alaiseksi tuomitaan menetetyksi, on omistusoikeuden omaisuuteen katsottava siirtyneen valtiolle sillä hetkellä, jolloin myymis- tai hukkaamiskiello on pantu täytäntöön.

Tämän jälkeen jää vielä ratkaistavaksi kysymys siitä, onko omistusoikeuden siinä tapauksessa, ettei menetetyksi tuomitsemista ole edeltänyt takavarikko eikä myymis- tai hukkaamiskiello, katsottava siirtyvän konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä vai vasta sanotun päätöksen lainvoimaiseksi tulohetkellä. Venoja ja Tirkkonen ovat katsoet, että konfiskaatiopäätöksellä on vain *ex nunc*-ulottuva muotoamisvaikutus ja että omistusoikeus siis siirtyy vasta kun

²⁰ Ks. *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 416 alav. 28 ja II s. 105 alav. 39a.

Hurwitz katsoo tämän periaatteen säännöksi myös Tanskan oikeudessa. Hän toteaa: »At denne Ejendomserhvervelse da tillægges Virkning ex tunc, fra den gennem Beslæggelsen eller Bevaringstagelsen skete Individualisering er i god Overensstemmelse med civilretlige Principper om Ejendomsrets Overgang og støttes afgørende af de pønale Hensyn, der ligger bag Regelen om Konfiskation af Udbytte.» Ks. *Hurwitz*, *Nordisk Tidskrift for Strafferet* 1936 s. 100. Ks. myös *Hurwitz*: *Kriminalret* s. 594.

Andenas tulee Norjan oikeuden osalta myös samaan lopputulokseen. Ks. *Andenas*: *Strafferet* s. 477.

²¹ Ks. RL:n 2 luv. 16 §:n 4 mom. ks. myös *Granfelt*: Rangaistuksen täytäntöönpano s. 100 ss.

²² Takavarikko voidaan toimeenpanna myös määräämällä esine myymis- ja hukkaamiskiellon alaiseksi. Ks. I takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa 12. 6. 1959 (260/1959), 8 § 2 mom.

päätös on saanut lainvoiman.²³ Tirkkonen on tämän kantansa perusteluna esittänyt, että oletetussa tilanteessa olisi vaikeata täsmentää mitään sellaista aikaisempaa ajankohtaa, josta muotoamisvaikutus voitaisiin lukea alkavaksi. Pääsäännön mukaan katsotaankin, että muotoamistuomiot ovat ex nunc-vaikutavia.²⁴ Kuitenkin voidaan sen mielipiteen puolesta, jonka mukaan konfiskaatiopäätöksellä on päätöksen antamishetkeen taannehtivasti ulottuva ex tunc-vaikutus, esittää varsin varteen otettavia näkökohtia. Edellä on todettu, että omistusoikeutta koskevien konfiskaation edellytysten tulee olla olemassa konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä.²⁵ Tällä hetkellä voi siis omistusoikeus siirtyä konfiskaatiopäätöksen mukaisesti menettämis seuraamukseen tuomitulta valtiolle. Jos sen sijaan omistusoikeus siirtyy vasta silloin kun päätös saa lainvoiman, niin on mahdollista, että menettämis seuraamukseen tuomittu on päätöksen antamisen jälkeen siirtänyt omistusoikeuden toiselle. Tällöin ei siis omistusoikeus enää voi siirtyä menettämis seuraamukseen tuomitulta valtiolle, koskei ensiksi mainitulla sitä enää ole. Ei voitane katsoa, että omaisuuden uusi omistaja voisi konfiskaatiopäätöksellä menettää omistusoikeutensa omaisuuteen, varsinkin kun eräissä tapauksissa saattaa olla jopa mahdollista, ettei omaisuutta siviilioikeudellisten saantosuoja koskevien periaatteiden mukaan voida edes voittaa häneltä pois. Kun mielipidettä, joka voi johtaa tällaiseen lopputulokseen, ei voida hyväksyä, täytynee katsoa, että lainvoiman saanut konfiskaatiopäätös siirtää valtiolle omistusoikeuden konfiskaation kohteena olevaan omaisuuteen päätöksen antamishetkellä.²⁶

Konfiskaation vaikutus ei rajoitu ainoastaan siihen, että se siirtää konfiskoidun omaisuuden omistusoikeuden valtiolle, vaan — kuten edellä jo on todettu²⁷ — raukeavat konfiskaation seurauksena konfiskoituun omaisuuteen kohdistuvat sellaiset rajoitetut esineoikeudet, jotka käsittävät ainoastaan oikeuden saada esineestä määrätty varallisuusarvo eli arvo-oikeudet, vuoden kuluessa siitä päivästä lukien, jolloin konfiskaatiopäätös sai lainvoiman, ellei tuossa ajassa ole nostettu kannetta maksun saamiseksi omaisuuden arvosta. Jos kanne nostetaan raukeavat nämä arvo-oikeudet kuitenkin myös ellei kannetta hyväksyttyä.

²³ Ks. *Venoja*: Takavarikko s. 178; *Tirkkonen*: Suomen rikosprosessioikeus I s. 416 alav. 28 ja II s. 105 alav. 39 a.

Samalla periaatteellisella kannalla *Hurwitz*: Konfiskation s. 145 ja *Kriminalret* s. 594; *Goldschmidt*, VDA IV s. 284; *Welzel* s. 223.

Ks. myös *Vorberg* s. 109.

²⁴ Ks. *Tirkkonen*: Suomen siviiliprosessioikeus I s. 472; *Tauno Ellilä*: Sivullisen oikeus-suojan takeista ulosotossa s. 31; *Honkasalo*: Vahvistuskanne-oikeudesta s. 85.

²⁵ Ks. s. 76.

²⁶ Näin *Kohlrausch—Lange* s. 118; *Leipziger Kommentar* s. 153.

²⁷ Ks. ss. 75—76.

Viimeksi mainitussa tapauksessa tapahtuu raukeaminen sillä hetkellä, jolloin kanteen käsittely tuomioistuimessa päättyy.

Konfiskaatiopäätös on täytäntöön pantavissa vain sitä vastaan, joka on tuomittu menettämään omaisuutta.²⁸ Muut ovat tertiuksen asemassa ja nauttivat tälle kuuluvaa oikeussuojaa.²⁹ Jos se, joka on tuomittu omaisuutta menettämään, on konfiskaatiopäätöksen antamisen jälkeen luovuttanut omaisuuden toiselle, on valtion mahdollisuutta voittaa omaisuus luovutuksensaajalta takaisin arvosteltava siviilioikeudellisten saantosuojaa koskevien periaatteiden mukaan.³⁰

²⁸ Ks. *Tauno Ellilä*: Ulosotto-oikeuden yleiset opit ss. 211—212.

²⁹ Ks. UL 4: 9.

³⁰ Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 594. *Hurwitz* toteaa: »Mulighed for eksstinktive godtroserhvervelser efter tidspunktet for konfiskatets overgang til statskassen må anerkendes efter de almindelige regler om sådanne erhvervelser.»

11 §. KONFISKAATION VANHENTUMINEN

Konfiskaation vanhentumista erotetaan kaksi lajia: konfiskaatiovaatimuksen vanhentuminen ja tuomitun konfiskaatioseuraamuksen vanhentuminen. Lainsäätäjämme ei ole antanut vanhentumista koskevia säännöksiä sen enempää toisesta kuin toisestakaan näistä konfiskaation vanhentumisen lajeista. Tämän johdosta on lähdetessä voimassa olevan rikosoikeutemme kannalta pohtimaan kysymystä konfiskaation vanhentumisesta aluksi todettava ne eri mahdollisuudet, joiden mukaan kysymys oikeutemme mukaan on ratkaistavaksi ajateltavissa. Näitä mahdollisuuksia ei voitane luetella kolmea enempää. Ensimmäisenä on otettava huomioon se mahdollisuus, että konfiskaatio on vanhentumaton. Jos konfiskaatio taas vanhenee — jolta pohjalta lähtien muut mahdolliset vaihtoehdot on löydettävissä — herää kysymys, onko vanhentuminen ratkaistava rikosoikeudellista vanhentumista koskevien RL:n 8 luvun säännösten vai vahingonkorvauksen vanhentumiseen RL:n 9 luvun 6 §:n mukaan sovellettavien säännösten nojalla.

Ensimmäisen vaihtoehdon puolesta puhuu ennen kaikkea se seikka, että lainsäätäjä ei ole antanut mitään säännöksiä konfiskaation vanhentumisesta. Voidaan sanoa, että jos lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut, että konfiskaatio vanhentuisi, edellyttäisi se nimenomaista lainsäätäjän kannanottoa vanhentumisen hyväksi. Ajatus siitä, että konfiskaatio olisi vanhentumaton ei suinkaan ole ollut lainsäätäjälle vieras. Tanskan vuoden 1866 RL:n mukaan konfiskaatio oli vanhentumaton ja Tanskan voimassa oleva vuoden 1930 RL on asettunut tässä kysymyksessä edeltäjänsä kannalle ja säilyttänyt konfiskaation sellaisena rikosoikeudellisena seuraamuksena, joka ei vanhene.¹ Hurwitzin mukaan tämä ei ole suuremmassa määrin arveluttavaa »naar denne stadig er knyttet til Betingelsen, at den er nødvendig i det offentlige Interesse.»² Hurwitz toteaa, että koko kysymyksellä ei ole käytännöllistä merkitystä, jos pidetään kiinni siitä edellytyksestä, että konfiskaation tulee olla välttämätön julkisen edun tähden.³

¹ Ks. Hurwitz: Kriminalret ss. 214 ja 223.

² Ks. Hurwitz: Konfiskation s. 131.

³ Ks. Hurwitz: Konfiskation s. 131.

Myöskin Norjan RL:n mukaan on konfiskaatio, jota sanotun lain mukaan ei ole rangaistuksena pidettävä, vanhentumaton.⁴ Niin ikään on tuomittu, rangaistuksiksikin katsottava konfiskaatioseuraamus Norjan RL:n mukaan vanhentumaton.⁵ Meidän oikeutemme kannalta on tuomitun konfiskaatioseuraamuksen täytäntöönpanon vanhentumiseen nähden huomattava, että omistusoikeus konfiskoituun omaisuuteen, niin kuin edellä on todettu,⁶ siirtyy lainvoiman saaneella konfiskaatiopäätöksellä valtiolle. Kun valtio siten tulee menetetyksi tuomitun omaisuuden omistajaksi ja omistusoikeus oikeutemme mukaan ei vanhene,⁷ seuraisi tästä, että tuomittu menettämisestä olisi vanhentumaton. Lainsäädäntömme pohjalta asiaa tarkasteltaessa on todettava, että rikoslakimme esikuvina olleista Saksan vuoden 1871 rikoslaita ja Ruotsin rikoslaita vuodelta 1864 puuttuivat myös konfiskaation vanhentumista koskevat säännökset.⁸ Näitä esikuvina olleita rikoslakeja tulkittaessa on katsottu, että niin konfiskaatiovaade kuin tuomittu konfiskaatioseuraamuskin vanhentuvat.⁹ Kun meidän rikoslakimme ei voitane katsoa asettuneen puheena olevaan kysymykseen nähden toiselle kannalle kuin sen esikuvina olleet Saksan ja Ruotsin rikoslait, on lähdettävä siitä, ettei rikoslainsäätäjä meilläkään ole katsonut konfiskaatiota vanhentumattomaksi. Nimenomaan on todettava, että RL:n ulkopuolella olevien eräiden konfiskaatiosäännösten mukaan voidaan menettämisestä seuraamus tuomita vain rangaistuksen ohella.¹⁰ Näiden säännösten osalta on katsottava, ettei menettämisestä seuraamusta enää voida tuomita sen jälkeen, kun konfiskaation perusteena olevan teon syyte-oikeus on vanhentunut.¹¹

Oikeuskäytännössä, niin kuin konfiskaation oikeudellista luonnetta käsiteltäessä todettiin,¹² katsotaan konfiskaatiovaateen vanhentuvan samassa ajassa kuin sen perustana olevan teon syyte-oikeuden ja tuomitun konfiskaatioseura-

⁴ Ks. *Andenas*: Strafferett ss. 493 ja 496.

⁵ Ks. *Andenas*: Strafferett s. 494.

⁶ Ks. s. 173 ss.

⁷ Ks. *Rekola*: Saamis-oikeuden vanhentuminen s. 68.

⁸ Saksan rikoslakiin liitettiin konfiskaation vanhentumista koskevat säännökset v:n 1933 lainmuutoksella (67 ja 70 §) ja Ruotsin rikoslakia täydennettiin konfiskaatiovaateen vanhentumista koskevilla säännöksillä v. 1948 (2: 18). Ruotsin uudessa vuoden 1962 rikoskaaressa, joka tulee voimaan v:n 1965 alussa, on konfiskaation vanhentumista koskevat säännökset 36 luv. 9 ja 10 §:ssä.

⁹ Saksan RL:n osalta ks. *Frank* ss. 216 ja 223; *Goldschmidt*, VDA IV s. 284 alav. 10; *Leipziger Kommentar* 1933 ss. 446 ja 451. Vrt. *Leipziger Kommentar* ss. 533 ja 540.

Ruotsin RL:n osalta ks. *Hagströmer* ss. 464 ja 880; *Bergendal* ss. 630, 635 ja 675. Vrt. kuitenkin *Stjernberg* s. 65 s. Ks. myös *Strömberg* ss. 274 ja 329.

¹⁰ Ks. 3 § alav. 5.

¹¹ Ks. *Bergendal* ss. 635 ja 675; *Strömberg* s. 274.

¹² Ks. s. 50 ss.

muksen samassa ajassa kuin sen perusteena olevasta teosta tuomitun rangaistuksen. Tästä omaksumastaan säännöstä nykyinen oikeuskäytäntö on poikennut ainoastaan niissä tapauksissa, joissa konfiskoitava omaisuus on takavarikoitu ennen syyteoikeuden vanhentumista tai joissa on ollut kysymys Yksityismetsälain mukaisesta menettämisseuraamuksesta. Molemmissa näissä tapauksissa on menettämisseuraamus tuomittu konfiskaation perusteena olevan teon syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen.

Oikeuskäytännön kanta on heijastanut vaikutuksensa tieteisoppiimme. Tämän vuosisadan alussa julkaistussa teoksessa *Grottenfelt*, käsitellessään kysymystä rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten soveltamisesta, vielä opettaa, ettei konfiskaatio vanhene rikosoikeudellista vanhentumista koskevien RL:n 8 luvun säännösten mukaan.¹³ Hän katsoo, että näitä vanhentumissäännöksiä voidaan soveltaa vain rikoksen rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, jollaisena hän ei pidä konfiskaatiota. Vuosisadan keskivaiheilla kirjoittamassaan laajassa rikosoikeuttamme käsittelevässä teoksessaan *Honkasalo* sen sijaan katsoo konfiskaation rikosoikeudelliseksi seuraamukseksi, jollaisena sitä nykyisin epäilyksettä onkin pidettävä, sekä asettuu konfiskaation vanhentumiseen nähden sille kannalle, että konfiskaatiovaatimus raukeaa samanaikaisesti sen perusteena olevan teon syyteoikeuden kanssa ja tuomittu konfiskaatioseuraamus yhtäaikaaisesti pääranngistuksen kera.¹⁴ Vuonna 1962 ilmestyneessä ulosotto-oikeutta käsittelevässä teoksessaan *Tauno Ellilä* pitää oikeana kantaa, jonka mukaan rikosoikeudelliset menettämisseuraamukset vanhentuvat yhtäaikaaisesti pääranngistuksen kanssa.¹⁵ Oikeuskäytäntö on siis saanut tieteisopin siirtymään konfiskaation vanhentumiseen nähden oikeuskäytännön pääsäännöksi katsomalle linjalle.

Pitkäaikaisen oikeuskäytännön¹⁶ voidaan täten sanoa luoneen tavanomaista oikeutta. Koska konfiskaation vanhentumiseen nähden omaksuttu sääntö on edullinen sille, jota konfiskaatio kohtaa, ei periaatteellista estettä oikeusvaltioajatuksen kannalta olekaan tälle linjalle asettumista vastaan. Samat aineellisoikeudelliset ja prosessuaaliset syyt, joihin on vedottu rikoksen syytteeseenpanon ja rangaistuksen täytäntöönpanon vanhentumisen perusteina¹⁷ puoltavat

¹³ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar ss. 217 ja 243 vrt. ss. 32—33. Nimenomaan *Grottenfelt* toteaa, etteivät tuomitut konfiskaatioseuraamukset ole rangaistusten täytäntöönpanon vanhentumista koskevien säännösten alaisia. Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 33.

¹⁴ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III ss. 9, 288 ja 295.

¹⁵ Ks. *Tauno Ellilä*: Ulosotto-oikeuden yleiset opit s. 267.

¹⁶ Ks. *Grottenfelt*: Kommentar s. 217 alav. 1. *Grottenfelt* jo toteaa konfiskaation oikeuskäytännön mukaan vanhentuvan rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten mukaan.

¹⁷ Ks. *Honkasalo*: Yleiset opit III ss. 279—280; *Entwurf* 1960 ss. 241—242.

myös käsitystä, jonka mukaan konfiskaatio vanhenee. Ajan kulumisen hävittää konfiskoimisen tarpeen ja näyttökysymyksen selvittäminen on sitä vaikeampaa mitä pitempi aika on kulunut konfiskaation perustana olevan teon tekemisestä siihen oikeudenkäyntitilaisuuteen, jossa tapahtuu teon toteaminen ja menettämisseuraamuksen vahvistaminen. Viimeksi mainittu näkökohta puhuu tietysti vain konfiskaatiovaateen eikä tuomitun menettämisseuraamuksen vanhentumisen puolesta. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että konfiskaation vanhentumista puoltavat oikeusvarmuuden ja oikeusturvallisuuden vaatimukset. Kun ottaa huomioon toiselta puolelta sen epämääräisyyden, joka liittyy vanhentumattomaan konfiskaatioon ja siihen esitettyyn vaatimukseen, että konfiskaation kuitenkin tulee olla välttämätön julkisen edun takia ja toiselta puolelta konfiskaation vanhentumisen puolesta puhuvat edellä mainitut syyt, täytyy katsoa, että oikeuskäytännöllä on ollut perusteltua aihetta ryhtyä konfiskaatioon soveltamaan vanhentumista koskevia säännöksiä.¹⁸ Rikosoikeudellista vanhentumista koskeville säännöksille on myös aivan oikein katsottava annetun etusija vahingonkorvauksen vanhentumiseen sovellettaviin säännöksiin nähden, koska konfiskaatio, kuten rangaistuskin, ovat kriminalisoidun teon rikosoikeudellisia seuraamuksia vahingonkorvauksen taas ollessa sanotunlaisen teon yksityisoikeudellista laatua oleva seuraamus. Sen sijaan ei oikeuskäytännön omaksu- mastaan pääsäännöstä takavarikoidun omaisuuden ja Yksityismetsälain mukaisen menettämisseuraamuksen osalta tekemiä edellä selostettuja poikkeuksia voida, pitäen lähtökohtana pääsäännössä julkilausutun linjan noudattamista, ymmärtää. Takavarikon ei voida katsoa katkaisevan konfiskaation vanhentumista eikä takavarikolle antaa vanhentumiseen nähden samaa merkitystä kuin vangitsemisella on syyteoikeuden vanhentumiseen, koska pääsäännön mukaan konfiskaatiovaade vanhentuu samassa ajassa kuin konfiskaation perusteena olevan teon syyteoikeus eikä takavarikolla voi olla mitään vaikutusta syyteoikeuden vanhentumiseen. Yksityismetsälain mukaisen menettämisseuraamuksen osalta taas ei voitane löytää mitään sellaista erityistä perustetta, miksi tämä menettämisseuraamus ei vanhenisi pääsäännön mukaisesti samassa ajassa kuin konfiskaation perusteena olevan teon syyteoikeuskin.

Lopuksi on syytä vielä kiinnittää huomiota erääseen tuomitun menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon vanhentumista koskevaan kysymykseen, johon edellä esitetty pääsääntö ei anna vastausta. Eräissä tapauksissa on nimittäin mahdollista, että konfiskaatioseuraamus tuomitaan tuomitsematta ketään konfiskaation perustana olevasta teosta rangaistukseen. Näin on asianlaita esim. silloin,

¹⁸ *Hurwitzkin* toteaa vuoden 1930 Tanskan RL:n konfiskaation vanhentumattomuudesta, että tämä perinne on säilytetty, vaikka »det efter omstændighederne vil kunne virke urimeligt, at overhovedet ingen forældelsesfrist er fastsat.» Ks. *Hurwitz*: Kriminalret s. 214.

kun konfiskaation perusteena olevan teon tekijä on syyntakeeton tai kuollut. Tällaisten tapausten osalta vaatii pääsääntö täydentämistä ja siinä mielessä vastauksen antamista kysymykseen, missä ajassa konfiskaatioseuraamuksen tällöin on katsottava vanhentuvan. Kun ei ole ajateltavissa, että vastausta voitaisiin etsiä muualta kuin rikosoikeudellista täytäntöönpanon vanhentumista koskevasta RL:n 8 luvun 7 §:stä ei liene muuta mahdollisuutta kuin katsoa, että nettämisseuraamus vanhenee samassa ajassa kuin siihen lähinnä verrattavissa oleva sakko eli viidessä vuodessa.¹⁹ Vaikka konfiskaatioseuraamus saattaa olla huomattavastikin rahalliselta arvoltaan suurempi kuin sakko rahamäärältään on viiden vuoden aikaa pidettävä täytäntöönpanon suorittamiseen täysin riittävänä.

¹⁹ Vrt. VeroUL 11 §. Toisella periaatteellisella kannalla *Strömberg*. Ks. *Strömberg* ss. 330–331.

DIE SACHKONFISKATION IM FINNISCHEN STRAFRECHT

Zusammenfassung

§ 1. ÜBER DIE EINZIEHUNG IM ALLGEMEINEN

Die Einziehung besteht darin, dass durch Entscheidung staatlicher Rechtsorgane irgendwelches Vermögen entschädigungslos für dem Staat verfallen erklärt wird. Aufgrund dessen, worauf sich die Einziehung richtet, kann man Vermögenskonfiskation und besondere Konfiskation voneinander unterscheiden. Die Vermögenskonfiskation hat in der Kriminalpolitik der Gegenwart keinen Platz. In Finnland wurde diese Art der Konfiskation im Jahre 1889 aufgegeben. Zum Bereich der besonderen Konfiskation wird gerechnet, dass konkret bestimmte Gegenstände, Vermögensrechte oder -werte für verfallen erklärt werden. Sie gliedert sich in Sach- und Wertkonfiskation. Die Sachkonfiskation, die das Objekt der vorliegenden Untersuchung bildet, umfasst die Fürverfallenerklärung einer solchen Sache oder eines solchen Rechtes, das als Mittel zur Begehung einer Straftat benutzt worden oder zu benutzen beabsichtigt worden ist, das das tatsächliche Objekt der dem Tatbestand des Verbrechens gemässen Einstellung gewesen ist oder das durch eine Straftat erworben ist. Die Wertkonfiskation besteht dagegen darin, dass das Äquivalent einer Sache oder eines Rechtes oder irgendein anderer Wert für verfallen erklärt wird.

Die Konfiskation ist eine gesetzlich begründete Fürverfallenerklärung irgendwelchen Vermögens. Das Legalitätsprinzip, das aus dem Satz »nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege poenali« ersichtlich wird, gilt auch für die Konfiskation. Aufgrund einer Konfiskationsbestimmung kann Vermögen nicht in grösserer Ausdehnung für verfallen erklärt werden, als wozu das Gesetz berechtigt, und ohne eine darauf bezügliche Bestimmung kann nicht anstelle des primären Objekts der Konfiskation der Wert dieses Objekts für verfallen erklärt werden.

Die Bestimmungen über die Konfiskation kann man in allgemeine und besondere Bestimmungen einteilen. Zu den allgemeinen Bestimmungen sind diejenigen Konfiskationsvorschriften zu rechnen, die in solchen Fällen Anwendung finden, wo es keinerlei Sonderbestimmungen über das Fürverfallenerklären von Vermögen gibt. Zu den letztgenannten haben wir dagegen diejenigen Konfiskationsvorschriften zu zählen, die im Hinblick auf bestimmte Sonderfälle erlassen worden sind. Ausser auf diese Weise lassen sich die Konfiskationsbestimmungen noch in einerseits unbedingte und andererseits dem Ermessen anheimgestellte einteilen. Nach den erstgenannten muss das betreffende Vermögen für verfallen erklärt werden, wenn die Voraussetzungen für die Konfiskation vorliegen. Nach den auf Ermessen beruhenden Konfiskationsvorschriften dagegen hängt die Fürverfallenerklärung davon ab, ob sie mit Rücksicht auf den Zweck der Konfiskation als nötig angesehen wird oder nicht. Ist eine Konfiskationsbestimmung dem Ermessen anheimgestellt, so kann aufgrund ihrer auch ein Teil des Konfiskationsobjekts für verfallen erklärt werden.

§ 2. DER RECHTLICHE CHARAKTER DER KONFISKATION

Die Konfiskation wird meistens als Strafe oder als Sicherungsmassnahme aufgefasst, oder sie wird in einigen Fällen als Strafe, in anderen als Sicherungsmassnahme aufgefasst, oder sie hat den Doppelcharakter, dass sie sowohl eine Strafe als auch eine Sicherungsmassnahme ist. Es ist festzustellen, dass die Verschiedenheit der Meinungen darüber nicht nur von den unterschiedlichen Bestimmungen des positiven Rechts in verschiedenen Ländern und von der daraus sich ergebenden Unterschiedlichkeit des Begriffs der Konfiskation vom Standpunkt verschiedener Rechtsordnungen herrührt, sondern auch von der Ungenauigkeit der angewandten Begriffe der Strafe und der Sicherungsmassnahme oder sogar von Unterschieden zwischen den jeweiligen Begriffen. Inhalt und Wesen dieser Begriffe sind nach demjenigen positiven Recht festzulegen, von dessen Standpunkt der rechtliche Charakter der Konfiskation beurteilt wird. Eine Betrachtung der Konfiskationsbestimmungen des finnischen StGB zeigt, dass der Gesetzgeber diese Vorschriften so abgefasst hat, dass die von ihnen vorgesehene Einziehungsfolge in Widerspruch zu der Auffassung gerät, die derselbe Gesetzgeber von der Strafe hat, und auch zu den von ihm auf die Strafe angewandten allgemeinen Prinzipien. Daraus folgt, dass man die vom StGB vorgesehene Einziehungsfolge nicht als Strafe betrachten

kann. Da man eine Sicherungsmassnahme als eine solche Folge einer Straftat ansehen muss, die man nicht für eine Strafe halten kann, folgt daraus, dass die vom StGB vorgesehene Konfiskation als Sicherungsmassnahme zu betrachten ist. Die aufgrund der Konfiskationsvorschriften des StGB eintretende Einziehungsfolge ist Sachkonfiskation oder als deren Surrogat Wertkonfiskation. Die Einfügung der Werteinziehungsklausel in die Bestimmung über die Sachkonfiskation ist kein Beweis dafür, dass die Einziehungsfolge Strafcharakter trüge, sondern man hat im Gegenteil festzustellen, dass man, wenn die Sachkonfiskation nicht als Strafe angesehen werden kann, auch ihre Ersatzfolge, die Wertkonfiskation, nicht für eine Strafe halten kann. Das, was oben über den rechtlichen Charakter der vom StGB vorgesehenen Konfiskationsfolgen gesagt ist, gilt entsprechend auch für Einziehungsfolgen entsprechender Art, die zu Strafbestimmungen ausserhalb des StGB gehören.

§ 3. WAS FÜR EINE TAT SETZT DIE KONFISKATION VORAUS?

Nach den Vorschriften über die Sachkonfiskation ist die Grundlage der Konfiskation stets eine Tat, die einem Tatbestand entspricht. In den allgemeinen Bestimmungen über die Fürverfallenerklärung des durch eine Straftat erlangten Vorteils (*scelere quaesitum*) und des Werkzeugs zur Begehung einer Straftat (*instrumentum sceleris*) sowie in vielen Sondervorschriften über die Konfiskation erfordert nach dem Wortlaut die Fürverfallenerklärung nicht ausdrücklich als Voraussetzung, dass die ihr zugrundeliegende Tat in concreto strafbar sein müsste. Nach einigen Sonderbestimmungen ist dagegen ausdrücklich Voraussetzung der Fürverfallenerklärung eine in concreto strafbare Tat. Wenn das Gesetz nicht ausdrücklich als Begründung für die Konfiskation eine in concreto strafbare Tat verlangt, muss man eine nicht in concreto strafbare Tat als ausreichende Voraussetzung der Konfiskation ansehen.

Was die Sonderbestimmungen über die Konfiskation hinsichtlich der Zurechenbarkeit der Tat fordern, hängt von der Strafbestimmung ab, der die betreffende Sondervorschrift angeschlossen ist. Ist die Tat auch dann strafbar, wenn sie fahrlässig begangen worden ist, so ist aufgrund dieser Tat auch die Konfiskation möglich. Nach der allgemeinen Vorschrift über die Fürverfallenerklärung des durch eine Straftat erlangten Vorteils genügt auch eine fahrlässig verübte Tat als Begründung für die Konfiskation. Die allgemeine Bestimmung über die Konfiskation des Werkzeugs zur Begehung einer Straftat verlangt dagegen als Voraussetzung der Konfiskation eine vorsätzliche Tat.

§ 4. UM WESSEN SACHE ODER RECHT MUSS ES SICH HANDELN, DAMIT DIE KONFISKATION MÖGLICH IST?

Die Konfiskationsvorschriften enthalten in einigen Fällen eine Bestimmung darüber, wessen Eigentum die betreffende Sache sein muss oder wem das betreffende Recht zustehen muss, damit die Fürverfallenerklärung erlaubt ist. Eine derartige Bestimmung ist jedoch höchst selten, und meistens enthalten die Konfiskationsbestimmungen keine Vorschriften über die Bedeutung der Eigentumsverhältnisse der Sache oder des Rechts, das für verfallen erklärt werden soll. Es gibt gewöhnlich nur die Bestimmung, die dazu verpflichtet oder berechtigt, das betreffende Vermögen für verfallen zu erklären.

Von den Konfiskationsbestimmungen, die eine Vorschrift über das Eigentumsrecht auf das zu konfiszierende Vermögen enthalten, ist am wichtigsten die allgemeine Bestimmung über die Konfiskation des Mittels zur Begehung einer Straftat. Danach kann ein solches Werkzeug in dem Fall für verfallen erklärt werden, wenn es dem Täter oder demjenigen gehört, für den oder zu dessen Gunsten er gehandelt hat. Vermögen, das einem an der Straftat Beteiligten gehört, kann nach dieser allgemeinen Vorschrift lediglich aufgrund der äusseren Tatsache, dass es zur Begehung der Straftat benutzt worden ist, für verfallen erklärt werden. Vermögen eines Dritten kann nach der in Rede stehenden Bestimmung für verfallen erklärt werden, wenn der Täter, der das betreffende Vermögen von diesem Dritten oder von einem, der das Verfügungsrecht darüber gehabt hat, erhalten hat, mit diesem Vermögen als Werkzeug eine vorsätzliche Straftat verübt hat, die objektiv betrachtet im Interesse des Dritten begangen worden ist. Die Tatsache, dass die allgemeine Bestimmung dispositiv ist, bietet eine Gewähr dafür, dass ihre Anwendung im Einzelfall zu keinem unbilligen Endergebnis führen kann.

Die bei weitem überwiegende Mehrzahl der Konfiskationsbestimmungen besteht aus solchen Vorschriften, die keine Bestimmung über die Eigentumsverhältnisse des zu konfiszierenden Vermögens enthalten. Man muss die Ansicht vertreten, dass auch aufgrund dieser Konfiskationsvorschriften eine solche in der betreffenden Bestimmung gemeinte Sache oder ein solches darin gemeintes Recht für verfallen erklärt werden kann, das einem von den an der Straftat Beteiligten gehört oder zusteht. Vermögen eines Dritten kann aufgrund dieser Konfiskationsbestimmungen für verfallen erklärt werden, wenn es seinem Charakter nach für die öffentliche Sicherheit gefährlich ist oder wenn der Täter, der das betreffende Vermögen von dem Dritten oder von einem, der das Besitzrecht darauf gehabt hat, erhalten hat, dieses Vermögen zur Begehung einer solchen vorsätzlichen Straftat benutzt hat, die objektiv betrachtet im Interesse des Dritten verübt worden ist, oder wenn der Dritte

kein Recht hat, das betreffende Vermögen zu behalten, weil dieses durch eine Straftat erlangt worden ist. Auch eine juristische Person kann der Konfiskation unterworfen werden.

Hinsichtlich begrenzter Sachenrechte gilt im allgemeinen *mutatis mutandis* das, was oben vom Eigentumsrecht gesagt ist.

§ 5. DIE OBJEKTE DER KONFISKATION

Die Sachkonfiskation wird in der wissenschaftlichen Lehre aufgrund des Verhältnisses zwischen dem Objekt der Konfiskation und der Straftat, die die Konfiskation veranlasst, üblicherweise in folgende Gruppen eingeteilt:

1) Die Konfiskation, deren Objekt das Mittel zur Begehung einer Straftat (*instrumentum sceleris*) ist, d.h. die Sache oder das Recht, das als Werkzeug zur Verübung der Straftat benutzt worden oder zu benutzen beabsichtigt gewesen ist.

2) Die Konfiskation, deren Objekt das Produkt einer Straftat (*productum sceleris*) ist, d.h. die Sache, die in physischem Sinne durch die Straftat erzeugt worden ist.

3) Die Konfiskation, deren Objekt der durch eine Straftat erlangte Vorteil (*scelere quaesitum*) ist, d.h. die Sache oder das Recht, das durch die Straftat erlangt worden ist.

4) Die Konfiskation, deren Objekt das Objekt der Straftat (*corpus delicti*) ist, d.h. die Sache oder das Recht, das das tatsächliche Objekt der im Tatbestand einer Straftat enthaltenen Einstellung ist, aber weder das Produkt der Straftat noch der durch die Straftat erlangte Vorteil.

Ogleich die Konfiskation in den verschiedenen Gruppen dieser Einteilung ihrem Inhalt nach nicht verschieden ist und die Einteilung somit für die Konfiskation an sich gar keine Bedeutung hat, erleichtert sie doch die Betrachtung der Konfiskationsvorschriften und bringt mehr Klarheit in die Darstellung.

§ 6. DAS MITTEL ZUR BEGEHUNG EINER STRAFTAT (INSTRUMENTUM SCELERIS) ALS OBJEKT DER KONFISKATION

Nach der allgemeinen Bestimmung über die Konfiskation des Mittels zur Begehung einer Straftat kann nach der Straftat eine Sache oder sonstiges Vermögen, das dem Täter oder dem gehört, für den oder zu dessen Gunsten er gehandelt hat, für verfallen erklärt werden, wenn die betreffende Sache zur

Verübung der Straftat benutzt oder ausschliesslich oder hauptsächlich hierfür angefertigt oder beschafft worden ist; dies gilt auch in dem Fall, dass eine solche Folge für die betreffende Straftat vom Gesetz nicht eigens vorgeschrieben wird.

Nach dieser allgemeinen Vorschrift kommt als Objekt der Konfiskation ausser einer beweglichen Sache auch ein Grundstück oder ein frei abtretbares Recht in Frage, das einen Tauschwert besitzt.

Unter Begehung einer Straftat wird in der allgemeinen Bestimmung alle die Tätigkeit verstanden, die tatsächlich zu der Ausführung der betreffenden Straftat gehört hat. Demnach kann man nicht die Ansicht vertreten, dass die Straftat erst dann angefangen habe, wenn der Täter mit der Ausführungshandlung begonnen hat, und dass sie schon dann beendet sei, wenn die Tat in jeder Hinsicht die Forderungen des Tatbestandes erfüllt. Unter Begehung einer Straftat wird hier alle solche vom Gesetz für strafbar erklärte Einstellung verstanden, durch die zu der Entstehung der zum Tatbestand der Straftat gehörenden Folge und zur Sicherung des möglicherweise mit der Straftat erreichten Ergebnisses beigetragen wird.

Durch die Begehung einer Straftat wird eine Folge verursacht. Diese Folge kann im Tatobjekt in Erscheinung treten, worunter das unmittelbare tatsächliche Objekt der vom Tatbestand der Straftat vorausgesetzten Einstellung verstanden wird. Das Tatobjekt kann niemals ein Werkzeug zur Begehung der Straftat sein, denn die Tat richtet sich gerade auf dieses Objekt. Damit man sagen kann, dass eine Sache oder irgendwelches Vermögen zur Verübung einer Straftat benutzt worden ist, muss gefordert werden, dass mit Hilfe dieser Sache oder dieses Vermögens die Ausführung der Straftat unmittelbar und speziell gefördert worden oder das Gelingen der Tat gesichert worden ist oder dass mit seiner Hilfe die Aufdeckung der Straftat oder die Verhaftung des Täters zu verhindern versucht worden ist.

Nach der in Rede stehenden allgemeinen Bestimmung kann auch eine solche Sache oder solches Vermögen für verfallen erklärt werden, das ausschliesslich oder hauptsächlich zur Begehung einer Straftat angefertigt oder beschafft worden ist. Voraussetzung für die Konfiskation ist jedoch auch in diesem Fall eine begangene Straftat, und die Einziehungsfolge kann andere Sachen oder anderes Vermögen als die zur Verübung der Straftat verwendeten Mittel nur unter der Voraussetzung betreffen, dass es ausschliesslich oder hauptsächlich für dieselbe oder für eine gleichartige Straftat hergestellt oder beschafft worden ist.

Ausser der oben wiedergegebenen allgemeinen Vorschrift gibt es in der finnischen Gesetzgebung viele Sonderbestimmungen über die Konfiskation von Werkzeugen zur Begehung von Straftaten. Diese Sondervorschriften sind

obligatorisch und unterscheiden sich in dieser Beziehung von der fakultativen allgemeinen Bestimmung. Sie weichen von dieser auch darin ab, dass sie durchaus nicht alle eine Tat, die den Tatbestand einer vorsätzlichen Straftat erfüllt, als Begründung der Konfiskation voraussetzen.

§ 7. DAS PRODUKT EINER STRAFTAT (PRODUCTUM SCELERIS) ALS OBJEKT DER KONFISKATION

Unter dem Produkt einer Straftat versteht man eine bewegliche Sache, die unmittelbar und in physischem Sinne als Ergebnis der Tätigkeit entstanden ist, die den Tatbestand irgendeiner Straftat erfüllt. Eine bewegliche Sache, die durch eine Straftat nur erworben oder erlangt worden ist, kann man nicht als Produkt der Straftat ansehen.

In Finnland hat man es nicht für nötig befunden, in das Gesetz eine allgemeine Vorschrift aufzunehmen, die dem Gericht das Recht gäbe, alle Produkte von Straftaten für verfallen zu erklären. Die Konfiskationsbestimmungen über Produkte von Straftaten sind als Sondervorschriften in die betreffenden Strafbestimmungen eingefügt. Diese Konfiskationsvorschriften sind sehr heterogen; sie dienen den besonderen Bedürfnissen der Gesetze, in die man sie eingebaut hat. Die Konfiskationsbestimmungen über Produkte von Straftaten berechtigen im allgemeinen nicht dazu, den Wert einer Sache für verfallen zu erklären, wenn die Sache selbst nicht mehr vorhanden ist.

§ 8. DER DURCH EINE STRAFTAT ERLANGTE VORTEIL (SCELERE QUÆSITUM) ALS OBJEKT DER KONFISKATION

Nach der allgemeinen Bestimmung über den durch eine Straftat erlangten Vorteil ist der wirtschaftliche Nutzen, den die Straftat entweder dem Täter oder demjenigen gebracht hat, für den oder zu dessen Gunsten der Täter gehandelt hat, vom Gericht nach freiem Ermessen zu schätzen und für verfallen zu erklären, ohne Rücksicht darauf, ob gegen den, für den der Täter gehandelt hat, Anklage erhoben worden ist.

Als wirtschaftlicher Nutzen, den die Straftat gebracht hat, ist der tatsächlich durch die Straftat erlangte wirtschaftliche Nutzen zu betrachten. Als durch die Straftat erlangt kann jedoch nur derjenige Nutzen angesehen werden,

den die Straftat dem Betreffenden unmittelbar gebracht hat. Aufgrund der allgemeinen Vorschrift ist in erster Linie der zum Zeitpunkt des Urteils noch vorhandene Nutzen in natura zu konfiszieren und erst dann zur Wertkonfiskation zu schreiten, wenn die Sachkonfiskation unmöglich geworden ist. Als Objekt der Konfiskation kommen ausser Immobilien und beweglichen Sachen auch solche Rechte in Frage, die frei abtretbar sind.

Der durch eine Straftat erlangte Vorteil umfasst den Nettogewinn, den die Straftat eingebracht hat. Man kann jedoch von einem Nettogewinn im eigentlichen Sinne des Wortes nicht sprechen, weil man nicht die Ansicht vertreten kann, dass der Täter berechtigt wäre, für die Begehung der Straftat einen Lohn und für die von ihr verursachten Kosten eine Entschädigung zu erhalten. Dagegen sind solche Kosten abzugsfähig, die man nicht als durch die strafbare Tätigkeit veranlasst ansehen kann.

Wenn ein Vermögensvorteil in specie durch eine Straftat erlangt ist, ohne dass dieser auf verbrecherische Weise erlangte Vermögenszuwachs dem Schaden entspricht, der einer Privatperson erwachsen ist, so ist dieser Vermögensvorteil (*res extra commercium*), der also in seiner Gesamtheit durch eine Straftat erworbener tatsächlicher Nutzen ist, ein für verfallen zu erklärender, durch eine Straftat erlangter Vorteil. In dem Fall wiederum, dass durch den Verlust des Vermögensvorteils eine Privatperson eine Vermögensverminderung erleidet, muss ebenfalls die Ansicht vertreten werden, dass der Vermögensvorteil ein für verfallen zu erklärender, auf verbrecherische Weise erlangter Vorteil ist, wenn die Rechtsordnung der Rückerstattungsforderung dieser Privatperson keinen Rechtsschutz gewährt. Wenn dagegen im letztgenannten Fall die betreffende Privatperson das Recht auf Rückerstattung des Vermögensvorteils hat, hängt es von der Einstellung des Verletzten zu diesem seinem Recht ab, ob der durch die Straftat erlangte Vermögensvorteil in specie konfiszieren werden kann. Der Vermögensvorteil ist zu konfiszieren, wenn der Verletzte vor dem in der Strafsache ergangenen Urteil entweder zugunsten des Täters oder in anderer Weise auf seinen Rückerstattungsanspruch verzichtet hat oder wenn es ganz offenkundig ist, dass er niemals Ansprüche auf den Vermögensvorteil erheben wird. Dagegen kann ein solcher Vermögensvorteil nicht für verfallen erklärt werden, hinsichtlich dessen es noch im Zeitpunkt der Urteilsfällung in der Strafsache nicht klar ist, ob der Täter ihn dem Verletzten abzutreten hat oder nicht.

Ausser der im Obigen wiedergegebenen allgemeinen Bestimmung enthält die finnische Gesetzgebung viele Sondervorschriften über die Einziehung auf verbrecherische Weise erlangter Vorteile. Die in Rede stehenden Konfiskationsbestimmungen sind alle obligatorisch und mit einer Klausel über die Werteinziehung versehen. Auch dadurch wird der Grundsatz hervorgehoben,

dass materieller Nutzen, der durch eine Straftat erworben ist, als *turpe lucrum*⁹ für verfallen zu erklären ist.

§ 9. DAS OBJEKT DER STRAFTAT (CORPUS DELICTI) ALS OBJEKT DER KONFISKATION

Das Objekt der Straftat ist die Sache oder das frei abtretbare Recht, das das tatsächliche Objekt der im Tatbestand der betreffenden Straftat enthaltenen Einstellung ist, aber weder ein Produkt der Straftat noch ein durch sie erlangter Vorteil ist. Da zu dieser Gruppe alle die Konfiskationsobjekte gerechnet werden, die in keine andere Gruppe passen, ist sie so heterogen geworden, dass man den Begriff des Objekts der Straftat nicht positiv definieren kann.

Allgemeine Bestimmungen über die Konfiskation der Objekte von Straftaten gehören zu den Seltenheiten; in der Gesetzgebung der meisten Länder ist diese Konfiskation auf Sondervorschriften aufgebaut. Auch in Finnland ist die Konfiskation der Objekte von Straftaten durch Sonderbestimmungen geregelt. In diesen finnischen Bestimmungen ist die Werteinziehungsklausel ziemlich häufig. Ihre Aufgabe besteht in erster Linie darin, hemmend auf solche Massnahmen einzuwirken, die den Zweck haben, das Konfiskationsobjekt unerreichbar für die Sachkonfiskation zu machen. Sie soll also letzten Endes dafür sorgen, dass durch keine Manipulationen ein Konfiskationsurteil vermieden werden kann.

§ 10. DIE WIRKUNG DER KONFISKATION

Durch die Konfiskation erhält der Staat die unmittelbare Vollmacht, über das Konfiskationsobjekt zu verfügen, also das Eigentumsrecht auf die Sache oder das Recht, das für verfallen erklärt worden ist. Die Konfiskation bedeutet also eine Veränderung in den Eigentumsverhältnissen der Sache oder des Rechts, das zum Objekt der Konfiskation wird. Die Veränderung des Eigentumsrechts geschieht durch das Konfiskationsurteil. Voraussetzung für die Entstehung der Rechtswirkung des Konfiskationsurteils ist, dass dieses Urteil rechtskräftig geworden ist. Die Veränderung des Eigentumsrechts gilt materiell, wenn dem Konfiskationsurteil die Beschlagnahme vorausgegangen ist, vom Augenblick der Beschlagnahme; wenn ihm dagegen ein Verfügungsverbot vorausgegangen ist, gilt sie von dem Augenblick, wo das Verfügungsverbot vollstreckt worden ist; wenn jedoch keine der ebengenannten Massnahmen

dem Konfiskationsurteil vorausgegangen ist, gilt die Veränderung von dem Augenblick, wo das Urteil ergangen ist.

§ 11. DIE VERJÄHRUNG DER KONFISKATION

Man unterscheidet zwei Arten von Verjährung der Konfiskation: die Verjährung des Konfiskationsanspruchs und die Verjährung der gerichtlich verfüzten Konfiskationsfolge. In Finnland hat der Gesetzgeber weder über die eine noch über die andere dieser Verjährungsarten Vorschriften erlassen. In der Rechtsprechung herrscht die Ansicht, dass ein Konfiskationsanspruch in derselben Zeit verjährt wie das Recht zur Anklageerhebung wegen der ihm zugrundeliegenden Tat und eine gerichtlich verfügte Konfiskationsfolge in derselben Zeit wie die Strafe, die für die ihr zugrundeliegende Tat verhängt worden ist. Dieser Standpunkt der Rechtsprechung hat die wissenschaftliche Lehre beeinflusst, so dass diese sich auf denselben Standpunkt gestellt hat. Man kann somit sagen, dass die während langer Zeit ausgeübte Rechtsprechung Gewohnheitsrecht geschaffen hat.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Jos lähteenä on ollut ainoastaan yksi saman tekijän teos, on viittaus tehty mainitsemalla ainoastaan tekijän nimi. Muissa tapauksissa on lyhennetty viittaustapa ilmaistu sulkeissa, ellei se ole itsestään selvänä pidettävä.

Agge, Ivar: Nulla poena sine lege. SvJT 1937 ss. 406—411.

—»— Studier över det straffrättsliga reaktionssystemet I. Stockholm 1939. (Reaktions-systemet).

—»— Straffrättens allmänna del. Föreläsningar. Första häftet. Stockholm 1959.

Ahtee, Aaro: Hallinto-oikeudellinen vapaudenriisto. Asialliset edellytykset. Vammala 1950.

Alanen, Aatos: Hätävarjelus yksityisen käyttämänä oikeussuojakeinona. Helsinki 1925. (Hätä-varjelus).

—»— Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet. Helsinki 1926 (Alanen).

—»— Om den obestämda straffdomen JFT 1927 s. 214 ss.

—»— Lainkäyttäjän harkintavalta Saksan uudessa rikosoikeudessa. DL 1936 s. 288 ss.

—»— Objektiivisen vaaran käsite rikosoikeudessa. Helsinki 1937.

—»— Yleinen oikeustiede. Turku 1948.

Algreen-Ussing, T.: Haandbog i den danske Kriminalret. Første Deel. Kjöbenhavn 1831.

Alkeio, Paavo: Rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn tuomitsemisesta menetetyksi. DL 1945 s. 178 ss.

—»— Tuomarin tehtävistä käräjillä. Vaasa 1948. (Tuomarin tehtävistä).

—»— Rikoksen tuottaman hyödyn konfiskoinnista. Lm 1950 s. 61 ss.

Allfeld, Philipp: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Leipzig—Erlangen 1922.

Almqvist, Viktor: Straffrättsteorierna i lagstiftning och rättspraxis. Minnesskrift ägnad 1734 års lag II s. 733 ss.

Aminoff, Gregori: Korkeimman oikeuden ratkaisujen hakemisto 1910—1939. Hämeenlinna 1942.

Andenas, Johs: Konfiskasjon av ulovlig vinning, belyst ved norsk rettspraxis. Festskrift till ägnad Birger Ekeberg. Stockholm 1950 s. 51 ss.

—»— Lausunto pohjoismaisessa lakimieskokouksessa Oslossa 1954, NJM 1954 s. 112 ss.

—»— Alminnelig strafferett. Oslo 1956. (Strafferett).

—»— Straffeprosessen i første instans. Oslo-Bergen 1962 (Straffeprosessen).

Anttila, Inkeri: Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. Vammala 1946. (Loukatun suostumus).

Baumann, Ernst: Die Einziehung im schweizerischen Strafrecht. Zürich 1907.

Beckman, Nils—Bergendal, Ragnar—Strahl, Ivar: Strafflagen jämte förklaringar till den nya lagstiftningen om brott mot staten och allmänheten. 2 uppl. Stockholm 1957 (Beckman—Bergendal—Strahl).

Beling, Ernst: Grundzüge des Strafrechts. Tübingen 1920.

Bergendal, Ragnar: Lärobok i rättskunskap för blivande landsfiskaler III. Straffrätt. Lund 1928. (Bergendal).

—»— Förekommer straffrättsligt ansvar för annans gärning i svensk rätt. SvJT 1928 s. 425 ss.

—»— Lausunto pohjoismaisessa lakimieskokouksessa Oslolla 1954, NJM 1954 s. 128—130.

Binding, Karl: Handbuch des Strafrechts I. Leipzig 1885.

—»— Grundriss des Deutschen Strafrechts. Allgemeiner Teil. Leipzig 1913. (Binding).

Björkstén, S. R.: Förfärdade rättigheter och lagars retroaktivitet. JFT 1925 s. 457 ss. ja 1926 s. 119 ss.

Chydenius, Jakob Wilhelm: Lärobok i finsk kontraktsrätt II. Helsingfors 1918.

Dalcke, A.—*Fuhrmann, Ernst*—*Schäfer, Karl*: Strafrecht und Strafverfahren. Eine Sammlung der wichtigsten Gesetze des Straf- und Ordnungsrechts und des Straf- und Bussgeldverfahrens mit Erläuterungen. Berlin 1961. (Dalcke—Fuhrmann—Schäfer).

Damgaard, Jorgen: Omtale af Konfiskation i de sakkaldte »Pengesager». Ugeskrift for Retsvæsen 1947 Bs. 319 ss.

Ebermayer, Ludwig—*Lobe, Adolf*—*Rosenberg, Werner*: Reichs-Strafgesetzbuch nach seinen Abänderungen durch die neueste Gesetzgebung. Leipziger Kommentar I. Berlin und Leipzig 1933 (Leipziger Kommentar 1933).

—»— Strafgesetzbuch nach dem neuesten Stand der Gesetzgebung. Leipziger Kommentar I. Berlin 1954. (Leipziger Kommentar). Leipziger Kommentar II Berlin 1951 (Leipziger Kommentar II).

Ekelöf, Per Olof: Straffet, skadeståndet och vitet. Uppsala & Leipzig 1942.

Ekholm, Aleksis: Korkeimman oikeuden ratkaisujen hakemisto 1940—1954. Helsinki 1957.

Ekström, F. W.: Privaträttens allmänna läror. Utgiven av Einar Cavinus. Helsingfors 1921—1925.

Ellilä, Reino: Eräiden RL 41—44 luvuissa säädettyjen rangaistusten korottamisen vaikutuksesta poliitiarikkomusjärjestelmään. DL 1945 s. 240 ss.

—»— Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi Suomen oikeuden mukaan. Vammala 1949. (Tutkintavankeus).

—»— Lausunto Suomen kriminalistiyhdistyksen vuosikokouksessa 6. 4. 1956. NKÅ 1956 s. 20—21.

—»— Suomen liikenneoikeus. Porvoo 1958. (Liikenneoikeus).

Ellilä, Tauno: Siviilisen oikeussuojan takeista ulosotossa erityisesti silmälläpitäen ulosmittausmenettelyä. Vammala 1947.

—»— Ulosotto-oikeuden yleiset opit. Porvoo 1962.

Entwurf eines Strafgesetzbuches (StGB) mit Begründung. Bonn 1960. (Entwurf StGB 1960).

Erich, Rafael: Suomen valtio-oikeus I. Helsinki 1924.

Exner, Franz: Die Theorie der Sicherungsmittel. Berlin 1914.

Eyjólfsson, Þórir: Konfiskation af ulovlig erhvervet udbytte. NKÅ 1950—1951 s. 122 ss.

Forhandlinger på det tyvende nordiske juristmøte i Oslo den 23.—25. august 1954. Oslo 1956 (NJM 1954).

Forsman, Jaakko: Nyky-ajan erisuuntaiset käsitykset rangaistuksen tarkoituksesta. Helsinki 1883.

—»— Straffrättens allmänna läror. Utgifna af Lars Wasastjerna. Tredje upplagan. Helsingfors 1914. (Allmänna läror):

—»— De särskilda brotten I. Femte upplagan. Helsingfors 1946; II—III Fjärde upplagan. Helsingfors 1938. Alla utgiven af Brynolf Honkasalo. (Särskilda brotten).

- Franke, Reinhard*: Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. Leipzig 1931.
- Förslag till Strafflag för Storfurstendömet Finland*, m.m. Utarbetade af en tillförordnad komité. Helsingfors 1875.
- Förslag till Strafflag för Storfurstendömet Finland*. Utarbetade af en för granskning av de år 1875 tryckta underdåniga förslag till enahanda författningar tillförordnad komité. Helsingfors 1884.
- Gerland, Heinrich*: Deutsches Reichsstrafrecht. Berlin und Leipzig 1932.
- Glücksman, Alfred*: Rechtliche Charakterisierung der strafprozessualen Entscheidung über Einziehung und Unbrauchbarmachung in ihrer Bedeutung für die Rechtsheft einer solcher Entscheidung. Berlin 1898.
- Goldschmidt, James*: Strafen (Haupt- und Nebenstrafen) und verwandte Massregeln unter Berücksichtigung der den Inhalt der Strafe bestimmenden Grundsätze des Strafvollzugs. Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts. Allgemeiner Teil. IV Band. Berlin 1908 s. 81 ss.
- Granfelt, O. Hj.*: Rangaistuksen täytäntöönpano. Prosessioikeudellinen esitys yleisessä laissa säädettyjen rangaistusten ja muiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta. Suomentanut W. L. Telkkä. Tampere 1942.
- »— Yleisen rikosoikeuden peruskurssi. Luentoja. Suomentanut Olavi Salervo. Helsinki 1943.
- Grottenfelt, Julius*: Kommentar till strafflagen. Allmänna delen. Helsingfors 1913. (Kommentar).
- Hafer, Ernst*: Lehrbuch des Schweizerischen Strafrechts. Bern 1946.
- Hagströmer, Johan*: Granskning af förslaget till strafflag för storfurstendömet Finland. Uppsala 1879.
- »— Granskning af underdåniga förslag till strafflag för storfurstendömet Finland, mm. Uppsala 1884.
- »— Svensk Straffrätt. Föreläsningar. Bd I. Uppsala 1901—1905. (Hagströmer).
- Hakkila, Esko*: Suomen tasavallan perustuslait sekä eräitä niihin liittyviä lakeja, asetuksia ja säännöstöjä. Porvoo 1939. (Suomen tasavallan perustuslait).
- Hakulinen, Y. J.*: Tertiuksen tavara konfiskatio-objektina. DL 1927 s. 225 ss.
- »— Perusteettoman edun palautus. Helsinki 1931.
- »— Pari huomautusta hyödyn konfiskatiosta. DL 1948 s. 263 ss.
- »— Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Helsinki 1958.
- Hallituksen esitykset*: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 2 luvun 4, 5 ja 16 §:n sekä 28 luvun 1 §:n muuttamisesta toisin kuuluviksi. Valtiopäivät 1920 n:o 36.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 38 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta sekä lisäyksistä samaan lukuun, laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 7 §:n ja rikoslain voimaannpanoasetuksen 45 §:n muuttamisesta, laiksi 30 päivänä joulukuuta 1887 annetun tullisäännön 152 §:n kumoamisesta, 148, 161 ja 178 §:n muuttamisesta ja lisäyksistä sanottuun tullisääntöön sekä laiksi 1 päivänä kesäkuuta 1922 annetun kieltolain eräiden säännösten muuttamisesta ja lisäyksistä sanottuun lakiin. Valtiopäivät 1925 n:o 78.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 2 luvun 16 §:n muuttamisesta. Valtiopäivät 1932 n:o 11.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta annetun lain muuttamisesta. Valtiopäivät 1941 n:o 145.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta. Valtiopäivät 1943 n:o 132.

- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rangaistusmääräyksestä annetun lain muuttamisesta.
 ... Valtiopäivät 1954 n:o 27.
- Honkasalo, Brynolf*: Vahvistuskanneoikeudesta ja sen edellytyksistä Suomen oikeuden mukaan I. Aineelliset edellytykset. Helsinki 1928. (Vahvistuskanneoikeudesta).
- »— Kausaalisuuskysymys rikosoikeudessa. Helsinki 1933. (Kausaalisuuskysymys).
- »— Sikiönlähdettäminen de lege lata et de lege ferenda. Helsinki 1936. (Sikiönlähdettäminen).
- »— Nulla poena sine lege. Kirjoitelmia. Helsinki 1937.
- »— Arv. O. Hj. Granfeltin teoksesta Straffverkställigheten. Lm 1940 ss. 108—117.
- »— Rikosoikeus ajan poliittisten ja sosiaalisten katsomusten ristiaallokossa. DL 1943 s. 155 ss.
- »— Rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn menettäminen. Lm 1948 s. 115 ss.
- »— Suomen rikosoikeus.
 — Yleiset opit. Ensimmäinen osa. Helsinki 1948. Toinen osa. Helsinki 1949. Kolmas osa. Helsinki 1953. (Yleiset opit I, II ja III).
 — Erityinen osa. Toinen osa. Hämeenlinna 1960.
 Kolmas osa. Hämeenlinna 1962. (Erityinen osa II ja III).
- »— Om konfiskation av den fördel, som brottet medfört och målsägandens rätt till skadestånd. NKÅ 1950—1951 s. 101 ss.
- »— Asianomistajan oikeus ja rikoksen tuottaman hyödyn konfiskointi. Lm 1950 s. 790 ss.
- »— Erinäiset rikokset. Kolmas täydennetty ja korjattu painos. Hämeenlinna 1950.
- »— Die Einziehung von scelere quæsit und die Rechtstellung des durch das Verbrechen verletzten vom Standpunkt des nordischen Rechts. Studi in memoria di Arturo Rocco. Volume II. Milano 1952.
- »— Lausunto pohjoismaisessa lakimieskokouksessa Oslolla 1954, NJM 1954 ss. 117—119.
- »— Kan man såsom påföljd för trafikförseelse konfiskera motorfordonet? NKÅ 1956 s. 9 ss.
- »— Moottoriajoneuvon konfiskointi liikenne rikkomuksen seuraamuksena. DL 1956 s. 255 ss.
- Hurwitz, Stephan*: Konfiskation i anledning af begaaende lovovertrædelser. København 1930. (Konfiskation).
- »— Om inddrivelse af Bøder og af konfiskerede Pengebeløb. Nordisk Tidskrift for Strafferet 1936 ss. 92—101.
- »— Den danske kriminalret. Almindelig del. København 1952. (Kriminalret).
- »— Konfiskation som følge af lovovertrædelse. NJM 1954 Liite IV sekä ss. 107—112 ja 132—133.
- af Hällström, Harald*: Alustus keskustelukysymyksestä: Bör en tjuv, som sålt godset för ett visst belopp, dömas att förverka beloppet till staten. JFT 1950 s. 315 ss.
- Ignatius, Kaarlo*: Laki teon rangaistavuuden edellytyksenä. Lm 1931 s. 267 ss.
- Jungefors, Stig—Walberg, E.*: Smugglingslagstiftningen. Stockholm 1961. (Jungefors—Walberg).
- Juridiska föreningens i Finland förhandlingar* öfver de för år 1898 godkända allmänna öfverläggningsämnenä. 6:te frågan JFT 1900 s. 452 ss.
- Kekomäki, Paavo*: Ammattimaisten ja tavanomaisten rikosten käsitteistä. Helsinki 1933. (Kekomäki).
- »— Arvostelu tutkielmasta Schlyter: Straffbalk eller skyddsbalk. Lm 1947 s. 159 ss.
- »— Virkamiehen lahjomisesta. Lm 1950 s. 327 ss.
- Kivikari, Eero U.*: Eräs tulkintakysymys moottoriajoneuvolaissa. Verotus 1951.
- Kivimäki, T. M.*: Siviilioikeuden yleiset opit. Toinen painos. Porvoo 1945.

- Kivimäki, T. M.*—*Ylöstalo, Matti*: Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. Porvoo 1959. (Kivimäki—Ylöstalo).
- Kjerschow, S.*: Almindelig borgerlig straffelov. Oslo 1930.
- Kohlrausch, Eduard—Lange, Richard*: Strafgesetzbuch mit Erläuterungen und Nebengesetzen. Berlin 1961. (Kohlrausch—Lange).
- Komsi, Toivo J.*—*Pelttari, P. J.*—*Toijala, V. R.*: Yksityismetsäläki ja sen nojalla annetut säännökset. Helsinki 1956. (Komsi—Pelttari—Toijala).
- Krabbe, Oluf H.*: Borgerlig Straffelov. Tredje Udgave. København 1941.
- Kytö, Reino*: Verolakeja vastaan tehdyistä rikoksista ja niiden aiheuttamista syytetoimenpiteistä. Verotus 1954.
- Köbner, Otto*: Die Massregel der Einziehung nach dem Reichsstrafgesetzbuche und der Nachdrucksgesetzgebung. Jena 1892.
- Lainvalmistelukunnan julkaisuja: Ehdotus asetukseksi menetetyksi tuomitun omaisuuden pidättämisestä valtiolle. N:o 8/1930.
- » Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi RL:n 2 luvun 17 §:n muuttamisesta. N:o 22/1930.
- » Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi RL:n 2 luvun 16 §:n muuttamisesta. N:o 15/1931.
- » Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi RL:n 2 luvun 16 §:n muuttamisesta. N:o 7/1933.
- Lausuntoja ehdotuksista Suomen suuriruhtinaanmaan rikoslaiksi ym. Helsinki 1885.
- v. Liszt, Frans—Schmidt, Eberhard*: Lehrbuch des deutschen Strafrechts I. Einleitung und Allgemeiner Teil. Berlin und Leipzig 1932.
- » Rikosoikeuden yleiset opit. Arvo Haverin suomenos teoksesta »Lehrbuch des deutschen Strafrechts» 25 painoksen yleisestä osasta. Kerava 1929 (Liszt—Schmidt).
- Livson, Mikael*: Epävarsinainen laiminlyöntirikos. Vammala 1949.
- » Kiskomisrikos. Vammala 1960.
- Madsen—Mygdal, N. P.*: Kan der konfiskeres i »Pengesager»? Ugeskrift for Retsvæsen 1949 Bs. 33 ss.
- Maurach, Reinhard*: Deutsches Strafrecht. Allgemeiner Teil. Karlsruhe 1958.
- Mayer, Max Ernst*: Der allgemeine Teil des deutschen Strafrechts. Lehrbuch. Heidelberg 1923.
- Merikoski, V.*: Erivapauden käsite. Helsinki 1936.
- Mezger, Edmund*: Strafrecht. Ein Lehrbuch. Dritte Auflage. Berlin und München 1949.
- Nelson, Alvar*: Anm. av Tore Strömberg: Om konfiskation som brottspåföljd. SvJT 1949 ss. 515—522.
- Nielsen, L. Nordskov*: Redegørelse vedrørende Dansk lovgivning om konfiskation. Moniste.
- Nissen, Adolph*: Die Einziehung. Festgabe zum Doctor-Jubiläum des Herrn geheimen Rates Professors Dr. Joh. Jul. Wilhelm von Plank in München, s. 83 ss. Strassburg 1887. (Nissen).
- Nousiainen, Tapio*: Rangaistuksen määräämisestä erityisesti silmälläpitäen tuomarin mittaamistoimintaa oikean rangaistusmäärän tavoittamiseksi normaalilatuudun puitteissa. Vammala 1961. (Rangaistuksen määräämisestä).
- Nybergh, Gunnar*: Auktorrättens juridiska karaktär enligt finsk rätt. JFT 1937 s. 140 ss.
- » Kan målsäganden i skild rättegång väcka talan om skadestånd på grund av brott utan att i brottmålet hava gjort förbehåll därom. JFT 1948 s. 276 ss.
- » Preskriberas konfiskationspåföljden med brottet? JFT 1958 s. 345 ss.
- Palme, W. A.*: Om preskription av åtalsrätt. Helsingfors 1942.

Palmgren, Bo: Målsägandens åtalsrätt. Helsingfors 1939.

—»— Konfiskation vid tjuvnadsbrott. JFT 1949 s. 219 ss.

—»— Lausunto Suomen Kriminalistiyhdistyksen vuosikokouksessa 1. 3. 1951. NKÄ 1950—1951 ss. 110—115.

—»— Lausunto pohjoismaisessa lakimieskokouksessa Oslolla 1954, NJM 1954 ss. 126—127.

Peurakoski, J. O.—*Rautapää, Hugo:* Asetus toimenpiteistä metsän hävittämisen ehkäisemiseksi 2. 11. 1917 sekä siihen kuuluvat hallinnolliset määräykset. Porvoo 1921. (Peurakoski—Rautapää).

Pfander, Helene: Inwiefern unterscheiden sich Strafen und Massnahmen? SchwZSt 1944 s. 60 ss.

Pitkänen, Leevi: Tullirikokset, niiden selvittäminen ja käsittely. Helsinki 1940. (Pitkänen).

Raub, Moritz Friedrich: Die Vermögensstrafen des Reichsstrafrechts und ihre Reform. Breslau 1912. (Vermögensstrafen).

Rekola, Aarne: Saamisoikeuden vanhentuminen Suomen lain mukaan I—II. Vammala 1938. (Saamisoikeuden vanhentuminen).

Rittler, Theodor: Lehrbuch des Österreichischen Strafrechts. Erster Band. Allgemeiner Teil. Wien 1954.

Rudholm, Sten: Lausunto Suomen Kriminalistiyhdistyksen vuosikokouksessa 1. 3. 1951. NKÄ 1950—1951 ss. 115—117.

Saarni-Rytkölä, Maarit: Alustus Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen keskustelukysymyksestä n:o 2/1957. Lm 1959 s. 193 ss.

Sainio, Viljo: Yksityismetsälain soveltamisesta johtuvia tulkintakysymyksiä. Lm 1931 s. 301 ss.

Salervo, Olavi: Havaintoja viimeaikaisesta käytännöstä armahdusasioissa. DL 1948 s. 159 ss.

Salmiala (Sundström), Bruno A.: Eräitä painovapausprosessia koskevia tulkintakysymyksiä. DL 1924 s. 129 ss. ja s. 176 ss.

—»— Varsinaisesta osallisuudesta RL:n ja SRL:n rangaistaviksi julistamiin varsinaisiin erikoisrikoksiin erittäin silmälläpitäen extraneusta. Porvoo 1926. (Varsinaisesta osallisuudesta).

—»— Muutama sana kuolemanrangaistuksesta. DL 1926 s. 248 ss.

—»— Sakon ja valtiolle menetetyksi tuomitun tavaran arvon suorittamisesta annettun takauksen sitovaisuudesta. JFT 1926 s. 205 ss.

—»— Lisiä oppiin rangaistuksen olemuksesta. DL 1946 s. 41 ss.

—»— Rangaistuksesta. SLY:n juhla-julk. s. 407 ss.

—»— Vieläkin muutama sana RL 2 luv. 16 § 1 mom:n hyödyn konfiskaatiota koskevan säännöksen tulkinnasta. DL 1951 s. 20 ss.

—»— RL 38 luv. 1 §:n tulkinnasta. DL 1951 s. 212 ss.

—»— Arvostelu väitöskirjasta Jorma Uitto: Vankien ehdonalaiseen vapauteen päästäminen ja sen edellytykset. Lm 1951 s. 124 ss.

—»— Rikos ja rangaistus. Hämeenlinna 1952.

—»— Oikeustapauskommentaari. DL 1953 oikeustapausosasto ss. 18—20.

—»— Oikeustapauskommentaari. DL 1955 oikeustapausosasto s. 1 ss.

—»— Siveellisyttä koskevat rikosoikeudelliset säännökset ja taide, eritoten kaunokirjallisuus. Lm 1959 s. 423 ss.

—»— Oikeustapauskommentaari, DL 1961 oikeustapausosasto ss. 88—91.

—»— Erään teoksen tulkintojen tarkastelua. DL 1962, s. 477 ss.

Salovaara, Niilo: Tunnusmerkistöistä rikosoikeustieteessä. DL 1937 s. 121 ss.

—»— Rikoksen yrityksestä erityisesti ns. kelvotonta yritystä silmällä pitäen. Vammala 1948.

—»— Varkaus. Rikosoikeudellinen tutkimus. Helsinki 1960.

- Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher*: Das abgeänderte Japanische Strafgesetzbuch. Übersetzt von Kinsaku Saito und Haruo Nishihara Berlin 1954. Das Belgische Strafgesetzbuch. Übersetzt von Heinrich Grützner unter mitwirkung von Gisela von Kieckebusch. Berlin 1958.
- Die Ungarischen Strafgesetze. Übersetzt von Ladislaus Mezöfy. Berlin 1960.
- Vorentwurf eines Japanischen Strafgesetzbuches vom 20. 12. 1961. Übersetzt von Kisaku Saito. Berlin 1963.
- Schönke, Adolf—Schröder, Horst*: Strafgesetzbuch Kommentar. München und Berlin 1961. (Schönke—Schröder).
- v. Seeler, Georg*: Die Einziehung nach dem Reichsstrafgesetzbuch. Bonn 1918.
- Serlachius (Särkilähti), Allan*: Straff och skadestånd. Helsingfors 1901.
- »— Epämääräiset rangaistustuomiot. Lm 1907 s. 8 ss.
- »— »Uudet taivaanrannat» rikosoikeudessa. Lm 1911 s. 139 ss.
- »— Onko rikosoikeus ilman moraalia mahdollinen? Lm 1922 s. 145 ss.
- »— Suomen rikosoikeuden oppikirja I Yleiset opit. Julkaissut B. A. Salmiala ja Brynolf Honkasalo. Helsinki 1940 sekä II. Helsinki 1912—1914 (Serlachius I ja II).
- Sipilä, Arvo*: Deliktiperusteisen vahingonvastuun teoreettinen rakenne. Helsinki 1930. (Sipilä).
- Sina, Peter*: Die Dogmengeschichte des strafrechtlichen Begriffs »Rechtsgut». Basel 1962.
- Sjögren, Fritjof*: Förverkande av rattfylleristens och den grovt vårdslöse motorfordonsförarens fordon. SvJT 1956 s. 120 ss.
- Sjöström, Bertil*: Eräs oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 12 §:n tulkintaa koskeva kysymys. Lm 1930 s. 172 ss.
- Skeie, Jon*: Den norske strafferett. Første bind. Den alminnelige del. Oslo 1946. (Strafferett).
- Soukka, Paavo*: Oikeustapauskommentaari. DL 1934 oikeustapausosasto ss. 26—28.
- Stjernberg, Nils*: Den positiva straffrättens allmänna del. Första häftet. Uppsala 1920.
- Strahl, Ivar*: Om påföljder för brott. Kriminologisk handbok utgiven av Karl Schlyter. Stockholm 1955 s. 288 ss. (Om påföljder).
- Strömberg, Tore*: Om konfiskation som brottspåföljd. Lund 1949.
- Ståhlberg, K. J.*: Painovapaus Suomessa. Lm 1913 s. 213 ss.
- »— Suomen hallinto-oikeus, Sisäasiainhallinto. Helsinki 1931.
- Tarjanne, Tapio*: Vastaajakäsitteestä rikosprosessioikeudessaamme. Lm 1927 s. 1 ss.
- Tauleri, Heikki*: Jos syyteoikeus jostakin rikoksesta on vanhentunut, niin kysytään, onko vaatimus saman rikoksen johdosta takavarikoidun omaisuuden julistamisesta menetettyksi myöskin katsottava vanhentuneeksi? JFT 1939 s. 598 ss.
- Thomasson, E.*: Kan gevär förklaras förverkat på grund av brott, som annan än ägaren begått? SvJT 1948 ss. 378—381.
- Thormann, Ph.—v. Overbeck*: Das Schweizerische Strafgesetzbuch I. Allgemeiner Teil. Zürich 1940.
- Thornsted, Hans*: Förverkande på grund av brott. SOU 1960: 28. Stockholm 1960.
- Tirkkonen, Tauno*: Suomen rikosprosessioikeus I. Vammala 1948.
- »— Suomen rikosprosessioikeus II. Helsinki 1953.
- »— Suomen siviiliprosessioikeus I. Porvoo 1961.
- Tolkiemiet, Rudolf*: Die Einziehung nach § 40 des Reichsstrafgesetzbuches. Erlangen 1898.
- Torp, Carl*: Den danske Strafferets almindelige Del. København 1905.
- Tulenbeimo, Antti*: Luotto rikosoikeudellisenä suojelusobjektina. Helsinki 1911.
- »— Rangaistuksen olemus, tarkistus ja oikeutus. Lm 1919 s. 261 ss.
- »— Skuldomdömet i nutida straffrätt. Stockholm 1926.
- »— Rikoslakiuudistukset ja yksilön oikeus. Lm 1931 s. 356 ss.

- Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge II. Motiver. Kristiania 1896.
- Undén, Östen*: Svensk Sakrätt I. Lös egendom. Lund 1946.
- Welzel, Hans*: Das Deutsche Strafrecht. Berlin 1960.
- Venoja, Harry*: Takavarikko. Vammala 1947.
- Vihma, Väinö*: Sopimussakko. Helsinki 1950.
- Willgren, Karl*: Om rätt att idka gårdfarihandel enligt finsk förvaltningsrätt. Helsingfors 1891. (Gårdfarihandel).
- Vorberg, Axel*: Die Einziehung der Producte und Werkzeuge eines Delicts, ohne Unterschied, ob sie dem Verurtheilten gehören oder nicht. Rostock 1895.
- Wrede, R. A.*: Esineoikeuden pääpiirteet Suomen oikeuden mukaan. I—II. Toinen painos. Toimittanut Ilmari Caselius. Helsinki 1946—1947. (Wrede—Caselius).
- Zitting, Simo*: Arvopaperin luovutuksensaajan oikeussuojasta. Porvoo 1957.
- Zitting, Simo—Rautiala, Martti*: Esineoikeuden oppikirja. Yleinen osa. Helsinki 1963. (Zitting—Rautiala).

LAKIHAKEMISTO

(Numero lainkohdan jälkeen tarkoittaa sivua, eksponentti viitteen numeroa sivulla)

Kauppakaari v:n 1734 laissa
9:6 33¹²⁹

14: 3 148⁷⁵
20: 4 138, 139, 141

Rakennuskaari v:n 1734 laissa
8: 2 8⁴¹
10: 4 8⁴¹

*A phospori eli walkintulitikkujen tekemisestä
ja myömisestä 21. 7. 1865*
1 § 126
5 § 126

Rikoskaari v:n 1734 laissa

4: 1 2⁵, 33¹²⁷, 80⁴
4: 2 2⁵, 33¹²⁷
4: 3 2⁵, 33¹²⁷
4: 5 2⁵, 33¹²⁷
4: 6 3¹³
4: 8 2⁵, 33¹²⁷
6: 1 2⁵, 33¹²⁷
6: 4 2⁵, 33¹²⁷
11: 1 80⁴
11: 2 80⁴
15: 1 80⁴
18: 3 80⁴
18: 8 80⁴
20: 1 80⁴
20: 5 80⁴
21: 3 2⁸, 33¹²⁷
21: 4 2⁸, 33¹²⁷
21: 5 2⁸, 33¹²⁷
22: 3 2⁸, 33¹²⁷
22: 4 2⁸, 33¹²⁷
22: 5 80⁴
23: 1 80⁴

A painoasioista Suomenmaassa 31. 5. 1867
— 96

*A metsästyksessä ja otuksen pyynnöstä Suo-
messä 10. 2. 1868*
15 § 33¹²⁹
17 § 33¹²⁹
20 § 33¹²⁹

*A määräajasta velkomisasioissa ja vuosihaas-
tosta 9. 11. 1868*
1 § 51

Tavaraleima A 11. 2. 1889
10 § 10, 167, 167^{64a}

RL 19. 12. 1889

2: 16 5²², 5²⁴, 6, 9, 9⁴⁷, 11, 33, 34,
39, 43, 45, 45¹⁶⁸, 50, 54, 55³, 56,
57,¹⁴ 58, 59,²⁵ 61, 62, 62⁴¹, 64,
66, 68, 75, 75³³, 76, 79, 80, 80⁸,
82, 86³¹, 86³⁴, 87, 89, 89⁴⁴, 90⁴⁵,
91⁵⁰, 92, 93, 101, 111, 111¹¹⁵,
112, 112¹¹⁷, 113, 118, 128, 128²,
129, 131, 132, 133, 135³⁰, 137,

OK v:n 1734 laissa
10: 26 6²⁸
14: 1 148⁷⁵

- 138, 138⁴⁵, 139, 140, 140⁵¹, 141,
142, 144, 144⁸⁴, 145, 146⁷¹, 146⁷³,
149⁸³, 150⁸⁵, 155, 163, 175²¹
- 2: 17 10, 33, 34, 55⁴, 62⁴¹, 70, 90⁴⁵,
95, 96, 97, 98, 99
- 2: 18 23, 33, 33¹³¹
- 3: 3 50
- 8 luku 178, 180
- 8: 1 53
- 8: 7 53, 182
- 8: 9 53
- 9: 4 142⁵⁷
- 9: 6 178
- 9: 7 94⁷
- 16: 11a 85
- 16: 13 36, 37, 55⁴, 72, 85, 113¹²⁴, 157,
161, 161²⁵, 162, 163
- 16: 24 96
- 18: 2 83²¹
- 21: 1 85
- 21: 2 85
- 21: 4 85
- 21: 5 85
- 21: 7 85
- 21: 11 85
- 21: 12 85
- 21: 13 85
- 23: 1 85
- 25: 1 42, 43, 55⁴, 72, 95, 101
- 25: 9 83²¹
- 28: 1 85
- 28: 2 85
- 29: 1 85
- 29: 2 85
- 30: 1 85
- 33: 4 8, 8⁴⁴
- 33: 5 8, 8⁴⁴
- 33: 7 8, 8⁴⁴
- 33: 11 83²¹
- 33: 12 36, 43
- 34: 15 42, 43, 55⁴, 116⁴, 119, 120,
121, 161, 163, 164
- 34: 21 120, 164
- 36: 1 85
- 36: 3 85
- 36: 4 85
- 36: 5 86
- 36: 10 42, 43, 55³, 55⁴, 62, 71, 71¹⁵,
95, 101, 102, 102⁸⁹, 116⁴, 119,
121, 122, 124, 124⁴⁸, 124⁴⁹
- 37: 1 124, 124⁴⁷, 165
- 37: 2 124⁴⁷, 165
- 37: 3 124⁴⁷, 165
- 37: 4 123⁴⁵
- 37: 5 123⁴⁸, 124, 124⁴⁷, 165
- 37: 6 42¹⁸⁰, 86, 86³¹, 102⁸⁹, 124, 165
- 37: 7 42, 55³, 55⁴, 62, 62⁴², 71, 72¹⁸,
86³¹, 95, 102, 102⁸⁹, 116⁴, 120,
123, 124, 124⁴⁷, 124⁴⁸, 161, 165
- 38: 3 83²¹
- 38: 10 146⁷³
- 38: 12 86, 121³¹
- 38: 13 86, 166⁵¹
- 38: 14 104, 166⁵¹
- 38: 15 3¹⁸, 36, 39, 55⁴, 64, 70, 72, 73²⁵,
87, 88, 95, 95⁸⁶, 96, 102, 103,
103⁹⁰, 104⁹², 107, 108, 111, 157,
161, 166, 170
- 40: 1 36, 38, 43, 55⁴, 85, 132¹⁵, 150,
151, 153, 154, 159¹⁴
- 42: 5a 86
- 42: 7 83²¹
- 43: 4 42, 43, 55⁴, 86, 95, 111, 111¹¹⁵,
112¹¹⁷, 150, 154
- 43: 6 83²¹
- 44: 4 42, 42¹⁸¹, 43, 55⁴, 116⁴, 120, 125,
161, 168
- 44: 5 42, 43, 55⁴, 161, 164
- 44: 19 86
- 44: 25 42, 43, 55⁴, 95, 96, 112, 112¹¹⁹,
113, 113¹²³, 161, 168
- 44: 26 42, 43, 55⁴, 72, 72¹⁷, 95, 96,
102, 102⁸⁸, 102⁸⁹, 116⁴, 120, 124,
161, 166
- RVpA 19. 12. 1889*
- 6 § 33¹³⁰
- 11 § 142⁵⁷
- 16 § 137, 138, 139, 141
- UL 3. 12. 1895*
- 4: 9 177²⁹
- 4: 29 8⁴²

Kalastussääntö 4. 12. 189537 § 33¹²⁹44 § 33¹²⁹*Painovapaus* L. 4. 1. 1919/1

10 § 100, 101

11 § 100, 101

22 § 100, 101

30 § 100

37 § 55⁵, 97, 100, 101

49 § 97

50 § 63

HM 17. 7. 1919/946 § 73, 125⁵⁴29 § 15⁹92 § 125⁵⁴*HMTp* L. 17. 7. 1919/948 § 15⁹*L. mitoista ja painoista* 31. 12. 1921/318

— 113, 168

12 § 113¹²¹*A mittaamisesta ja punnitsemisesta*

29. 4. 1922/104

12 § 113¹²⁰, 122⁸⁵*Kielto* L. 1. 6. 1922/158

14 § 104, 105

15c § 105

L. suojametsistä 11. 8. 1922/19610 § 132¹⁵, 155*Luonnonsuojelu* L. 23. 2. 1923/7115 § 72¹⁸24 § 72¹⁸, 113, 132¹⁸, 155*Alkuperä* L. 8. 2. 1924/40

1 § 117, 122, 167

6 § 10, 122, 167

7 § 122⁴⁰*A räjähdysaineista* 7. 3. 1925/93— 125⁵², 125, 168

73 § 125

73a § 126

Kasvinsuojelu L. 5. 6. 1925/20210 § 167, 170⁸⁸*L. nopeakulkuisista moottorialuksista*

17. 7. 1925/256

5 § 169

L. radiolaitteista 17. 1. 1927/85 § 5⁸³, 169*L. epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä* 28. 1. 1927/231 § 98, 99, 99⁸⁸, 126

2 § 10, 70, 98, 99, 126

A Genévässä 12. 9. 1923 tehdyn epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ja kaupaksi pitämisen ehkäisemisestä tarkoittavan kansainvälisen yleissopimuksen voimaantulemisesta

3. 6. 1927/171

— 98⁸²*Yksityismetsä* L. 11. 5. 1928/16122 § 9, 45¹⁸⁷, 46, 47, 50, 132¹⁵, 15524 § 132¹⁵

25 § 9, 47

A ehdotonta vapausrangaistusta määrävän päätöksen täytäntöönpanosta 21. 12. 1928/3511 § 35¹³⁴*Oikeustoimi* L. 13. 6. 1929/22828 § 117¹⁶31 § 146⁷³*A kulta- ja hopeateosten tarkastusleimauksesta ja kaupasta* 21. 12. 1929/433— 122³⁸*L. vilpillisen kilpailun ehkäisemisestä*

31. 1. 1930/34

13 § 113, 154

L. sotatilasta 26. 9. 1930/30347 § 167, 170⁸⁸*L. miedon mallasjuoman tehdasmaisesta valmistuksesta ja myynnistä* 24. 4. 1931/14212 § 4¹⁸, 113, 121

*Väkijuoma*L 9. 2. 1932/45

- 36 § 123
61 § 86
62 § 86
63 § 86
64 § 123,
65 § 86
66 § 86
75 § 104
78 § 4¹⁸, 40¹⁵⁶, 44¹⁶⁷, 69⁹, 70, 88, 89⁴⁴,
103, 104, 104⁹², 105, 106, 107,
111, 113, 121, 123, 127⁶⁰, 165,
167, 170⁶⁶
79 § 149⁸³
88 § 35¹³⁴, 59²⁵, 62³⁷

L aavalta mereltä tapahtuvan väkijoumien sala-
kuljetuksen ehkäisemisestä 9. 5. 1932/135

- 2 § 167⁵⁶

*Margariinivalmiste*L 19. 8. 1932/240

- 16 § 121, 164

L ampuma-aseista ja ampumatarpeista

27. 1. 1933/33

- 6 § 82, 84, 169

L järjestyksen ja turvallisuuden tehostamisesta

17. 3. 1933/93

- 6 § 70, 169

L vähittäismaksukaupasta 30. 11. 1933/296

- 9 § 71¹³, 108¹⁰², 109¹⁰⁸

L rangaistusmääräyksestä 25. 5. 1934/228

- 1 § 35¹³⁴

*Apteekkitavara*L 5. 12. 1935/374

- 1 § 126⁵⁸
11 § 126, 169

L siementavarain maahan tuonnista, maasta
viennistä ja kaupasta 9. 4. 1937/148

- 10 § 3¹⁸, 4¹⁹, 168, 170⁶⁶

L tupakkavalmisteverosta 9. 12. 1938/382

- 5 § 121³³

L eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja bal-
lita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita

28. 7. 1939/219

- 21 § 155

*Tulli*L 8. 9. 1939/271

- 117 § 166⁵¹
124 § 103⁹⁰, 174
128 § 35¹³⁴, 59²⁵, 62³⁷

*Tulli*S 8. 9. 1939/275

- 92 § 121³³
95 § 121³³
99 § 121³³
100 § 121³³

L väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten
rankaisemisesta 6. 5. 1941/304

- 2 § 135³⁰

*Elintarvike*L 3. 7. 1941/526

- 10 § 5²³, 121, 127⁵⁸, 164

*Kaivos*L 24. 3. 1943/273

- 87 § 8³⁹

*Patentti*L 7. 5. 1943/387

- 77 § 11

*Leimaver*L 6. 8. 1943/662

- 100 § 49, 49¹⁸⁷
101 § 49

*Löytö*tavaraL 19. 11. 1943/893

- 11 § 137, 137⁴², 139, 148⁷⁶

L säännöstelyrikosten rankaisemisesta

30. 12. 1943/1064

- 3 § 68⁷
5 § 88³⁶, 111¹¹²

*Löytö*tavaraA 15. 6. 1945/589

- 5 § 137⁴²

*Myrky*A 12. 7. 1946/555

- 3 luku 125, 168
64 § 125

*Velkakirja*L 31. 7. 1947/622

- 8 § 146⁷³
17 § 117¹⁶
30 § 117¹⁶

L moottoriajoneuvoverosta 30. 12. 1947/982

- 18 § 49

*Kalastus*L 28. 9. 1951/503

- 91 § 7
96 § 72¹⁸, 113, 164

- 103 § 7, 10, 72¹⁸, 132¹⁵, 155, 164
104 § 4¹⁹, 165
- A kalastuslain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta* 28. 12. 1951/695
37 § 7
38 § 7
- L räjähdysvaarallisista aineista* 19. 6. 1953/263
1 § 126⁵⁷
11 § 55⁵, 126, 127⁶⁰, 149⁸³, 169, 170⁸⁶
- L rehujen ja lannoitteiden maahantuonnista ja kaupasta* 4. 6. 1955/305
15 § 3¹⁸, 55⁵, 126, 127⁶⁰, 169, 170⁸⁶
- L luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta* 17. 6. 1955/332
3 § 59²⁶, 62³⁷
- L huumausaineista* 23. 11. 1956/572
— 125, 168
- A kansainvälisten huumausainesopimusten määräysten soveltamisesta* 1. 2. 1957/61
— 125, 168
- Tieliikenne* L 29. 3. 1957/143
3 § 86
5 § 86
8 § 86
- Säteilysuojaus* L 26. 4. 1957/174
14 § 55⁵, 126, 127⁶⁰, 149⁸³, 169, 170⁸⁶
- Atomienenergia* L 25. 10. 1957/356
12 § 55⁵, 126, 127⁶⁰, 169, 170⁸⁶
- Valtuus* RL 28. 6. 1958/305
4 § 48, 49¹⁸⁴, 55⁵, 68⁷, 134, 135³⁰, 149⁸³, 150⁸⁵
5 § 55⁵, 103, 169, 170⁸⁶
6 § 3¹⁸, 4¹⁹, 5²³, 103, 170
7 § 69⁹, 70, 88, 103, 111
8 § 35¹³⁴, 49¹⁸⁴, 59, 59²⁵
10 § 35¹³⁴, 59²⁵, 62³⁷
- L takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa* 12. 6. 1959/260
8 § 175²²
- Ennakkoperintä* L 28. 11. 1959/418
19 § 121³²
62 § 49
- Ennakkoperintä* A 23. 12. 1959/482
61 § 121³²
- Kaavoitusalueiden jako* L 20. 2. 1960/101
22 § 117¹⁷
- Libantarkastus* L 25. 3. 1960/160
21 § 121, 127⁵⁸ ja ⁶⁰, 164, 170⁸⁶
- L eräiden taimitarhatuotteiden viljelemisen ja kaupan valvonnasta* 8. 4. 1960/190
11 § 3¹⁸, 55⁵, 169, 170⁸⁶
- Vero* UL 29. 6. 1961/367
11 § 182
- Tekijänoikeus* L 8. 7. 1961/404
20 § 11
- Metsästys* L 13. 4. 1962/290
33 § 7, 8³⁸
35 § 7, 8³⁸
62 § 7, 8³⁸
64 § 55⁵
66 § 7, 36, 132¹⁵, 155
- L auto- ja moottoripyöräverosta* 13. 7. 1962/370
21 § 49, 49¹⁸⁷
- Metsästys* A 27. 7. 1962/406
23 § 7
24 § 7, 7³⁶
25 § 7
- Sakko* TpL 20. 6. 1963/318
1 § 35¹³⁴
2 § 94⁷, 35¹³⁴
3 § 35¹³⁴
- Sakko* TpA 9. 8. 1963/406
32 § 94⁷
- Tavaramerkki* L 10. 1. 1964/7
41 § 10^{58a}, 167^{54a}

ASIAHAKEMISTO

(Numero tarkoittaa sivua, eksponentti viitteen numeroa sivulla)

- Ajoneuvo, ks. Kuljetusneuvot
 Aktiivinen lahjominen 37 ss., 161 ss.
 Ampuma-ase ja ampumatarpeet 70, 82, 84, 169—170, Ks. myös 85
 Apteekkitavara 126, 169
 Armahdus 15⁹
 Arvokonfiskaatio 3, 4²⁰, 48
 Asianomistajarikos 56, 56¹³
 Asianomistajan palautusvaade 136 ss.
 Astia 3¹⁸
 Atomiennergian aikaansaamiseen soveltuva aine 126, 169
- Corpus delicti 77². Ks. Rikosesine
- Ehdoton konfiskaatiosäännös 5
 Elintarvike, terveydelle vahingollinen 121, 163—164
 Epäsiveellinen julkaisu 98 ss., 126
 Erityinen konfiskaatio 1
 Erityissäännös, käsite 5
 Esine 79—80, 80⁷, 82, 118; 133, 155
 Esinekonfiskaatio 3⁸⁰, 12
- Harkinnanvarainen konfiskaatiosäännös 5
 Hengenvaarallinen aine, ks. Myrkky
 Huumausaine 125, 168
 Hyvike, ks. Aktiivinen lahjominen, Passiivinen lahjominen
 Hyvitysajatus 26, 26⁸⁸
 Hyöty 128 ss.
 Hävittäminen 10
- Instrumentum sceleris, ks. Rikoksentekeväline
- Julkisoikeudellinen vahingonkorvaus 38, 46
- Kaava 102, 124, 165, 166
 Kalastussaaalis 7, 117, 155—156, 164
 Karttamerkki 42, 121, 124, 166
 Karttapaperi 42, 121, 124, 166
 Konfiskaatio 1, 1¹
 — tarkoitus 13—15
 — oikeudellinen luonne 44—45, 48
 — edellytysten tulee olla täytetyt konfiskaatiopäätöksen antamishetkellä 76
 — kohteet 77
 — vaikutus 171 ss.
 — vanhentuminen 178 ss.
 Koronkiskominen 146⁷³
 Kruununleima 122
 Kuljetusneuvot 40, 87 ss., 102 ss.
- Laatat ja kaavat 98, 99
 Lahjoma, ks. Aktiivinen lahjominen, Passiivinen lahjominen
 Lahjus elinkeinotoiminnassa 113, 154
 Laiton pyydys 72¹⁸, 113
 Laiva 43, 73, 101
 Lannoite 3¹⁸, 126, 169
 Legaliteettiperiaate 3, 3¹⁸, 4^{19—20}
 Leimamerkki 42, 121, 124, 166
 Leimasin 101, 102, 124, 165, 166
 Lihavalmiste 121, 164
 Löytötavara 137⁴²
- Mallasjuoma 113, 121
 Margariinivalmiste 121, 164
 Merkintäside 123
 Merkkirauta 101, 102, 124, 165, 166
 Metsänhakkuu 9, 46 ss., 155, 181
 Metsästyssaalis 7—8, 36, 117, 155
 Mittaamis- ja punnitsemisvälineet 42—43, 113, 122, 168

- Moottorialus 169
 Muotoamistuumio 173
 Myrkky, sen valmistaminen ja kauppa 85, 124—125, 168
 Myymis- tai hukkaamiskielto, sen merkitys konfiskaatiossa 175

 Nettovoitto 134

 Oikeus, konfiskaation kohteena 81, 82, 133, 134, 157
 Omaisuus 1, 80—81
 Omistusoikeus
 — sen merkitys konfiskaatiossa 66 ss.
 — sen loukkaamattomuuden periaate 73, 74
 — sen siirtyminen konfiskaatiolla 171

 Painokirjoitus 97, 98
 Painokuva 102, 166
 Painovapausrikos 63, 96 ss.
 Passiivinen lahjominen 38—39, 150 ss.
 Poliitarikos 56
 Postimerkki 42, 121, 124, 166
 Productum sceleris, ks. Rikoksen tuote
 Päällys 3¹⁸

 Radioaktiivinen aine 126, 169
 Radiolaitte 5²³, 169
 Raha 4²⁰, 123⁴⁴, ks. Raharikos
 Raha-arvo 2, 118, 133
 Raharikos 102, 123—124, 165—166
 Rajoitetut esineoikeudet 74 ss., 176—177
 Rangaistus 26—27, 48
 Rehu 3¹⁸, 125—126, 168
 Rikoksella hankittu etu 42, 58—59, 63, 73—74, 128 ss., 159
 Rikoksen edellytykset 55
 Rikoksen tekeminen 82—83
 Rikoksentekeväline 42, 59—61, 64 ss., 66 ss., 73, 77 ss., 158—159
 Rikoksen tuote 42, 115 ss., 158
 Rikosesine 42, 157 ss.
 Ruoka-aineen ym. myrkyttäminen 120—121, 163—164
 Räjähdysaine, sen valmistaminen ja kauppa 125—126, 168—169
 Räjähdysvaarallinen aine 126, 149⁸³, 169

 Salakuljetus 39 ss., 64, 166 ss. Ks. myös Kuljetusneuvot
 Scelere quæsitum, ks. Rikoksella hankittu etu
 Siementavara 168
 Suoritustuumio 173

 Taimitarhatuote 3¹⁸, 55⁵, 169
 Takavarikko, sen merkitys konfiskaatiossa 174—175, 181
 Tarkoituksenmukaisuuden aate 27
 Tavaramerkki 10, 10^{58a}, 167, 167^{54a}
 Teko 54¹
 — konfiskaation perusteena 54 ss.
 Teko-objekti 83, 83²¹, 84 ss., 157—158
 Tertiuksen omaisuuden konfiskaatio 68 ss., 171 ss.
 — rikoksella viety 69⁸, 70—71
 Tulitikku 126
 Tullikavallus 39 ss., 64, 166 ss.
 Ks. myös Kuljetusneuvot
 Tullileima 42, 121—322, 124, 166
 Tullirikos 166⁵¹
 Tullitta tuotu tavara, ks. Salakuljetus
 Tunnusmerkistö 3¹⁵
 Turvaamistoimenpide 31
 Täytäntöönpano, konfiskaatiopäätöksen 176—177

 Uhkapeli 43, 111—112, 154
 Useampikertainen menettäminen 48 ss.

 Vaarallinen esine 62, 71—72
 Vahingonkorvaus 6, 7, 8, 9, 139 ss.
 Valtio (Fiscus) 6
 Vanhentuminen, konfiskaation 178 ss.
 Varallisuuskonfiskaatio 1 s.
 Verotusmerkki 42, 121, 124, 166
 Verotusmerkkien ym. väärentäminen 101, 121—122
 Väkijuoma 3¹⁸, 44¹⁶⁷, 70, 86, 113, 121, 165, 167, 169.
 Ks. myös Kuljetusneuvot.
 Väärä raha, ks. Raharikos

 Yleissäännös 5, 45, 45¹⁰⁸, 56 ss., 63 ss., 66 ss., 73—74, 79 ss., 111—112, 128 ss.

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

1. **TAPIO TARJANNE**, Virkasuhteen lakkaaminen. 1934. Loppuunm.
2. **HUUGO RANINEN**, Fob-lauseke. 1934. Loppuunm.
3. **Y. J. HAKULINEN**, Kiinteistön luovutuksen muodosta. 1935. Loppuunm.
4. **V. MERIKOSKI**, Yhdistymisvapaudesta. 1935, nid. 4,50 mk (2,25 mk)
5. **URHO KEKKONEN**, Kunnallinen vaali-oikeus. 1936, nid. 6 mk (3 mk)
6. **A. R. HEIKONEN**, Perinnönyhteydestä Suomen oikeudessa I. 1936. Loppuunm.
7. **V. MERIKOSKI**, Erivapauden käsite. 1936, nid. 3 mk (1,50 mk)
8. **ARVO SIPIÄ**, Deliktiperusteisen vahingonvastuun teoreettinen rakenne. 1936, nid. 3 mk (1,50 mk)
9. **A. R. HEIKONEN**, Perinnönyhteydestä Suomen oikeudessa II. 1937. Loppuunm.
10. **HUUGO RANINEN**, Vahvistuskirjesopimuksen tekemisessä. 1937, nid. 3 mk (1,50 mk)
11. Kirjoitelmia 1937. Sisältää: 1. **BRYNOLF HONKASALO**: Nulla poena sine lege. 2. **V. MERIKOSKI**: Vaalilainsäädännön aikamääräykset. 3. **PAAVO ALKIO**: Tuomioistuinten velvollisuudesta lähettää ilmoituksia eräistä toimenpiteistään, nid. 3 mk (1,50 mk)
12. **TAUNO TIRKKONEN**, Tuomionpurku. 1937. Loppuunm.
13. **R. ERICH**, Suomen oikeusasema. 1938, nid. 3 mk (1,50 mk)
14. **OTTO BRUSIIN**, Tuomarin harkinta normin puuttuessa. 1938. Loppuunm.
15. **ERIK CASTRÉN**, Ilmasota I. 1938. Nid. 7,50 mk (3,75 mk)
16. **ILMO OLLINEN**, Kiinteistön pakkohuuto-kaupasta I. 1938. Loppuunm.
17. **V. MERIKOSKI**, Valtionapujärjestelmä. 1938. Nid. 5 mk (2,50 mk)
18. **ERIK CASTRÉN**, Ilmasota II. 1939. Loppuunm.
19. **ILMO OLLINEN**, Kiinteistön pakkohuuto-kaupasta II. 1939. Loppuunm.
20. **ILMARI MELANDER**, Lapsen huollosta. Yksityisoikeudellinen tutkimus I, 1939. Loppuunm.
21. **PAAVO KASTARI**, Eduskunnan hajoitus. 1940, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
22. **ERIK CASTRÉN**, Valtioiden velvollisuus vastaanottaa kansalaisiaan ja kansalaisuudettomia. 1942. Loppuunm.
23. **TAPIO TARJANNE**, Kirjoituksia ja lausuntoja. 1943, nid. 5 mk (2,50 mk)
24. **TAUNO SUONTAUSTA**, Valtion alueellisesta puolueettomuudesta. 1944, nid. 6 mk (3 mk)
25. **MARTTI RAUTIALA**, Puolisolden velkasuhteet avioliittolain mukaan I. Avioliiton aikana, 1946, nid. 6 mk (3 mk)
26. **INKERI ANTILA**, Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. 1946. Loppuunm.
27. **TAUNO ELLILÄ**, Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa. 1947, nid. 9 mk (4,50 mk)
28. **HARRY VENOJA**, Takavarikko. 1947, nid. 6 mk (3 mk)
29. **INKERI ANTILA**, Varsinaisesta epärehellisyydestä. 1948, nid. 4,50 mk (2,25 mk)
30. **NILO SALOVAARA**, Rikoksen yrityksestä. 1948, nid. 6,50 mk (3,25 mk)
31. **ANTTI HANNIKAINEN**, Pidätysoikeuden rakenteesta. 1948, nid. 8 mk (4 mk)
32. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Valtion vakinaisten palkkaus- ja eläkeoikeus. 1948, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
33. **J. N. LEHTINEN**, Mitä oikeus on? 1949, nid. 4 mk (2 mk)
34. **REINO ELLILÄ**, Tutkintavankeuden vähentämisestä RL 3:11 mukaan. 1949, nid. 9 mk (4,50 mk)
35. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia, Brynolf Honkasalolle 1. 4. 1949 omistanut Helsingin yllöipiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1949, nid. 4 mk (2 mk)
36. **Mikael LIVSON**, Epävarsinainen laiminyöntirikos. 1949, nid. 6,50 mk (3,25 mk)
37. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Julkisoikeudellinen sopimus. 1950, nid. 4 mk (2 mk)
38. **ERIK CASTRÉN**, Kansainvälinen oikeusseuraanto. 1950, nid. 8 mk (4 mk)

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

39. **JOUKO HALILA**, Tunnustamisesta. 1950, nid. 7 mk (3,50 mk)
40. **JORMA UITTO**, Vankien ehdonalaan va-pauteen päästäminen. 1950, nid. 6,50 mk (3,25 mk)
41. **Rikosoikeudellisia kirjoitelmia II**, Bruno A. Salmialalle 24. 8. 1950 omistanut Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1950, nid. 5 mk (2,50 mk)
42. **AARO AHTE**, Hallinto-oikeudellinen va-paudenriisto. Asialliset edellytykset. 1950, nid. 12 mk (6 mk)
43. **SIMO ZITTING**, Omistajanvaihdoksesta sil-mällä pitää erityisesti lainhuudatuksen vaikutuksia. 1951. Loppuunm.
44. **PAAVO HILTUNEN**, Syyllisyyskäsite rikok-sen uusimisessa. 1951, nid. 10 mk (5 mk)
45. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Kuntain yhteistoiminta. 1952. Loppuunm.
46. **E. J. Manner**, Yleiskäyttö vesioikeudelli-sena käsitteenä. 1953, nid. 10 mk (5 mk)
47. **EINO NIKUPAAVOLA**, Yhteiskiinnityk-sestä I. 1953, nid. 19 mk (9,50 mk)
48. **LASSI KILPI**, Harkintatakoitus. 1955, nid. 7 mk (3,50 mk)
49. **EINO PURHONEN**, Parlamentaarin val-tiontilintarkastus Suomen valtiontalouden valvontajärjestelmässä. 1955, nid. 10 mk, sid. 12 mk (nid. 5 mk, sid. 7 mk)
50. **INKERI ANTILA**, Alaikäisiin kohdistuneet siveellisyysrikokset ja niiden tekijät. 1956, nid. 9 mk, sid. 11,50 (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
51. **VEIKKO REINIKAINEN**, Jutun palauttami-sesta. 1956. Loppuunm.
52. **SIMO ZITTING**, Saantosuoja irtaimisto-oikeudessa. 1956, nid. 9 mk, sid. 11,50 mk (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
53. **VÄINÖ VIHMA**, Suorituksen mahdotto-muus varallisuus-oikeudellisissa sopimus-suhteissa. 1957, nid. 13 mk, sid. 15 mk (nid. 6,50 mk, sid. 8,50 mk)
54. **VEIKKO REINIKAINEN**, Prosessinedellytyk-sen puuttumisen oikeusseuraamuksista. 1958, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
55. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Kunnallisen jaoituksen muuttaminen. Sen luonne ja edellytykset. 1957, nid. 8 mk, sid. 9,50 mk (nid. 4 mk, sid. 5,50 mk)
56. **SIMO ZITTING**, Kaupunkimaan omistuk-sesta. 1960, nid. 9 mk, sid. 11 mk (nid. 4,50 mk, sid. 6,50 mk.)
57. **PERTTI MUUKKONEN**, Muotosäännökset. Varallisuus-oikeudellisia sopimuksia koskeva tutkimus. 1958, nid. 13 mk, sid. 15 mk (nid. 6,50 mk, sid. 8,50 mk)
58. **INKERI ANTILA**, Välillinen tekeminen. 1958. Loppuunm.
59. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Merenkulkumaksut. 1958, nid. 8 mk (nid. 4 mk)
60. **OLLI IKKALA**, Kunnan yleinen toimivalta. 1959, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
61. **TOIVO SAINIO**, Muukalaisen oikeusase-masta erityisesti Suomen oikeutta silmällä-pitäen. 1959, nid. 15 mk, sid. 17 mk (nid. 7,50 mk, sid. 9,50 mk)
62. **PERTTI MUUKKONEN**, Esisopimus. 1960, nid. 11 mk, sid. 13 mk (nid. 5,50 mk, sid. 7,50 mk)
63. **K. A. TELARANTA**, Erehdys oikeustoimi-opin perusongelmana. 1960, nid. 24 mk, sid. 26 mk (nid. 12 mk, sid. 14 mk)
64. **JOUKO HALILA**, Saamisoikeuksien kuit-tauksesta. 1960, nid. 20 mk, sid. 22 mk (nid. 10 mk, sid. 12 mk)
65. **TAPIO NOUSIAINEN**, Rangaistuksen mää-rämisestä. 1961. Loppuunm.
66. **EINO PURHONEN**, Eduskunnan budjetti-valta. 1961, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
67. **JAAKKO UOTILA**, Päätösvallan siirtäminen Suomen valtion hallinnossa. 1963. Lop-puunm.

Julkaisut ovat **Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen** jäsenten myöhemmin tilattavissa sulkeissa mainittuun erityishintaan postivapaasti, jos tilaus tehdään maksaen samalla teoksen hinta yhdistyksen posti-siirtotilille n:o 6800, os. Helsinki, Döbelninkatu 5 B.